

— ΚΩΝΣΤ. ΒΛ. ΚΟΛΛΙΑ —

ΒΑΣΙΛΕΥΣ

— ΚΑΙ —

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ 1967

— Α Θ Η Ν Α Ι — 1 9 8 4 —

— ΚΩΝΣΤ. ΒΛ. ΚΟΛΛΙΑ —

ΒΑΣΙΛΕΥΣ

— ΚΑΙ —

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ 1967

ΤΑΥΓΕΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΦΟΥΛΙΔΗΣ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

— Α Θ Η Ν Α Ι — 1 9 8 4 —

ΚΩΝΣΤ. ΒΛ. ΚΟΛΛΙΑ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ — ΚΑΙ — ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ 1967

ΑΘΗΝΑΙ 1984



ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'	
Αίτια Επαναστάσεως	7
Α' Κομμουνιστικός κίνδυνος	8
Β' Προεπαναστατική Πολιτική Κατάστασις	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'	
Ι ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967	
Αγωνία Εθνικοφρόνων	23
Κίνησις Στρατιωτικών	24
Έκρηξις της Επαναστάσεως	29
ΙΙ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ	

Εισαγωγή	34
Η αντίδρασις του Βασιλέως	36
Το δίλημμα του Βασιλέως	40
Ανάθεσις της Πρωθυπουργίας εις τον Εισαγγελέα Αρείου Πάγου	41
«Θα επακολουθήσει Χάος»	47
Σχηματισμός Κυβερνήσεως	48
Επανάστασις και Πολιτικοί	54
Στρατιωτικός Νόμος	60
Το έργον της Κυβερνήσεως	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ: Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ 13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1967	
Εισαγωγή	71
Σχέδιο μονιμοποιήσεως της ανωμαλίας	72
Πρωτοβουλία του Βασιλέως προς επαναφοράν της ομαλότητος	82
II. Αλλά ποιά είναι η έννοια της πρωτοβουλίας;	83
Κοινή και Διεθνής γνώμη	90
Αποτυχία της πρωτοβουλίας	103
Δευτέρα επανάστασις	107
Αποδημία	110
Τα αίτια της αποτυχίας	123
Η απόλυσις	136
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ: ΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ 1967	
Γενικώς	138
Προσβολή λαϊκής κυριαρχίας	139
Στρατοκρατία	143

Διασάλευσις Πειθαρχίας	146
Προσβολή ηθικών και πνευματικών αξιών	147
Υπόνοια ιδιοτέλειας	150
Επίλογος	154
Πίναξ Περιεχομένων	157

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τήν 21 Απριλίου 1967 ἐξερράγη ἐπανάστασις τημάτων τινῶν τῶν ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ Ἀπτικῆς ἐνόπλων Δυνάμεων, ητίς, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τελοῦσα τῶν κ.κ. Σταύ. Παπαϊού, ταξιάρχου, Γ. Παπαδοπούλου καὶ N. Μακαρέω, συνταγματαρχῶν, τελεκῶς ἐπεκράτησεν.

Τήν 13 Δεκεμβρίου τοῦ ίδου ἔτους, ἐξεδηλώθη κίνησις τοῦ Βασιλέως, στρατιώμενη ἐπὶ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, πρὸς ἐπαναφράν τῆς ὅμιλοι τητας, ητίς δὲν γράφοιται.

Κατὰ τὸ δικτύωμα τοῦτο χρονικὸν διάστημα, ὁ γράφων διετέλεσε, ιρήμασιν οἵσι οὐδεὶς Κύριος, Πρωθυπουργός, μετέσχε τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἤκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν εἰς Ρώμην ἀποδημίαν του.

Ἐκάτερον τῶν γεγονότων τούτων (ἐπανάστασις καὶ κίνησις Βασιλέως) ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα ἑτέρων αἰτίων, ταῦτα δέ, ἀστραλῶς, τὰ αἰτια ἑτέρων ἐπαναλαμηθησάντων περιστατικῶν.

Ποῖα τὰ αἰτια ταῦτα, ποῖοι οἱ σκοποί τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κινήσεως τοῦ Βασιλέως, ποῖαι αἱ παρενέργειαι αὐτῶν καὶ ποία ἡ, ἔναντι τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἐπαναστάσεως στάσις τοῦ Βασιλέως, ἐκρίθη σκόπιμον ὅπως ἐκτεθοῦν συνοπτικῶς εἰς τὸ παρὸν ἔργον, μετά τινων ἀναγκαῖων διασαρήσεων τοῦ γράφαντος; διότι διανόμειν ἐποχὴν ἐπανεμένης συρχύσεως καὶ διαστροφῆς τῆς ἰστορίας καὶ μᾶς ἀδυσαπτήρους καπαποτώσεως καὶ καπαποφαντήσεως προσώπων καὶ θεομάνην ὑπὸ ὀρικμένων ἀνατροπέων τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καὶ πολιτειακοῦ καθεστώτος καὶ ὡς ἔλεγεν δέκανός τοῦ «οὐδεὶς διαβολῆς καταφρογεῖ, οὐδὲ ἀν σφόδρᾳ γῆ φευδής, ἐπάνταυθοῦ αὐξάνει γ αὐτὴν τινὲς δι' αὐτοῦ φυλάντεσθαι τὰ τοιαῦτα δρθῶς ἔχει».

Κ. ΚΟΛΛΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΑΙΤΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ¹

Δύο ήσαν τὰ προβαλλόμενα αἴτια τῆς ἐν ἔτει 1967 ἐκραγείσης στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως.

(1) 'Η Ε' 'Αναθεωρητικὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τοῦ Δ) 8.1.1975 Ψηφίσματος, ἔχαρακτήρισε τὴν κίνησιν τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ως «πραξικόπημα». "Επραξε δὲ τοῦτο, προδῆλως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀποφύγῃ, ως ἀσφαλμένως ἐνόμιζε, τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κανόνος δίκαιου, καθ' ὃν ἡ ἐπικρατήσασα ἐπανάστασις δημιουργεῖ δίκαιον καὶ ἐπομένως λόγον ἄρσεως τοῦ ἀξιοποίου.

'Αλλὰ «πραξικόπημα» εἶναι ἡ ἐκ τῶν ἄνω, τῶν κυθερώνωντων, τούτεστι, βιαία μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. (Σγουρίσας 'Ἐπανάστασις, Πολιτεία καὶ Δίκαιον σελ. 50). Τοιοῦτον λ.χ. εἶναι τὸ τῆς 4 Αὐγούστου 1936 ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ I. Μεταξῇ γενόμενον. 'Ἐνω ἐπανάστασις» εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἡ τμήματος αὐτοῦ, (στρατιωτικῶν, ἐπὶ παραδείγματι, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη ἔτυχεν ἀνοχῆς, ἡ ἐγκρίσεως τοῦ λαοῦ), βιαία μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Τοιαῦται λ.χ. ἔχαρακτηρίσθησαν καὶ ήσαν αἱ στρατιωτικαὶ ἐπαναστάσεις τῶν ἐτῶν 1843, 1909, 1922 κλπ.

'Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ χαρακτηρισμός κινήσεώς τίνος ως πραξικόπεμπος οὐδέμιναν σημασίαν ἔχει ως πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κανόνος τῆς δημιουργίας δίκαιου. Διότι καὶ τὸ πραξικόπημα, ἐὰν ἐπικρατήσῃ, δημιουργεῖ δίκαιον, ἀπαραλλάκτως ως καὶ ἡ ἐπανάστασις. Αὕτη εἶναι ἡ παγία καὶ ὀμόφωνος γνώμη πάντων τῶν συγγραφέων (Τριανταφυλλόπουλος Γεν. 'Ἀρχαι 1926, σελ. 31, Σγουρίσας ως ἄνω, R. Stammle Rechte Philosophie Γ' ἔκδ. 1928 σ. 36, 143, G. Schmiit Verfassungs Lehre 1928. σ. 92, 94, H. Kelsen General Theorie of Law State 1949 σ. 117, 120, Leon Dugui Traité de Droit Constitutionnel τ. IV σ. 704, Valdecker Allgemeine Staats-Lehre σ. 617, G. Hanschütz Hanbuch des Deutschen Staats-rechts 1940 σ. 110, H. von Treitschke Politik 4 ἔκδ. 1928 σ. 133, R. Garre de Mall Berg. Theorie General

Πρῶτον, ἡ κομμουνιστικὴ ἐπιθουλὴ καὶ ὁ ἐκ ταύτης ἀπειλούμενος κίνδυνος ἀνατροπῆς τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καὶ πολιτειακοῦ καθεστῶτος καὶ δεύτερον, ἡ ἐπικρατήσασα προεπαναστατικῶς πολιτικὴ σύγχυσις καὶ ὁ δέκτης, κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ὥποιας ἦτο ἡ κατάπτωσις τοῦ δημοσίου βίου τῶν δημοσίων ἀνδρῶν καὶ ὁ ἐκ ταύτης κίνδυνος τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην είναι ἀναγκαία πρὸς κατανόησιν τῆς ἐκτροπῆς.

A' 'Ο Κομμουνιστικός κίνδυνος

I. Ό Έλληνικός λαὸς εἶχεν ὄδυνηρὰν πεῖραν τῆς δραστηριότητος τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

Μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐπαναστάσεως εἶχεν ὑποστεῖ τρεις «γύρους», βιαίας, τουτέστιν, καὶ ἐνόπλους ἀποείρας καταλήψεως τῆς ἔξουσίας καὶ ἀνατροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος. Τὸν πρῶτον, κατὰ τὴν Γερμανοϊταλικὴν κατοχὴν (1941 - 1944), καθ' ἣν διὰ τῶν Ὁργανώσεων ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΟΠΛΑ, ΕΠΟΝ, ΕΤΑ κλπ. ὑπερηκόντισεν τοὺς κατακτητὰς εἰς ὡμότητας καὶ κακουργίας κατὰ τῶν ἐθνικοφρόνων Ἑλλήνων καὶ διεξεδίκησεν ἐπαξίως τὸν τίτλον

de l' Etat 1928 τ. B' σ. 495, 497. Jellinck *Algemeine Staats - Lehre* ἔκδ 1905 σ. 334 A. Esmein *Droit Constitutionnel* 8 ἔκδ. 1928 Z. I. 620).

Παρά ταῦτα, ἡ Ε' Ἀναθεωρητική Βουλὴ, διὰ τοῦ Δ)1975 Ψηφίσματος παραχαράσσει καὶ τὰ πραγματικὰ γεγονότα καὶ τὴν νομικὴν ἀλήθειαν, ἔχαρακτήρισε, καθ' ὑπέρβασιν δικαιοδοσίας, τὴν «ἐπανάστασιν» τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ως «Πραξικόπημα». Καὶ οὐ μόνον τοῦτο. Ἀλλὰ σφετερισθεῖσα ἔργα δικαστικῆς ἔξουσίας, ἔκφινε ὅτι τοῦτο δὲν ἔδημοιύργησε δίκαιον. Καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς ως Πραξικόπημας καὶ ἡ κρίσις τῆς μὴ δημοσιεύσας δικαίου ἐγένοντο κατὰ παράβασιν ἀκαταλύτων καὶ αἰωνοβίων κανόνων δικαίου. Ο μὲν δι' οὓς ἐκτίθεται ἀνωτέρω λόγους, ἡ δὲ δι' οὓς ἐκτενέστερον κατωτέρω ἐν σημ. 11 ἀναφέρεται τοιούτους.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους γίνεται ἐν τῷ παρόντι χρῆσις τοῦ ὄρθιοῦ δρου «ἐπανάστασις».

τοῦ τετάρτου κατακτητοῦ (τρίτος ἡτο ή Βουλγαρία). Τὸν δεύτερον, κατὰ Δεκέμβριον 1944, ὅτε ἐπετέθη ἐνόπλως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς κατάλυσιν τῆς νομίμου κυβερνήσεως καὶ ἀποτυχών ἀπεχώρησεν συναποκομίζων μυριάδας ὄμηρων. Καὶ τὸν τρίτον, κατὰ τὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1946 - 1949 διεθνῶς χαρακτηρισθέντα «συμμοριτοπόλεμον», ὃν ἐσχάτως μετεβάπτισαν τινὲς εἰς «έμφύλιον πόλεμον», καίτοι ἡ ἐκάστοτε εἰσβάλλουσα ἔνοπλός του δύναμις ἀπετελεῖτο, καθ' ὄμοιογίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κ. Μάρκου Βαφειάδου, κατὰ 500)ο ἐκ Σλαύων, ὡρμᾶτο ἐκ γειτονικῶν Σλαυϊκῶν Χωρῶν, ἐκεὶ συνεκροτεῖτο καὶ ἐξεπαιδεύετο καὶ ἐκεὶ κατέφευγεν μετὰ πᾶσαν ἥτταν.

Κατὰ τοὺς τρεῖς τούτους «γύρους», ἡ Ἑλλὰς κατεσφάγη καὶ κατερειπώθη, πλειότερον ἡ ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν κατακτητικῶν δυνάμεων. Ὁ πλέον ἐπιεικὴς ἀπολογισμὸς τῆς θεωρητικῆς ταύτης είναι ὁ ἀκόλουθος: φονευθέντες ἑθνικόφρονες "Ελλήνες 95583, ἀρπαγέντες ἐνήλικες 24.000, ἀρπαγέντες Ἑλληνόπαιδες 28.000, ἀνταρτόπληκτοι 800.000, κατεστραμμέναι οἰκίαι 110.708, ἐκκλησίαι 305, σχολεῖα 1.600, διαρπαγέντα: 41.340 ἵπποιειδῆ, 31.831 βοοειδῆ, 1267390 αἰγοπρόβατα κλπ. Αἱ ἐντεῦθεν ύλικαι Ζημίαι, αἴτινες ὑπερέθησαν τὰ 15.000.000.000 δραχμῶν — κατά τὴν τότε ἀξίαν τῆς δραχμῆς — ἀπερρόφησαν τὸ πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς Χώρας ἐκ τῶν Ζημιῶν τοῦ πολέμου δοθέν, ὑπὸ τῆς Ἀμερικῆς βάσει τοῦ σχεδίου Μάρσαλ, ποσὸν τῶν 440.000.000 δολλαρίων.

II. Τὸ αἷμα καὶ τὰ ἐρείπια είναι ἀναγκαῖα κατὰ τὴν στρατηγικὴν τοῦ κομμουνισμοῦ, τόσον διὰ τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ «κατεστημένου», ὃσον καὶ διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ καθεστῶτος του. Προσφυῶς δὲ ὁ ἀείμνηστος Γ. Παπανδρέου ἐχαρακτήρισε τὸ κόμμα τοῦτο, ὡς «κόμμα ἐγκλήματος καὶ προδοσίας».

'Ιδοὺ δὲ ποία είναι ἡ ἑθνικὴ προσφορὰ τοῦ ΚΚΕ ἐν ὀλίγοις: 1) 'Η Ε' Ὀλομέλειά του ἐν ἔτει 1949 (ὅρα καὶ σύμφωνον Πετριτσίου) ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς αὐτονομήσεως τῆς Μακεδονίας. 2) Κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐπίθεσιν

τῆς Ιταλίας ἐν ἔτει 1940, ἐτάχθη, διὰ δηλώσεως τοῦ ἀρχηγοῦ του Ζαχαριάδου, κατὰ τοῦ μετ' αὐτῆς (ἐπιβληθέντος) πολέμου, λόγῳ ισχύοντος τότε συμφώνου φιλίας Γερμανίας (συμμάχου τῆς Ιταλίας) καὶ Ρωσίας. 3) Πρακτορεύει πάντοτε τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσίας, παρ' ἣς χρηματοδοτεῖται, ταυτοχρόνως δέ, κατηγορεῖ τὰ λοιπὰ ἀστικὰ κόμματα δι' ὑποτέλειαν καὶ ἐξάρτησιν. 4) Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς ὑπέγραψε, διὰ τοῦ ἐπαιρομένου δι' ἐθνικήν ἀντίστασιν ΕΛΑΣ, σύμφωνα μὴ ἐπιθέσεως κατὰ τῶν κατακτητῶν καὶ 5) ἀποκαλεῖ ὀδελφούς τοὺς ἐπιβουλευμένους τὴν Ἑλλάδα γείτονάς μας.

Διὰ τῆς ἐγκληματικῆς καὶ προδοτικῆς ταύτης δραστηριότητος, ὁ κομμουνισμὸς ἐνέσπειρε τὸν φόβον εἰς τὰς ψυχάς τῶν ἐπιζησάντων τῆς λαίλαπος. Είναι καὶ τοῦτο ἔνα ὑπομόχλιον τῆς στρατηγικῆς του διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος. Καὶ είναι, ψυχολογικῶς, τὸ ισχυρότερον. Διότι ὁ φόβος, ὅστις, κατὰ Ιωάννην (ἐπιστολὴ Αδ/18) «κόλασιν ἔχει», είναι ἡ δεινοτέρα τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν Παραλύει καὶ τὴν παραμικρότεραν βούλησιν. Ἀποναρκώνει τὴν ἡθικὴν συνείδησιν, τὴν πηγὴν ταύτην τῶν ἡθικῶν ἀξιῶν. Ἐκμηδενίζει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὅποδουλώνει τὸ φρόνημα. Καταλύει τὴν ἡθικὴν ἀντίστασιν. Ἀπογυμνώνει τὸν ἀνθρωπὸν ἀπὸ τὰ ιδανικά, τὸν ἀποκτηνώνει γενικῶς καὶ τὸν ὥθετι νὰ ζητῇ τὴν εὔζωΐαν τοῦ καταδικασμένου εἰς θάνατον.

Εἶχον, λοιπόν, οἱ "Ἐλλήνες, ἐν τῇ συντριπτικῇ πλειοψηφίᾳ των, περὶ τοῦ κομμουνισμοῦ πικρὰν ἐμπειρίαν ἐν τῇ πράξει. Δὲν εἶχον ἀνάγκην τῶν θελκτικῶν μέν, ἀλλὰ ἔώλων θεωριῶν τοῦ κοινωνικο-οἰκονομικοῦ τούτου συστήματος καὶ τῶν συνθημάτων του περὶ ισότητος, ἡ καταργήσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρωπὸν, ὅταν εἶχον δεδομένην τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ κράτος, ἡ τὴν κατάργησιν πάσης ἐλευθερίας (προσωπικῆς, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς, ἐκφράσεως τῶν στοχασμῶν, θρησκευτικῆς, διακινήσεως κλπ), ἡ τὴν κατάλυσιν τοῦ ἐμφύτου δικαιώματος τῆς ιδιοκτησίας, ἡ τὴν μετατροπὴν τοῦ ἀν-

θρώπου εἰς βιολογικήν μονάδα, ή εἰς άγελαίαν προσωπικότητα, ή εἰς πρώτην ύλην διὰ τὴν ἐπίτευξιν χιμαιρικῶν σκοπῶν, τὴν στέρησιν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πάσης χαρᾶς, τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς κοινωνίας ἐκ τῶν «ἀντιδραστικῶν» καὶ ἐν γένει τὴν κόλασιν ἀντὶ τοῦ ὄντος ύπεσχοντο παραδείσου.

Ἐγγνώριζον, ώσαύτως, ὅτι βασικὴ μέθοδος τοῦ κομμουνισμοῦ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος είναι ἡ ἐπαναστατικὴ βία καὶ τὸ αἷμα. «Φωτιὰ καὶ τσεκούρι» ἦτο τὸ σύνθημά του κατὰ τοὺς τρεῖς «γύρους». Καὶ τοῦτο διακηρύσσουν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν οἱ ἡγήτορές του. Ἐσχάτως ἀκόμη ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ΚΚΕ ἔλεγεν ὅτι «ὁ ἀγώνας τοῦ ΚΚΕ λάμπει, φρονηματίζει καὶ παρορμᾶ». Ἐν ἔτει δὲ 1978 τὸ ΚΚΕ ἐκαυχήθη ὅτι ὁ συμμοριτοπόλεμος «είναι ἡ μεγαλυτέρα δόξα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μετὰ τὸ ἀθάνατο εἰκοσιένα» καὶ ὅτι είναι ἐπαναστατικὸ κόμμα. Εἰς εἰσήγησίν του, τέλος, πρὸς τὸ συνέδριον τοῦ ΚΚΕ, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς του διέγραψε τὰς δραστηριότητας τοῦ κόμματος εἰς «είρηνικὰ καὶ μὴ είρηνικὰ μέσα».

III. Ἀλλ' ἡ βία καὶ τὸ αἷμα ἀποτελοῦν τοὺς τελευταίους μοχλούς, οὓς χρησιμοποιεῖ ὁ κομμουνισμὸς διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος καὶ ἐπιβολὴν τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, ἣν εὐφήμως ἀποκαλεῖ «λαϊκὴν δημοκρατίαν». Προηγεῖται ἡ κατὰ ἐπιστημονικὰς μεθόδους «πλūσις ἐγκεφάλου». Τὸ ψεῦδος, ἡ διαστροφὴ τῶν γεγονότων, ἡ συστηματικὴ διαβολὴ καὶ ἡ συκοφαντία είναι τὰ «θεμιτὰ μέσα» τοῦ ἀδιαλείπτου ἀγῶνος του. Προσφιλὴς μέθοδός του είναι ἡ προσβολὴ καὶ διάβρωσις τῶν ἡθικῶν ἀξιῶν καὶ ἀντερεισμάτων τοῦ καθεστῶτος. Οἱ θεσμοί, αἱ αἰώνιαι καὶ ἀκατάλυτοι ἀξίαι τῆς ἡθικῆς, ἡ θρησκεία, ἡ οἰκογένεια, ἡ Πατρίς, τὰ ἡθη, τὰ ἔθιμα, αἱ παραδόσεις, τὸ κρατικὸν κύρος, τὸ προσωπικὸν κύρος τῶν προσωπικοτήτων κλπ. πλήγτονται ἐντέχνως, μεθοδικῶς καὶ καθ' ἐκάστην.

IV. Ἡ τοιαύτη διάβρωσις τῶν θεσμῶν ἐθεωρήθη μάλιστα, ἐσχάτως, ἐπαρκής διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος. Χρησιμοποιεῖται κυρίως εἰς τὸ προηγμένον στάδιον

τῶν βιομηχανικῶν κοινωνιῶν. Ἀποτελεῖ τὸν «ν ε ο μ α ρ-Ξ ι σ μ ό ν», τὴν ἔννοιαν καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ὄποιου ἀνέπτυξε μετ' εὐφραδείας ὁ διαιρεπής καθηγητής τῆς κοινωνιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Bochum (Δυτικῆς Γερμανίας) κ. Ἰω. Χρ. Παπαλέκας, εἰς διάλεξιν του γενομένην εἰς τὴν παρ' ἡμίν Σχολὴν Ἐθν. Ἀμύνης, τὴν 5 Ὁκτωβρίου 1979. Πρόκειται, ὡς εἰπεν, περὶ τῆς «πολιτιστικῆς ἐπαναστάσεως», ἥτις διὰ τῆς ἀλώσεως τῶν θεσμῶν σκοπεῖ τὴν ἄλωσιν τῆς ἔξουσίας. Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς μεθόδου ταύτης είναι τὰ κηρύγματα ἀνυπακοής καὶ ἀπειθαρχίας, ὁ ὑποβιθασμός πάσης ἀρχῆς καὶ παντὸς θεσμοῦ, ὁ χλευασμὸς πάσης ἔξουσίας καὶ ἴεραρχίας κλπ. Ἡ μέθοδος αὕτη, προσέθεσεν, ἔχει λίαν δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἐπὶ ἐνίων τομέων τῆς δημοσίας καὶ κοινωνικῆς ζωῆς.²

Κατέληξε δὲ ὁ κ. Παπαλέκας εἰς τὴν διαιρίστωσιν ὅτι διὰ τὴν ἀποσόβησιν ἐνὸς ἐνδεχομένου ἐγκαθιδρύσεως ἕξινων, ἀνελευθέρων καὶ στυγνῶν καθεστώτων, προϋποτίθεται ἡ ὑπαρξία καὶ λειτουργία ισχυρῶν θεσμῶν, δυναμένων νὰ ἀρθοῦν εἰς τὸ ὑψος τῶν ἐκτάκτως δυσχερῶν περιστάσεων καὶ ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ιδιαζούσας ἀξιώσεις τῆς ἐποχῆς τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ πρὸς τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἀναμόρφωσις καὶ συνεχὴς ἀνανέωσις τῶν θεσμῶν, ἡ ἐνδυνάμωσίς των καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμός των.

V. Παρ' ἡμίν ὅμως, πλὴν τούτων, δέον νὰ ληφθοῦν πρόσθετα μέτρα ἀμύνης τοῦ κρατοῦντος καθεστώτος, ὅπερ εἶναι συνυφασμένον μὲ τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐλευθερίαν.³ Δὲν ἀρκεῖ ἡ συνταγματικὴ ἐπιταγὴ (ἄρθρ. 120 παρ.

(2). Ὁ γερμανὸς πολιτειολόγος κ. CARL SCHMITT, πρὸς ὃν συμφωνεῖ ὁ κ. Παπαλέκας, ύποστηρίζει ὅτι ἡ «πολιτιστική ἐπανάστασις», δὲν ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἔξεγέρσεως τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ ἐναντίον τῶν κρατούντων καὶ δὲν ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βιαίας καταλήψεως τῶν κυβερνητικῶν κτιρίων ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, ὡς συνέβαινε τοῦτο μὲ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ παρελθόντος.

Ἡ πολιτιστικὴ «ἐπανάστασις» προωθεῖται καὶ ἀναπτύσσεται — ἐν πολλοῖς ἀθορύβως καὶ λανθανόντως — μέσω τῶν πολιτιστικῶν καὶ μορφωτικῶν θεσμῶν, τοὺς ὄποιους θέτει «νομίμως» ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της,

2) τοῦ σεβασμοῦ τῆς Δημοκρατίας. Διότι τὴν δημοκρατίαν χρησιμοποιοῦν οἱ κομμουνισταὶ διὰ τὴν κατάλυσιν της.

Οἱ λόγοι δι' οὓς ἐνδείκνυνται πρόσθετα μέτρα ἀμύνης εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

Ἆνα προδῆ — ἐν συνεχείᾳ — ἐξ Ἰου «νομίμως» εἰς τὴν διάθρωσιν καὶ ἄλλων κοινωνικῶν φορέων καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη εἶναι συνεχής, λαμβάνει χώραν καθημερινῶς. Πλήττουσα κυρίως τοὺς πολιτιστικούς καὶ μορφωτικούς θεσμούς, ὑποθίβαζει ποιοτικῶς τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν φλεγόντων προβλημάτων τῆς ἐποχῆς ἐπεισημονικὸν δυναμικὸν καὶ ἔξασθενεῖ ἐν γένει τὴν λειτουργικότητα τῶν θεσμῶν, ἡ ἀπόδοσις τῶν ὅποιων βαίνει συνεχῶς μειούμενη. Συνέπεια τούτου εἶναι ἡ ἐντασις καὶ κορύφωσις τῆς κοινωνικῆς δυσφορίας καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἐπὶ τῶν θεσμῶν καὶ φορέων τῆς ἀσκούμενης πιέσεως, μὲν ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν λίσταν ἐπικινδύνων καταστάσεων. Ἐνδιδόντες αυχνάκις οἱ θεσμοὶ εἰς τὰς ἐξ Ἰου ἐντόνους, ὅσον καὶ συστηματικάς, πιέσεις, δὲν ἀμβλύνουν τὰς ἀντίθεσις, ἀλλὰ προκαλοῦν, ἀντιθέτως, τὴν κλιμάκωσιν αὐτῶν. Αἱ κοινωνικαὶ διαδικασίαι ἐκφεύγουν ὀλονέντι περισσότερον τοῦ ἐλέγχου τῶν θεσμῶν, τὸ κύρος τῶν ὅποιων μειοῦται συνεχῶς. Δὲν χρειάζεται νὰ τονισθῇ ιδιαιτέρως, ποία εἶναι, καὶ ποία θὰ εἶναι ἡ κατάληξις μιᾶς τοιαύτης διαλεκτικῆς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καθίσταται ἐπιτακτικὴ ἡ ἐνεργὸς καὶ δραστηρία ὀντιμετώπισις τῶν ἐκδηλώσεων τῆς «πολιτιστικῆς» ἐπαναστάσεως καὶ δή δχι μόνον διὰ μέσων τῆς κρατικῆς ἔξουσίας, ἀλλὰ πρωτίστως, διὰ τῆς δημιουργικῆς καὶ ἀνανεωτικῆς προσπαθείας ὅλων τῶν κοινωνικῶν φορέων, πρὸ πάντων, τῆς πνευματικῆς ἥγεσίας.

(3). "Ἄλλοτε οἱ δροὶ Δημοκρατία καὶ Ἐλευθερία ἦσαν παράλληλοι. Σήμερον περισσότερον Δημοκρατία σημαίνει ὀλιγώτερον ἐλευθερία. Διότι ἡ ἀσύδοτος ἐλευθερία ἄργει εἰς κατάλυσιν τῆς Δημοκρατίας. "Αν θέλωμεν νὰ ὑπάρξῃ πραγματικὴ ἐλευθερία καὶ ύγιης Δημοκρατία, πρέπει, ἡ μὲν ἐλευθερία νὰ ἐλέγχηται δικαστικῶς διὰ πᾶσαν ὑπέρβασιν τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐδόθη καὶ τοῦ μέτρου τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, ἥγουν διὰ πᾶσαν κατάχρησιν, ἡ δὲ Δημοκρατία νὰ θεμελιώται, ὁφ' ἐνὸς μὲν, ἐπὶ ύγιῶν θεσμῶν καὶ ισχυρῶν αὐτονόμων, ἀλληλοελεγχομένων καὶ ἀλληλοενισχυομένων, ἔξουσιῶν (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς), ὁφ' ἐτέρου δέ, ἐπὶ τοῦ δημοσίου ἐλέγχου τῶν ἀσκούντων τὴν ἔξουσίαν, εἴτε διὰ τοῦ κοινοβουλίου, εἴτε διὰ τοῦ τύπου. Διὰ τὴν ἀληθῆ Δημοκρατίαν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ισορροπία μεταξὺ πολιτοῦ καὶ πολιτείας, ἥτις δὲν πρέπει νὰ διαταράσσεται εἰς βάρος τοῦ πολίτου τὰ καθεστῶτα εἶναι ἀπολυταρχικά, δταν δὲ εἰς βάρος τῆς πολιτείας, είναι ὀχλοκρατικά. 'Ο νόμος ρυθμίζει τὴν ισορροπίαν ταύτην.

Είναι δεδομένον και διακεκηρυγμένον ότι τὸ ΚΚΕ σκοπεῖ τὴν διὰ βίας, («μή εἰρηνικῶν μέσων»), ἐπιβολὴν τῆς δικτατορίας τοῦ Προλεταριάτου, ἥτοι τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος τῆς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας. Ωσαύτως είναι δεδομένον, ότι, χάριν ὁμοφρόνων του γειτονικῶν λαῶν, ἔχει ἀποδεχθεῖ τὴν αὐτονόμησιν τῆς Μακεδονίας. Συνεπῶς ἀπεργάζεται και προπαρασκευάζει και ἐσχάτην προδοσίαν (μεταβολὴ πολιτεύματος, ἄρθ. 134 Β6 Ποιν. Κωδ.) και προδοσίαν τῆς Χώρας (αὐτονόμησις ἄρθρ. 138 παρ. 1 Π.Κ.). Τὸ ἄρθρ. 20 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος, ὅπερ ὁρίζει ότι «ἡ δραστηριότης και ἡ δρᾶσις τῶν Πολιτικῶν κομμάτων ὄφείλει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος». Δὲν ἔχει ἀξίαν τινὰ διὰ τὸ ΚΚΕ, ἀφ' οὐ τὸ κόμμα τοῦτο, ἐκ προορισμοῦ, ἀποβλέπει εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς Δημοκρατίας.

Ἐναντὶ τοῦ κινδύνου τούτου, ἡ Δημοκρατία ὄφείλει ν' ἀμυνθῇ. Δὲν δύναται νὰ ἐπιβιώσῃ, ἂν δὲν ἀντιτάξῃ, ἐν ἀνάγκῃ, βίαν εἰς τὴν βίαν, ἔστω και ἂν ἡ (ἐπιθετική) βία δρᾶ ἐντὸς τῶν θεσμῶν της. "Αν δεχθῶμεν ότι εἰς ἐλεύθερον δημοκρατικὸν καθεστώς δέον νὰ ὑπάρξῃ πλήρης ἐλευθερία και εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη καθ' ἦν ἐκ τῆς (κατα) χρήσεως ταύτης ἐπιδιώκηται ἡ καταστροφή του, τότε δεχόμεθα ἔνα παραλογισμὸν διὰ μιᾶς φαινομένης λογικῆς, ἀφ' οὐ τοῦτο ισοδυναμεῖ μὲ τὴν ἄρνησιν τοῦ ἀναφαιρέτου δικαιώματος ἀμύνης και ἐπιβιώσεως.

"Οντως, θ' ἀπετέλει ἀπύθμενον μωρίαν, ἀξίαν μικρονόων και ἀνελευθέρων ἀνθρώπων, ἡ παραίτησις ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων τούτων, εἰς περίοδον θανασίμου συγκρούσεως ιδεοκρατίας και ὑλοκρατίας, ἥτις (ὑλοκρατία) συνεπιφέρει τὴν ἡθικὴν ἀμβλύτητα και πνευματικὴν ὑποτονίαν τῶν ἐλευθέρων λαῶν, εἰς περίοδον κατὰ τὴν ὅποιαν μεθοδικῶς και ἐπιστημονικῶς ὑποσκάπτονται ὅλαι αἱ ἡθικαὶ, πολιτιστικαὶ και κοινωνικαὶ ἀξίαι τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς περίοδον, τέλος, καθ' ἦν, μερίς τις ἀνθρώπων, ἀποχαυνωμένη και κεκορεσμένη ἐκ τῆς εύημερίας, ἡ ἀ-

νιώσα ἐκ τῆς ὑπερμέτρου ἐλευθερίας, ἢ ταρασσομένη ἐκ μιᾶς ἀγωνίας καὶ ἀνησυχίας περὶ τοῦ μέλλοντός της, ἢ θελγομένη ἐκ τοῦ μύθου τοῦ κομμουνιστικοῦ παραδείσου, ἢ ἀποζῶσα ἐκ τῆς διαδόσεως αὐτοῦ, δέχεται μὲ σαρκασμὸν καὶ εἰρωνείαν τὰς παραδεδεγμένας ἀξίας, χαρακτηρίζει ταύτας, ἐνσυνειδήτως, ἢ ἀσυνειδήτως, ὡς σκωρίας καὶ ἀναχρονιστικούς πουριτανισμούς καὶ ἐπιδιώκει τὴν «ἀλλαγήν».

Ἄλλα, λέγουν τινές, ἐκ φιλαρέσκου ιδεαλισμοῦ κινούμενοι, ὅτι, εἰς ἐλεύθερα δημοκρατικὰ καθεστῶτα, δὲν πρέπει ν' ἀστυνομεύωνται καὶ διώκωνται αἱ ιδέαι, διότι γιγαντοῦνται αὗται καὶ ὅτι τὸ καλύτερον μέσον καταπολεμήσεώς των εἶναι ἡ ἐλευθέρα ἐπεξεργασία των, ἵνα καταδειχθῇ τὸ ἔωλον αὐτῶν, ἄλλοι, ὅτι ὁ κομμουνισμὸς δέον νὰ καταπολεμηθῇ διὰ τῆς εὐημερίας καὶ μέτρων κοινωνικῆς προνοίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἄλλοι, τέλος, ὅτι οὗτος θὰ ἐκφυλισθῇ αὐτομάτως διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου.

Οι ταῦτα ύποστηρίζοντες εὑρίσκονται μακρὰν τῆς πραγματικότητος.

Διότι, ἐν πρώτοις, δὲν καταδιώκεται ἡ ιδέα τοῦ κομμουνισμοῦ, ἐν ἀδρανείᾳ τελοῦσα, ἀλλ' ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἐφαρμογῆς της, ὡς ἔχούσης ἕκδηλον σκοπὸν τὴν διά βιαίων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος, τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστῶτος, ἢ τὴν ἀπόσπασιν μέρους ἐκ τοῦ ὄλου τῆς ἐπικρατείας, ἢ τὸν ὑπὲρ τοιούτων ίδεῶν προσηλυτισμόν.

Ἐξ ἄλλου, είναι τοσοῦτον ἀληθὲς ὅτι θὰ καταπολεμηθῇ ὁ κομμουνισμὸς διὰ τῆς εὐημερίας, ἢ τῶν μέτρων κοινωνικῆς προνοίας καὶ δικαιοσύνης, ἢ ὅτι ὁ κομμουνισμὸς θὰ ἐκφυλισθῇ αὐτομάτως, ὃσον ἀληθὲς εἶναι ὅτι θὰ ἐκλείψῃ παγκοσμίως ἡ ἔνδεια, ἡ ἀναπόφευκτος ἐν τῷ κόσμῳ ἀνισότης καὶ ἡ ἀθλιότης, οἱ πλούσιοι οὗτοι λειμῶνες ἐντὸς τῶν ὅποιων βόσκει. Τὰ μέτρα ταῦτα συντελοῦν πως εἰς τὴν ἀνάσχεσιν τῆς ἐπαναστατικῆς πορείας τοῦ κομμουνισμοῦ, ἀλλά, μόνα ταῦτα, δὲν εἶναι τελεσφόρα, ἐν ᾧ, ἐξ ἄλλου, εἶναι καὶ βραδυτάτης ἀποδόσεως.

Τὸ μόνον ἀγαθὸν τὸ ὅποιον προέκυψεν ἐκ τῆς τελευ-

ταίας ταύτης γνώμης, είναι ότι αἱ ἀστικαὶ κοινωνίαι ἐνεκολπώθησαν τοιαῦτα μέτρα μετὰ μείζονος, ἡ αἱ κομμουνιστικαί, Ζήλου, οὕτω δὲ τείνουν αὗται νὰ ἐξελιχθοῦν εἰς κράτη προνοίας, ἔνθα θὰ προέχῃ ἡ ἀνθρωπίνη ὁξία.

VI. Ἐρωτᾶται ὅμως, ποῖα είναι τὰ πρόσφορα μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς Δημοκρατίας ἐκ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ κομμουνισμοῦ;

Βεβαίως δὲν ἀρμόζουν εἰς δημοκρατικὸν καθεστώς, δυτικοῦ τύπου, τὰ μέτρα ἄτινα λαμβάνουν πρὸς προστασίαν τοῦ καθεστῶτος των τὰ κομμουνιστικὰ κράτη. Αἱ ἀπάνθρωποι λ.χ. μέθοδοι ἃς μετέρχονται, πρὸς ἄμυναν, ἔστω, τὰ κράτη ταῦτα, ἔναντι πάσης δι’ ἔργων, ἡ λόγων, ἡ διανοίας προσβολῆς των, τουτέστιν, αἱ ἐκτελέσεις, αἱ αὐτοκτονίαι, αἱ βάσανοι, αἱ ἑξαφανίσεις, τὰ ψυχιατρεῖα, τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως καὶ ἐργασίας, στρατόπεδα αὐτόχρημα θανάτου καὶ παραφροσύνης, αἱ ἐκπλύσεις ἐγκεφάλου, τὰ ἀναγκαστικὰ ἔργα, αἱ στερήσεις τοῦ δικαιώματος ἐργασίας, στέγης καὶ ύποτυπώδους πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας, είναι ἀπεχθῆ προνόμια τῶν ὀλοκληρωτικῶν καθεστώτων.

‘Ο προσδιορισμὸς τῶν προσφόρων μέτρων είναι ἔργον τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἐξαρτώμενον ἐκάστοτε ἐκ τοῦ ἀπειλουμένου κινδύνου καὶ τῶν πολιτικῶν συνθηκῶν. Κατὰ τὸ παρελθόν είχον ληφθεὶ παρ’ ἡμῖν, ὑπὸ τῶν πλέον φιλελευθέρων κυβερνήσεων καὶ καθεστώτων, μέτρα τινὰ προστασίας τοῦ καθεστῶτος, ἄτινα ὠχριοῦν πρὸ τῶν προμηθέντων, ἀφ’ οὐ ταῦτα δὲν ὑπερέθησαν τὰ μέτρα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας (λ.χ. ὁ νόμος 4229/1929 τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου, 509) 1947, ὡς ἐκυρώθη διὰ τῶν ψηφισμάτων ΜΗ) 1948 καὶ ΞΑ) 1948 κλπ).⁴

(4). Πάντα τὰ μέτρα ταῦτα ἥρθησαν ὑπὸ τῶν μεταδικτατορικῶν κυβερνήσεων καὶ τὸ κοινωνικὸν καθεστώς ἀπεγυμνώθη πάσης προστασίας. Ἡ Δημοκρατία νοσεῖ. ‘Ο κομμουνισμὸς ἐξετραχηλίσθη. Πνεῦμα μακροθυμίας καὶ μακαριότητος ἐπιδεικνύεται ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος καθεστῶτος, ἐν ὦ ἀνελέητος πόλεμος διεξάγεται εἰς βάρος του. Οὕτω

Προέχουσαν ὅμως σημασίαν ἔχει ἡ διασφάλισις τοῦ δημοσίου τομέως. Ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως (1974) καὶ ἐντεῦθεν εἰσέβαλον εἰς τὸ δημόσιον, δημοσίους ὄργανοις, αὐτοδιοίκησιν κλπ., εἴτε διὰ τῆς ἀνελέγκτου ἐπαναφορᾶς τῶν ἐπὶ στρατοκρατίας ἀπομακρυνθέντων μὴ νομιμοφρόνων, ή ἀνικάνων, οἵτινες μάλιστα ἔχαρακτηρίσθησαν ως «ἀντιστασιακοί», εἴτε διὰ διορισμοῦ, πλεῖστοι ὅσοι κομμουνισταί. Ἡ παρουσία των αὕτη εἶναι εἰς τῶν κυριωτέρων μοχλῶν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ καθεστῶτος. Εὔχης ἔργον θὰ ἥτο νὰ ἔξυγιαίνετο ὁ δημόσιος ὄργανοις, διότι οἱ ἀρνηταὶ τῆς Δημοκρατίας δὲν δύνανται νὰ τὴν ὑπηρετοῦν.⁵

τὸ ΚΚΕ ἀνεγνωρίσθη ως νόμιμον πολιτικὸν κόμμα, ἐπὶ τῇ ἀπλῇ, πρὸς ἀμπαιγμὸν πάντων τῶν ἀρμοδίων, δηλώσει, τῇ προφανῶς ψευδῇ — κατὰ τὰς διακηρύξεις τῶν ἡγετῶν του — ὅτι δὲν ἐπιδιώκει τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος. Ὁ καιροσκοπισμὸς τῶν συντηρητικῶν κομμάτων καὶ ἡ ἀμιλλά των εἰς σοσιαλισμὸν καὶ προοδευτικότητα, καπέστησε τὸ ΚΚΕ ρυθμιστὴν τῆς πολιτικῆς Ζωῆς τοῦ τόπου. Αἱ χιλιάδες τῶν συμμοριτῶν, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὰ κομμουνιστικά κράτη μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1949 ἥπταν των, ἐπανεπατρίσθησαν οἰκογενειακῶς καὶ ἔτυχον μεγίστων ὡλικῶν καὶ ἥθικῶν ἐνισχύσεων, ἀναγγωρισθέντες ως μέλη τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως καὶ ἐπίλεκτα μέλη τῆς κοινωνίας, εἰς πεῖσμα τῶν μυριάδων θυμάτων των. Τὸ κομμουνιστικής ἐμπνεύσεως σύνθημα τῆς «Ἐθνικῆς ὁμοψυχίας», Ισοδύναμον πρὸς τὸ ὅμοιας ἐμπνεύσεως «Ἄλθη τοῦ παρελθόντος» (ἐννοεῖται τοῦ ἐγκληματικοῦ καὶ προδοτικοῦ), ἐγένετο ἀσύμμενας δεκτὸν καὶ ύπὸ τῆς συντηρητικῆς παρατάξεως. Κατατρομοκρατήσεις καὶ διώξεις τῶν ἐθνικοφρόνων πολιτῶν λαιμάνουν χώραν ύπὸ τῆς κυβερνήσεως. Κινητοποιήσεις ἐτοιμότητος παραστρατιωτικῶν ὀργανωμένων μαχητικῶν ὀμάδων καταπλήσσουν τὴν κοινὴν γνῶμην. Ἡ μαρξιστική προπαγάνδα καὶ πλύσις ἐγκεφάλου ἀπροκάλυπτος εἰσβάλλει εἰς τὰς οἰκίας, διὰ τῶν μέσων ἐνημερώσεως καὶ σφυροκοπεῖ καθ' ἐκάστην τοὺς πολίτας. Τὰ κομμουνιστικά ἐντυπα κατέκλυσαν τὴν χώραν. Ἡ νεολαία παρεδόθη βορά τοῦ κομμουνισμοῦ. Τὰ Σώματα Ἀσφαλείας ἐμολύνθησαν ἐκ «Προοδευτικῶν» καὶ «δημοκρατικῶν» στοιχείων. Ἡ ιστορία ἀνεθεωρίθη ύπὸ τὸ πρίσμα τοῦ ιστορικοῦ ύλισμοῦ. Αἱ «δομαὶ» μιᾶς σοσιαλιστικομαρξιστικῆς κοινωνίας καὶ πολιτείας ἐτέθησαν ἥδη — ἐν ἐν λόγῳ, ὁ κομμουνισμὸς εύρισκεται ἐντός... τῶν πυλῶν, οἷονει ὡς κατακτητής.

(5). Τὸ Συνταγματικὸν Δικαιοστήριον τῆς Δυτικῆς Γερμανίας ἀπηγόρευσεν τῶν διορισμὸν κομμουνιστῶν εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐπὶ ταῖς σκέ-

Β' Προεπαναστατική Πολιτική Κατάστασις

I. "Οταν οι κομμουνισταί, μετά τὴν ἀποτυχίαν τοῦ συμμοριτοπολέμου καὶ τὴν ἡτταν των, ἐπεισθησαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καταλάβουν τὴν ἔξουσίαν διὰ τῆς βίας, μετέβαλον προσωπείον καὶ στρατηγικήν. Ἐνεφανίσθησαν, διὰ

ψεωιν ὅτι, τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα: 1) Στρέφεται κατά τῆς Δημοκρατίας. 2) "Εχει σκοπὸν τὴν σοσιαλιστικὴν ἐπανάστασιν καὶ δικτατορίαν. 3) Καταργεῖ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν. 4) Καταργεῖ τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν, ἀφ' οὐ δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ, ἀλλ' εἰς Ἑν κόμμα. 5) 'Αποκρούει τὴν διάκρισιν τῶν ἔξουσιῶν καὶ καταργεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Δικαιοσύνης. 6) 'Αρνεῖται τὴν ὑπαρξίαν κομμάτων καὶ πᾶσαν ἀντιπολίτευσιν καὶ 7) "Οταν ἀποκτήσῃ τὴν κοινοβουλευτικὴν πλειοψηφίαν, θὰ καταργήσῃ τὸ Σύνταγμα. 'Υπεραμνόμενος δὲ τοῦ μέτρου τούτου ὁ καγκελλάριος τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, καίποι σοσιαλιστής, ἀλλὰ σώφρων, κ. Σμίτ, εἶπεν ὅτι «τὸ σύνταγμα ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ὑπάλληλον πίστιν πρὸς τὰς δημοκρατικὰς διατάξεις του. Οι ἔχθροι τοῦ κράτους δὲν γίνονται ὑπηρέται του. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρέχωνται σίς τοὺς ἔχθρους τῆς ἐλευθερίας, ἐκεῖναι αἱ ἐλευθερίαι αἱ ὄποιαι παρέχονται εἰς τοὺς ὑπεραπιστάς».

Ταῦτα πάντα θὰ ἡδύναντο νὰ λεχθοῦν καὶ ἐφαρμοσθοῦν καὶ παρ' ἡμῖν. Διόπι τὸ Σύνταγμα 1975 α) Καθιερωτὴ δημοκρατικὸν πολίτευμα (ἄρθρ. 1 παρ. 1), πρὸς ὃ ἐπιβάλλει πίστιν τῶν βουλευτῶν (ἄρθρ. 59 παρ. 1), τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων (ἄρθρ. 103 παρ. 1) καὶ πάντων τῶν πολιτῶν (ἄρθρ. 120 παρ. 2. 6) Ἀπαγορεύει πᾶσαν βιαίαν μεταβολὴν (ἄρθρ. 120 παρ. 4). γ) 'Αναγνωρίζει τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου (ἄρθρ. 2 παρ. 1 καὶ 5). δ) 'Ανακηρύσσει τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν ὡς βασικὴν ἀρχὴν (ἄρθρ. 1 καὶ 2). ε) 'Εξαίρει τὸν πολυκομματισμόν, διστις δέον νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος (ἄρθρ. 29 παρ. 1) καὶ στ) Θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη ἀρχὴν τοῦ πολιτεύματος τὴν διάκρισιν τῶν ἔξουσιῶν καὶ τὴν λειτουργικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Δικαιοσύνης (άρθρ. 87 παρ. 1 καὶ 26).

Παρὰ ταῦτα, οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπευθύνων συνεκινήθη ποτέ ἐκ τῆς καταφώρου παραβάσεως, ἢ τῆς ἀπειλῆς καταλύσεως πασῶν τῶν θεμελιώδων τούτων συνταγματικῶν διατάξεων. Δὲν ὑπάρχουν παρ' ἡμῖν ρωμαλέα πνεύματα, ἵνα ἀρθοῦν εἰς τὸ ὑψος ἐνὸς Σμίτ; 'Αλλ' ἡ πολιτικὴ ἡθικὴ ἀπαιτεῖ εἰλικρίνειαν. Καὶ ἡ εἰλικρίνεια, γενναίοτητα.. Καὶ ἡ γενναίοτης, ἀναδοχὴν εὔσθυνων. Τὸ κομματικὸν συμφέρον, δυστυχῶς, ἐπέθη ὑπεράνω τοῦ ἔθνικοῦ.

τοῦ ύποκαταστάτου κόμματος ΕΔΑ, ὡς νομιμόφρονες καὶ ἐπεδίωξαν τὴν κατάληψιν τῆς ἔξουσίας, δι' εἰρηνικῶν, δῆθεν, μέσων, καταχρώμενοι τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς Δημοκρατίας. Ἐνεπόπισαν καὶ ἐνίσχυσαν τὸν Πόλεμόν των κατὰ τῶν θεσμῶν, τῶν καθιερωμένων ἡθικῶν ἀξιῶν, τῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ παραδόσεων, διότι, καλῶς ἐξετίμων ὅτι, ἐὰν διαρραγοῦν πάντα ταῦτα, ρήγνυται εὐκολώτερον καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενον ἀστικὸν καθεστώς. Καὶ ἐν ὄνόματι τῶν δημοκρατικῶν ἀντιλήψεων — καὶ ὁ κομμουνισμὸς εἶναι ὁ Πατριάρχης τῆς Δημοκρατίας — ἐζήτουν τὴν ἐκδημοκρατοποίησιν τῶν θεσμῶν, τὴν σοβιετοποίησιν τῶν ἑργοστασίων καὶ Πανεπιστημίων κλπ.

Διὰ νὰ ἔξασθενήσουν δὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν νωπῶν ἐγκλημάτων των, ἔρριψαν, χάριν τῆς ἐθνικῆς, δῆθεν, ἐνότητος, τὰ συνθήματα τῆς «λήθης τοῦ παρελθόντος»⁶ «τῆς ἐνώσεως τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων κατὰ τοῦ φασισμοῦ» κλπ, ἐν ᾧ δὲν παρέλιπον νὰ χαρακτηρίσουν τοὺς ἐθνικόφρονας πολίτας «δοσιλόγους», «φασίστας», «μοναρχοφασίστας» κλπ.

(6). Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἄπομα καὶ ἔθνη λησμονοῦν εύκόλως τὰ δεινὰ καὶ τοὺς κοινούς κινδύνους, ὑφ' ᾧ κατεχειμάθησαν. Καὶ τοῦτο εὐλόγως. Διόπι, ἡ μνήμη τῶν ἀνθρώπων, διακρατεῖ ἐκ τῶν εἰς τὴν ἀντιληψιν των ὑποπιπόντων γεγονότων καὶ ἀνασύρει ἐκ τοῦ ταιμεύματός της πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀναιγκαῖον, χρήσιμον καὶ εὐχάριστον διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ζωῆς. Δὲν συγκρατεῖ κάν τὰ ἄχρηστα, ἡ ἀσήμαντα. Τὰ δὲ θλιβερά καὶ δυσάρεστα ἀπωθεῖ καὶ θάπτει εἰς τὸν πυθμένα τῆς συνειδήσεως. Ἐὰν τὰ θλιβερά καὶ δυσάρεστα προεβάλλοντο διαρκῶς εἰς τὴν ὅθόνην τῆς Ζωῆς, ἡ διαβίωσις θ' ἀπέβαινε καταθλιπτικῇ, ὃν μὴ ὀδύνατος.

Κατὰ θείαν, λοιπόν, οἰκονομίαν ρέπει ὁ ἄνθρωπος πρός τὴν εὐχάριστον ὄψιν τῆς Ζωῆς.

Ἡ μνήμη, ἐξ ὅλου, τῶν ἐθνῶν δὲν εἶναι διάφορος τῆς μνήμης τῶν ἀνθρώπων, εἰμὴ κατὰ τοῦτο, ὅτι, εἶναι χαλαρωτέρα ταύτης. Οἱ κοινοὶ κίνδυνοι, οὓς κατὰ καιρούς διατρέχει τὸ «Ἐθνος», ἀποτελοῦν ισχυροτάτην συνεκτικὴν ὑλὴν τῶν μελῶν του. «Οταν οὗτοι προβάλλουν εἰς τὸν δρίζοντα, τὸ «ἐγώ» θανατοῦται καὶ θεοποιεῖται τὸ κοινωνικὸν ὄρμέμφυτον, χάρις εἰς τὸ ὄποιον τὸ ἄπομον ὥθεῖται εἰς ἐθελοθυσίας καὶ ἔργα πατριωτισμοῦ καὶ ἀλληλεγγύης ὑψηλὰ καὶ ἀπαράμιλλα. 'Αλλ' ὅταν

II. Εις τὴν πρόσκλησιν τῆς ἐνώσεως τῶν «δημοκρατικῶν δυνάμεων», ἀνταπεκρίθησαν ἀφελεῖς καὶ φιλόδιοξοι πολιτεύομενοί τινες, τῶν συντηρητικῶν κομμάτων, οἵτινες κατέστησαν συμμαχηταὶ καὶ συνεργάται καὶ συνοδοιπόροι τῶν κομμουνιστῶν, μολονότι ἡσαν νωπαὶ αἱ ἐκ τοῦ Δεκεμβριανοῦ κινήματος (1944) καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου (1946 - 1949) συμφοραί, ἐπὶ τῇ ὑστεροβούλῳ σκέψει ὅτι τοῦτο ἦθελεν ἀποθῆ πρὸς ἴδιον κομματικὸν ὄφελος. Μία ἀσήμαντος, ἀλλὰ λίαν θυροβάδης ὄμάς, ἀριστερῶν καὶ συνοδοιπορούντων «κεκραικτῶν» βουλευτῶν, καθοδηγουμένη ὑπὸ τῆς ἡγεσίας καὶ ἀποθρασυνομένη ἐκ τῆς ἀσυλίας, προέθαινεν εἰς τοιαύτας ἀσχημίας καὶ ἀκρότητας, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ κοινοβουλίου, ὥστε ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Παπασπύρου, κατηγανακτισμένος ἐκ τῶν βωμολοχιῶν, τῶν συμπλοκῶν, τῶν καπιληλικῶν ὕθρεων καὶ τῶν ἀσχημιῶν τῶν βουλευτῶν τούτων ἐντὸς τῆς Βουλῆς, ἔχαρακτήρισεν αὐτὴν ως «χαμαιτυπεῖον».

τὰ δεινὰ καὶ οἱ κίνδυνοι παρέλθουν, ἀναιητῆδα καὶ πάλιν τὸ ἀτομικὸν ἔγώ καὶ κυριαρχεῖ τοῦ ψυχικοῦ κόσμου. Τότε τὸ ἀτομικὸν συμφέρον ὑπερτρφεῖ νοοπρῶς. Ἡ κοινωνικὴ ψυχὴ καὶ τὸ κοινωνικὸν συμφέρον χαλαροῦνται. Ὁ ἀτομικιαμὸς ἀκμάζει. Οὕτω οἱ κοινοὶ κίνδυνοι ἀπωθοῦνται εἰς τὰ βάθη τῆς ἔθνικῆς συνειδήσεως καὶ δὲν ἀνασύρονται ἐκεῖθεν, εἰμὴ μόνον εἰς κρισίμους περιστάσεις νέων κινδύνων τοῦ ἔθνους, πρὸς τόνωσιν τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἔθνικῆς συνειδήσεως ἐκβάλλονται, ἐνίστε, εἴτε, διότι καταβροχθίζονται ὑπὸ τοῦ χρόνου, εἴτε, διότι τὸ κοινὸν συμφέρον ἐπιθάλλει τὴν λήθην των (καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν πεδίον, ἡ λήθη ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον ἀρετὴν διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἔθνων, ως ἐλεγεν ὁ Ρενάν), εἴτε, διότι ἀσκεῖται πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον, περίτεχνος προπαγάνδα.

Ἐν κατακλεῖδῃ, ἀτομα καὶ ἔθνη, κυρίως, ἀτενίζουν πρὸς τὸ παρόν, τοῦθ' ὅπερ ἄγει, λεληθότως πιας, εἰς τὴν χαλάρωσιν τῆς μνήμης τῶν ιστορικῶν παραδόσεων καὶ γεγονότων. Ἀλλ' ἔθνη τὰ ὅποια λημονοῦν τὴν ιστορίαν των, τὰς παραδόσεις, τὰς κοινὰς συμφοράς ἡ ἐποποίιας καὶ ἐν γένει τὴν κληρονομίαν των, δὲν πρόκειται νὰ ἐπιθίσουν — Τούτου ἔνεκεν, ἐπιβάλλεται ἀδιάλειπτος ἄρδευσις τῆς μνήμης διὰ τῶν ιστορικῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος, ἵνα διδάσκωνται αἱ νέαι γενεαὶ καὶ διατηρεῖται ἐν ἐγρηγόρσει ἡ ἔθνική συνειδήσις, ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν ἡ ἐξωτερικῶν κινδύνων.

III. Όχροτάτην είκόνα τής κοινῆς δραστηριότητος κομμουνιστῶν και συνοδοιπορούντων πολιτικῶν παρέχουν τὰ ἀκόλουθα περιστατικά: Οὕτω:

Καθύβριζον τὸ ὄχυρὸν τῆς Δημοκρατίας, τὴν Δικαιοσύνην, ὡς «διατεταγμένην», ἢ ὡς «δικαστικὴν Χούντα». ἀφ' οὗ προηγουμένως ματαίως ἀπεπειράθησαν νὰ τὴν ἔξαγοράσουν διὰ διπλασιασμοῦ τῶν ἀποδοχῶν. Διεβίθρωσκον τὸν στρατὸν διὰ συνομωσιῶν (ΑΣΠΙΔΑ) καὶ τὸν ἐκομματοποίουν διὰ τῶν ἀποστρατειῶν, μεταθέσεων καὶ προαγωγῶν. «Ἐθετὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κόμματος τῆς Ε.Κ. τὸν δημόσιον θησαυρόν, διορίσαντες πλῆθος ἀργομίσθων καὶ τρωκτικῶν (εἰδικοὺς συμβούλους, (93), ὑπουργούς καὶ ὑφυπουργούς (43), κλπ.). «Ἐθετὸν καθεστωτικὸν ζήτημα. Περιüθριζον τὴν Βασιλικὴν οἰκογένειαν καὶ τὰς ἀρχάς, τὸν δὲ Βασιλέα ἔχαρακτήριζον ὡς κομματάρχην. Ἀπειμάκρυνον ἐκ τῆς ἐθνικῆς κοίτης τῆς τὴν Παιδείαν διὰ τῆς «ἐχπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης» καὶ ἔξεχυδάιζον τὴν γλῶσσαν. Ἐχειροδίκουν δημοσίως κατὰ τῶν νομαρχῶν, τῶν ὄργάνων τῆς τάξεως καὶ τῶν ὑπαλλήλων, διότι δὲν ἐνέδιδον οὕτοι εἰς τὰς παραλόγους κομματικὰς ἀξιώσεις των. Ἀπεκάλυπτον ἐθνικὰ μυστικὰ πρὸς κομματικὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ ίκανοποίησιν τῶν κομμουνιστῶν. Ἐκήρυσσον, δῆθεν, διμέτωπον ἀγῶνα, καθ' ὃν χρόνον ἀπήτουν τὴν νομιμοποίησιν τοῦ ΚΚΕ καὶ τὴν κατάργησιν τῶν μέτρων ἀσφαλείας (v. 509/1947, 375/1936). Ἐνεφανίζοντο αὐτόκλητοι ὑπερασπισταὶ τῶν «Λαμπράκηδων» (όργανώσεως ταραχοποιῶν), οὓς ἀπεκάλουν «εὔγενεῖς νέους» καὶ τῶν ἀναρχικῶν ὄργανώσεων. Ὑπέγραφον μετὰ τῶν κομμουνιστῶν πρακτικὰ ἐκλογικῆς συνεργασίας εἰς δημοτικὰς καὶ βουλευτικὰς ἐκλογάς. «Ἐρριπτον τὸ σύνθημα τῆς αὐτοαμύνης κατὰ τῶν ἀρχῶν. Διωργάνουν «πορείας εἰρήνης», ἀστυνομευομένας ὑπὸ ἀναρχικῶν, διαδηλώσεις χειροκροτουμένας ὑπὸ τοῦ τιθεμένου ἐπικεφαλῆς αὐτῶν διευθυντοῦ ἀστυνομίας, καὶ ὀχλοκρατικὰς ἐκδηλώσεις, ἀρχηγευομένας ἀπὸ ὅμαδα βουλευτῶν, εἰς ᾧ μετεῖχον ἄτομα ἀμειβόμενα μὲ 100 δραχμὰς ἡμερησίως. «Ηγειρον ὁδοφράγματα. Προ-

έβαινον εις άνατροπάς αύτοκινήτων, είς καταστροφάς προθηκῶν, είς έπιθέσεις κατά τῶν ὄργάνων τῆς τάξεως, είς πολιτικὰς ἀπεργίας (1377 ἀπὸ τοῦ ἔτους 1963 - 1967). Συνεκρότουν όμάδας κρούσεως ἐκ 30.000 – 40.000 ἀνδρῶν, είς ᾧς προσετίθεντο καὶ 80.000 λαμπράκηδες. Πρό-έβαινον εις ἐπισήμανσιν καὶ ἀναγνώρισιν στόχων (στρατιωτικῶν, ἀστυνομικῶν, τηλεπικοινωνιῶν, κατοικιῶν πρωσπικοτήτων), είς ἐπαναστατικὰς δοκιμὰς καὶ ἀσκήσεις (εἰς Γοργοπόταμον, Ἀθήνας, Θεσσαλονίκην καὶ ἄλλαχοῦ). Ἐξαπέλυον συνθήματα «ἔξω ἀπὸ τὸ NATO», «ἔξω οἱ Ἀ-μερικάνοι» κλπ. (ἀπαραλλάκτως ὡς συμβαίνει καὶ ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως, ιδίᾳ δὲ ἐπὶ κυβερνήσεως ΠΑΣΟΚ). Κράτος καὶ νόμος ἥτο τὸ κόμμα. Λαός, ὁ ὄχλος τοῦ πεζοδρομίου. Ἐλευθερία, ἡ ἀχαλίνωτος ἀναρχία.

Ο κοινοβουλευτικός βίος ἐχρεωκόπει καὶ ἡ ιδέα τῆς δικτατορίας ἐπιστοδοτεῖτο.

Ἡ ύπὸ τοῦ κυβερνῶντος τότε κόμματος ἐπηγγελμένη «κατεδάφισις» ἐπραγματοποιεῖτο καὶ ὡκοδομεῖτο, βραδέως, ἀλλ' ἀσφαλῶς, μονοκομματικὸν κράτος.

Καὶ ὁ κομμουνισμὸς ἐνεθαρρύνετο ἐκ τῆς συνοδοιπορίας καὶ ἡγάλετο καὶ ἐκρατύνετο ἐκ τῆς ἀνελπίστου ἐπιτυχίας (τὰ μέλη τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἀνερχόμενα τὴν 3 Νοεμβρίου 1963 εἰς 23.000, ὑπερέθησαν ἐντὸς τριετίας τὰ 991.700). Εἰσέδυσεν εἰς τὸν κρατικὸν ὄργανον καὶ ιδίᾳ εἰς τὸ ύπουργείον Παιδείας. Ἐκυρίευσεν τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν, τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα, τοὺς συνεταιρισμούς, τοὺς ὄργανοισμοὺς κοινῆς ὀφελείας, τοὺς ἔξωραϊστικοὺς συλλόγους. Ἐμόλυνε τὴν νεολαίαν. Ὁργανοῦτο ύπὸ στρατιωτικὴν πειθαρχίαν καὶ ἔξωπλίζετο. Ἐδημοσιεύοντο εἰς τὸν τύπον σχέδια κινητοποιήσεως (Ἀργυροπούλου) κλπ.

Κατ' ἀκολουθίαν τούτων, ἡ Δημοκρατία, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἐξέπνεε καὶ εύλογως εἰπεν ὡς εἰς Παρισίους διατρίβων ἀρχηγὸς τῆς EPE κ. Καραμανλῆς ὅτι «οἱ συνταγματάρχαι ἔρριψαν κατ' αὐτῆς τὴν χαριστικὴν βολήν».

Ταῦτα, κυρίως, ἡσαν τὰ αἴτια τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοὺς πρωταιτίους ταύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

I ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967

'Αγωνία 'Εθνικοφρόνων

Ἡ προηγηθεῖσα κατάχρησις τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ «χρεωκοπία τῆς Δημοκρατίας», ὁ ἐπαπειλούμενος κίνδυνος τῆς πλήρους καταλύσεως της καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἡθικὴ σῆψις καὶ ἡ ἀναρχία, ἡσαν ὁ πρόδρομος μιᾶς ἐκτροπῆς, πρὸς ἐγκαθιδρυσιν δικτατορικοῦ καθεστῶτος.

Ο ἔθνικόφρων κόσμος, ἀδιακρίτως κομματικῶν προσανατολισμῶν, ἡσθάνετο τὸν ἐπικείμενον ἐναγκαλισμὸν τῆς ἄρκτου καὶ ἡδημόνει καὶ ἡγωνίᾳ. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ἦχετο νὰ εύρεθῇ «ένας λοχίας» διὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν ἄβυσσον εἰς ἥν μετὰ βεβαιότητος ἐφέρετο. Ἡ ἀγωνία του ἐκορυφώθη, ἀφ' ἣς προεκηρύχθησαν ύπὸ τῆς κυβερνήσεως κ. Κανελλοπούλου ἐκλογαὶ διὰ τὴν 28 Μαΐου 1967. Διότι πάντες διησθάνοντο, λόγῳ τῆς ἀπροκαλύπτου ἐκλογικῆς συμπράξεως τῆς 'Ενώσεως Κέντρου καὶ τῆς ΕΔΑ, ὅτι θ' ἀνεδεικνύετο μία κυβέρνησις τῆς ἀπολύτου ἐκλογῆς τοῦ ὡς τροτσικοῦ φερομένου, κ. Ἀνδρ. Παπανδρέου. Τοιαύτην δὲ πεποίθησιν περὶ τῆς ἐκλογικῆς νίκης ἔτρεφεν ὁ ἐν λόγῳ κ. Ἀνδρ. Παπανδρέου, ὥστε ἐδήλωσε πρὸ τῶν ἐκλογῶν, κατὰ παραθεώρησιν τοῦ Συντάγματος, ὅτι ἐὰν τὸ κόμμα τῆς Ε.Κ. (οὕτινος δὲν ἦτο ἀρχιγός, κατέστη ὅμως οὐσιαστικῶς τοιοῦτος, λόγῳ τῆς ἀνοχῆς τοῦ πατρός του), ἐπλειοψήφει, ἀπλῶς, εἰς τὰς ἐκλογάς.

Θὰ ὡρκίζετο κυβέρνησις εἰς τὴν Πλατεῖαν Συντάγματος καὶ ἐκεῖθεν θ' ἀνηγγέλετο τηλεφωνικῶς εἰς τὸν Βασιλέα ή συγκρότησίς της, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν εἶχε ἢ δὲν εἶχε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὴν Βουλήν.

Τὴν ἀγωνίαν ταύτην δὲν συνεμερίζετο ὁ Βασιλεὺς, εἴτε διότι ἐφρόνει ὅτι ἥλεγχε τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, ὡς τὸν διεβεβαίουν οἱ ἡγήτορές των καὶ ἐπομένως θὰ ἤδυνατο δι' αὐτῶν ν' ἀποτρέψῃ πᾶσαν βιάιαν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος, εἴτε διότι εἶχεν ἐπιτύχει, ὡς διεδίδετο, συμφωνίαν τῶν δύο κομμάτων ΕΡΕ καὶ ΕΚ περὶ μετεκλογικῆς συνεργασίας, εἰς περίπτωσιν καθ' ἥν οὐδέτερον τούτων ἐπετύγχανε τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν εἰς τὰς ἐκλογάς.

Κίνησις Στρατιωτικῶν

1. "Ἐναντι τῶν ἀπαισίων τούτων διοσημιῶν καὶ τοῦ κινδύνου αἰματοχυσίας, αἱ Ἔνοπλοι Δυνάμεις δὲν παρέμεινον ἀπαθεῖς. Καὶ ἡτο τοῦτο ἐπόμενον. Διότι αἱ Ἔνοπλοι Δυνάμεις δέχονται, ἐκ τῶν πρώτων, τοὺς κραδασμούς τῶν λαϊκῶν ἀνησυχιῶν καὶ τὴν πίεσιν τῶν αἰτημάτων τῶν ἑποχῶν, ἔχουσι, μάλιστα, λίαν εύαισθήτους κεραίας πρὸς σύλληψιν τούτων, ἀφ' οὗ, ἐνδεχομένως, θὰ κληθοῦν, λόγῳ τῆς ἀποστολῆς των, νὰ προσφέρουν τὴν σπονδὴν τοῦ αἵματος, πρὸς ἔξασφάλισιν τῆς δημοσίας τάξεως, τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἐθνους.

'Αρχικῶς, ἡ ἡγεσία των εἰσηγήθη εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κ. Κανελλοπούλου τὴν ἀναβολὴν τῶν ἐκλογῶν. Ταύτην δὲν ἀπεδέχθη ἡ κυβέρνησις, διότι δὲν ἡτο σύμφωνος μὲ τὸ Σύνταγμα. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἡ κυβέρνησις δὲν ἡτο αἰσιόδοξος, διότι προέτεινε εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ΓΕΣ ἀντιστράτηγον κ. Σπαντιδάκην, ὡς μοῦ ἀπεκάλυψεν οὗτος ἐν Ρώμῃ, τὴν μετεκλογικήν ἐπέμβασιν τοῦ Στρατοῦ εἰς περίπτωσιν ἐκλογικῆς ἐπιτυχίας τῆς Ε.Κ. καὶ ΕΔΑ, τοῦθ' ὅπερ

άπεικρουσεν ό κ. Σπαντιδάκης μὲ τὴν (όρθὴν) αἰτιολογίαν ὅτι μετὰ τὰς ἐκλογὰς εἶναι ἀδύνατος πᾶσα στρατιωτικὴ ἐπέμβασις κατὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐκλογῶν.

"Ἐναντὶ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἔνιοι τῶν ἡγητόρων τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν μονάδων, συσκεφθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβουν εἰς τὴν πολιτικὴν Ζωὴν τῆς Χώρας. Τοῦτο ἐγένετο ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως, ὅσπις, ἀντιθέτως, διεθουκολεῖτο συνεχῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτ. Στρατοῦ ἀντιστρατήγου κ. Σπαντιδάκη περὶ τῆς νομιμοφροσύνης τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Βεβαίως ἡ κίνησις αὕτη ἀντέκειτο πρὸς τὴν ἐν τῷ Πολιτειακῷ Ὁργανισμῷ θέσιν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἐστοίχει ὅμως πρὸς μίαν κακὴν συνήθειαν δεκάδος στρατιωτικῶν ἐπαναστάσεων καὶ κινημάτων, ἄτινα, οὐχὶ σπανίως, τῇ ὑποκινήσει πολιτικῶν ἡγετῶν, ἔλαθον χώραν καὶ ἄτινα παρέμενον ἄνευ τίνος ποινικῆς κυρώσεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Τὴν ὥλην πρωτοβουλίαν τῆς συνωμοτικῆς ταύτης κινήσεως ὡς καὶ τὴν κατάστρωσιν τῶν σχεδίων ἀνέλαθεν ὁ Α/ΓΕΣ κ. Σπαντιδάκης. Οὔτος προσέλαθεν, ὡς βοηθούς του, τοὺς οὓς ἐθέωρε ἐμπίστους του Συνταγματάρχας κ.κ. Γ. Παπαδόπουλον καὶ Νικ. Μακαρέζον, ὑπηρετοῦντας εἰς τὸ ΓΕΣ καὶ τὴν ΚΥΠ, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως προσαρμόσουν τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Προμηθεύς», κατηρτισμένον ἥδη σχέδιον δράσεως διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐκτάκτων ἀναγκῶν δημοσίας τάξεως, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καταλήψεως τῆς ἔξουσίας.

II. Οι ὡς ἄνω συνταγματάρχαι ἐδελεάσθησαν σφόδρα ἐκ τοῦ ὄράματος τῆς καταλήψεως τῆς ἔξουσίας. Ἐσκέπτοντο δέ, ἵσως, ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῶν στρατηγῶν, ἃν καὶ θὰ ἐστηρίζετο ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, οὐδὲν ὑλικόν, ἡ ἡθικὸς ὄφελος θὰ προσεπόριζεν εἰς αὐτούς. Ἐντεῦθεν προήχθησαν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀναλήψεως παρ' αὐτῶν τῆς πρωτοβουλίας τῆς ἐπαναστάσεως.⁷

(7). 'Υπάρχει μερίς τις ἀνθρώπων, ἥτις πιστεύει ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῆς 21 Ἀπριλίου ἦτο ἔργον τῶν μυστικῶν Ἀμερικανικῶν 'Υπηρεσιῶν (CIA).

Κατόπιν τούτου ḥρεαντο δραστηρίως και ὑπὸ ἀπόλυτον ἔχεμύθειαν— ἀπαράίτητος ὥρος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν πάσης συνωμοσίας— τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιχειρήσεως.
Ἡ συνωμοτικὴ ἴδιοφυΐα τοῦ κ. Παπαδοπούλου, ἐκεν-

‘Ο γράφων δὲν δύναται νὰ γνωρίζῃ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐν τῷ σκότει κινουμένων διεθνῶν καταχθονίων δυνάμεων. Ὁρισμένα ὅμως περιστατικὰ καὶ σκέψεις τινὲς ἀποκλείουν μίαν τοιαύτην ἐκδοχήν. Οὕτω:

1) Τὴν ἐσπέραν τῆς 21 Ἀπριλίου 1967, μετὰ τὴν ὄρκωμοσίαν τῆς ὑπὸ αὐτὸν κυβερνήσεως, ὁ Πρεσβευτὴς τῶν Η.Π.Α. κ. Τάλμποτ, ἐζήτησεν παρ’ αὐτοῦ ἐπειγόντως ἀκρόασιν, ἀφ’ οὐ προηγουμένως εἰχεν ἐπισκεφθεῖ τὸν Βασιλέα. Ἐγένετο δεκτὸς τὴν 10ην νυκτερινὴν εἰς τὸ Πολιτικὸν Γραφεῖον. Συναδεύετο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ κ. Ἡτον, ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἀμερικανικῆς Στρατ. Ἀποστολῆς.

‘Αμφότεροι εἰσῆλθον εἰς τὸ Γραφεῖον του κατέρυθροι ἐξ ἀγανακτήσεως. ‘Η ἐπανάστασις ἡτο δι’ αὐτοὺς κεραυνός. Οὐδὲν τερὶ ταύτης είχον όσφρανθεῖ αἱ μυστικαὶ ὑπηρεσίαι των. Καὶ ἔμενον ἐκτεθειμένοι ἔναντι τῆς Κυβερνήσεώς των, ἦν καθησύχαζον, φαίνεται, περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως.

‘Η συζήτησις διεξῆχθη εἰς ἀτμόσφαιραν «φαινομενικῆς» ἡρεμίας. Φαινομενικῆς, διότι ἐν’ ὃ ὁ κ. Τάλμποτ μετὰ ψυχραιμίας διεξήγαγε τὴν συζήτησιν, ὁ στρατηγός, ἔμπλεως ὄργης, διετάρασσε αὐτὴν, διὰ τοῦ ἐρωτήματος «διὰ τίνα λόγον ἔχρησιμοι ήθησαν κατὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ στρατοῦ τὰ χάριν ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας παραδοθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπλα καὶ ἄρματα μάχης». Μολονότι ὁ γράφων ἡγνόει καν ποῖα ὅπλα ἔχρησιμοι ήθησαν, ἐν τούτοις, ἀπήντησεν ἡρέμως ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ ἀσφάλεια προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας καὶ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τῆς χώρας. ‘Αν ἡ Ἑλλάς ἤθελεν ἀπολέση τὰ ἀγαθά ταῦτα, θά ἤσαν περιττά δι’ αὐτὴν καὶ τὴν κοινὴν ἄμυναν τὰ ἄρματα μάχης. Ἐπομένως ἐξυπακούετο ὅτι πᾶσα στρατιωτικὴ βοήθεια παρεσχέθη πρὸς ἀντιμετώπισιν παντὸς κινδύνου, ἐπαπειλουμένου εἴτε ὑπὸ ἐσωτερικοῦ, εἴτε ὑπὸ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ. Τὸ Ζήτημα, συνεπῶς, εἶναι ἄν συνέτρεχεν, ὡς ισχυρίζοντο οἱ στρατιωτικοί, κίνδυνος ἐξ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ, ἀπε λοῦντος τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τῆς χώρας καὶ δὴ ἐκ μέρους τοῦ κορμουνισμοῦ.

‘Ελέχθησαν καὶ ἄλλα πολλά, πλὴν οἱ συναμιληταὶ του δὲν ἐπείθοντο. Καὶ ὁ ἀσυγκράτητος στρατηγὸς κ. Ἡτον, σιωπῶντος τοῦ κ. Τάλμποτ, τοῦ ἐδήλωσεν ἀπεικρράστως, ούχι ἀπαε, ὅπι «ἡ Ἀμερικὴ εἶναι ἡναγκασμένη ν’ ἀναστείλῃ τὴν στρατιωτικὴν βοήθειαν» τοῦθ’ ὅπερ, ἄλλως τε, κατέσπη μεταγενεστέρως καὶ τὸ κύριον αἴτημα τῶν εἰς ἀλ-

τρίσθιη ύπο τῆς ιδέας τῆς καταλήψεως τῆς ἔξουσίας καὶ ἐδραστηριοποιήθη διὰ τὴν ίκανοποίησιν μιᾶς ἀρχομανίας, γνωστῆς εἰς τοὺς συμμαθητάς του τῆς Σχολῆς Εὔελπιδῶν, οἵτινες τῷ εἶχον προσάψει τὸ παρώνυμον «νασερά-

λοδαπήγεις καταφυγόντων, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, Ἑλλήνων πολιτικῶν.

Πρὶν ἡ ἀναχωρήσουν ἐκ τοῦ γραφείου του οἱ ὡς ἄνω ἐξεδήλωσαν τὴν ἀνησυχίαν των διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐν Ἑλλάδι 10.000 ἀμερικανῶν ὑπηκόων. Ἐπωνύμως ὅμως τὸν ἡρώητα, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, διὰ τὸν κ. Ἀνδρέα Παπανδρέου. Διηρωτήθη, ὁ γράφων, διὰ τίνα λόγον ἐπέδειξαν οὗτοι τόσον ἐπίσημον καὶ ζωηρὸν διὰ τὸν ὡς ἄνω πολιτικὸν καὶ οὐχὶ διὰ τόσους ἄλλους ἐπιφανεῖς πολιτικούς παράγοντας, δὲν εὕρισκεν ὅμως, τότε, ἄλλην ἐξήγησιν εἰμὴ διῃ τὸ ἀμερικανὸς ὑπήκοος.

Διεβεβαίωσε τοὺς ἐπισκέπτας του ὅτι πάντες οἱ ἐν Ἑλλάδι Ἀμερικανοὶ ὑπήκοοι είναι ἀσφαλεῖς καὶ δύνανται νὰ κυκλοφοροῦν ἐλευθέρως, πλὴν τοῦ κ. Ἀνδρ. Παπανδρέου, δοτικός, ὡς είχεν πληροφορηθεῖ, συνελήφθη καὶ ἐκρατεῖτο ἐν ἀσφαλείᾳ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν.

2) Ὁ ὡς ἄνω Πρεσβευτής κ. Τάλμποτ, αἱ κατὰ καιροὺς ἐπισκεψεῖσαι τὸν γράφοντα πολιτικὸν (κ. Νιξον κλπ.) καὶ στρατιωτικὴν προσωπικότητες τῆς Ἀμερικῆς, δημοσιογράφοι καὶ ἄλλοι Ἀμερικανοί, ἐξεδήλωσαν ὀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς δημοκρατικῆς τάξεως.

Πάντες ὑπέβαλον τὸ ἐρώτημα «Πότε;

Εἰς δεῖπνον παρατεθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Τάλμποτ εἰς τὴν κατοικίαν του, πρὸς τιμὴν τοῦ γράφοντος, παρουσίᾳ Ἀμερικανικῶν προσωπικοτήτων, ἤκουσεν ἀπροσδοκήτως τὸν ἀμφιτρύωνα νὰ ἐγείρη πρόποσιν καὶ νὰ θέτη τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἡ Χώρα ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ὁμαλότητα.

Ἄλλα πλέον ἐπισήμως τὸ ἐρώτημα τοῦτο ὑπέβαλεν εἰς τὸν Βασιλέα, κατὰ τὴν εἰς Η.Π.Α. μετάβασιν του, οὗτος ὁ Πρόεδρος κ. Τζόνσον καὶ τὸ Κογκρέσον.

Καὶ 3) Τέλος: Ἐάν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἐπικατάρατος CIA ὑπεκίνησε τὴν ἐν Ἑλλάδι στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν, πότε τῶν στρατηγῶν καὶ πότε τῶν συνταγματαρχῶν, τότε ἐρωτάται: α) Ποῖον συμφέρον ἐπεδίκωκε ἡ Ἀμερική, ἀφ' οὐ ἢτο βέβαιον ὅτι διὰ ταύτης ἐπληγτεῖ τὴν Νοτίων Πτέρυγα τοῦ NATO, εἰς δὲ μετεῖχε ἡ Ἑλλὰς καὶ ἀπεδυνάμου τὴν Χώραν ταύτην, καὶ β) Διά τίνα λόγον ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς,

κι» καὶ ἡτις (ἀρχομανία) συνεσκότιζεν τὴν διάνοιάν του, εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν συνεπειῶν τῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον δεσποτικῆς ἀσκήσεως τῆς ἔξουσίας, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ τίθεται ἐν ἀμφιθόλῳ ἡ εὐφυΐα του.

‘Αναπροσήρμοσαν τὸ σχέδιον δράσεως κατὰ τοὺς σκοπούς καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς κινήσεώς των. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν μύησιν συναδέλφων των καὶ ἄλλων κατωτέρων ἀξιοματικῶν, (τὴν εἰς Ἀθήνας καὶ Ἀττικὴν μετάθεσιν τῶν ὀποίων ἐπέτυχον, χάρις εἰς τὴν ἐν τῷ ΓΕΣ θέσιν τοῦ κ. Παπαδοπούλου. Τόν, ἀγαθῶν, πάντοτε, προαιρέσεων, διοικητὴν τῶν ἀρμάτων μάχης, ταξίαρχον κ. Στ. Παττακόν, ἄνευ τινος δυσχερείας, ἐνέταξαν εἰς τὴν κίνησίν των καὶ ἡ εἰς ταύτην συμμετοχή του ὑπῆρξε σημαντική.

‘Ἄλλ’ ἔξι σπουδαίᾳ ὑπῆρξε καὶ ἡ μύησις τοῦ ἀντιστρατήγου, διοικητοῦ Γ΄ Σωμ. Στρατοῦ, κ. Ζωϊτάκη, —στοις, ὡς ἄλλος διμέτωπος Ἰανὸς μετεῖχε καὶ τῆς συνωμοσίας τῶν ἀντιστρατήγων— διὰ τὸν ἔξης λόγον:

III. Ἡ τελευταία σύσκεψις τῶν μετεχόντων ταύτης ἀντιστρατήγων, ἐγένετο κατὰ τὴν λῆξιν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου Ἀντιστρατήγων καὶ δὴ τὴν 20 Ἀπριλίου 1967. Κατὰ ταύτην ἀπεφασίσθη ὁμοφώνως, σχεδόν ὅπως ἡ ἐπέμβασις εἰς τὴν πολιτικὴν Ζωὴν τῆς Χώρας γίνη τὴν 23 Ἀπριλίου, ἡμέραν Κυριακήν. Τὴν εἰδησιν ταύτην ἔσπευσε καὶ μετέδωκεν ὁ κ. Ζωϊτάκης εἰς τοὺς συνταγματάρχας, οἵτινες αὐθημερὸν ἐξεδηλώθησαν, προλαβόντες οὕτω τοὺς στρατηγούς.

Καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἡμείφθη γενναίως ὁ κ. Ζωϊτάκης ὑπὸ τῶν συνταγματαρχῶν. Διότι εύθὺς μὲν με-

συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως, ἐπίεζεν, ιδίᾳ διὰ τῆς διακοπῆς τῆς βοηθείας, διὰ τὴν ταχυτέραν ἐπαναφοράν τῆς ὁμαλότητος;

Εἰς τὰ ἔρωτήματα ταῦτα μὰ προσήκει ἀπόντησις. “Οτι, τούτεστιν, ἡ σχετική φήμη, ἐξεφάνθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες καλλιεργοῦν τὸν ἀντιαμερικανισμὸν καὶ πρὸς τοῦτο δημοσιεύοντες εἰς τοὺς εύπιστους τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πηγὴ πάσης ἀνθρωπίνης συμφορᾶς, παντὸς πολέμου καὶ πάσης θεομηνίας εἶναι ἡ CIA, ἐκτὸς ἂν δεχθῇ τις ὅτι ἡ ὑπηρεσία αὕτη εἶναι ὑποκατάστημα τῆς ρωσικῆς Κα-Γκε-μπέ.

τὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς κινήσεώς των, ἐπέτυχον νὰ τοποθετηθῇ ύψη που οργάνωσε τὴν Ἐθνικής Ἀμύνης, ἵνα παρακολουθῇ τὸν ύπουργὸν κ. Σπαντιδάκην. Κατὰ δὲ τὴν 13ην Δεκεμβρίου 1967, τὸν ἔχρισαν ἀντιθασιλέα, μὲν ἡγεμονικὴν ἐπιχορήγησιν καὶ τὴν, ἀναλόμασι τῆς Βασιλικῆς χορηγίας, χρῆσιν τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ἀνακτόρων καὶ εἰς θέσιν στρατηγοῦ τὸν προήγαγον, διὰ β. Διατάγματος ύπογραφέντος παρ' αὐτῶν καὶ τοῦ ιδίου!

"Ἐκρηξις τῆς Ἐπαναστάσεως

I. Εύθὺς ὡς ἔλαθον τὴν ἄνω πληροφορίαν παρὰ τοῦ κ. Ζωϊτάκη, οἱ πρωταίτιοι τῆς ἐπαναστάσεως συνῆλθον καὶ συνεσκέψθησαν περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀνεσκόπησαν τὴν ὅλην κατάστασιν καὶ ἔμειναν σύμφωνοι εἰς τὸ ὅτι, ἡ εὔκαιρία ἦτο μοναδικὴ διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς κινήσεώς των. Πράγματι: Ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο εὐμενῶς διατεθειμένη, ἐν μεγίστῃ πλειοψηφίᾳ. Ἡ φρουρὰ Ἀττικῆς ἦτο, ἐν τῇ πλειονότητι τῆς σχεδόν, μεμυημένη. Μετὰ τριήμερον (23 Ἀπριλίου, ἡμέραν Κυριακῆν) ἔμελλε νὰ ἐγκαινιασθῇ, διὰ λόγου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ε.Κ. Γ. Παπανδρέου, ὁ προεκλογικὸς ἀγώνων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα, κατά τινα φήμην, προεβλέποντο ταραχαὶ ἐκ μέρους τῶν ἀναρχικῶν καὶ τῶν κινητοποιθεισῶν ὄργανώσεων Λαμπράκη καὶ ΕΔΗΝ, κατά τινας δὲ καὶ ἡ συγκρότησις Κυθερνήσεως τῆς Ε.Κ., κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Κυθερνήσεως Βενιζέλου τοῦ 1915. Τὰ ύπὸ τὸν ταξίαρχον κ. Παπτακόν, εἰς τὸ στρατόπεδον Γουδί, ἄρματα μάχης, εἶχον ἐνισχυθεῖ διὰ τῶν ἐπ' εὔκαιρίᾳ τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς μεταφερθέντων ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοιούτων, ἄτινα, εἴτε ἐν ὅψει ταραχῶν, εἴτε ἐν ὅψει τῆς μελετωμένης κινήσεως τῶν ἀντιστρατήγων, παρέμενον εἰσέτι εἰς Ἀθήνας.

'Ως ὥρα δράσεως ὡρίσθη ἡ δευτέρα πρωΐνη.

Εἰδοποιήθησαν ἐγκαίρως οἱ μεμυημένοι ἀξιωματικοὶ καὶ οὗτοι, ἐπικεφαλῆς τῶν τμημάτων των, ἐκινήθησαν τὴν προσδιορισμένην ὥραν πρὸς τοὺς ἀντικειμενικούς τῶν ἔκαστος σκοπούς.

Έκ τῶν πρώτων κατελήφθη τὸ Πεντάγωνον, ὅπερ θὰ ἔχρησιμοποιείτο ώς στρατηγεῖον τῶν ἐπαναστατῶν. Τὰ κεντρικὰ σημεῖα τῆς πόλεως κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἀρμάτων μάχης τοῦ κ. Παππακοῦ, ὅστις, πρὸ τῆς ἐκκινήσεως ὥμιλησεν πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς καὶ εἰπεν ὅτι ἀνελάμβανον ἐπιχείρησιν πρὸς προστασίαν τῆς Θρησκείας, τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος. Τμῆμα ἐπαναστατῶν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀνακτορικήν φρουράν καὶ μὲ τὸ ψεῦδος ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἡγεῖται τῆς ἐπαναστάσεως, προεκάλεσεν τὴν ἔκουσίαν προσχώρησίν της εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, μὲ ἐνθουσιώδεις ύπερ τοῦ Βασιλέως ἐπευφημίας.

Τὰ δημόσια καταστήματα ἐτίθεντο ὑπὸ φρούρησιν τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων. Εἰς τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα ἐγκατεστάθησαν ἀξιωματικοὶ τῆς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην κ. Λαδᾶν Στρατιωτικῆς Ἀστυνομίας καὶ ἀνέλαβον τὴν ρύθμισιν ἀστυνομικῶν θεμάτων. Ἡ κυκλοφορία ἀπηγορεύθη καὶ αἱ συγκοινωνίαι ἐνεκρώθησαν. Αἱ τηλεγραφικαὶ καὶ τηλεφωνικαὶ ἐπικοινωνίαι διεκόπησαν. Ἡ Χώρα ἀπεμονώθη πλήρως τοῦ ὑπολοίπου κόσμου. Οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ κατελήφθησαν καὶ ἥρχισαν ἐκπέμποντες ἀπὸ τῆς θῆς πρωΐνης διάφορα θούρια, ἔτι δὲ καὶ τὰς εἰδήσεις 1) ὅτι ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως (κ. Κανελλόπουλος) ὑπέγραψαν διάταγμα δι' οὗ ἀνετίθετο ἡ διακυβέρνησις τῆς Χώρας εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, λόγω τῶν ἀπειλούντων τὸ "Ἐθνος κινδύνων καὶ 2) ὅτι ἡ Χώρα ἐκρύθη εἰς κατάστασιν Πολιορκίας (στρατιωτικὸς νόμος), διὰ Βασ. Διατάγματος.

Ἀμφότεραι αἱ εἰδήσεις αὗται, ψευδεῖς ἐξ ὀλοκλήρου, ἀπετέλεσαν τὴν χονδροειδεστέραν καὶ ἐπωφελεστέραν διὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀπάτην. Διότι, ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἔξωτερικῷ, παρά τε τοῖς πολίταις καὶ στρατιωτικοῖς, ἐδημιουργήθη, εὐλόγως, ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἐτέλει ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Βασιλέως. Ἡτο δὲ τοιαύτη ἡ προχειρότης τῶν ἐπαναστατῶν, ὥστε, μεταξὺ τῶν ἀναστελλομένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, περιελαμβάνετο καὶ τὸ ἄρθρον 18 (τὸ ἀπαγορεῦον τὰς βασάνους, τὴν γενικὴν δή-

μευσιν, τὸν πολιτικὸν θάνατον καὶ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου ἐπὶ ἀπλῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων), χωρὶς τὸ ἄρθρον τοῦτο νὰ περιλαμβάνηται εἰς τὸν περὶ καταστάσεως Πολιορκίας νόμον ΔΞΘ/1911.

Συνελήφθη ὁ Πρωθυπουργός κ. Κανελλόπουλος, μὲ τὸν ψευδῆ ισχυρισμὸν ὅτι ἔξερράγη κίνημα τῶν ἀναρχικῶν, ἔναντι τοῦ ὁποίου ἥθελον νὰ τὸν προστατεύσουν (ισχυρισμὸν ἔνεκα τοῦ ὁποίου ἐπέπληξεν ὁ κ. Κανελλόπουλος τοὺς συλλαβόντας αὐτὸν) καὶ ὡδηγήθη εἰς τὸ Πεντάγωνον.

Συνελήφθησαν μέλη τινα τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐκ τῶν βουλευτῶν καὶ πολιτευομένων οἱ κ.κ. Γεώργιος καὶ Ἀνδρέας Παπανδρέου, Παυσανίας καὶ Σπυρίδων Κατσώτας, Κ. Μητσοτάκης, Ἡ. Ἀλευρᾶς, Λ. Κύρκος, Μ. Γλέζος, Δ. Πουρνάρας, Σ. Μπίρης, Ἡ. Παπασύρου, Γ. Σερπανᾶς, Λ. Χασαπίδης καὶ Γεωργίου, ἐκ δὲ τῶν στρατηγῶν, οἱ κ.κ. Βλάχος καὶ Ἰορδανίδης.

Οὗτοι μετεφέρθησαν καὶ ἐκρατήθησαν εἰς τοὺς στρατῶνας «Γουδί», μετά τινας δὲ ἡμέρας εἴς τι ἐν Πικερμίῳ Ξενοδοχεῖον, πλὴν τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως, περιορισθέντων κατ' οίκον καὶ τοῦ Γ. Παπανδρέου είσαχθέντος εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Συνελήφθησαν, βάσει καταλόγων, καθ' ἄπασαν τὴν Χώραν, 6800, ὡς ἐπικίνδυνοι κομμουνισταί. Ἐκ τούτων ἀπελύθησαν, μετά τινα χρόνον, οἱ 4500, ὡς ἀσθενεῖς, ἢ ὑπερήλικες, ἢ ὡς δηλώσαντες ὅτι δὲν θ' ἀναπτύξουν οἰανδήποτε πολιτικὴν δραστηριότητα. Περὶ τῶν ὑπολοίπων 2300 κρατήθέντων, ἐζήτησεν ὁ γράφων ἐπιμόνως καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τὸν ἀρμόδιον ὑπουργὸν Τοτόμην, ἢ τὴν ἀπόλυσιν, ἢ τὴν νομιμοποίησιν τῆς κρατήσεώς των, βάσει δικαστικῶν ἐνταλμάτων, ἢ ἀποφάσεων τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1924 λειτουργουσῶν ἐπιτροπῶν Δημοσίας Ἀσφαλείας. Ό ἐν λόγῳ ὑπουργὸς τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι δι' ἄπαντας ἐξεδόθησαν ἀποφάσεις ἐκτοπίσεως.

Τέλος, συνελήφθησαν, παγιδευθέντες, οἱ ἐν Ἀθήναις εύρισκόμενοι στρατηγοί, διοικηταί τῶν ἐπαρχιακῶν στρα-

τιωτικῶν μονάδων, πλὴν τοῦ κ. Ζωϊτάκη, ὅστις, κατά τινα πληροφορίαν, ἐκρύπτετο εἰς τὴν ἐν Συν. Παπάγου οἰκίαν τοῦ κ. Μακαρέζου. Ἡ ἀπάτη ἦτις ἔχρησιμοποιήθη διὰ τοὺς στρατηγούς ἡτο ἡ ἀκόλουθος: Προσεκλήθησαν οὗτοι, δι' ἐκτάκτων ἀγγελιαφόρων, ἐγγράφως, ὥπως προσέλθουν εἰς τὸ Πεντάγωνον, ἵνα μετάσχουν πολεμικοῦ Συμβουλίου, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Βασιλέως. Πρὸ τῆς ἐπισήμου ταύτης προσκλήσεως εύρεθέντες οἱ στρατηγοί, ἔσπευσαν νὰ ἐμφανισθοῦν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ εὔρεθησαν πρὸ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες, εὐθὺς ἀμέσως, τοὺς ἔθεσαν ὑπὸ περιορισμόν.

II. Ταῦτα πάντα ἐγένοντο βάσει τοῦ ἀναπροσαρμοσθέντος σχεδίου «Προμηθεύς». Ἀλλὰ διὰ νὰ τεθῇ τοῦτο εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν, ἀνέκυψε δυσχέρειά τις εἰς τοὺς ἐπαναστάτας.

Διότι, κατὰ τὰς συνοδευούσας τὸ σχέδιον τοῦτο ἀπορρήτους διαταγὰς τοῦ ΑΓΕΣ, ἀπῆτείτο προσωπικὴ διαταγὴ τοῦ ΑΓΕΣ καὶ ἐν προκειμένῳ τοῦ κ. Σπαντιδάκη, ἐκδιδομένη κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Βασιλέως. Ἡτο ἐπομένως ἀπαραίτητος ἡ συνδρομὴ τοῦ κ. Σπαντιδάκη. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀνεζητήθη ὁ ἐν λόγῳ ἀντιστράτηγος εἰς τὴν ἐν Συν. Παπάγου κατοικίαν καὶ εἰς ἄλλας φιλικάς του οἰκίας, ἀλλὰ δὲν ἀνευρέθη. Τούτου ἔνεκεν ἐγκατεστάθη ἔξωθι τῆς οἰκίας του φρουρά ἐκ δύο κατωτέρων ἀξιωματικῶν, μὲ τὴν ἐντολὴν ὥπως τὸν ἀναμείνη ἐπιστρέφοντα καὶ τὸν ὀδηγήσῃ ἐκόντα - ἄκοντα, εἰς τὸ Πεντάγωνον, τοῦθ' ὥπερ καὶ ἐγένετο, οὐχὶ ἄνευ δυσφορίας τούτου, ὀλίγον μετὰ τὴν 2αν πρωΐνην. Εἰς τὸ Πεντάγωνον εύρεθη πρὸ τῶν κ.κ. Παττακοῦ, Παπαδοπούλου καὶ Μακαρέζου, οἵτινες ἤτήσαντο τὴν συνδρομὴν του διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου «Προμηθεύς». Ὁ κ. Σπαντιδάκης, ἀρχικῶς, προέβαλεν ἀντιρρήσεις. Ἀκολούθως ὅμως, εἴτε διότι ἐπιέσθη, εἴτε διότι τῷ ὑπεσχέθησαν τὴν πρωθυπουργίαν, εἴτε διότι ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ στρατοῦ ἔκειτο ἐντὸς τῶν προθέσεών του, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλο σχῆμα, ἥρε τὰς ἀντιρρήσεις του καὶ ἔδωκε τηλεφωνικῶς πρὸς τὰς ἐπαρχιακὰς φρουρὰς

τὴν ἐντολὴν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὡς ἄνω σχεδίου. Διὰ τῆς τοιαύτης διαταγῆς τοῦ ΑΓΕΣ ὑπεδηλοῦτο καὶ ἐξυπηκούετο ἡ ἔγκρισις τοῦ Βασιλέως, διότι ἐθεωρεῖτο οὗτος ὡς ἔμπιστός του. Ἡ ύπόνοια ὅτι ὁ ΑΓΕΣ ἐνήργησεν αὐτοβούλως καὶ ἄνευ τοιαύτης ἔγκρισεως, θὰ ἥτο, διὰ τοὺς ἀποδέκτας, ἀδιανόητος. Οὕτω, αἱ ἐπαρχιακαὶ φρουραὶ, αἵτινες ἐστεροῦντο καὶ τῶν ἡγητόρων των, δὲν ἀντέδρασαν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν συνταγματαρχῶν.

Ἡ Ἀεροπορία ἐτήρησε παθητικὴν στάσιν. Τὸ δὲ Πολεμικὸν Ναυτικόν, ὑποκινούμενον δι’ ἀνάληψιν δράσεως, ὑπὸ τοῦ εἰς Σκαραμαγκᾶ καταφυγόντος διευθυντοῦ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, πρώην ναυάρχου Σπανίδου, ἀπεφάσισε νὰ ὑπακούσῃ μόνον εἰς τὰς προσωπικὰς διαταγὰς τοῦ Βασιλέως.⁸

(8). Τοιουτοτρόπως, διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου εύωδοῦτο ἡ ἐπανάστασις. Αὕτη ἔχρησιμοποίησε δύο μέσα. Τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ψεύδους. Τὴν ὡμήν βίαν καὶ τὴν περίτεχνον ἀπάτην. Ἀπάτην πρὸς τὸν λαὸν καὶ τὸν στρατόν. Καὶ εἰς βάρος πάντως τοῦ Βασιλέως (ὡς λ.χ. εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου «Προμηθεύς», εἰς τὰς ραδιοφωνικάς ἐκπομπάς περὶ ἐπιβολῆς στρατιωτικοῦ νόμου διὰ Β. Δ)τος, ἢ τῆς ἀναθέσεως διὰ Β.Δ. τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις, εἰς τὴν Ἀνακτορικὴν Φρουράν, χάριν καὶ τοῦ ὄποιου, ὡς διετείνοντο, ἔκαμον τὴν ἐπανάστασιν. Καὶ τοῦτο καθ’ ἧν σπιγμὴν διὰ στρατιωτικῶν δυνάμεων εἶχον ἀπομονώσει καὶ περικυκλώσει τὸν Βασιλέα, εἰς τὸ ἐν Τατοῖς ἀνάκτορόν του.

Ἄμφοτεραι τὰ μέσα ταῦτα (βία καὶ ἀπάτη) συνεκρούοντο μὲ τοὺς νομικούς καὶ ἡθικούς κανόνας. Τὸ ἐν ἥτοι χειρότερον τοῦ ἄλλου.

Βεβαίως εἰς τὸν πόλεμον ἐπιτρέπεται ἡ δολιότης καὶ πανουργία κατὰ τοῦ ἔχθροῦ. Οἱ Κινέζοι ἐλεγον ἀπὸ τοῦ 3 αἰῶνος π.Χ. ὅτι ὁ πόλεμος στηρίζεται εἰς τὴν ἀπάτην. 'Αλλ' ὁ λαός, κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ ὄποιου ἐστρέφετο ἡ ἐπανάστασις, ἥτο ἔχθρός;

"Αν θεωρηθῇ θεμιτὸν πᾶν μέσον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μιᾶς ἐπαναστάσεως τῆς δεξιᾶς, τότε κατὰ τὶ διαφέρει ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἀριστερᾶς, ἡτις, συνεπής πρὸς τὸν δὸν πρεσβεύει ἡθικὸν μηδενισμόν, συζευγνύει τὴν βίαν μὲ τὸ ψεῦδος, τὴν πανουργίαν μὲ τὴν ἀπάτην, εἰς τρόπον ὥστε, ὡς λέγει ὁ Σολζενίτσιν, εἰς τὸ ψεῦδος νὰ εὑρίσκῃ καταφύγιον ἡ βία καὶ ἡ βία νὰ ἔχῃ μοναδικὸν στήριγμα τὸ ψεῦδος;

Εἰς τὴν βίαν καὶ τὸ ψεῦδος θὰ θεμελιωθῇ τὸ κοινωνικόν καὶ πολιτικόν καθεστώς τῆς Δημοκρατίας;

II ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Εἰσαγωγή

Ο Βασιλεὺς δὲν ἐγνώριζε οὔτε τὴν κίνησιν τῶν ἀντιστρατήγων, οὔτε τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν συνταγματαρχῶν. Ἡρεῖτο νὰ δεχθῇ ὅτι οἰαδήποτε ἀντιξοότης, ἡ ἀνάγκη, ἵτο δυνατὸν νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐκτροπὴν τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς κυρίας ἀποστολῆς του καὶ τὴν μετατροπήν του, ἀπὸ ὄργανου ἀσφαλείας, εἰς ὑπεύθυνον διαχειριστὴν τῆς πολιτικῆς Ζωῆς. Ἐπίστευεν ὅτι, ἐν δεδομένῃ στιγμῇ προσθολῆς τοῦ Πολιτεύματος ἐκ μέρους τῶν ἀναρχικῶν, αἱ "Ἐνοπλοι Δυνάμεις τῆς Χώρας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν του, θὰ ἥσαν εἰς θέσιν νὰ ἔξασφαλίσουν τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς, τὴν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην. Ἄλλὰ δὲν ἤνειχετο τὴν μόλυνσίν των ἐκ τοῦ μικροβίου τῆς πολιτικῆς. Ἡθελε ταύτας μακρὰν καὶ ύπεράνω πάσης πολιτικῆς διαμάχης καὶ εὐθύνης.

Κατὰ τραγικὴν δὲ εἰρωνείαν τοῦ δημοσίου βίου, αὕτη εἶναι καὶ ἡ διακήρυξις πάντων τῶν πολιτικῶν προσώπων, ὅταν εύρισκονται μακρὰν τῆς ἐξουσίας, ἵνα τὴν λησμονήσουν εύθυνς ἀμέσως ὡς ἀνέλθουν εἰς αὐτήν, ὅτε θεωροῦν ύποχρέωσίν των τὴν κομματικοποίησίν των. Ἡ τακτικὴ δὲ αὕτη ύπηρξεν ἡ ἀφορμὴ καὶ ἀπαρχὴ τῆς πολιτικῆς κρίσεως κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν περίοδον. Διότι, κατὰ τὸ ἔτος 1965, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ε.Κ καὶ Πρωθυπουργὸς Γ. Παπανδρέου, ἀπεπειράθη νὰ κομματικοποιήσῃ τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις καὶ ἡξίωσεν, παρὰ τοῦ τότε ύπουργοῦ Ἑθν. Ἀμύνης κ. Γαρουφαλιᾶ, μεταβολὰς πρὸς ἔξυπηρέτησιν κομματικῶν συμφερόντων, εἰς ἄς ὅμως, πρὸς τιμήν του, ἀντέστη ὁ ὡς ἄνω ύπουργός, δι' ὃν λόγον ἦναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς κυβερνήσεως.

Kai én ò ó patήr Παπανδρέου ápiήtei tήn kōmmatikopoiēsin tῶn 'Enóplωn Dυnámewon, ó uíòc k. 'Anđr. Παπανδρέou étiθeTo épi kεfalhcs tῆc ápokalufthieis̄eñ en tῷ st̄ratῷ sūnwmotikῆc órganwsew̄s AΣPΙΔA, h̄t̄c éskópeι tήn ánatropiñ tōu politeiakuñ — katá tīnas d̄e kai tōu kōinwnikoñ — kathes̄tōt̄c, tήn áponatopoiñs̄in kai oúdēteropoiñs̄in tῆc 'Elládōs kai télos tōn ékdhmokratiasmón tōu st̄ratou, d̄i' h̄n p̄rād̄in p̄roes̄fuhakis̄m̄h kai p̄arēpēm̄ph̄t̄ eis̄ díkēn úpō taktikou Δikasthriou, ámn̄st̄euθeis̄ t̄likāw̄ úpō tῶn ómōtēχnw̄n tōu kīn̄matiwn tῆc 21 'Aprilίou 1967, òt̄e épēkrápt̄s̄an eis̄ tήn nēan épānást̄as̄in, tῆc 13 Δekemþriou 1967.

Pr̄òs suygálusψin tῆc eúthýn̄s̄ tōu uioñ Πapānδr̄éou, ó patήr Πapānδr̄éou ápiήt̄s̄e ápō tōv Baſileá oñw̄s̄ aút̄oprosaw̄w̄s̄ ánałáb̄t̄ tō 'Ypourḡeion 'Ethn. 'Amún̄h̄s̄, ai úp̄p̄r̄eis̄i tōu óp̄oioñ d̄iex̄h̄gaḡon tâc ánakr̄is̄eis̄ épi tῆc sūnwm̄osias̄ AΣPΙΔA, tōu ñ' ö, p̄epr̄ oñw̄s̄ ó Baſileúns̄ d̄e ápēdēch̄t̄, w̄c ánt̄ikēim̄enov̄ pr̄òs p̄ās̄an pol̄itikῆn h̄thikῆn kai eúp̄r̄epeian, úpōdēix̄as̄ tήn ánál̄h̄psiñ tōu 'Ypourḡeion 'Ethn. 'Amún̄h̄s̄ p̄ap̄' oñuñd̄j̄p̄ote állou p̄rosw̄pou tῆc ápolútou éklohḡh̄s̄ tōu patr̄oñ Πapānδr̄éou.

'Ent̄eūthēn éd̄h̄m̄iourḡh̄t̄ p̄ol̄itikῆ k̄ris̄is̄. 'H kubérn̄h̄s̄iñ G. Πapānδr̄éou p̄ar̄pt̄h̄t̄ kai ánt̄' aút̄h̄s̄ ét̄era ép̄il̄ekta, vounex̄h̄ kai m̄et̄riop̄aθ̄t̄ st̄el̄éh̄, tōu aút̄ou k̄om̄matos EK., ésx̄h̄m̄át̄is̄an nēan kubérn̄h̄s̄in úpō tήn p̄roes̄dr̄iān tōu k. 'Athanaſiádou - Nόtha. Molonot̄i d̄e taüta pán̄ta égénont̄to suym̄w̄n̄w̄s̄ pr̄òs tō Sún̄taγma, en̄ tōu tōiñs̄ ép̄eſtr̄at̄eúth̄t̄ ó öx̄l̄os̄ kai iax̄ai 1-1-4 éd̄ónouñ tήn áth̄n̄aiik̄h̄n átm̄os̄ph̄aīrañ kai tō p̄ež̄od̄b̄om̄iñn̄ égén̄et̄o ó aúth̄entik̄k̄s̄ ér̄m̄h̄n̄eut̄h̄s̄ tōu Sún̄taγmañ kai kat̄h̄ygoriñ p̄er̄i p̄ar̄ab̄iás̄eñw̄s̄ tōu éx̄et̄oξ̄eúnt̄oñ kai tōu Baſileáw̄s̄ kai «ápoſt̄at̄ai» éx̄arakt̄eríz̄oñt̄o oñ s̄h̄em̄at̄is̄ant̄eñ tήn kubérn̄h̄s̄in.

Karp̄oñ tῶn ákrot̄t̄w̄n kai ás̄x̄h̄m̄iñw̄n tōu tōiñs̄ h̄t̄o ñ' ép̄anást̄as̄iñ tῆc 21 'Aprilíou, ékt̄oñ tῶn w̄c ánn̄ m̄n̄m̄oñv̄eñt̄w̄n aít̄iñw̄n.

‘Η ἀντίδρασις τοῦ Βασιλέως

‘Ο Βασιλεὺς ἔλαθε, τὸ πρῶτον, γνῶσιν τῆς ἐκραγεῖσης ἐπαναστάσεως ἐκ τηλεφωνήματος τοῦ προσωπικοῦ του γραμματέως ταγματάρχου κ. Ἀρναούτη. Οὗτος περὶ ὥραν 11)2 πρωΐνὴν ἐτηλεφώνησεν εἰς τὸν Βασιλέα, ἐκ τῆς ἐν Ψυχικῷ οἰκίας του, ὅτι ἡτο περικυκλωμένος ὑπὸ ὄμάδος στρατιωτικῶν, οἵτινες, ἐπὶ τῇ αἰτίολογίᾳ ὅτι ἐξερράγη ἐπανάστασις τῶν ἀναρχικῶν, τὸν ἐκάλουν, εἰς φιλικὸν τόνον, νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ διὰ νὰ τὸν προστατεύσουν, ἐνῶ ταυτοχρόνως προσεπάθουν νὰ παραβιάσουν τὴν θύραν καὶ εἰσέλθουν βιαίως ἐν αὐτῇ.⁹

‘Αμα τῇ πληροφορίᾳ ταύτη προσεπάθησεν ὁ Βασιλεὺς νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Κανελλοπούλου, εύθύς, ὅμως, ὡς ἐσχηματίσθη ὁ ἀριθμός, διεκόπη ἡ τηλεφωνικὴ σύνδεσις ἐκ τοῦ Κέντρου ὑπὸ τῶν καταλαβόντων τοῦτο ἐπαναστατῶν.

‘Ακολούθως, διὰ τῆς ιδιαιτέρας τηλεφωνικῆς γραμμῆς τῆς ὑποδ. Χωρ/κῆς Ἀμαρουσίου, συνεδέθη μετὰ τοῦ εἰς

(9). ‘Η σύλληψις τοῦ κ. Ἀρναούτη, περιελαμβάνετο εἰς τὸ περὶ ἀπομονώσεως τοῦ Βασιλέως σχέδιον τῆς ἐπαναστάσεως, ἵνα μὴ τὸν ἀπορεάσῃ εἰς τὰς ἔναντι ταύτης ἀποφάσεις του, δεδομένου ὅτι, χρηματίσας οὗτος ὡς ἐκπαιδευτής του εἰς τοὺς λόχους Ὁρεινῶν Καταδρομῶν καὶ διακρινόμενος διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ βαθεῖαν κρίσιν του, τὴν πλήρη γνῶσιν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων καὶ τὴν πρὸς τὸν Βασιλέα ἀφοσίωσιν, εἶχεν ἀποσπάσει τὴν ἐμπιστοσύνην του.

‘Αλλ’ ὅσην ἐμπιστοσύνην ἔτρεφεν ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὸν κ. Ἀρναούτην, τόσην ἔχθρότητα τῷ ἐπεφύλασσον οἱ συνάδελφοί του ἀξιωματικοί. ‘Αλλοι μὲν τὸν ἐφθόνουν διὰ τὴν ἐπιζήλον θέσιν, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει πλησίον τοῦ Βασιλέως καὶ ἄλλοι τὸν ἐμίσουν, διότι ἡρεύετο νὰ τοὺς φέρῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Βασιλέως, ὡς ήξιον, κατὰ παράβασιν πάσης ιεραρχίας καὶ πειθαρχίας.

Καὶ τὰ αισθήματά των ταῦτα οἱ ἐπαναστάται ἐξεδήλωσαν εἰς τὸ Πεντάγωνον εἰς ὃ τὸν μετέφερον μετὰ τὴν σύλληψίν του, ὅπου κατώτεροί του ἀξιωματικοί ἐβιαιοπράγησαν, ἄνευ αἰτίας, κατὰ τοῦ προσώπου του, τοῦθ’ ὅπερ ἡνάγκασε τὸν τετιμημένον τοῦτον πολεμιστὴν τοῦ Κορεατικοῦ Πολέμου (ὑπάρχει ὑψωμα, φέρον τὸ ὄνομά του) νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ, ἐὰν τοιαύτην ἀντίληψιν εἶχον περὶ γενναότητος καὶ ἀνδρείας.

ταύτην καταφυγόντος ύπουργοῦ Δημοσίας Ἀσφαλείας κ. Γ. Ράλλη, εἰς ὃν ἔδωκε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐπικοινωνήσῃ τη-λεφωνικῶς μετὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ διοικητοῦ Γ' Σωμ. Στρατοῦ, ἀντιστρατήγου κ. Ζωϊτάκη καὶ τὸν διατάξη, ἐξ ὄνόματός του, ὅπως, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Διοικητῶν Α' καὶ Β' Σωμ. Στρατοῦ, ἀποστείλῃ εἰς Ἀθήνας στρατιω-τικάς δυνάμεις. Ἐνόμιζεν ὁ Βασιλεὺς ὅτι ὁ παλαιὸς ὑπα-σπιστὴς τοῦ πατρός του θὰ ἥτο, ὡς παρίστανε, πιστὸς καὶ ἀφοσιωμένος εἰς τὸν θρόνον, χωρίς νὰ φαντάζηται ὅτι οὐ-τος «ἔπαιζεν εἰς τρία ταμπλώ» ἥτοι τὸν θρόνον, τὴν κίνη-σιν τῶν ἀντιστρατήγων καὶ τὴν κίνησιν τῶν συνταγματαρ-χῶν.

Ο κ. Ράλλης, ἀποπειραθεὶς εἰς μάτην νὰ ἐπικοινωνή-σῃ μετὰ τοῦ κ. Ζωϊτάκη, ἦ τοῦ ἐπιτελάρχου κ. Βιδάλη, πε-ριωρίσθη εἰς τὴν ἀποστολὴν σχετικοῦ τηλεφωνικοῦ σήμα-τος πρὸς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπερ δὲν ἐξετελέσθη.

Πάντως ὁ Βασιλεὺς ἐκ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν κ. κ. Ράλλη καὶ Ἀθέρωφ, καταφυγόντος καὶ τούτου εἰς Υ. Χ. Αμαρουσίου καὶ τῆς πληροφορίας περὶ τῆς συλλήψεως τοῦ πατρὸς Παπανδρέου, ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι οἱ πρω-τεργάται τῆς ἐπαναστάσεως ἀνῆκον εἰς τὴν δεξιὰν παρά-ταξιν.

Δὲν παρῆλθεν ἰκανὴ ὥρα καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη εἰς τὸ ἐν Τατοΐῳ ἀνάκτορον, ὅπερ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε περικυ-κλωθεῖ ὑπὸ ἀρμάτων μάχης καὶ στρατιωτικῶν δυνάμεων, τελουσῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου κ. Λέκ-κα καὶ ἀντισυντ. Κων. Παπαδοπούλου, ἀδελφοῦ τοῦ Γεωρ-γίου Παπαδοπούλου, ἐπίσκεψιν τῶν πρωτοστατησάντων εἰς τὴν ἐπανάστασιν κ.κ. Παττακοῦ, ταξιάρχου, Γ. Παπαδοπού-λου καὶ Μακαρέζου, συνταγματαρχῶν. Ἄλλον ἵνα δικαιο-λογήσουν τὴν ἐπανάστασιν καὶ ν' ἀναφέρουν ὅτι αὕτη ἐ-γένετο πρὸς σωτηρίαν τῆς Πατρίδος καὶ χάριν τοῦ Βασι-λέως. Κυρίως ὅμως ἐπεδίωκον νὰ ἀποσπάσουν τὴν τόσον ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐπανάστασιν Βασιλικὴν ἔγκρισιν, πρὶν ἦ ὁ Βασιλεὺς ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν συμβούλων του.

‘Ο Βασιλεύς, ἀφ’ οὗ πρῶτον ἐπανέφερεν εἰς εὐπρεπῆ στάσιν τὸν ἐκ τῶν παρουσιασθέντων συντ. κ. Παπαδόπουλον, διὰ τῆς φράσεως «συνταγματάρχα, ὅταν ἐμφανίζεσαι ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως νὰ ἴστασαι εἰς στάσιν προσοχῆς», ἀκολούθως εἶπεν εἰς αὐτούς, εἰς ἔντονον καὶ ἐπιτιμητικὸν ύφος «καὶ ποῖος σᾶς ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ γίνετε οἱ σωτῆρες τοῦ Ἐθνους; Ποῖος σᾶς ἔδωκε τὸ δικαίωμα ν’ ἀρπάσετε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ; Ποῦ είναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου;».

Αντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ὁ κ. Παττακός τῷ ἐνεχειρίσεν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Σπαντιδάκη, δι’ ἣς οὗτος τοῦ ἐζήτει συγγνώμην καὶ τοῦ ἀνέφερεν ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐγένετο, ἐγένετο πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ “Ἐθνους καὶ ὅτι ὁ στρατὸς είναι πάντοτε πιστὸς εἰς τὸν Βασιλέα.

Ο Βασιλεὺς περιέπιπτεν ἀπὸ τῆς καταπλήξεως εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν. Ἐν ὦ ἥλπιζεν ὅτι ὁ ἀφοσιωμένος εἰς αὐτὸν ΑΓΕΣ, θὰ τὸν ἐθοήθει εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐν τῷ στρατῷ σαλευθείσης πειθαρχίας καὶ τάξεως, αἴφνης πληροφορεῖται ὅτι καὶ αὐτὸς εἶχεν ἐμπλακεῖ εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο. Διεβεβαίου καὶ πάλιν τὸν Βασιλέα περὶ τῆς νομιμοφροσύνης τοῦ στρατοῦ. Ἐπλανάτο, ἄραγε, ἡ ἀπέθλεπεν εἰς τὴν παραπλάνησιν τοῦ Βασιλέως; Κατόπιν τούτων ὁ Βασιλεὺς ἐζήτησε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν του ὁ κ. Σπαντιδάκης.

“Οταν μετ’ ὄλιγον ἐνεφανίσθῃ οὗτος, ὁ Βασιλεὺς τὸν ἡρώτησεν αὐστηρῶς «καὶ σεῖς»; Ο κ. Σπαντιδάκης ἐπανέλαβε τὰς ἐν τῇ ἐπιστολῇ του δικαιολογίας. Οὕτω ὁ Βασιλεὺς ἀπώλεσε καὶ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα.

Περὶ ὥραν 8 πρωΐνῃν ἀπεφάσισεν νὰ κατέλθῃ εἰς Ἀθήνας. Διῆλθεν, ἐν πρώτοις, ἐκ τοῦ ἀνακτόρου Ψυχικοῦ ἔνθα διέμενον ἡ Μήτηρ, ἡ ἀδελφή του καὶ ἡ Ἀλεξία, αἵτινες, ἀπὸ τῆς 5ης π.μ. ἡσαν περικυκλωμέναι ὑπὸ ἀρμάτων μάχης καὶ δὲν ἤδυναντο νὰ μετακινηθοῦν, λόγῳ ἀπαγορεύσεως τῶν ἐπαναστατῶν, μὲ τὸν μῆθον τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος. Ἀφ’ οὗ ἀπέστειλεν αὐτὰς εἰς τὸ Τατόϊον, κατηυθύνθη πρὸς τὴν ἐν Κολωνακίῳ οἰκίαν τοῦ πολιτι-

κοῦ του συμβούλου πρεσβευτοῦ Μπιτσίου. Οὗτος ὅμως ἀποσίαζεν ἐκ ταύτης, διότι, νομίσας ὅτι ἐπρόκειτο περὶ κινήματος ἀναρχικῶν, κατέφυγεν, πρὸς ἀσφάλειάν του, ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν, ἀκολούθως δὲ εἰς τὸ ἀστυνομικὸν Τμῆμα τῆς περιφερείας του.

Περὶ ὥραν 10 πρωΐνην ὁ Βασιλεὺς μετέβη εἰς τὸ Πεντάγωνον.

Ἐξήτησεν νὰ ἵδῃ τούς κρατουμένους στρατηγούς, ἰδιαιτέρως ἔνα ἕκαστον, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομήν των κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Οὕτοι τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι εὐρίσκονται ἐν φυσικῇ ἀδυναμίᾳ ὅπως τῷ παράσχουν οἰανδήποτε συνδρομήν.

Ἀκολούθως συνεθουλεύθη τὸν ἐκεῖ κρατούμενον πρωθυπουργὸν κ. Κανελλόπουλον, ὅστις τῷ συνέστησεν ὅπως ἀντισταθῇ ἐνεργῶς κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως πρὸς σωτηρίαν τοῦ θρόνου καὶ τῆς Χώρας. Εἰσηγήθη, μάλιστα, εἰς τὸν Βασιλέα ὅπως ἀμφότεροι ἐξέλθουν εἰς τὸν ἔξωστην καὶ διακαταλήλων λόγων καὶ παραινέσεων, προσπαθήσουν νὰ μετατρέψουν τὰ φρονήματα τοῦ ἐν τῷ προσαυλίῳ εὐρισκομένου καὶ ὑπέρ τῆς ἐπαναστάσεως ὡρυούμενου στρατοῦ. Θεωρητικῶς ἡτο ἀρίστη ἡ ἴδεα. Ἀλλὰ πρακτικῶς ἡτο τοσοῦτον ἐφικτή, ὅσον ἐφικτὴ ἡτο ἡ ἀναστροφὴ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν πηγήν του. Διότι αἱ ἐν τῷ προσαυλίῳ τοῦ Πενταγώνου δυνάμεις, δὲν ἀπετέλουν στρατόν. Ἡτο ἔνοπλος συρφετός, ὅστις εἶχεν ἀποκόψει πάντα δεσμόν προς τὴν νομιμότητα, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν λογικήν. Καὶ ἐντὸς τοῦ παραλόγου δὲν εύρισκει τις λογικήν. Κατείχετο ύπὸ ἐπαναστατικοῦ οἰστρου, ὡς ιδίοις ὅμμασιν ἀντελήφθη ὄλιγον ἀργότερον ὁ γράφων. Ἐκραύγαζε καὶ ἐξεφώνει διάφορα συνθήματα, ἄτινα οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ύπερβαλλον ἵνα συδαυλίζουν ἐκάστοτε τὸ φρόνημά του. Εἶχε τὴν ψυχολογίαν τοῦ ὄχλου τοῦ πεζοδρομίου. "Εκαστος τῶν ἐπαναστατῶν ἐξελάμβανε ἑαυτὸν ὡς σωτῆρα τῆς Πατρίδος. Καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀντιλήψεως ταύτης προέβαινεν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν πάντων καὶ οὐδένα, πλὴν τῶν συνενόχων ἀξιωματικῶν, ἐλάμβανεν ύπ' ὅψει. Μετέσχεν ὁ γράφων ὡς ἀπλοῦς

ευζων τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας. Εἶδεν στρατὸν πολεμοῦντα τὸν ἔχθρόν, ἐνθουσιῶντα καὶ κατάγοντα θριαμβευτικὰς νίκας καὶ στρατὸν καταλαμβανόμενον ὑπὸ πανικοῦ καὶ διαλυόμενον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν κατὰ τὴν ὀπισθοχώρησιν. Δέν εἶδεν ὅμως ποτὲ στρατὸν διαλυόμενον ἐντὸς τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεώς του, τῇ συνδρομῇ τῶν ἀξιωματικῶν του, οὕτε στρατὸν κατεχόμενον ἀπὸ τοιοῦτον ἀντιπειθαρχικὸν καὶ ἐπαναστατικὸν παραλήρημα.

Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης εὐρεθεὶς ὁ Βασιλεὺς, ἀπήντησεν εἰς τὸν κ. Κανελλόπουλον «εἴμαι σύμφωνος, ἀλλὰ μὲν ποίας δυνάμεις»; Καὶ πράγματι αἱ μὲν παροῦσαι καὶ ἐν γένει αἱ ἐν τῇ φρουρᾷ Ἀττικῆς, εἶχον προσχωρήσει εἰς τὴν ἐπανάστασιν, αἱ δὲ ἐπαρχιακαί, εὐρίσκοντο μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν.

Τό δίλημμα τοῦ Βασιλέως

Ο Βασιλεὺς κατετρύχετο ὑπὸ τραγικοῦ διλήμματος. Δύο λύσεις προεβάλλοντο. Ἡ πρώτη: ν' ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως, εἴτε ἐνεργητικῶς διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν, εἴτε παθητικῶς διὰ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἑλλάδος. Ἡ δευτέρα: Νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ ταχύτερον εἰρηνικῶς τὴν ὄμαλότητα. Ἡ πρώτη λύσις (ἐνεργητικὴ ἢ παθητικὴ ἀντίστασις) περιέκλειεν, ἐν μείζονι ἡ ἐλάσσονι βαθμῷ, τὸν κίνδυνον μιᾶς αἵματηρᾶς συγκρούσεως τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἥ, ἐνδεχομένως, τούτων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀσφαλῶς δὲ μίαν ιστορικὴν εὔθυνην. Ἡ δευτέρα λύσις συνεπήγετο μίαν ἡθικὴν εὔθυνην καὶ μίαν δοκιμασίαν τοῦ θρόνου.

Καὶ ἐπὶ τοῦ διλήμματος τούτου ἐπρεπε νὰ λάβῃ μόνος τὰς κρισίμους διὰ τὸ "Ἐθνος ἀποφάσεις.

Πᾶς ἔχέφρων ἄνθρωπος θὰ προετίμα τὴν ὄλιγώτερον ὀδυνηρὰν διὰ τὴν Χώραν λύσιν τῆς ἀνοχῆς, μὲ τὴν βάσι-

μον προσδοκίαν τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν ὄμαλότητα δι’ ἡ-
πίων μέσων, κατὰ τὸν ταχύτερον δυνατὸν χρόνον. Πρὸς
τὴν λύσιν ταύτην ἔκλινε καὶ ὁ Βασιλεὺς, μολονότι αὕτη
ἡτο δοκιμασία διὰ τὸν θρόνον, ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι ἡ ἀποτρο-
πή μιᾶς αἰματοχυσίας ἔχει μαγελυτέραν ἀξίαν, ἀπὸ τὸν
θρόνον.

Εἰς τὸ ἀπὸ 13 Δεκεμβρίου 1967, ἐπ’ εὐκαιρίᾳ τῆς κα-
τὰ τῆς ἐπαναστάσεως κινήσεως τοῦ Βασιλέως, ἀπευθυ-
θὲν διάγγελμά του ἐκ Καβάλας πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.
εἴπεν: «Τὴν κατάστασιν τῆς 21 Ἀπριλίου, ἥτις ἐπλαστογρά-
φησεν ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομά μου, (ἥννόει τὸ Διάταγμα πε-
ρὶ καταστάσεως πολιορκίας), ἡναγκάσθην νὰ δεχθῶ ὡς
τετελεσμένον γεγονός, διά ν’ ἀποφύγω ἄσκοπον αἰματο-
χυσίαν. Ἐπίσης ἔτρεφον ἐλπίδα ὅτι δι’ ἡπίων μέσων θὰ
ἐπετύγχανον τὴν ἐπαναφορὰν τῆς Χώρας εἰς τὴν ὄμαλό-
τητα». Τὸ αὐτὸ ἐπανέλαβεν ἀργότερον καὶ εἰς τὰς ἐν Ῥώ-
μη γενομένας τὴν 20 Δεκεμβρίου 1967, πρὸς τούς δημο-
σιογράφους δηλώσεις του.

‘Ανάθεσις τῆς Πρωθυπουργίας εἰς τόν Εἰσαγγελέα Ἀρείου Πάγου.

Οι πρωτοστατήσαντες εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἐσκέπτον-
το ὅτι, ἃν ἐπετύγχανον τὴν ἔγκρισιν, ἡ ἀνοχὴν τοῦ Βασι-
λέως, θὰ ἡδύναντο νὰ ἐδραιώσουν ἑαυτοὺς ἐν τῇ ἔξου-
σίᾳ καὶ νὰ τὸν ρυμουλικήσουν εἰς τὰ σχέδιά των. Τούτου
ἔνεκεν, ἐθεώρησαν ὡς πρώτην ἐπιτυχίαν των τὴν ἔναρξιν
διαπραγματεύσεων διὰ τὸν σχηματισμὸν κυθερνήσεως.

Οὗτοι ἐπρότεινον τὸν σχηματισμὸν στρατιωτικῆς κυ-
θερνήσεως, ὑπὸ τὸν ἀντιστρ. κ. Σπαντιδάκην, εἴτε διότι
ἡθελον νὰ τὸν ἀμείψουν διὰ τὴν ἦν παρέσχεν, ἔστω καὶ
ἐκβιασθείς, σημαντικὴν συνδρομήν, εἴτε διότι ἀπέβλεπον

εις τὴν ἐν τῷ στρατῷ ἡγετικὴν θέσιν του καὶ τὴν ἐκ ταύτης ἐπιρροήν ἐφ' ὅλων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, εἴτε, τέλος, διότι ύπελόγιζον ὅτι εὐχερέστερον θ' ἀπηλλάσσοντο τούτου, ὅταν ἐπήρχετο ὁ κατάλληλος διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν σχεδίων των χρόνος. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν δὲ τὴν λύσιν ταύτην, διωχέτευσαν εἰς τὸν ἐν τῷ προσαυλίῳ τοῦ Πενταγώνου ἡθροισμένον ἐπαναστατικὸν στρατὸν τὸ σύνθημα «Σπαντιδάκης», ὅπερ οὕτος ἐπανελάμβανεν ρυθμικῶς καὶ συνεχῶς, κατὰ παρόμοιον τρόπον ὡς πρότερον ὁ ὄχλος ἐπανελάμβανεν εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς ὁδοὺς τὸ σύνθημα «Πα-παν-δρέ-ου».

'Ο Βασιλεὺς ἀντετίθετο ἀπολύτως πρὸς τὴν λύσιν τῆς στρατιωτικῆς κυβερνήσεως. Προετίμα κυβέρνησιν ὑπὸ ιδιώτην πρωθυπουργόν, εἰς ἣν δὲν ἀπέκλειε τὴν συμμετοχὴν περιωρισμένου ἀριθμοῦ στρατιωτικῶν.

Μετὰ μακρὰς (πενταώρους) καὶ ἐπιπόνους συζητήσεις καὶ μετὰ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ταξιάρχου κ. Παττακοῦ, ὅτι θ' ἀπέσυρε τὰ ἄρματα μάχης ἃν δὲν ἔγίνετο δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ Βασιλέως, οἱ λοιποὶ πρωταίτοι ἡναγκάσθησαν ν' ἀποδεχθοῦν ὡς πρωθυπουργὸν τὸν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως υποδειχθέντα εἰσαγγελέα Ἀρείου Πάγου. Ἡτο ζήτημα τακτικῆς. Δὲν μετέβαλον τὸ ἀρχικόν των σχεδίων. Ἀπλῶς ἀνέβαλον τὴν ἐκτέλεσίν του δι' εύθετώτερον χρόνον.

Εἰς τὴν περὶ τοῦ γράφοντος πρότασιν ὁ Βασιλεὺς ἐκινήθη ἐξ ιδίας ἀποκλειστικῶς πρωτοβουλίας, ὡς εἴπεν εἰς τὸν στρατηγὸν κ. Μανέταν καὶ τὸν ἀντισμήναρχον ὑπασπιστήν του κ. Παπαγεωργίου. Τὰ ἀναγραφέντα ὅτι ἡ ὑπόδειξις ἐγένετο, κατ' ἄλλους μέν, ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης Μητρὸς (CHAUVEL A L' OMBRE DES EPEES σ. 121, Κ. Γιάνγκ Ἐφ. Πολιτεία 19 Μαΐου 1970), κατ' ἄλλους δὲ, τοῦ θρησκευτικοῦ σωματείου «Ζωή», μέλος τοῦ ὅποιου ἦτο, δῆθεν, ὁ γράφων καὶ ὁ κ. Παττακός, εἶναι φαντασιώδη. Διότι, ἡ μὲν Βασ. Μήτηρ, εὐρίσκετο μακρὰν καὶ δὲν ἀνεμίχθη, ὁ δὲ γράφων οὐδέποτε ἦτο μέλος θρησκευτικοῦ τινος σωματείου, πρεσβεύων ὅτι ἡ πίστις προάγεται διὰ τῆς ἐν Χριστῷ Ἐνώσεως (τῆς

Έκκλησίας και ήτο κεκηρυγμένος κατά πάσης παραθεσμιακής όργανώσεως (παρακρατικής, παραστρατιωτικής, παρεκκλησιαστικής, κλπ.), έπι τῷ λόγῳ ὅτι αὗται μειώνουν, ἐνίοτε, τὸ κύρος τῶν θεσμῶν.¹⁰

(10). Θὰ ήτο προτιμώτερον νὰ δεχθῇ ὅτι παραίτιος τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ γράφοντος εἰς τὴν μετεπαναστατικὴν κυβέρνησιν, ὑπῆρξεν ἡ κυβέρνησις Παπανδρέου, ἥτις, ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ἀπησχόλησε τὴν κοινὴν γνώμην μὲ τὰς ἀδίκους κατ' αὐτοῦ δώξεις καὶ ἐπιθέσεις, αἵτινες ἀπεσικόπουν εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς ἦν κατεῖχε θέσεως, πρὸς ἵκανοποίησιν, ἀφ' ἐνὸς μὲν, ἀθεμίτων κομματικῶν ἐπιδιώξεων, ἀφ' ἑτέρου δέ, τῶν φιλοδοξιῶν τῶν ύποκινούντων ταύτας «ἡμετέρων» ἄρρενιστῶν δικαστικῶν, δυστυχῶν, λειτουργῶν.

'Ως πρόφασιν διὰ τὴν δίωξιν ἐπεικαλοῦντο τὴν ἐπέμβασίν του εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν διενεργούντων ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν ἀνάκρισιν δικαστικῶν λειτουργῶν ἐπὶ τῆς ἀνθρωποκτονίας τοῦ βουλευτοῦ τῆς ΕΔΑ Λαμπράκη. Διὰ νὰ καταδειχθῇ δὲ τὸ ἀδίκον τῶν κατ' αὐτοῦ διώξεων, δὲν εἶναι ἀσκοπὸς ἡ συνοπτικὴ ἐκθεσία τῶν γεγονότων.

Εἰς Θεσσαλονίκην διεξήγετο ἀνάκρισις διὰ τὴν ἀνθρωποκτονίαν τοῦ ὡς ἄνω βουλευτοῦ.

Δράστης ταύτης ἐφέρετο εἰς ὁχθοφόρος - μεταφορεύς, ὅστις, δ.ὰ τοῦ δικύλου του, ἐφώρμησε κατὰ μᾶς κομμουνιστικῆς διαδηλώσεως, πρὸς τὸν σκοπόν, ἵσως, τῆς διαιλύσεώς της, καὶ ἐπιλήξε τὸν ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης βουλευτήν, ὅστις, ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου πτώσεώς του καὶ τοῦ ἐντεῦθεν κατάγματος τοῦ κρανίου, ἀπεβίωσεν. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐτελέσθη παρουσίᾳ ἀστυνομικῆς δυνάμεως, ἥτις καὶ συνέλαβε τὸν δράστην. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ἐγένετο αὕτη ἀντικείμενον πολιτικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐκ μέρους τῶν κομμάτων τῆς Ε.Κ. καὶ ΕΔΑ. Δημοσίᾳ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ε.Κ. Γ. Παπανδρέου, προσῆψεν μορμφὴν κατὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τῆς ΕΡΕ κ. Καραμανλῆ, ὃν ἔχαρακτήρισεν ἥθικὸν αὐτουργόν, κατηγορίαν ἢν βραδύτερον οἱ κομμουνισταὶ κατηγόρουν καὶ κατὰ τῆς Βασιλίσσης Φρειδερίκης. Τὰ συνεργαζόμενα κόμματα Ε.Κ. καὶ ΕΔΑ ἐνδιεφέροντο δ.ὰ τὰ ἐκ τῆς ύποθέσεως ταύτης πολιτικὰ ὠφελήματα. "Οχ! βεβαίως διὰ τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης.

'Ο γράφων ἀνταπεκρίθη εἰς ὑποθληθὲν εἰς αὐτὸν αἴτημα τῆς Ε.Κ., διὰ τῶν ἐπισκεψθέντων τοῦτον διακεκριμένων στελεχῶν κ.κ. Δ. Παπασπύρου, Μπακοπούλου καὶ Ἀλαμανῆ καὶ μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην, πρὸς παροχὴν τῶν ἀναγκαίων ὀδηγιῶν καὶ συστάσεων, διὰ τὴν ἐνέργειαν ἀντικειμενικῆς καὶ ἀμερολήπτου ἀνακρίσεως πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς Δικαιοσύνης. Ἐπειδὴ δύμας ἥρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν ἀορίστως μομφαί, ἐπὶ συμμετοχῆ εἰς τὴν πρᾶξιν, κατὰ

Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Βασιλέως περὶ ἀναθέσεως εἰς τὸν γράφοντα τῆς ἐντολῆς σχηματισμοῦ κυβερνήσεως, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν πρωταιτίων τῆς ἐπα-

τῶν ὄργάνων δημοσίας ἀσφαλείας, ὅχι διότι ἐπίστευον εἰς μίαν τοιαύτην κατηγορίαν οἱ χαλκεύσαντες ταύτας κομμουνισταί, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ διαφανῇ σκοπῷ ὅπως ἔξουθενώσουν καὶ φθείρουν ταῦτα, χάριν τῆς ἀνέτου κινήσεως των, ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων, ὡς πρὸς τὴν ὄρθὴν ἐκτίμησιν τῶν προσκομισθησομένων σχετικῶν ἀποδείξεων. Εἶπε, δηλονότι, ὅτι προκειμένου περὶ κατηγορουμένων ἐπὶ τῇ πράξει ταύτη ὄργάνων τῆς Χωροφυλακῆς, δὲν πρέπει ν' ἀρκεθοῦν εἰς ἀπλὰς ὑπονοίας, ᾧ μετὰ μεγίστης εὐχερείας θὰ ἡδύνατο νὰ ὑφάνῃ ἡ πολιτικὴ ἐμπάθεια καὶ ὁξύτης, ἀλλά ν' ἀπαιτήσουν σοθαράς καὶ ἐλλόγους ἀποδείξεις, διότι είναι ἀπιθανός, κατ' ἀρχὴν, ἡ συμμετοχὴ τῶν ὄργάνων τῆς τάξεως εἰς ἔγκλημα τελεσθὲν παρ' ἴδιωτῶν δημοσίᾳ καὶ ἐνώπιόν των. "Ἐπραξεῖ δὲ τοῦτο ὁ γράφων διότι ἐφοβεῖτο ὅτι ἡ λογικὴ θὰ ὑπετάσσετο εἰς τὸ πολιτικὸν πάθος.

Διαστυχῶς, συνέβη ὅ,τι ἐφοβεῖτο. Προεφυλακίσθησαν ἐπὶ ἡτοικῆ αὐτούργιά φόνου διακεκριμένοι ἀξιωματικοί τῆς Χωροφυλακῆς, ἀλληῇ κοιμήματα τοῦ Σώματος, διακριθέντες ἐπὶ γενναιότητι καὶ εὐθύτητι, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου, μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπομοιράρχου. Δὲν ἐσκέφθησαν οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν οἱ ὑπεύθυνοι τῆς προφυλακίσεως, οὓς ἔξωθουν εἰς ἀκρότητας οἱ γαυριῶντες διὰ τὴν ἐπιτυχίαν των ἀναρχικοί, διά τῆς σκοπίμου παρομοιώσεως των πρὸς «Τερτσέτηδες», ὅτι ἡ στοιχειώδης λογικὴ ἀπέκρουε τὴν ἦν ἐδέξαντο ἐκδοχὴν, καθ' ἦν πάντες, σχεδόν, οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὴν Χωροφυλακὴν Θεσσαλονίκης, ἀπὸ τοῦ διοικητοῦ ὑποστρατήγου, τοῦ διευθυντοῦ συνταγμάταρχου καὶ ἄλλων ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἀξιωματικῶν, μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου χωροφύλακος, ἀπὸ κοινοῦ εἶχον ἐμπνεύσει, ἡ προκαλέσει τὴν ἀπόφασιν ἀνθρωποκτονίας ἐνός σημαίνοντος κομμουνιστοῦ, εἰς τὸν χειρῶνακτα φυσικὸν αὐτούργον καὶ εἶχον συνεργασθεῖ μετ' αὐτοῦ, ὡς ἐὰν ἦτο ἀδύνατος ἡ πραγματοποίησις μιᾶς τοιαύτης, ἐνδεχομένως, ἔγκληματικῆς προθέσεως ὑπὸ σκοτεινὰς συνθήκας, οὐδένα κίνδυνον διὰ τούτους δημιουργούσας. Δὲν ἐσκέφθησαν, ἀκόμη, ὅτι ἡ τυχὸν ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουσα μαρτυρία, δὲν θεμελιοῖ καν ὑπόνοιαν, διότι, ὅταν συγκρούεται μὲ τὴν λογικὴν, δὲν συνιστᾶ οὔτε σκιάν ἀληθείας. Τέλος, δὲν ἐσκέφθησαν ὅτι, εἰς ἐποχὴν ὀξετάτης πολιτικῆς διαμάχης, οἵαν διήρχετο τότε ἡ Χώρα, δὲν πρυτανεύει ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἀλήθεια, ἀλλ᾽ ἡ κομματικὴ ἐμπάθεια, ἥτις ἐμπνέει καὶ κατευθύνει τοὺς μάρτυρας καὶ ἐπομένως, ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ αὐτῶν προσφερόμενον, ἔδει νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸν ἄκμονα τῆς αὐστηροτέρας κριτικῆς.

Καὶ ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς ἐπετεύχθη. Οἱ δημιουργήσαντες τὴν

ναστάσεως, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ.κ. Λαδᾶ, συνταγματάρχου, Μπαλοπούλου ἀντισυνταγματάρχου καὶ Στειακάκη

κατηγορίαν ἀναρχικοὶ διεκαδώνουν πρός τε τὸ ἑσωτερικὸν καὶ τὸ ἔξωτερικόν, ὅτι ἐν Ἑλλάδι τὰ ἀστυνομικὰ ὅργανα προσέθαινον εἰς πολιτικὰς δολοφονίας, κατ' ἐντολὴν τῆς κυβερνήσεως. Οὕτω δέ, ἔνθεν μέν, διέσυρον τὸ κῦρος τῶν ἀρχῶν, διέσπειρον τὴν κατ' αὐτῶν ἀπειθείαν, ἐκλόνιζον τὸ αἰσθῆμα ἀσφαλείας εἰς τὰς ψυχάς τῶν φιλησύχων πολιτῶν καὶ ἐξέθετον διεθνῶς τὴν Χώραν, ἔνθεν δέ, ἐτρομοκράτουν τὰ ὅργανα ἀσφαλείας. Τοιαύτη δὲ ἡτοῦ ἡ μετά τὴν προφυλάκισιν τῶν ἀστυνομικῶν δημιουργηθεῖσα κατάστασις, ώστε κατήντησε νὰ μὴ ἐξέρχωνται ταῦτα τῶν ἀστυνομικῶν καταστημάτων καὶ ὅταν ἀκόμη ἔξωθι τούτων ἐλάμβανον χώραν ἐγκλήματα, ἵνα μὴ ἐμπλακοῦν εἰς δικαστικὰς περιπετείας. Οἱ ἀναρχικοὶ πλέον ἐκινοῦντο ἐλευθέρως.

Αὐτὰ προέβλεψεν, αὐτὰ ἐφοβεῖτο καὶ αὐτὰ ἐπεδίωξε διὰ τῶν παραινέσεών του νὰ προλάβῃ ὁ διωχθείς εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρ. Πάγου. Καὶ ἐδικαιώθη πλήρως. Διότι τὰ δικαστικά Συμβούλια, ἀμφοτέρων τῶν βαθμῶν, ὡς καὶ τὸ δικαστήριον τῶν ἐνόρκων, συντεθὲν ἐξ ἐντίμων, θαρραλέων καὶ εύσυνειδήτων πολιτῶν, διαφόρων πολιτικῶν προσανατολισμῶν, παρ' ὅλην τὴν ἀσκηθεῖσαν ἀφόρητον πίεσιν, ἀπῆλλαξαν πανηγυρικῶς τοὺς προφυλακισθέντας ἀξιωματικούς Χωροφυλακῆς.

‘Ἄλλ’ ἡ τοιαύτη ἀπαλλαγὴ δὲν ἡτοί ίκανή νὰ ἐπουλώσῃ τὰ κατενεχθέντα ἥθικά κατὰ τῶν θεαμῶν τραύματα, ἡ τὰ κατὰ τῶν μετά τόσης ἐλαφρότητος προφυλακισθέντων ψυχικά τοιαῦτα, οὔτε νὰ διαλύσῃ τὸν διεθνῶς διαθυληθέντα μῦθον τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τελέσεως πολιτικῶν ἐγκλημάτων, οὔτε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κομμουνιστικὴν προπαγάνδαν καὶ τὴν σεναριογράφησιν τοῦ μύθου εἰς τὴν κινηματογραφικὴν ταινίαν «Ζ», οὔτε νὰ παρακαλύσῃ, τέλος, τὴν κυβέρνησιν εἰς συνεχεῖς καὶ ἐπὶ ἐν ἕτος διασυρμούς καὶ περιύθρισεις τοῦ γράφοντος, διὰ τοῦ φιλικοῦ τῆς τύπου, ἢ τῶν κομματιζομένων ὅργανώσεων, τὸ χειρίστον δέ, εἰς ἐμπαθῆ κατ' αὐτοῦ πειθαρχικὴν διώξειν, ὡς παραβιάσαντος τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἀνακριτοῦ, ἡ τὰς ἀρχὰς τῆς ισότητος, ἔναντι τοῦ νόμου, πάντων τῶν κατηγορουμένων, διὸ ἡς διώξεως τῷ ἐπέθαλεν, ἀρχικῶς μέν, ἐξάμηνον προσωρινὴν παῦσιν, μετ' ἀκύρωσιν δὲ ὑπὸ τοῦ Συμ. Ἐπικρατείας, τρίμηνον τοιαύτην, ἦν ὁ ‘Ἀρειος Πάγος (ἐν Ὁλομελείᾳ) ἔκρινεν ὡς ἀκύρως ἐπιβληθεῖσαν, ἐπ’ εύκαιρια τῆς παραπομῆς του πρὸς ὄριστικὴν ἀπόλυσιν!

Ἡ κυβέρνησις τῆς Ε.Κ. θὰ πρέπει νὰ αἰσθάνεται ίδιαιτέρων ικανοποίησιν διὰ τὴν ἀθέλητον παρενέργειαν τῶν διώξεών της, ἀφ' οὐ τοιουτοτρόπως ἐνέπλεξε τὸν γράφοντα εἰς νέαν περιπέτειαν—τὴν μετεπαναστατικὴν κυβέρνησιν — ἡτοῖς ἀποτελεῖ μίαν ἀπροσμετρήτου βάρους ἥθικὴν ποινήν.

Ταγματάρχου. Ό πρωτος ἐκ τούτων, τῷ εἰπεν «λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω ὅτι ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς σᾶς ἀναθέτει τὸν σχηματισμὸν κυθερνήσεως». Ταῦτα ἐλέχθησαν εὔθὺς ὡς ὁ γράφων ἦνοιε τὴν θύραν τῆς οἰκίας του. Εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην εἰδῆσιν ὁ γράφων ἀντέδρασεν ἀμέσως, διὰ τῆς φράσεως «ὅχι, δὲν είναι δυνατὸν ν' ἀναλάθω». Καὶ ἵνα μὴ διεξάγηται εἰς τὴν είσοδον τοιαύτη συζήτησις, τοὺς ἐκάλεσε νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς αὐτῆς, ἵνα ἔκτενέστερον ἔξηγήσῃ τοὺς λόγους ἐνεκα τῶν ὅποιων ἥρνετο ν' ἀναλάθῃ.

Εισῆλθον ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ τὰς πρώτας πληροφορίας περὶ τῆς ἐπαναστάσεως, περὶ ἣς οὐδὲν ἐγνώριζεν ὁ γράφων καὶ τὰ πάντα ύπεθετεν, ἔξηγήσεν ὅτι δὲν είναι ὁ ἐνδεδειγμένος δι' ἔργον ἀντιτιθέμενον πρὸς τὴν ἐπαγγελματικήν του ἀποστολήν, δεδομένου ὅτι πᾶσα ἐπανάστασις ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸ καθεστώς τῶν νόμων, ὃν ἔχει ταχθεῖ φρουρός. Ἐπί πλέον, εἴπεν ὅτι διὰ τὴν πολιτικήν ἀπαιτεῖται ὠρισμένη προπαίδευσις καὶ προδιάθεσις, ἣν αὐτὸς δὲν διέθετε, τὸ μέν, διότι ἀπεστρέφετο τὴν πολιτικήν, (ἢτις, ὡς ἐμνημονεύθη, δὲν εύρισκεται εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἡθικήν), τὸ δέ, διότι, ὑπηρετήσας ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετίαν τὴν νομιμότητα, δὲν ἤδυνατο νὰ γίνη θεράπων τῆς σκοπιμότητος, ἢτις ἀποτελεῖ τὴν πολιτικήν τῆς πολιτικῆς.

Οι συνομιληταί του δὲν ἐπείθοντο καὶ ἐπέμενον ν' ἀναλάθῃ, λέγοντες ὅτι χάριν τῆς Πατρίδος ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ καὶ τὴν ύπηρεσίαν αὐτήν. Διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνουν μάλιστα τῷ ἔλεγον ὅτι θὰ ἔχῃ καὶ ἐκλεκτοὺς συνεργάτας εἰς τὴν κυθέρνησιν, ἐξ οὗ προέκυπτεν ὅτι οἱ ἐργάται τῆς ἐπαναστάσεως ἀπεσκόπουν, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, εἰς τὴν συμμετοχήν των εἰς τὴν κυθέρνησιν.

Ἡ συζήτησις διήρκεσεν ἐπὶ ἡμίωρον. Πρὸ τῆς ἐπιμονῆς των, ὁ γράφων ἤλπισεν, πρὸς στιγμήν, ὅτι ἄν ἔβλεπε τὸν Βασιλέα θὰ τὸν ἐπειθε νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τοῦ ἀνεπιθυμήτου τούτου φορτίου καὶ τοῦ ρόλου Σίμωνος τοῦ Κυρηναίου. Καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ, ἔζήτησεν ἀπὸ τοὺς ἐπισκέ-

πτας του νὰ τὸν φέρουν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Βασιλέως.

Μετ' ὀλίγον τὸ αὐτοκίνητον, ἐφ' οὐ ἐπέθαινον ἡ ἐπιτροπὴ καὶ ὁ γράφων, εἰσήρχετο εἰς τὸ Πεντάγωνον. Μόλις εἶχε περατωθεῖ ἡ ἀπόδοσις τιμῶν εἰς τὸν ἀποχωροῦντα Βασιλέα, ὑπὸ τμῆματος συντεταγμένου στρατοῦ καὶ ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὅποιών ἦτο ὁ ΑΓΕΣ Σπαντιδάκης. Τὴν ἀπόδοσιν τιμῶν εἶχεν ἀξιώσει ὁ Βασιλεὺς, διὰ νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τοὺς ἐπαναστάτας ὅτι, οὗτος μὲν εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ἐκεῖνοι δὲ συγκεκριτμένον ὄργανον τοῦ Κράτους, διεπόμενον ὑπὸ κανονισμῶν καὶ ὅχι ἔνοπλος συρφετός.

«Θά ἐπακολουθήσοι χάος»

‘Ο Βασιλεὺς, εύθὺς ὡς εἶδεν τὸν γράφοντα κατευθυνόμενον πρὸς αὐτόν, κατῆλθε τοῦ αὐτοκινήτου του, ἐφ' οὐ μόλις εἶχεν ἐπιβῆ καὶ ἀπομακρύνας αὐτὸν 5 - 6 βήματα τῷ εἶπεν, κατ' ιδίαν, «πρέπει ν' ἀναλάβῃς, διότι ἄλλως θὰ ἐπακολουθήσῃ χάος», εύθὺς δ' ἀμέσως, χωρὶς κὰν νὰ τῷ δώσῃ τὴν εὔκαιρίαν νὰ τῷ ἐκθέσῃ τὰ ὅσα διελογίζετο, ἀνεχώρησεν μετὰ τοῦ κατερύθρου καὶ λίαν τεταραγμένου προσωπικοῦ γραμματέως του κ. Ἀρναούτη.

Ἡ φράσις αὕτη, ἥτις ἐνεσφηνώθη εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ γράφοντος, συνεκάλυπτε μίαν τραγωδίαν τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ἀπεκάλυπτε καὶ ποία ἦτο ἡ ἔναντι τῆς ἐπαναστάσεως θέσις του. Μετὰ βεβαιότητος προέκυπτεν ἐκ ταύτης 1) ὅτι ἀντετίθετο ἀπολύτως πρὸς τὴν ἐπανάστασιν καὶ 2) ὅτι εἰς ἣν περίπτωσιν δὲν ἀνελάμβανεν τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ὁ γράφων καὶ ἐπραιγματοποιεῖτο τὸ περὶ στρατιωτικῆς κυβερνήσεως σχέδιον τῶν ἐπαναστατῶν, θ' ἀπεχώρει ἐξ Ἑλλάδος καὶ θὰ ἐπηκολούθει εἰς ἐμφύλιος πόλεμος (χάος).

‘Ο γράφων κατελήφθη ὑπὸ ἐσχάτης ἀμηχανίας. Ἡτο ἀνάγκη ἀμέσου ἀποφάσεως. Τὴν φράσιν τοῦ Βασιλέως ἔξ-

ετίμησεν ώς έθνικήν έπιταγήν, εις ἥν ἔδει νὰ ύποταχθῇ.
Τότε άδιάφορον δι' αὐτόν, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἂν διη-
νοίγετο ἐν βάραθρον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ ριφθῇ.
Ἐκλογὴ μεταξὺ ἀτομικοῦ βαράθρου καὶ έθνικοῦ χάους, δὲν
ύπῆρχε. Οὕτε μεταξὺ ἀτομικοῦ καὶ γενικοῦ συμφέροντος.
Ἐπροτίμησε τὸ βάραθρον διὰ ν' ἀποτραπῇ τὸ «Χάος».

Μηχανικῶς ἐκινήθη, μετὰ ταῦτα, πρὸς τοὺς παρατε-
ταγμένους ἀνωτάτους ἀξιωματικούς, οὓς τῷ συνέστησεν
ὁ κ. Σπαντιδάκης καὶ μετ' αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον
τοῦ τελευταίου. Οὔδένα ἐξ ὅλων αὐτῶν ἐγνώριζε. Τὸ πε-
ριβάλλον ἀσύνηθες. Ἡρώτησεν ποῖος ἐκ τούτων θὰ ἐλάμ-
βανεν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀντὶ ἄλλης ἀπαντή-
σεως, τῷ ἐνεχείρισαν ἔτοιμον σημείωμα, εἰς ὃ ἀνεφέρον-
το τὰ ὄνόματα τοῦ ἀντιστρατήγου κ. Σπαντιδάκη, ὡς ἀντι-
προέδρου καὶ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τοῦ Ταξιάρχου
κ. Παττακοῦ, ὡς ὑπουργοῦ Ἔσωτερικῶν, τοῦ συντρόχου κ.
Παπαδοπούλου, ὡς ὑπουργοῦ Προεδρίας καὶ τοῦ συντρόχου
κ. Μακαρέζου, ὡς ὑπουργοῦ Συντονισμοῦ.

Σχηματισμός Κυβερνήσεως

Τὸ πρῶτον κλιμάκιον τῆς κυβερνήσεως, ἀποτελεσθὲν
ἐκ τοῦ γράφοντος καὶ τῶν ὡς ἄνω στρατιωτικῶν, ὡρκίσθη
ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως —ένὸς Βασιλέως βαθύτατα τεθλιμ-
μένου καὶ λίαν σκυθρωποῦ, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ κηδεί-
ας (καὶ ἡτο βεβαίως ἡ κηδεία τῆς δημοκρατίας) — εἰς τὰ ἐν
Ἀθήναις Ἀνάκτορα, περὶ ὥραν 5 1/2 μ.μ. Ἐπηκολούθησε
σύσκεψις τούτου εἰς τὸ Πολιτικὸν Γραφεῖον, ὅπου ἀπεφα-
σίσθη 1) Ν' ἀποτελέσῃ τοῦτο ἐν είδος Μικροῦ ὑπουργ.
Συμβουλίου, εἰς ὃ θὰ εἰσήγοντο καὶ συνεζητοῦντο θέματα
γενικωτέρας σημασίας. 2) Ἡ ύπὸ τοῦ γράφοντος, κατ' ἀ-
πόλυτον ἐκλογὴν προσώπων, πλὴν τῶν πολιτευομένων
συμπλήρωσις τῆς κυβερνήσεως καὶ 3) Ἡ ἀνακοίνωσις πρὸς
τὸν λαὸν τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τῆς κυβερνήσε-
ως, ύπὸ τὸν τύπον ἐνὸς μηνύματος.

Καὶ ὡς πρός μὲν τὸ τελευταῖον (μήνυμα), ὅταν ὁ γράφων ἐπελήφθη τῆς συντάξεώς του, ὁ συνταγμ. κ. Παπαδόπουλος τῷ ἐνεχείρισε σχέδιον τοιούτου (τόσον ἡσαν βέβαιοι περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπαναστάσεως), εἰς ὃ ἐπέφερεν ἔλαχιστας φραστικὰς μεταβολάς. Τοῦτο, μετὰ τῆς πληροφορίας περὶ τοῦ σχηματισμοῦ κυθερνήσεως, μετεδόθη ἀπὸ τῆς τηλεοράσεως καὶ τοῦ ραδιοφώνου περὶ ὥραν 9 μ.μ. καὶ ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Ἐλληνικέ Λαέ,

Ἄπὸ μακροῦ παριστάμεθα μάρτυρες ἐνὸς ἐγκλήματος τὸ ὅποιον διαπράττεται εἰς βάρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ τοῦ ἔθνους μας.

Ἡ ἀδίστακτος καὶ ὀθλία κομματική συναλλαγή, ὁ ἐκτραχηλισμὸς μεγάλης μερίδος τοῦ τύπου, ἡ μεθοδικὴ ἐπιθεσίς ἐναντίον ὅλων τῶν θεσμῶν, ἡ διάβρωσίς των, ὁ κατεξευτελισμός τοῦ κοινοθουλίου, ἡ κατασυκοφάντησίς τῶν πάντων, ἡ παράλυσίς τῆς κρατικῆς μηχανῆς, ἡ πλήρης ἔλλειψις κατανοήσεως πρὸς τὰ φλέγοντα προβλήματα τῆς νεολαίας, ἡ κακομεταχείρισίς τῶν φοιτητῶν καὶ σπουδαστῶν μας, ἡ ἡθικὴ κάμψις, ἡ σύγχυσίς καὶ ἡ θολότης, ἡ μυστικὴ καὶ φανερὰ συνεργασία μὲ τοὺς ἀνατροπεῖς καὶ τέλος τὰ συνεχῆ ἐμπρηστικὰ κηρύγματα ἀσυνειδήτων δημοκόπων, κατέστρεψαν τὴν γαλήνην τοῦ τόπου, ἐδημιούργησαν κλῖμα ἀναρχίας καὶ χάους, ἐκαλλιέργησαν συνθήκας μίσους καὶ διχασμοῦ καὶ μᾶς ὀδηγησαν εἰς τὸ χείλος τῆς ἔθνικῆς καταστροφῆς. Δὲν ἀπέμενεν πλέον ἄλλος τρόπος σωτηρίας ἀπὸ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Στρατοῦ μας.

Ἡ ἐπέμβασις αὕτη, βεβαίως, ἀποτελεῖ ἐκτροπὴν ἐκ τοῦ Συντάγματος, ἀλλ’ ἡ ἐκτροπὴ αὕτη ἦτο ἐπιβεβλημένη διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος.

Ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδος εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος.

Αἱ ἐκλογαὶ αἱ ὁποῖαι προεκηρύχθησαν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δώσουν τὴν λύσιν εἰς τὸ δημιουργηθὲν ἀδιέξοδον. Πρῶτον, διότι, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, ἦτο ἀδύνατος ἡ ὄμαλὴ διεξαγωγὴ των καὶ δεύτερον, διότι, οἰονδήποτε καὶ ἄν ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν, θὰ ὀδηγούμεθα μοιραίως εἰς τὴν αίματοχυσίαν καὶ τὸ χάος.

Δι' αύτὸν ἐπενέβη ὁ Στρατός. Διὰ ν' ἀνακόψῃ τὴν πορείαν πρὸς τὴν καταστροφὴν ἐν βῆμα πρὸ τῆς ἀβύσσου.

Εἰς ὄλοκληρον τὴν Χώραν ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος γαλήνη καὶ τάξις.

Οὐ πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τῆς κυθερνήσεως ἐστρατεύθησαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος.

Ποιοι εἰμεθα; Δὲν ἀνήκομεν εἰς οὐδὲν πολιτικὸν κόμμα καὶ οὐδεμίαν πολιτικὴν παράταξιν εἰμεθα διατεθειμένοι· νὰ εύνοήσωμεν εἰς βάρος τῆς ἄλλης. Δὲν ἀνήκομεν οὕτε εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὀλιγαρχίαν, τὴν ὅποιαν ὄμοιώς δὲν εἰμεθα διατεθειμένοι ν' ἀφήσωμεν νὰ προκαλῇ τὴν πενίαν. Ἀνήκομεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ μόχθου. Καὶ θὰ σταθῶμεν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν πτωχῶν ἀδελφῶν μας, Ἑλλήνων. Ἐλαυνόμεθα ἀποκλειστικῶς ἀπὸ πατριωτικὰ κίνητρα καὶ ἐπιδιώκομεν νὰ καταργήσωμεν τὴν φαυλοκρατίαν. Νὰ ἔξυγιάνωμεν τὸν δημόσιον βίον. Νὰ ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τὸν ὄργανισμὸν τῆς Χώρας τὴν σῆψιν ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐκινδύνευε. Ν' ἀποτρέψωμεν τὸν διχασμὸν καὶ τὴν ἀλληλοσφαγήν, πρὸς τὴν ὅποιαν μᾶς κατηύθυναν κακοὶ Ἑλληνες καὶ νὰ δημιουργήσωμεν ύγιεινα βάσεις διὰ τὴν ταχείαν ἐπάνοδον τῆς Χώρας εἰς τὸν ἀληθῶς ὄρθοδοξὸν κοινοθουλευτικὸν βίον. Κηρύσσομεν τὴν συναδέλφωσιν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς δὲν ὑπάρχουν δεξιοί, κεντρῶοι, ἀριστεροί. Ὑπάρχουν μόνον Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς ἕνα εὔγενές, ἀνώτερον καὶ πλῆρες ἰδεῶδες τῆς ἀληθοῦς Δημοκρατίας καὶ ὅχι τῆς Δημοκρατίας τοῦ πεζοδρομίου, τῆς ὄχλοκρατίας καὶ τῆς ἀναρχίας. "Οταν οἱ Ἑλληνες εἰναι ήνωμένοι, θαυματουργοῦν. Ὑπάρχουν βεβαίως καὶ ἐλάχιστοι ἐφιάλται, δημαγωγοί, ἀσυνείδητοι καιροσκόποι καὶ κατ' ἐπάγγελμα ἀναρχικοί. Αύτοὶ ἐπεδίωξαν νὰ μᾶς διχάσουν. Καὶ μᾶς ὄνομάζουν ἀριστερούς, κεντρώους, κεντροαριστερούς καὶ δεξιούς.

Ἐπεδίωξαν νὰ ἐνσταλάξουν εἰς τὴν ψυχήν μας, μὲ κάθε τρόπον, τὸ μῆσος καὶ νὰ μᾶς ἐξωθήσουν εἰς τὸν ἀλληλοσπαραγμόν. Αύτοὺς τοὺς ἐλαχίστους ἐμπρηστάς θ' ἀ-

πομονώσωμεν καὶ ὄλοι ἡμεῖς οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες, ἡνωμένοι. Θὰ βαδίσωμεν ἐμπρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς. Πρὸς τὴν ριζικὴν ἀλλαγὴν. Πρὸς τὴν εὔημερίαν καὶ τὴν πρόοδον. Ὁ βασικός μας στόχος εἶναι ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Ἡ δικαία κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ ἡθικὴ καὶ ὑλικὴ ἐξύψωσις τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ιδιαιτέρως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐργατῶν καὶ τῶν πενεστέρων τάξεων.

"Ἡ στοργὴ τῆς κυβερνήσεως θὰ στραφῇ ἀμέριστος πρὸς τὴν νεολαίαν καὶ τὰ προβλήματά της.

Μετὰ τὴν παγίωσιν ὁμαλοῦ ρυθμοῦ καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν καταλλήλων πρὸς τοῦτο συνθηκῶν, τὸ ταχύτερον δυνατόν, θὰ ἐπανέλθῃ ἡ Χώρα εἰς τὸν κοινοβουλευτισμὸν ἐπὶ ὑγιοῦς βάσεως. Τότε ἡ ἀποστολὴ τῆς κυβερνήσεως θὰ ἔχῃ λήξει.

Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ διχασμοῦ καὶ τῆς ἐτοίμου νὰ ἐκσπάσῃ ἐμφυλίου συρράξεως, ἡ ὁποία ὠδήγει εἰς αἰματοχυσίαν καὶ κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν καταστροφήν, ἡ κυβέρνησις προέθη εἰς τὴν κήρυξιν Στρατιωτικοῦ Νόμου καθ' ἅπασαν τὴν Χώραν.

Ἡ κυβέρνησις δηλοὶ κατηγορηματικῶς, ὅτι εἶναι ἀποφασισμένη νὰ φέρῃ εἰς πέρας διὰ παντὸς μέσου καὶ μὲ ταχὺν ρυθμὸν τὴν βαρείαν ἀποστολὴν τὴν ὁποίαν ἀνέλαβεν. Είναι ἀποφασισμένη νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς τὸ ἀκέραιον τὰς ὑποχρεώσεις της ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἐπικαλεῖται τὴν καθολικὴν συμπαράστασιν τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ της. Ζητεῖ πλήρη πειθαρχίαν πρὸς τὸ Κράτος. "Οπως συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας Χώρας. Διότι πραγματικὴ ἐλευθερία ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει Νόμος. Ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐνὸς φθάνει μέχρι τοῦ σημείου εἰς τὸ ὅποιον ἀρχίζει ἡ ἐλευθερία τοῦ ἄλλου.

Ἡ κυβέρνησις ὄφείλει νὰ προειδοποιήσῃ κατὰ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν τρόπον, ὅτι, οἰαδήποτε ἀντίδρασις, εἰς τὸ ἔθνικόν της ἔργον τῆς ἀλλαγῆς, ὁποθενδήποτε προερ-

χομένη, θὰ παταχθῇ πάραυτα διὰ παντὸς εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μέσου.

Ζήτω τὸ ΕΘΝΟΣ
Ζήτω ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ
Ζήτω ἡ ΑΙΩΝΙΑ ΕΛΛΑΣ

‘Αθῆναι 21 Απριλίου 1967

Τὸ περιεχόμενον τοῦ μηνύματος τούτου ἐξέλαβεν ὁ γράφων, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὡς κοινοτόπους ἐπαγγελίας, ἃς παρέχουν ὅλαι αἱ κυθερνήσεις. Διότι πᾶσαι αἱ κυθερνήσεις ύπόσχονται, μὲ ἐλαφρὰς ἀποχρώσεις, κοινωνικὴν δικαιοσύνην, δικαίαν κατανομὴν τοῦ εισοδήματος, ἐξυγίανσιν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ἥθικήν καὶ ύλικήν ἐξύψωσιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου κλπ., χωρὶς ν’ ἀποκαλύπτουν καὶ τὰς μεθόδους πολιτικῆς δράσεως. Καὶ δὶ’ αὐτό, ὑπέθετεν, ὅτι γίνεται λόγος περὶ τῶν πραγμάτων τούτων, ὑπὸ τὴν ἐξυπακουομένην ἔννοιαν ὅτι θὰ ἐτίθεντο αἱ νομικαὶ προϋποθέσεις τῶν τοιούτων ἐπιδιώξεων. “Ηρκουν τὰ σπέρματα. Οἱ καρπὸς θὰ ἥτο θέμα μακρᾶς, μακροτάτης, διεργασίας. Διότι ὅντως, ἡ ύλικὴ πραγματοποίησις τῶν σκοπῶν τούτων, εἶναι δυσχερής ἀκόμη καὶ διὰ πᾶσαν κοινοβουλευτικὴν κυθέρνησιν, ὁ βίος τῆς ὁποίας εἶναι τετραστής, καθ’ ὅσον ἡ εὐημερία καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη, συμπορευόμεναι διαρκῶς πρὸς τὴν συνεχῶς ἐξελισσομένην οἰκονομικὴν ζωὴν μιᾶς Χώρας, εἶναι ἔννοιαι ρευσταὶ καὶ δυσεπίτευκτοι. Κατὰ μείζονα λόγον, διὰ τὴν παροῦσαν κυθέρνησιν θὰ ἥτο ἀδύνατος, οὐ μὴν ἄλλα καὶ ἀδιανόητος, ἀφ’ οὗ θ’ ἀντέκειτο πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς Χώρας εἰς τὴν ὄμαλότητα «τὸ ταχύτερον δυνατόν». Καὶ ἡ τοιαύτη διαβεβαίωσις, ἣν διετύπωσαν οἱ ἴδιοι οἱ πρωταίτιοι τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπετέλει τὴν πεμπτουσίαν τοῦ κυθερνητικοῦ προγράμματος καὶ τὸ φασματοσκόπιον τῶν κυθερνητικῶν πράξεων. Ήτο σαφής. Δένεν ἐπεδέχετο παρεμηνείας, οὕτε ὑπέκειτο εἰς τὴν ύποκειμενικὴν κρίσιν καὶ διάθεσιν τοῦ οἰουδήποτε, διότι αὕτη περικλείει τὴν γοργότητα καὶ ταχύτητα τῆς ἐνεργείας καὶ τὴν προσωρινότητα

τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως, ἐκτὸς ἐὰν ἔτέθη ἐκ κρυψι-
θουλίας. Ὁ ὄρος δὲ «τὸ ταχύτερον δυνατόν», δὲν ἡτο ἄ-
γνωστος εἰς τὴν πολιτικήν Ζωὴν τῆς Χώρας. Καθ' ὅσον
εἰς τὴν ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου 1945 συμφωνίαν Βαρκίζης,
ἥτις ἐκυρώθη διὰ τῆς ύπ' ἀρ. 25/17.3.1945 Συντ. Πράξεως,
ἔτεθη, διὰ τὴν λύσιν τοῦ Πολιτειακοῦ Ζητήματος καὶ περι-
ωρίσθη εἰς ἐν ἔτος.

Ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεκαλύφθη ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἀ-
πέβλεπον εἰς τὴν διαιώνισιν τῆς ἀνωμαλίας.

“Οσον ἀφορᾶ τὴν συμπλήρωσιν τῆς κυθερνήσεως, ὁ
γράφων προσέκρουσεν εἰς μεγίστας δυσχερείας. Διότι οἱ
μὲν ἱκανοὶ καὶ κατάλληλοι δὲν προσεφέροντο, καίτοι παρ-
εκλήθησαν. Οι δὲ αὐτοκλήτως προσφερόμενοι ἢ οἱ ἀρχο-
λίπαροι δὲν ἤσαν κατάλληλοι. Πάντως, ἀπεκλείοντο, κατ'
ἀξίωσιν τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν πολιτευ-
θέντες, οἵτινες ἐθεωροῦντο ύπευθυνοί τῆς καταπτώσεως
τοῦ δημοσίου βίου. Ἡτο δὲ τόσον βασικὴ ἢ προϋπόθεσις
αὕτη, ὥστε ὁ ἀείμνηστος Πιπινέλης, ἐν τῇ ἀνωτερότητὶ
του, εὐχαρίστως παρέσχε τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν θὰ ἐ-
πολιτεύετο (ἐφημερίδες 21 Ν/θρίου 1967) καὶ οὕτω δι-
ωρίσθη ύπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν εἰς λίαν κρισίμους περι-
στάσεις. Κατ' ἀνάγκην, λοιπόν, ὁ γράφων ἐστράφη εἰς τὸν
λίαν περιωρισμένον κύκλον τῶν γνωστῶν του, ἐν ἐνεργείᾳ
ἢ συντάξει τοῦ λαοῦ, τὸ τεκμήριον τοῦ ἥθους καὶ χαρακτῆ-
ρος. Ἡλπίζεν ὅτι ἡ πλάστιγξ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἡ σπά-
θη, ἡ φρόνησις καὶ ἡ δύναμις, ἡ μετριοπάθεια καὶ ἡ ὄρμη-
τικότης, θὰ ἡδύναντο νὰ συνεργασθοῦν πρὸς ἐμπέδωσιν τά-
ξεως καὶ εὐνομίας καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συμφύτων εἰς
πάντα τὰ ἐπαναστατικὰ καθεστῶτα ἀκροτήτων. Τελικῶς
προσελήφθησαν εἰς τὴν πρώτην κυθέρνησιν οἱ κ.κ. Π. Τσα-
ρούχης, ἀντιπρόεδρος Ἀρείου Πάγου, Χ. Καλαμποκιᾶς, Λ.
Ροζάκης, Ν. Οικονομόπουλος, ἀρεοπαγίται, Ἰ. Τσαντίλας,
Γεν. Ἐπίτρ. φορολ. Δικαιοσύνης, Ἀλ. Λέκας, Νομ. Σύμ-
βουλος Κράτους, Γ. Οικονόμου — Γκούρας Πρεσβευτής,
Ἀδ. Ἀνδρουτσόπουλος, δικηγόρος, Χ. Πουλαντζᾶς, Γεν.

Διευθ. 'Υπουρ. Προνοίας, Α. Ματθαίου, Π. Τοτόμης, φερόμενοι ώς οικονομολόγοι, Γ. Παπαδημητρακόπουλος, Χημικός, Α. Αθανασίου, άντιναύαρχος, Α. Πατίλης, ταξίαρχος, Γ. Ζωϊτάκης, άντιστράτηγος, Ροδινός Όρλανδος, Γ. Γεωργακέλλος και Σπ. Λιζάρδος.

Τήν 26 Απριλίου, συνήλθεν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις Ἀθηνῶν, τὸ πρῶτον Ὅπουργικὸν Συμβούλιον, εἰς ὃ ὁ Βασιλεὺς ἔτονισεν ὅτι «ώς ἀρχηγὸς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων πιστεύει ἀκραδάντως ὅτι αὗται πρέπει νὰ είναι Ἐθνικαὶ διότι ἀποτελοῦν τὸ σπουδαιότερον κεφάλαιον τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ λαοῦ καὶ ὅτι ἡ ἴδική του διακαής ἐπιθυμία εἶναι ἡ ταχυτέρα ἐπάνοδος εἰς τὸν κοινοθουλευτισμόν».

Μετά τὸ πέρας τοῦ Ὅπουργ. Συμβουλίου, ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη νὰ φωτογραφηθῇ μετὰ τῶν μελῶν του. Τήν φωτογραφίαν ταύτην ἐπεκαλεῖτο ὁ κ. Παπαδόπουλος τὴν ἐπομένην πρὸς τοὺς δημοσιογράφους εἰς σχετικὰς δηλώσεις του, ώς δεῖγμα τῶν ἀγαθῶν σχέσεων τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως, αἵτινες ἐξεφράζοντο, πράγματι, εἰς τὴν ἐκχειλίζουσαν κατήφειαν τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως.

Οσον ἀφορᾶ, τέλος, τήν πρώτην ἐν τῷ Μ. 'Υπ. Συμβουλίῳ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, περὶ τῆς ἐν αὐτῷ συζητήσεως τῶν ζητημάτων γεννικωτέρας σημασίας, τοῦτο τὸ ἥθελον οἱ ἐπαναστάται διὰ νὰ ἔχουν τὴν εύχερειαν τῆς διοχετεύσεως τοῦ πνεύματος τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κυβέρνησιν. Ο γράφων, ὅμως, δὲν τὸ ἀπέκρουσε, διότι ἐφρόνει ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἡδύνατο νὰ διαγιγνώσκῃ τὰς ροπὰς καὶ ἐπιδιώξεις τῶν πρωταιτίων τῆς ἐπαναστάσεως, ώς πράγματι συνέθη, καθ' ἄ κατωτέρω ἐκτεθῆσεται...

Ἐπανάστασις καὶ Πολιτικοί

Ἡ σύλληψις κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐπαναστάσεως, ὑπὸ τῶν πρωταιτίων ταύτης, μελῶν τῆς κυβερνήσεως, βουλευτῶν καὶ πολιτευομένων καὶ ἡ ἀντίθεσίς των διὰ τὴν συμμετοχὴν πολιτευθέντων εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἀπετέλεσαν

τάς πρώτας ἐκδηλώσεις τῆς ἔχθρότητός των κατὰ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

‘Αλλὰ πλὴν τούτων, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλαι ἔχθρικαὶ ἐνέργειαι. Οὕτω:

α) Οἱ στρατιωτικοὶ ὑπουργοί, δῆμοσίᾳ διέσυρον καὶ καθύβριζον ὡς «φαύλους», πάντας ἀδιακρίτως τοὺς πολιτευτάς, ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οὓς χθὲς ἔχειροκρότουν. Ὡς ἐκ τούτου ἡναγκάσθη ὁ γράφων νὰ παρατηρήσῃ κατά τινα συνεδρίασιν τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ κατεξευτελίζουν τὸν πολιτικὸν κόσμον, πρῶτον διότι οὗτος ἀποτελεῖ τὸν φορέα τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Χώρας, εἰς ὃν ἡμέραν τινὰ θὰ περιέλθῃ ἡ διακυβέρνησις· δεύτερον, διότι δὲν εἶναι δίκαιον ἐκ τοῦ ἐκτροχιασμοῦ τῶν ὀλίγων νὰ φθείρωνται καὶ οἱ πολλοί, οἵτινες καὶ ἀδιάβλητοι καὶ χρήσιμοι εἶναι· τρίτον, διότι ἡ φθορὰ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ τῶν προσωπικοτήτων, εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔργο· τῶν κομμουνιστῶν καὶ δὲν εἶναι τίμιον νὰ τὸ ἀντιποιοῦνται μέλη τῆς κυβερνήσεως· καὶ τέταρτον, διότι δὲν εἶναι γενναῖον καὶ ἀνδρικὸν νὰ καταχρῶνται τῆς ἔξουσίας καὶ νὰ καθυβρίζουν πρόσωπα, ἄτινα, ἐλλείψει ἐλευθερίας τύπου, στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τῆς ἀμύνης. Αἱ συστάσεις του εἰσηκούσθησαν πρὸς καιρόν, ἀλλὰ μετά παρέλευσιν χρόνου τινός ἐπανελήφθησαν οἱ χαρακτηρισμοὶ μὲ τὸν αὐτὸν ρυθμόν.

β) “Ἡλπίζεν ὁ γράφων ὅτι οἱ συλληφθέντες πολιτικοὶ θ’ ἀπελύοντο ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κράτησίς των παρετείνετο, ἡναγκάσθη νὰ ζητήσῃ, οὐχὶ ἄπαξ, τὴν ἀπόλυσίν των. Ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐὰν μὲν ἐθαρύνοντο δι’ ἀξιοποίην τον πράξεων, ἔδει νὰ παραπεμφθοῦν εἰς τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην, μόνην ἀρμοδίαν νὰ κρίνῃ περὶ τῆς προσωπικῆς των ἐλευθερίας. Ἐὰν δὲν δὲν βαρύνωνται, οὐδεὶς ὑφίσταται λόγος περαιτέρω κρατήσεώς των. Ἰδιαιτέρως ἐπέμεινεν διὰ τὴν ἀπόλυσίν τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν κ.κ. Γ. Παπανδρέου καὶ Κανελλοπούλου, δι’ οὓς τῷ παρεσχέθη, δίς, ἡ ψευδής πληροφορία ὅτι ἀπελύθησαν. Παρῆλθεν ἱκανὸς χρόνος καὶ ἐμεσολάβησαν ἀλλεπάλληλοι ὄχλοι·

σεις του ήνα ληφθῆ ἐπὶ τέλους μία ἀπόφασις διὰ τὴν λύ-
σιν τοῦ θέματος τούτου.

γ) Ἡμέραν τινὰ ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐν
ἀγνοίᾳ τοῦ γράφοντος, πίναξ τῶν ἀτελῶν τηλεφωνικῶν
συνδιαλέξεων τῶν διατελεσάντων βουλευτῶν, τὸ σύνολον
τῆς δαπάνης τῶν ὁποίων ἀνήρχετο, διὰ τὸ προηγούμενον
ἔτος, εἰς 84.882.000 δραχμῶν. Τοῦτο ἦτο ἔργον τῶν ἑπα-
ναστατῶν καὶ ἀπέβλεπεν προδήλως εἰς φθορὰν τοῦ πολι-
τικοῦ κόσμου.

Ἐσχεδιάζετο καὶ ἡ δημοσίευσις καταλόγων τῶν λαθόν-
των στεγαστικὰ δάνεια βουλευτῶν, ἐνia τῶν ὁποίων εἶχον
χορηγηθεῖ, ἵσως, ἀνωμάλως, ταύτην ὅμως ἐματαίωσεν ὁ
γράφων, εὐθὺς ὡς τὴν ἐπληροφορήθη, μὲ τὸ ἐπιχείρημα
ὅτι οὐχὶ ὀλιγώτερα ποσὰ δανείων εἶχον εἰσπράξει καὶ οἱ
ἀξιωματικοί.

δ) Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐδημοσιεύθη εἰς περίοπτον θέ-
σιν τῶν ἐφημερίδων, διὰ μεγάλων τυπογραφικῶν στοιχεί-
ων, ὑπὸ μορφὴν σκανδάλου, ἡ πληροφορία ὅτι ἔκαστον ὑ-
πουργικὸν γραφεῖον τῶν προκατόχων πολιτικῶν κυβερνή-
σεων, διέθετε κονδύλιον, εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ
150.000 δρ. μηνιαίως δι' ἀναψυκτικὰ τῶν ἐπισκεπτῶν.

Κατόπιν ἐγγράφου διαβήματος τῶν βουλευτῶν κ.κ. Κ.
Τσάτσου καὶ Κ. Παπακωνσταντίνου, παρήγγειλεν ὁ γρά-
φων ἐξέτασιν, ἐξ ἣς ἀπεδείχθη ὅτι ἡ εἰδησίς ἦτο παντελῶς
ψευδῆς. Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας συνέστησεν
τὴν δημοσίευσιν τοῦ πορίσματος, ἀλλ' ἡ εἰδησίς, μερίμνη
τῆς στρατιωτικῆς λογοκρισίας, ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν προ-
τελευταίαν σελίδα τῶν ἐφημερίδων, ἐν μέσῳ τῶν διαφη-
μίσεων καὶ διὰ μικρῶν τυπογραφικῶν στοιχείων.

ε) Κατά τινα συνεδρίασιν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλί-
ου, ἐρρίφθη ὑπὸ στρατιωτικοῦ ὑπουργοῦ ἡ ιδέα τῆς διαλύ-
σεως τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἄλλοτε δὲ πάλιν, τῆς στε-
ρήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγεσθαι εἰς τοὺς διατε-
λέσαντας βουλευτάς.

Ἄμφοτέρας τὰς προτέσεις ταύτας ἀπέκρουσεν ὁ γρά-

φων ώς άρμοζούσας εις όλοκληρωτικά και ύπανάπτυκτα καθεστώτα και ώς στερουμένας λογικής βάσεως.

Και στ) τήν 15 Αύγουστου 1967, έπληροφορείτο ό γράφων ότι ύπό τοῦ ἐκτάκτου στρατοδικείου κατεδικάσθη εἰς πενταετή φυλάκισιν ό τέως ύπουργὸς κ. Ἀβέρωφ, διὰ πραγματοποιηθεῖσαν ἐν τῇ οἰκίᾳ του ψυχαγωγικήν συγκέντρωσιν, πλειόνων τῶν πέντε ἀτόμων, κατὰ παράθασιν διατάξεως τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς.

Ἡ καταδίκη αὕτη, ἐνεφάνιζε τὴν Χώραν ώς τελοῦσαν ύπὸ στυγνὴν τυραννίαν καὶ ἡ στενὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀπαγορεύσεως θὰ παρέλυε πᾶσαν κοινωνικὴν καὶ οικογενειακὴν Ζωὴν. Τούτων ἔνεκεν, αὐθημερὸν καὶ ἐξ ιδίας πρωτοβουλίας, ἐκίνησε τὴν περὶ χάριτος διαδικασίαν καὶ οὕτω ὁ καταδικασθεὶς ἐξῆλθεν τῶν φυλακῶν μετὰ πενθήμερον.

Πᾶσαι αὗται αἱ ἀντιδράσεις τοῦ γράφοντος ἐκίνησαν τὴν κατ' αὐτοῦ δυσφορίαν τῶν ἐπαναστατῶν. Βεβαίως δὲν ἦτο οὕτος ὁ λόγος δι' ὃν καὶ οὕτος ἀπέφευγε πᾶσαν μετὰ τῶν Πολιτευομένων ἐπαφήν, ἀλλὰ διότι ἦτο Ζήτημα τακτικῆς. Δὲν ἦθελε, τουτέστιν, νὰ δυσχεράνῃ τὴν μετ' αὐτῶν συνεργασίαν καὶ κλονίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην των, διηῆς, ἐφρόνει, ὅτι θὰ ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἡπίαν καὶ ταχυτέραν ἔξοδον ἐκ τῆς ἀνωμαλίας.

Καὶ τὴν κατὰ Μάιον 1967 ἐπαφήν του μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Προοδευτικῶν κ. Μαρκεζίνη, ἕσχεν ἐν γνώσει τῆς κυβερνήσεως, ἐπὶ τῷ διττῷ σκοπῷ, ἢτοι ἵνα οὕτος, ἀφ' ἐνὸς μέν, ἐξασφαλίσῃ δάνειον 500 ἑκατομ. δολλαρίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐνισχύσῃ πολιτικῶς τὴν κυβερνητικὴν προσπάθειαν διὰ τοῦ κ. Καψάλη, ἐπιλέκτου στελέχους τοῦ κόμματός του, περὶ ὃν, μέλος τῆς κυβερνήσεως εἶχεν ἐκ τοῦ περιβάλλοντός του ἐνθαρρυντικήν πληροφορίαν. Σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Μαρκεζίνης, διὰ μὲν τὸν κ. Καψάλην, εἰπεν ὅτι δὲν ἦτο σκόπιμον νὰ μετάσχῃ τῶν εὔθυνῶν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, διὰ δὲ τὸ δάνειον, ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐνήργει εἰς τοὺς γνωστοὺς εἰς αὐτὸν οἰκονομικούς ικύκλους, κατὰ τὸ θερινὸν ταξειδίον του εἰς ἀλλοδαπήν, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἐπραγματοποιήθη.

Άλλα ποια ήσαν τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης ἔχθρότητος τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως στρατιωτικῶν ὑπουργῶν;

Οὗτοι συνεχῶς ἐπεκαλοῦντο ὡς αἰτίαν τῆς Ἐπαναστάσεως τὰς παρεκτροπὰς τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ τὴν χρεωκοπίαν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Άλλα τοῦτο ἀπετέλει πρόφασιν. Διότι μᾶλλον εὐγνωμοσύνην θὰ ὥφειλον εἰς ἐκείνους οἵτινες παρεσκεύασαν τὸ ἔδαφος τῆς ἀνόδου τῶν εἰς τὴν ἔξουσίαν.

Τὰ πραγματικὰ αἴτια είναι σύμφυτα πρὸς τὸ καθεστώς τὸ ὁποίον ἐσκόπουν νὰ ἐγκαθίδρυσουν. Καὶ τοῦτο ἡτο, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, τὸ στρατοκρατικόν. Τοῦτο δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν δημοκρατίαν καὶ συνεπῶς μὲ τὸν πολυκομματισμόν, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν αὐτῆς καὶ ἐνσαρκοῦται εἰς τοὺς ἐκπροσωπούντας αὐτὸν πολιτικούς. Λειτουργοὶ τῆς Δημοκρατίας είναι οἱ πολιτικοὶ καὶ είναι ἀπαραίτητοι οὗτοι, ἔστω καὶ ἂν ἀποβαίνουν ἐνίστε πηγὴ κακοδαιμονίας, διότι είναι οἱ φορεῖς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Οὕτοι, λοιπόν, ήσαν πρόσκομμα εἰς τὸ καθεστώς καὶ ἐπρεπε ν' ἀπωθηθοῦν ἐκ τοῦ προσκηνίου τῆς δημοσίας ζωῆς. Ἡ μετά τὴν 13 Δεκεμβρίου 1967 διακήρυξίς των, ὅτι ἀπέβλεπον εἰς τὴν δημιουργίαν νέου πολιτικοῦ κόσμου, ἐξ ἀνδρῶν ἐνστερνιζομένων τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως (δηλαδὴ ἐκ τῶν ιδίων), ἀπετέλει, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ γράφοντος, προπέτασμα καπνοῦ, πρὸς συγκάλυψιν τῶν προθέσεών των.

Ἐνησμενίζοντο δὲ νὰ παρομοιάζουν τὴν ἐπανάστασίν των πρὸς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1909 τοῦ συνταγματάρχου Ζορμπᾶ, ἥτις ἐσήμανε τὴν καταδίκην τοῦ παλαιοκομματισμοῦ καὶ ἐπέφερε τὴν ἀνανέωσιν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Άλλ' ἐλησμόνουν τρία τινά: 1) "Ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη παρέδωκε τὴν ἔξουσίαν, ἄνευ χρονοτριβῆς, εἰς τοὺς πολιτικούς; 2) ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες εἶχον, πράγματι καὶ οὐχὶ λόγοις, ἀποδείχθη κατώτεροι τῶν περιστάσεων, ἐξ ίδίας ὑπαιτιότητος, ἐξαιρέσει τῆς μικρᾶς ὄμάδος τῶν Ἱαπώνων καὶ 3) ὅτι ὑπῆρχον ἀποθέματα πολιτικῶν δυνάμεων

καὶ ἀξιῶν, αἵτινες ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸ πολιτικὸν στερέωμα τῆς Ἑλλάδος ώς ἀστέρες πρώτου μεγέθους, ώς λ.χ. οἱ Βενιζέλος, Γούναρης, Τσαλδάρης, Μιχαλακόπουλος, Δημητρακόπουλος, Καφαντάρης, Ρέπουλης, Παπαναστασίου, Δραγούμης καὶ τόσοι ἄλλοι διαπρεπεῖς καὶ διάσημοι ἄνδρες, λαμπρύναντες τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀναλώσαντες καὶ πνεῦμα καὶ περιουσίας, πρὸ τῶν ὁποίων ἐκουσίως ὑπεχώρησαν αἱ ἀπολιθωμέναι πολιτικαὶ προσωπικότητες τῆς προεπαναστατικῆς ἐποχῆς καὶ πρὸ τῶν ὁποίων, αἱ μὲν ὑφιστάμεναι κατὰ τὸ ἔτος 1967 ἐν τῇ Χώρᾳ πολιτικαὶ δυνάμεις ἦσαν, ἐνδεχομένως, διαβεβλημέναι, οὐχὶ ὅμως ἀνύπαρκτοι, οἱ δὲ φιλοδοξοῦντες νὰ κυβερνήσουν στρατιωτικοί, ἀπλαὶ πυγολαμπίδες.

Εύνόητον ἐκ τούτων καθίσταται ὅτι ὅταν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Χώρας ἀνέλαβον ἐν ἔτει 1974 τὴν ἐξουσίαν, κατ' ἐκουσίαν τῶν στρατιωτικῶν παραχώρησιν, ἀνταπέδωσαν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐχθρότητα μετὰ μείζονος ὀξύτητος. Διότι, καταχρασθέντες τῆς δυνάμεως τῆς ἐξουσίας, ώς ἐκείνοι κατεχράσθησαν τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων, ἐξέδωκαν τὸ Δ/1975 ψήφισμα τῆς Ε' ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καὶ δι' αὐτοῦ 1) ἀνεκάλεσαν τὴν ἥν εἶχον χορηγήσει προηγουμένως διὰ τοῦ Π.Δ. 519/1974 ἀμνηστείαν. 2) ἀνεκήρυξαν ἀναδρομικῶς ἀξιόποινον πρᾶξιν τὴν κίνησιν τῶν πρωταιτίων τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 21 Ἀπριλίου 1967, μὲ τὴν νομικῶς ἀφελῆ αἰτιολογίαν ὅτι αὕτη δὲν ἐδημιούργησεν δίκαιον, κατὰ σφετερισμὸν δικαστικῆς ἐξουσίας καὶ 3) συνέστησαν Ειδικὸν Δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ποινικῶν παραβάσεών των.

Συνεπεία τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου ψηφίσματος κατεδικάσθησαν οἱ πρωταίτιοι τῆς ἐπαναστάσεως, ἄλλοι μέν, εἰς θάνατον, ἄλλοι δέ, εἰς ισόβιον κάθειρξιν, ἢ εἰς πολυετεῖς καθείρξεις.¹¹

(11). Ἐξετέθη ἀνωτέρω (σημ. 1) ὅτι ἡ ὑπεράσπισις τῶν πρωταιτίων τῆς ἐπαναστάσεως δὲν κεῖται εἰς τὰς προθέσεις τοῦ γράφοντος. 'Αλλ' οὔτε ἔχει οὗτος καὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν διὰ τὸ ἔργον τοῦτο. 1)

Στρατιωτικός Νόμος

Πᾶσα ἐπανάστασις, ἡ βιαία προσβολὴ τοῦ πολιτεύματος, ἔχει διδυμογενῆ ἀδελφὴν τὴν ἀντεπανάστασιν καὶ τὴν βίαν. Ὁ φόβος δὲ τῆς ἀντεπαναστάσεως ἡτο μάλιστα ἐν προκειμένῳ βάσιμος, λόγω τῶν προηγηθεισῶν ἀναρχικῶν ἐκδηλώσεων. "Ἐπρεπεν, ἐπομένως, ν' ἀποθαρρυνθῇ πᾶσα

Διότι πρὸς ικανοποίησιν ιδιοτελῶν σκοπῶν (ώς κατωτέρω), παρὰ τὰς ἐπιμόνους αισιόδους του, παρέτεινον τὴν δικτατορικὴν ἄσκησιν τῆς ἔξουσίας ἐπὶ ὀλόκληρον ἐπταετίαν καὶ ἐγένοντο παραίτοι ἔθνικῶν συμφορῶν. 2) Διότι προέβησαν εἰς μίαν ὀλεθρίαν πολιτειακήν μεταβολὴν καὶ 3) Διότι μετά τὴν 13 Δεκεμβρίου 1967 ἔθεσαν τοῦτον ύπὸ ἀπηγῆ δίωξιν (ἀπόλυσις, ἀστυνομικὴ παρακολούθησις, στέρησις χρήσεως αὐτοκινήτου κλπ.).

Παρὰ ταῦτα ὁ γράφων, ὡς θητεύσας εἰς τὴν Δικασσούνην ἐπὶ 45 ἔτη, ὑποχρεούται νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν διεθνῶς τρωθεῖσαν ὑπόληψιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς νομικῆς ἀληθείας.

Διεθνῶς δέχονται ὡς αἰώνιους καὶ ἀκαταλύτους κανόνας δικαίου, κατωχυρωθέντας διά τε συνταγματικῶν διατάξεων καὶ διεθνῶν συμβάσεων περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τούς ἀκολούθους:

"Ἡτοι 1) "Οτι πᾶσα ἐπανάστασις (καὶ ἐπομένως καὶ πᾶν πραξικόν πημα κατὰ τὰ ἐν σημ. 1 ἐκτεθέντα) ἐπικρατήσασα δημιουργεῖ δίκαον. 2) "Οτι μετά τὴν ὅρσιν τοῦ ἀξιοποίου ἐγκλήματός τίνος, δὲν δύναται μεταγενεστέρως ν' ἀναβιώῃ τὸ ἀξιόποιον, διότι παραβίαζεται ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος (ἄρθρ. 7 Συντ.), ἥ, ὡς ἀνωτέρω ἔξετέθη, ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἀναδρομικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ποινικῶν νόμων. 3) "Οτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ δημοκρατικῷ πολιτεύματι κρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἔξουσιῶν καὶ 4) "Οτι οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ φυσικοῦ του δικαστοῦ.

Πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ αὗται, παρεβιάσθεαν βαναύσως ύπὸ τοῦ Δ) 1975 Ψηφίσματος τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως οἱ πρωταίτοι τῆς ἐπαναστάσεως 1967 λαογδοτήσουν ποινικῶς ἐνώπιον Εἰδικοῦ Δικαστηρίου.

'Ἀληθῶς, τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη ἀπὸ 3.10. 1974 Συντακτικὴ πρᾶξις τῆς «Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως», ἔκρ.νον ὅτι ὑφίστατο τὸ ἀξιόποιον τῶν τελεσθεισῶν ύπὸ τῶν πρωταίτων τῆς ἐπαναστάσεως πράξεων (κοινοῦ ἡ στρατιωτικοῦ π. κώδικος), διότι ἐπρόκειτο περὶ πραξικούματος καὶ ὅχι περὶ ἐπικρατησάσης ἐπαναστάσεως ἥτις ἐδημιούργησε δίκαιον, ἔτι δὲ καὶ διότι αἱ πράξεις αὗται δὲν ὑπήγοντο εἰς τὴν χορηγηθεῖσαν δ.ά τοῦ 519) 1974 Π. Δ) τος, ἀμνηστείαν.

διάθεσις πρὸς ἀντίδρασιν καὶ νὰ θωρακισθῇ ἡ δημοσίᾳ τάξις καὶ ἀσφάλεια, ἵνα οὕτω τὸ «ταχύτερον δυνατόν» ἔξέλθῃ ἡ Χώρα ἐκ τῆς ἀνωμαλίας. Εἰς τοῦτο θὰ συνετέλει ἡ κήρυξις τῆς Χώρας εἰς κατάστασιν πολιορκίας (στρατιωτικὸς νόμος). Τούτου ἔνεκεν ἐθέωρησεν ὁ γράφων, ἅμα ὡς κατηρτίσθη ἡ κυβέρνησις, ὡς ἐν ἐκ τῶν πρώτων του μελημά-

Κατὰ συγκατάθεσιν δέ, ἐπεφυλάξατο εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ συσταθὲν δικαστήριον τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς. Ταῦτα συνάγονται μέσω λεκτικῶν νεφελωμάτων καὶ μᾶς μεγαλοπρεποῦς πομφόλυγος ρηγνυομένης εἰς τὴν πρώτην ἐπαφὴν μετὰ τῆς λογικῆς καὶ τῆς πραγματικότητος, οἵαι: «ἡ δημοκρατία οὐδέποτε δικαίω κατελύθη», «Ο Ἑλληνικὸς λαὸς ἐνέμεινεν ἀπαρασαλεύτως εἰς τὰς δημοκρατικὰς ὄρχας, μὴ ἐνδώσας οὐδὲν ἐπὶ στιγμὴν εἰς τὴν τυραννίαν», «ἐν τῇ πράξει ἔλαβεν χώραν σφετεριαμός ἐξουσίας» κλπ.

Τὸ ἑρώτημα, λοιπόν, εἶναι ἂν ἥρθη τὸ ἀξιόποιον λόγω ἐπικρατησάσης ἐπαναστάσεως, ἢ λόγω ἀμνηστείας, δόθι τότε δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναβιώσῃ.

Διὰ πάντα σεβόμενον ἔαυτὸν νομικὸν δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ περὶ τούτου ἀμφιθολία.

Ἐν πρώτοις, ἡ κίνησις τῆς 21 Ἀπριλίου 1967, είτε χαρακτηρισθῇ ὡς ἐπανάστασις, είτε ὡς πραξικόπημα (ὅφα σημ. 1), ἐπεκράτησε καὶ συνεπών ἐδημητούργησε λόγον, αἱρούντα τὸ ἀξιόποιον, διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Μία ἐπανάστασις θεωρεῖται ἐπικρατήσασα ὅταν ἔχῃ τὴν δυνατότητα τῆς πραγματοποίησεως α) τῶν κανόνων τῆς ὑπὸ αὐτῆς ἐπιβληθείσης ἐξουσίας καὶ β) τῆς καθολικῆς καὶ ὀντικεμενικῆς ισχύος τῶν ὑπὸ αὐτῆς τιθεμένων κανόνων (Τριανταφυλλόπουλος Γεν. Ἀρχαι Εἰσ. Μέρος Α) 1925 σ. 41, Μάνεσης ἐγγυήσεις πηρήσεως Συντάγματος παρ. 24 σ. 123, Α.Π. 103) 1924 Θ. ΛΔ) 417). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, τεκμαίρεται ἡ ἀνοχὴ τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς διαρκείας τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐξουσίας ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ τῆς μονιμότητος, οὕτω δὲ μεταβάλλεται τὸ δίκαιον τῆς παρανομίας εἰς δίκαιον νομιμότητος.

Ἡ ἀρχὴ: ἡ ἐπανάστασις δημιουργεῖ δίκαιον, σημαίνει, ἀντικειμενικῶς μὲν, ὅτι οἱ παρ' αὐτῆς τιθέμενοι κανόνες εἶναι ἀναιγκαστικοὶ διὰ πάντας. «Ἄν οἱ κανόνες οὗτοι ἀνεγνωρίσθησαν ρητῶς ὑπὸ τῆς πολιτείας, μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἐπαναστάσεως, ἢ ἂν ἐφηρμόσθησαν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, τότε ὑπάρχει ἀπόδειξις ὅτι ἡ πρὸς αὐτοὺς συμμόρφωσις τῶν πολιτῶν, τῆς Πολιτείας καὶ τῶν δικαστηρίων, ἐγένετο ἐν συνεδήσει δικαίου καὶ δὲν εἶναι ἀπόρροια θίας.

Ὑποκειμενικῶς δέ, σημαίνει ἡ ὡς ἄνω ἀρχὴ ὅτι ἡ ἐπανάστασις

των, τὴν προσωρινὴν ἐπιβολὴν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Ἡ ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ραδιοφωνικὴ πληροφορία περὶ κηρύξεως τοῦ στρ. νόμου, δὲν ἦτο, ὡς ἔξετέθη, ἀληθής. Κατηρτίσθη ὅθεν τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα ὅπερ, ὑπογραφὲν ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὑπεθλήθη πρὸς ὑπογραφὴν εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐν ὅψει δὲ τῆς εἰθι-

νομιμοποιεῖται, τὰ ἄρθρα τοῦ παραβιασθέντος ποινικοῦ κώδικος ἀτονοῦν, τὸ ἀξιόποιον αἱρεται καὶ οἱ προδόται τῆς χθὲς γίνονται οἱ νομοταγεῖς τῆς σήμερον. (Σγουρίτσα Πολιτεία καὶ δίκαιον σελ. 226 καὶ 263).

Εἶναι παράλογον νὰ ἴσχυρισθῇ τις ὅτι, ναὶ μὲν ἐδημιούργησε δικαιον μία ἐπανάστασις, πλὴν ὅμως εὐθύνονται ποινικῶς οἱ ἐργάται της, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν πηγὴν δικαίου, ἥ καὶ ἀντιστρόφως.

‘Υπὸ τὰ δεδομένα ταῦτα, ἡ κίνησις τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἀναμφισθήτως ἐπεκράτησεν.

I) Διότι οἱ τεθέντες ὑπ' αὐτῆς κανόνες δικαίου ἀνεγνωρίσθησαν ρητῶς ὑπὸ τῆς Πολιτείας μετά τὴν μεταπολίτευσιν α) διὰ τῆς ὄρκωμοσίας τῆς «κυθερνήσεως Ἐθνικῆς Ἐνότητος» εἰς τὸ ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τεθὲν Σύνταγμα 1973 καὶ ἐνώπιον τοῦ κατὰ τοῦτο ἀσκοῦντος τὴν ἔξουσίαν Προέδρου Δημοκρατίας κ. Γκιζίκη, παρ' οὐ καὶ δωρίσθη. β) Διὰ τῆς ὑπὸ τῆς κυθερνήσεως ταύτης ἐκδόσεως Συντακτικῶν Πράξεων, δυνάμει τῆς ἐκχωρηθείσης ταύτη (κατὰ τοὺς ἴσχυρισμούς της) πρωτογενοῦς πηγῆς δικαίου τῆς ἐπαναστάσεως. Ἔάν οἱ ἐκχωρηταὶ ἐστεροῦντο τοιαύτης, πῶς τὴν ἀπέκτησαν οἱ ἐκδοχεῖς; γ) Διὰ τῆς ἐκδόσεως ὑπὸ τῆς «Ἐθν. Κυθερνήσεως» διαφόρων Π. Διαταγμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπαναστάσεως (ώς λ.χ. τοῦ Π.Δ. 519) 1974 (ἀμνηστείας), 615) 74 (ἄρσεως Στρ. Νόμου). δ) Διὰ τῆς καταργήσεως (δχι ἀκυρώσεως) ἐνίων ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τεθέντων κανόνων δικαίου (ἄρθρ. 15 τῆς Α. Συντ. Πρ. καὶ 10 τῆς Β. Συντ. Πρ.). ε) Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Δ. Ψηφίσματος καὶ τοῦ ἄρθρου 10 τῆς Β' Συντ. Πρ. ἀναγνωρίσεως τῆς Ἰαχύσ τοσῶν τῶν διατάξεων, ὑφ' οἰονδήποτε τίτλον ἥ γύπον, τῶν τεθεισῶν ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρι 23 Ιουλίου 1974 καὶ στ) Διὰ τῆς μετεπαναστατικῆς τροποποιήσεως τῶν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τεθεισῶν διατάξεων.

II) Διότι ὑπὸ τε τῶν Δικαστηρίων καὶ τῶν πολιτῶν ἐφηρμόσθησαν καὶ ἐφαρμόζονται εἰσέτι, ἐν συνειδήσει δικαίου, πάντες οἱ ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκδοθέντες κανόνες. καὶ

III) Διότι ἡ ἐπανάστασις ἡσκησε τὴν ἔξουσίαν ἐπὶ ἐπταετίαν καὶ ἐκουσίως ἀπῆλθεν. Πέραν τούτων, διὰ τῶν ὑπ' ὅριθ. 753) 1973 ἀποφάσεως τῆς Ολομ. τοῦ Ἀρ. Πάγου καὶ 2468) 1967 (ώς καὶ τοῦ ὑπ'

σμένης ύπογραφής τῶν διαταγμάτων, ἡ ύπηρεσία ἔσπευσεν και ἐδημοσίευσε τοῦτο εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς κυθερνήσεως (ΦΕΚ 58), ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 270 και ἡμερομηνίαν 21.4.1967. Τὴν ἐπομένην ὁ γραμματεὺς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν γράφοντα ὅτι τὸ Β.Δ. δὲν ἐπεστράφη ύπογεγραμμένον και τοῦ ἐπέστησε τὴν προσο-

ἀρ. 503) 1969 Πρακτικοῦ) τοῦ Συμ. Ἐπικρατείας, ἡ κίνησις τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐπικρατήσασα ἐπανάστασις, δημιουργήσασα δίκαιον.

Παρὰ πάντα ταῦτα, ἡ Ε' Ἀναθεωρητικὴ Βουλή, διὰ τοῦ Δ)74 Ψηφίσματος, ἀντιφάσουσα και παλινωδοῦσα, ἔκρινε ἀντίθετως. Ἐν τῷ ὑπέρ τῆς «νομιμότητος» δὲ ζήλω της, ἐγένετο μάρτυς και δικαστής συγχρόνως και ἐσφετερίσθη τὰ ἔργα τῆς Δικαιοσύνης. Μάρτυς μέν, διότι ἐδέχθη ὡς ἀκαταμάχητον ἀλήθειαν τὰ πραγματικά περιστατικά τῆς ἐνοχῆς τῶν πρωταίτιων και δικαστής, διότι ἔκρινεν. α) "Οτι ἡ κίνησις τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἦτο πραξικόπημα, μὴ δημιουργῆσαν δίκαιον. β) "Οτι ὁ διαδραμών χρόνος παραγραφῆς δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει, ἐστω και ἂν εἶχε συμπληρωθεῖ οὗτος και εἶχεν ἀποσθεσθεῖ τὸ ἀξιόποιον και γ) "Οτι ἡ ἀληθής ἔννοια τοῦ Π.Δ. 519) 1974 περὶ ἀμνηστείας είναι διάφορος τῆς ἐν αὐτῷ ρητῶς και σαφῶς ἐκφραζόμενης, μὴ περιλαμβάνουσα τούς πρωταίτιους τῆς ἐπαναστάσεως.

Και τὸ φαιδρὸν είναι ὅτι τὸ κατὰ τοιοῦτον κραυγαλέον τρόπον αύθαιρετοῦν και παραβιάζον τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα Δ' Ψήφισμα, ἀναφέρει ἐν προιμίῳ, ὅτι ἡ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ἔθεσεν τὰς διατάξεις ταύτας «ἐμπνεομένη ἀπὸ ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα»!!

Ο "Ἄρ. Πάγος, ἐπιληφθείς τοῦ Ζητήματος τῆς ἀναδρομικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ποινικοῦ νόμου (συνεπείᾳ τῆς ὑπὸ τῆς Συντ. Πρ. 3.10.1974 ἀνακλήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Π.Δ. 519) 1974 χορηγηθείσης ἀμνηστείας), ἀνεγνώρισε ὅτι ὅντως ὑφίσταται τοιαύτη, ἐστη ὅμως πρὸ τῆς ὑπερχούσης τῶν νόμων ίσχύος τῆς Συντ. Πράξεως (Α.Π. 672) 1982 και 683) 1975). "Αλλη θὰ προσῆκεν αἰτιολογία. Και αὕτη είναι ὅτι ἡ Συντακτική αὕτη πρᾶξις, ὡς και τὸ σχετικὸν Δ' Ψήφισμα τῆς Ε' Ἀναθ. Βουλῆς, ίσχυροποιήθησαν, κατὰ τὰς ἀντισυνταγματικὰς τῶν διατάξεις, διὰ τοῦ ἄρθρ. 111 παρ. 2 τοῦ ίσχυοντος Συντάγματος 1975, ἐν τῷ σημειώψ τούτῳ.

Μετὰ τὴν διὰ τῆς διατάξεως ταύτης νομιμοποίησιν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκδοθεισῶν ἀντισυνταγματικῶν Συντ. Πράξεων και Ψηφισμάτων, ἡ ἀχιλλειος πτέρνα τοῦ ἀδίκου νομικοῦ τούτου καθεστῶτος βάσει τοῦ δοπίου κατεδικάσθησαν οἱ πρωταίτιοι τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτο ἡ

χὴν ἐπὶ τῆς δημιουργηθείσης ἀνωμαλίας.

Πρὸς τακτοποίησιν ταύτης, ὁ γράφων ἐζήτησεν ἐπειγόντως τὴν 23 Ἀπριλίου ἀκρόασιν παρὰ τοῦ Βασιλέως. Ἐξέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀνάγκην τῆς λήψεως τοῦ μέτρου τούτου, πλὴν παρ' αὐτοῦ ἥκουσεν τὴν φρᾶσιν «Κύριε Πρωθυπουργέ, δὲν πρόκειται νὰ

ἀκυρότης τῶν σχετικῶν διατάξεων, διὰ τοὺς ἐπομένους λόγους:

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν ἔξουσιῶν, ἡ ἐπὶ τετελεσμένου τίνος ἐγκλήματος καθιέρωσις λόγου αἱροντος τὸ ἀξόποιον εἶναι ἔργον τῆς νομοθετικῆς ἔξουσίας. Ἡ διαπίστωσις ὅμως, βάσει τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, τῆς ὑπάρχεως ἡ ἀνυπαρξίας τοιούτου λόγου, εἶναι ἀποκλειστικῶς ἔργον τῆς Δικαστικῆς ἔξουσίας.

Ἐν προκειμένῳ, τὸ Δ' Ψήφισμα τῆς Ε΄ Ἀναθ. Βουλῆς ἔκρινε ὅτι ἡ ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 προελθοῦσα κατάστασις ἡτο πραξικόπημα τὸ ὄποιον δὲν ἐδημιούργησε δίκαιον. Ἡ κρίσις ὅμως αὕτη, ἀπετέλει διαπίστωσιν ἀνυπαρξίας νενομοθετημένου λόγου αἱροντος τὸ ἀξόποιον. Ἀπετέλει, ἐν ἄλλοις λόγοις, νομικὸν χαρακτηρισμὸν τετελεσμένων γεγονότων, δεομένων ἀποδείξεως καὶ συνεχομένων μὲ τὴν ποινικήν εὐθύνην τῶν πρωταιτίων.

Εἰδικώτερον, τὸ ἄν ἡ κατάστασις ἐκείνη ἐδημιούργησεν ἡ ὅχι δίκαιον, ἦτοι, ἄν ύφισταται λόγος ἄρσεως τοῦ ἀξιοποίου, εἶναι ἀποκλειστικὸν καὶ ἀναφαίρετον δικαίωμα τῆς Δικ. Λειτουργίας. Είναι κρίσις περὶ ἐνοχῆς ἡ μή συγκεκριμένων προσώπων, ἡ τοι διανομή ἐκ τῆς ἀποδείξεως τῶν γεγονότων ἐκείνων, ἄτινα ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ πραξικόπημα, ἡ ἡ ἐπανάστασις, ἐπεκράτησεν ἡ ὅχι, ὡς ἀνωτέρω ἐμνημονεύθη. Τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἡτο ἐπιτετραμμένον, κατὰ τοὺς καθιερώσαντας τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν ἔξουσιῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πολιτεύματι καταστατικούς χάρτας, ν' ἀσκήσῃ οἰαδήποτε ἄλλη ἔξουσία, οἰαδήποτε Βουλή. Ἀποφανθείσα, ἐπομένως, ἡ Ε΄ Ἀναθεωρητική Βουλή, ὅτι ἡ κατάστασις ἐκείνη δὲν ἐδημιούργησε δίκαιον, ὑπερέθη τὴν δικαιοδοσίαν τῆς καὶ κατὰ θεμελιώδη τοῦ δικαίου ἀρχὴν κατέστησεν ἀκυρον (ἀνύπαρκτον) τὴν πρᾶξιν ταύτην. Ἡ ἀκυρότης δὲ αὕτη δὲν καλύπτεται ύπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 111 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος 1975, ὑφ' ἡς ἐνομιμοποιήθησαν οἱ πρὸ ταύτης ἀντισυνταγματικοὶ διατάξεις. 1) Διότι ἀναφέρεται εἰς τὴν θεμελιώδη διάταξιν τῆς διακρίσεως τῶν ἔξουσιῶν τοῦ ἄρθρου 26 τοῦ Συντάγματος, ἡτις κατὰ τὸ ἄρθρ. 110 παρ. 1 τοῦ αὐτοῦ Συντάγματος δὲν ὑπόκειται εἰς ἀναθεώρησιν, ὡς δὲν ὑπόκειτο εἰς τοιαύτην — κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐπιστημονικήν ἐμμηνείαν — καὶ κατὰ τὸ προϊσχύον Σύνταγμα 1952 (ἀντιθέτως κατηργήθη ὁ χαρακτὴρ τοῦ θεμελιώδους τῆς μὴ ἀναδρομικό-

ύπογράψω διάταγμα, ή ἂλλην πρᾶξιν ἀναστέλλουσαν, ή θίγουσαν τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Κανετεῖ, τι θέλετε». Ἡ ἄρνησις ἡτο ρητὴ καὶ ἀπερίφραστος. Καὶ δὲν ἀφεώρα μόνον τὴν ἐπιβολὴν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Ἐξετείνετο καὶ εἰς τὴν θέσιν ἀνωμάλου (ἐπαναστατικοῦ) δικαίου. Καὶ τοιοῦτον δίκαιον ἡτο ἀπαρίτητον. Δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ ἔξελθῃ ἡ Χώρα ἐκ τῆς ἀνωμαλίας δι' ὅμαλοῦ δικαίου. Ἡ ἀναθεώρησις, φερ' εἰπεῖν, τοῦ Συντάγματος, ἵτις ἀπετέλει, καθ' ὅμόφωνον γνώμην τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, προϋπόθεσιν τῆς ὅμαλότητος, μόνον δι' ἔξαιρετικοῦ δικαίου ἡτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ. Μοιραίως τὸ σύνταγμα ἔδει νὰ παραβιασθῇ δι' ισοδυνάμων διατάξεων, διὰ νὰ βελτιωθῇ.

Ο Βασιλεὺς ἐνέμεινεν εἰς τὴν κατηγορηματικὴν ταύτην ἄρνησιν, καίτοι ὁ γράφων εἰσηγήθη τὴν ἔξαίρεσιν ἐκ τῆς ἀναστολῆς (στρ. νόμου) τῶν ἄρθ. 5 (προσωπικῆς ἐλευθερίας), 12 (ἀσύλου κατοικίας) καὶ 14 (ἐλευθεροτυπίας) τοῦ συντάγματος.

Ἡ ἄρνησις αὕτη τοῦ Βασιλέως, ἀποδεικνύει ὅχι μόνον τὴν βαθυτάτην πρὸς τὸ Σύνταγμα εὐλάβειάν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔναντι τῆς δημιουργηθείσης ἀνωμαλίας συνέπειαν. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἥθελε νὰ εἴναι ἐκδοχεὺς καὶ ύποκατάστατος τῆς ἐπαναστάσεως, πρὸς ἣν εύθὺς ἔξ αρχῆς ἦναντιώθη. Ἔστεργε μόνον νὰ μετάσχῃ τῆς ἀναγκαίας νομοθετικῆς ἐργασίας.

Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης εύρεθεὶς ὁ γράφων, εἰσηγήθη εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὅπως τὴν εύθύνην τῆς ἐκδόσεως ἐπαναστατικοῦ —

τητος τῶν ποινικῶν νόμων — κατὰ τὴν ἐπιστήμην) καὶ 2) τὸ καὶ κυριώτερον, διότι ἡ θέσασα τοὺς κανόνας τοῦ Συντάγματος Βουλή, ἡτο ἡν α θ ε ω ρ η τ ι κ ἡ καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν ἔξουσίαν εἶχεν ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν διατάξεων κατὰ τὴν θέσπισιν τόσον τοῦ Δ' Ψηφίσματος, δύον καὶ τοῦ Συντάγματος.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο μία θαρραλέα Δικαιοσύνη θὰ διέσωζε τὸ κύρος ἑαυτῆς καὶ τοῦ κράτους δικαίου.

έξαιρετικοῦ δικαίου άναλάβη μόνη ἡ κυβέρνησις. Πρὸς τοῦτο ἔξεδόθη ἡ ὑπ' ἀρ. A/6-5-1967 Συντ. Πρᾶξις. Βάσει ταύτης ἔξεδόθη ἡ B/6-5-1967 Συντ. Πρ. δι' ἣς ἐτέθη εἰς ἐφαρμογήν ὁ στρατιωτικός νόμος καὶ δὴ ἀναδρομικῶς (διὰ τὰς δικονομικὰς διατάξεις).

Τό ἔργον τῆς Κυβερνήσεως

‘Ο ἀπολογισμὸς τοῦ ἔργου τῆς ὑπὸ τὸν γράφοντα κυβερνήσεως, οὕτε ἐπίκαιρος εἶναι ἡδη, οὕτε χρήσιμος. Ἐκφράζεται, ἄλλως τε, οὗτος εἰς τὰς ἐκδοθείσας νομοθετικὰς πράξεις, αἱτίνες εἶναι μάρτυρες τῆς προσπαθείας της πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν φλεγόντων ζητημάτων. Συνοπτικῶς μόνον θὰ ὑπενθυμίσῃ ὁ γράφων περὶ αὐτοῦ τὰ ἀκόλουθα:

Κατηρτίσθη 20μελής Ἐπιτροπὴ, ἐκ διακεκριμένων νομομαθῶν, διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος καὶ τὴν δι’ αὐτοῦ ἐνίσχυσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἔξουσίας, τὴν ὄργανωσιν τῶν κομμάτων, τὴν συγκρότησιν Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς καταχρήσεως τῶν ἐλευθεριῶν, τὴν διασφάλισιν τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καὶ πολιτειακοῦ καθεστῶτος κλπ., εἰς ἣν ἐτάχθη ἔξαμηνος προθεσμία ἀπὸ τῆς συγκροτήσεως (30.5.1967). Ἐλήφθη πρόνοια διὰ τὴν διάλυσιν τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καὶ ὄργανωσεων, βάσει τῶν κειμένων νόμων, διὰ τὸν ἀποκομματισμὸν καὶ ἔξυγίανσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἐκ τῶν μὴ νομιμοφρόνων, διεφθαρμένων καὶ ἀνεπαρκῶν ὑπαλλήλων, διὰ τὴν πάταξιν τῆς γραφειοκρατίας, τὴν κατάργησιν τῶν ἐπιτροπῶν καὶ συμβουλίων καὶ τῆς ραστώνης καὶ νωχελείας τῶν ὑπαλλήλων, ἔνεκα τῶν ὁποίων εἶχεν ἀποτελματωθεῖ ἡ διοίκησις, διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, τὴν οἰκονομίαν καὶ δικαιοσύνην, διὰ τὴν κατάργησιν ὡρισμένων προνομίων καὶ κλειστῶν ἐπαγγελμάτων (αὐτοκινητιστῶν, ἀρτοποιῶν, λαχείου τῶν ἐν Ἀθήναις Συντακτῶν), διὰ τὴν καλλιέργειαν φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν

συμμάχων καὶ τῶν ἀφρικανικῶν χωρῶν, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς Τουρκικῆς ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς καὶ τὸ Κυπριακὸν κ.τ.λ.

‘Αναγκαία ὅμως (καὶ χρήσιμος, ἵσως, διὰ τὴν ἀναστολὴν τῆς Ποιν. διώξεως ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ κατόπιν ἀποφάσεων πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1974 κυθερνήσεων καὶ τὸν παραμένοντα κλειστόν, ὡς λέγεται, φάκελλον Κύπρου), εἶναι ἡ παροχὴ ἐγγήσεων, ἐπὶ μιᾶς βαρυτάτης κατηγορίας, ἐγγιζούσης τὰ ὅρια τῆς προδοσίας, ἥτις διετυπώθη (Καθημερινὴ 8 Σ/θρίου 1976) διὰ τὸν ἐν ἔτει 1967 ἐπαναπατρισμὸν τῆς εἰς Κύπρον ἀποσταλείσης ἐπὶ κυθερνήσεως Γ. Παπανδρέου στρατιωτικῆς δυνάμεως 10.000 ἀνδρῶν. Τὸ Ζήτημα τοῦτο περιληπτικῶς ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Αἱ σχέσεις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἡσαν πρὸ πολλῶν ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐτῶν, ὡς γνωστόν, λίαν τεταμέναι, ἐξ αἵτιας ἐνὸς σωβινιστικοῦ πνεύματος καὶ μιᾶς μισαλλοδοξίας τῆς ἄλλης πλευρᾶς, ἥτις ἐπαρκῇ δείγματα τούτου παρέσχε διὰ τῆς μεθοδικῆς γενοκτονίας καὶ ἀφελληνισμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς “Ιμβρου καὶ τῆς Τενέδου, κατὰ παράθασιν διεθνῶν συνθηκῶν, διὰ τῶν βανδαλισμῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτους 1955 κλπ.

Τὸ Κυπριακὸν παρέλαβεν ἡ ύπὸ τὸν γράφοντα κυβέρνησις φλεγμαίνον. Ἡ τερατογενής, δυσεφάρμοστος καὶ θνητιγενής συμφωνία Ζυρίχης 1959, δι’ ἡς ἀνεγνωρίσθησαν καὶ κατωχυρώθησαν συνταγματικῶς ὑπὲρ τῆς Τουρκοκυπριακῆς μειονότητος (18%) ύπέρμετρα δικαιώματα (ἀντιπροεδρία τῆς Δημοκρατίας, ἀρνησικυρία ἐπὶ πάντων τῶν οὐσιωδῶν ζητημάτων, ποσοστὸν δημοσίων ὑπαλλήλων 30% μελῶν εἰς τὰ σώματα ἀσφαλείας 40% κλπ) καὶ δι’ ἡς —τὸ χείριστον— ἡ Τουρκία ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐγγυήτρια δύναμις, μὲ ἀπόλυτον καὶ ἀνεξέλεγκτον δικαίωμα αὐτοτελοῦς στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως ἐν τῇ Κύπρῳ, ὄψεποτε αὕτη κρίνη ὅτι διεταράχθη ἡ ἐν αὐτῇ συνταγματικὴ τάξις, πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῆς καὶ δι’ ἡς τέλος, ὡρίσθη ὅτι ἡ μὲν Τουρκία ἔχει δικαίωμα ν’ ἀποστείλῃ εἰς τὴν Κύπρον στρατιωτικὴν δύναμιν 650 ἀνδρῶν, ἡ δὲ Ἐλλὰς 950, ἀπετέλεσεν τὴν

χαριστικήν βολήν κατά της άνεξαρτησίας και άκεραιότητός της και παρέσχε τήν κλείδα εις τὴν Τουρκίαν διὰ τὴν εἰσβολήν εις τὴν Κύπρον, ἣν ἀνέκαθεν ὠραματίζετο. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἡ Τουρκία εἰργάσθη μεθοδικῶς διὰ τῆς δημιουργίας θυλάκων, τῆς διεισδύσεως ἀξιωματικῶν καὶ ἄλλων μέτρων, περὶ ᾧ δὲν δύναται νὰ γίνη λόγος λεπτομερῶς.

Ἐν ἔτει 1965, λόγω τῆς καταλήψεως τῶν χωρίων Μανσούρα καὶ Κοκκίνου καὶ τοῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἀεροπορίας τῶν παρακειμένων Ἑλληνοκυπριακῶν χωρίων, ἡ κυβέρνησις Παπανδρέου ἀπέστειλεν εἰς Κύπρον μίαν μεραρχίαν.

Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης εύρεθεῖσα ἡ ὑπὸ τὸν γράφοντα κυβέρνησις, ἐπεδίωξε τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τῶν μετὰ τῆς Τουρκίας διαφορῶν καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ Κυπριακοῦ. Ἐνεθαρρύνθη δὲ εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἀπὸ τὴν κατὰ Ἰούλιον 1967 γενομένην ἐν Ἐλβετίᾳ δήλωσιν τοῦ Τούρκου Ὑπουργοῦ Ἑξωτερικῶν κ. Τσαγλαγιαγκίλ πρὸς τὸν "Ἐλληνα ὁμόλογόν του κ. Οἰκονόμου — Γκούραν, καθ' ἓν οἱ Τοῦρκοι δὲν θὰ είχον ἀντίρρησιν διὰ τὴν "Ενωσιν τῆς Κύπρου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἃν παρεχωρεῖτο εἰς αὐτοὺς μία βάσις ἐν Κύπρῳ. Ἡ πρότασις αὕτη είχε γίνει ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πρὸς τὴν κυβέρνησιν Στεφανοπούλου, ὡς ἀπεκάλυψεν ἐσχάτως ὁ κ. Μητσοτάκης.

Ἐπεδιώχθη πρὸς τοῦτο ἐκ μέρους τῆς Ἑλλ. κυβερνήσεως μία συνάντησις εἰς ἐπίπεδον πρωθυπουργῶν. Αἱ σχετικαὶ διαπραγματεύσεις τῶν πρωθυπουργῶν καὶ ὑπουργῶν Ἑξωτερικῶν τῶν δύο χωρῶν ἐγένοντο τὴν 9ην καὶ 10 Σεπτεμβρίου 1967 εἰς Κεσάν καὶ Ἀλεξανδρούπολιν καὶ ἀπέβησαν ἄκαρποι, διότι οἱ Τοῦρκοι, ἀγνωστον διά τινα λόγον, ὑπανεχώρησαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ διαλόγου, οἱ Τοῦρκοι ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν σχέδιον δυναμικῆς ἐπιλύσεως τοῦ Κυπριακοῦ. Ἀπεπειράθησαν νὰ δημιουργήσουν νέον θύλακα εἰς τὴν Ζωτικὴν περιοχὴν Ἀγίων Θεοδώρων - Κοφίνου, ἀπαγορεύσαντες τὴν εἰσόδον περιπόλων τῆς ΟΥΣΦΙΣΙΠ καὶ Κυπριακῆς Ἀστυνομίας, εἰς νέαν δὲ ἀπόπειραν

εισόδου στρατιωτικής περιπόλου, εξαλον κατ' αυτής διὰ μπαζούκας και ὅλμων τὴν 14 Νοεμβρίου 1967. Κατόπιν τούτου, ὁ ἀείμνηστος στρατηγὸς Γρίθας, ὅστις ἦτο ἀρχηγὸς και τῆς Ἑλληνοκυπριακῆς Ἐθνοφρουρᾶς και τῆς ΕΛΔΥΚ, ὡς μὴ ἔδει, ἐνήργησεν, ἐγκρίσει τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως και (ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ γράφοντος) τοῦ ἡμετέρου ΑΓΕΣ, ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς ἐφονεύθησαν και ἐτραυματίσθησαν περὶ τοὺς ἔθδομήκοντα Τουρκοκύπριοι.

Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου οἱ Τούρκοι κατελήφθησαν ὑπὸ πολεμικοῦ παροξυσμοῦ. Ὁ Τουρκικὸς ὄχλος, ὁ τύπος, οἱ φοιτηταὶ κλπ., ὑποκινούμενοι προδήλως ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς των, ἐκήρυσσον τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Τουρκικὴ Ἀεροπορία, διὰ συνεχῶν ἐξορμήσεων και ὑπερπτήσεων, ἐτρομοκράτει τὸν Ἑλληνοκυπριακὸν πληθυσμόν, ὅστις εἶχεν πρόσφατον πικράν πείραν τῶν Τουρκικῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν. Τουρκικαὶ δυνάμεις συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν Ἔβρον και τὰς ἔναντι τῆς Κύπρου ἀκτάς. Καὶ ὁ στόλος ἐξῆλθε τῶν Δαρδανελίων και κατηυθύνετο πρὸς νότον.

Ἡ σύγκρουσις τῶν δύο Χωρῶν και ἡ ἀπόβασις τῶν Τούρκων εἰς τὴν Κύπρον, ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος. Εὔτυχῶς ὅμως ἀπετράπη, χάρις εἰς τὴν δραστηρίαν ἐπέμβασιν τοῦ Γεν. Γραμ. τοῦ ΝΑΤΟ κ. Μπρόζιο, ὅστις αὐτοπροσώπως ἥλθεν εἰς Ἀθήνας, τοῦ Γεν. Γραμ. τῶν Ἡνωμ. Ἐθνῶν κ. Οὐ Θάντ, ὅστις ἀπέστειλεν ὡς ἀντιπρόσωπον τὸν κ. Μπένετ, ἀλλ' ἱδιαίτata χάρις εἰς τὸ προσωπικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Προέδρου τῶν Η.Π.Α. κ. ΤΖόνσον, ὅστις ἀπέστειλε τὸν δικιγγόρον κ. Βάνς, μετέπειτα ὑπουργὸν ἐξωτερικῶν, ἄνδρα ἀκάματον και δραστήριον, συνδυάζοντα τὴν τραχύτητα και διπλωματίαν, ὅστις και ἐπέτυχε τὴν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν συμφωνίαν τῆς ἀποτροπῆς τῆς συγκρούσεως.

Ούσιωδης ὅρος τῆς συμφωνίας ταύτης, ἐφ' οὐ οἱ Τούρκοι ἦσαν ἀνένδοτοι, ἢτο ὁ ἐπαναπατρισμὸς τῆς Μεραρχίας Παπανδρέου, ἥτις ὅντως εύρισκετο εἰς Κύπρον καθ' ὑπέρβασιν τῆς ὑπὸ τῆς συμφωνίας Ζυρίχης — Λονδίνου

1959 καθορισθείσης Έλληνικής στρατιωτικής δυνάμεως (ΕΛΔΥΚ) τῶν 950 ἀνδρῶν. Τὸν ὕρον τοῦτον ἡ ναγκάσθη νὰ δεχθῇ ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις 1) διότι ἡτο ὑποχρεωμένη ἐκ τῆς συμφωνίας Ζυρίχης καὶ 2) διότι ἔδει ν' ἀποτραποῦν δεινὰ καὶ εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς βάρος τῆς Κύπρου.

Ἡ δυσθάστακτος, εἰς συνάλλαγμα, δαπάνη τῆς διατηρήσεως ἐν Κύπρῳ μιᾶς Μεραρχίας καὶ ἡ ἔχθρικὴ σχεδὸν ἀντιμετώπισις τῆς παρουσίας τῆς Ἑλλάδος ύπό τε τῆς ἐπισήμου Κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ ἵκανης μερίδος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου, δὲν ἐλήφθησαν κανέναν ὑπ' ὅψει διὰ τὸν ἐπαναπατρισμόν.

Καὶ ἐρωτᾶται ἡδη: ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὰς συμφωνίας καὶ ἡ ἀποτροπὴ ἐνός πολέμου, εἶναι ἔθνικὴ μειοδοσία; Καὶ δὲν εἶναι τοιαύτη, ἀλλ' εἶναι ἔθνικὴ προσφορά, ἡ πρᾶξις ἐκείνων οἵτινες, ἄνευ συνδρομῆς ἔθνικῶν κινδύνων, παρέδωκαν τὰς κλεῖδας τῆς Κύπρου εἰς τοὺς Τούρκους; Ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις σημαίνει, ἡ ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς Βαθελικῆς συγχύσεως αἱ λέξεις ἀπώλεσαν τὴν ἔννοιάν των, ἡ ὅτι οἱ τοῦτο δεχόμενοι ἀπώλεσαν τὰς φρένας των.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Κυπριακῆς κρίσεως ὁ Βασιλεὺς ἀνεμείχθη ἐνεργῶς καὶ συνέδραμε τὴν κυβέρνησιν διὰ τῶν συμβουλῶν του. Προϊστατο τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐν τοῖς Ἀνακτόροις συγκαλουμένων ὑπουργικῶν συμβουλίων καὶ συσκέψεων. Ἡρχετο εἰς τηλεφωνικήν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν γνωστῶν του ἀλλοδαπῶν προσωπικοτήτων καὶ δὲν θὰ ἥτο τις ἐκτὸς πραγματικότητος ἐὰν ἔλεγεν ὅτι εἰς αὐτὸν ὥφείλετο ἡ κινητοποίησις τῶν ὡς ἄνω παραγόντων, χάρις εἰς τοὺς ὄποιους ἀπετράπη ἡ σύρραξις. Εἶχεν ιδιαιτέρας ὀλονυκτίους συζητήσεις μετὰ τοῦ κ. Βάνς, εἰς ᾧς μετεῖχεν ὁ γράφων καὶ καθ' ᾧς ἐπέδειξε τὴν πλήρη γνῶσιν τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος. Καὶ ἐν γένει συνέβαλε σπουδαίως εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς κρίσεως ταύτης. Καὶ εὐλόγως γεννᾶται καὶ αὐθις τὸ ἐρώτημα: Διατὶ κατὰ τε τὴν ἐν Κύπρῳ εἰσβολὴν τῆς Τουρκίας (1974) καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Τουρκοκυπριακοῦ κράτους (1984) δὲν ἐκινητοποιήθησαν αἱ ἄνω δυνάμεις (ΗΠΑ, ΝΑΤΟ, ΟΗΕ);

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ 13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1967

Εἰσαγωγή

Ό ο κίνδυνος πολέμου μετά τής Τουρκίας, λόγω τοῦ Κυπριακοῦ, είχε παρέλθει. Η παρουσία τοῦ Βασιλέως ἐξησφάλιζε τὴν ψυχικὴν γαλήνην και ἡρεμίαν τῶν πολιτῶν και τὴν πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἀνοχήν. Τάξις και ἀσφάλεια ἐπεκράτει, χάρις εἰς τὸν Στρατιωτικὸν νόμον.

Αἱρηνης, τὴν πρωῖαν τῆς 13 Δεκεμβρίου 1967, παρετηρήθη ἀσυνήθης κίνησις στρατιωτικῶν δυνάμεων εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς ὁδούς, συγχρόνως δὲ διεδίδετο ὅτι ὁ Βασιλεὺς και ὁ πρωθυπουργός, διαφωνοῦντες πρὸς τὸ ὑφιστάμενον καθεστώς, ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς ἄγνωστον κατεύθυνσιν. Ἀλλὰ δὲν είχε συνέλθει ἔτι ἡ κοινὴ γνώμη ἐκ τῆς συγκινήσεως και αὐθημερὸν ἐπληροφορεῖτο ὅτι ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Βασιλέως πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ὁμαλότητος ἀπέτυχε.

Και ὡς συμβαίνει εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, οἱ πολλοὶ συντάσσονται μὲ τὸν νικητὴν. Και ἄνευ ἐρεύνης, ἡ ἐνέργεια τοῦ Βασιλέως ἐπεκρίθη τότε εύρεως. Ὅπηρξαν μάλιστα και τινες, ἔχθροι τῆς ἐπαναστάσεως, οἵτινες, προτιμῶντες τὸ τέλμα χάριν τῆς μακαριότητος τοῦ παρόντος (ἔστω και ἂν τοῦτο εἴναι ἀνώμαλον και ἀνεπιθύμητον), ἀπὸ τὴν ἀβεβαιότητα και περιπέτειαν τοῦ μέλλοντος (ἔστω και ἂν αὕτη ἐπιδιώκῃ τὴν ἐπιθυμητὴν ὁμαλότητα), ἐπέκρινον τὴν κίνησιν τοῦ Βασιλέως ως ἄστοχον.

"Αν οι μετά τόσης εύκολίας ἐπικρίναντες τὸν Βασιλέα, ἐγνώριζον ποια ἥσαν τὰ αἴτια, ποῖος ὁ σκοπός, ποία ἡ ἐννοια τῆς κινήσεώς του και ποῖοι οἱ λόγοι τῆς ἀποτυχίας,

θ' ἀνεγνώριζον καὶ θὰ ἐξετίμων, ἃν ἐτέλουν ἐν καλῇ πίστει, τὴν μεγίστην ἡθικὴν ἄξιαν τῆς κινήσεως καὶ τὸ μέγεθος τῆς θυσίας εἰς ἣν ύπεβλήθη ὁ Βασιλεὺς, χάριν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Βεβαίως εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πληροφορίαι τινες περὶ τῶν διαδραματισθέντων. 'Αλλ' αὗται, συντεθεῖσαι ἀτελῶς καὶ μονοπλεύρως, ὑπὸ καθεστώς λογοκρίσιας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως προκαλέσουν τὴν εὔνοιαν τῶν κρατούντων, ἢ ἐκ πληροφοριῶν τρίτων καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου, δὲν δύνανται νὰ διεκδικήσουν ύπερ αὐτῶν τὴν ιστορικὴν ἀλήθειαν. Διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἀληθείας δέον ν' ἀκουσθῆ καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνων οἱ ὄποιοι περιεδινήθησαν ἐντὸς τῶν γεγονότων τῆς μετεπαναστατικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς λεγομένης «ἀνταρσίας».

Σχέδιον μονιμοποιίσεως τῆς ἀνωμαλίας

I. Ὡς ἔμνημονεύθη ἥδη, οἱ πρωτεργάται τῆς ἐπαναστάσεως ἀπέβλεπον, ἀρχῆθεν, εἰς τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ὑπὸ στρατιωτικὸν καὶ εἰς τὴν διαρκῆ ἄσκησιν τῆς ἔξουσίας. "Εδει νὰ ἐδραιωθοῦν πρῶτον. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐδέχοντο τὸ παρὸν χάριν τοῦ μέλλοντος. Δύο ησαν αἱ φάσεις τοῦ σχεδίου των. Τὸ σύνθημά των, κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, ἦτο: «ὁ Σ τρατὸς εἰς τὴν ἐξουσίαν». Κατὰ τὴν δευτέραν: «ἡ ἐξουσία εἰς τὸν Στρατὸν».

'Η πρώτη φάσις ἥρχισεν τὴν 21 Ἀπριλίου. Κατ' αὐτὴν μετέσχον εἰς τὴν κυβέρνησιν ἔξι στρατιωτικοί. "Ετεροι δώδεκα ἀξιωματικοί, ἔξι ἐκείνων οἵτινες διεδραμάτισαν σημαίνοντα ρόλον εἰς τὴν ἐπανάστασιν, διωρίσθησαν γενικοὶ γραμματεῖς, ἢ γενικοὶ διευθυνταί. Οὕτοι ησαν ὁ ταξιαρχὸς κ. Σκαρμαλιωράκης, οἱ συνταγματάρχαι κ.κ. Καρύδης, Κωτσέλης, Λαδᾶς καὶ Γκαντώνας, οἱ ἀντισυνταγματάρχαι κ.κ. Μπαλόπουλος, Σταματελόπουλος, Κ. Παπαδόπουλος, Μέ-

ξης καὶ Ἀσλανίδης, ὁ ἐπισμηναγὸς κ. Παλαιολόγος καὶ ὁ πλοίαρχος κ. Λαγωνίκας.

Κατὰ τὴν φάσιν ταύτην, θὰ προσεπάθουν οἱ ἐπαναστάται νὰ κερδίσουν τὴν ἔμπιστοσύνην τοῦ Βασιλέως, νὰ τὸν βραχυκυκλώσουν, νὰ ἐκκαθαρίσουν τὸν στρατὸν ἐκ τῶν ἀνεπιθυμήτων ἀνωτέρων στελεχῶν, οὕτως ὥστε οἱ συμμαθηταὶ εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων τοῦ κ. Παπαδοπούλου ν' ἀναλάθουν τὰς ἡγετικὰς θέσεις καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ γίνουν κύριοι τοῦ στρατεύματος καὶ τῆς καταστάσεως.

Μετὰ δεκαπεντάμηνον, κατὰ τὰ σχέδια, θὰ εἰσήρχετο ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν δευτέραν καὶ τελικὴν φάσιν. Κατ' αὐτὴν, συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας, θὰ ἡξιοῦτο ἀπὸ τὸν Βασιλέα ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην κ. Γ. Παπαδόπουλον, εἰς ἣν οἱ στρατιωτικοὶ θὰ εἶχον κυρίαρχον γνώμην καὶ ἐξουσίαν, ἣν ἐξουσίαν θὰ ἡσκουν ἐπὶ χρόνον ἀόριστον, εἴτε τὸ ἥθελεν, εἴτε δὲν τὸ ἥθελεν ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὡς μεταγενεστέρως διεκήρυξαν, πρὸ παντὸς ὅμως, εἴτε τὸ ἥθελεν, εἴτε δὲν τὸ ἥθελεν ὁ Βασιλεὺς.

Ἡ 13 Δεκεμβρίου ὑπῆρξε μία ἀνέλπιστος καὶ ἀνώδυνος εὔκαιρια διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου των. "Ἐκτοτε ἥρξατο ἡ δευτέρα φάσις τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν Στρατόν.

II. Ἡ ποκάλυψις τῶν προθέσεων τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἐγένετο εἰς τὸν γράφοντα κατὰ μῆνα Ιούλιον 1967.

"Οντως, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ὁ Βασιλεὺς τὸν ἡρώτησε περὶ τοῦ πιθανοῦ χρόνου ἐπανόδου τῆς Χώρας εἰς τὴν ὄμαλότητα. Οὕτος ἐπεφυλάχθη νὰ δώσῃ ἀπάντησιν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργῶν, μεθ' ὃν κατὰ τὴν ἀρχικὴν συμφωνίαν, ἐπρεπε νὰ συζητῇ τὰ γενικώτερα θέματα ἐν Μ. Ὑπουργ. Συμβουλίῳ.

Συνεκάλεσε τούτους εἰς σύσκεψιν καὶ ἔθεσεν τὸ σχετικὸν ζήτημα πρὸς συζήτησιν. "Οποία ὅμως ἦτο ἡ ὄδυνηρὰ ἐντύπωσίς του, ὅταν ἥκουσεν ἄπαντας τοὺς συνομιλη-

τάς του ύποστηρίζοντας μιᾶς φωνῆς, ὅτι μετὰ μίαν δεκαετίαν θὰ ἔδει νὰ εἰσέλθῃ ἡ χώρα εἰς τὴν ὄμαλότητα! Τοιαύτην ἔννοιαν ἔδιδον εἰς τὴν ἐν ταῖς προγραμματικαῖς δηλώσεσιν σχετικήν φράσιν «τὸ ταχύτερον δυνατόν». Εἶχε λεχθεῖ ποτε ἐν τῷ ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ, ὑπό τίνος γλυκανθέντος ἐκ τῆς ἀνελέγκτου ἐξουσίας ἰδιώτου ὑπουργοῦ, ὅτι ἡ κυβέρνησις θ' ἀπεχώρει μετὰ μίαν τεσσαρακονταετίαν, εἰς ὃν ὁ γράφων παρετήρησεν, εἰρωνικῶς, «ώστε καὶ μετὰ θάνατον θὰ κυβερνῶμεν», ἀλλὰ δὲν ἔφαντάζετο ὅτι ἡ ἀστειότης αὐτὴ θὰ ἐπανελαμβάνετο εἰς σοθαράν συζήτησιν.

Τὰ προθληθέντα ἐπιχειρήματα τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργῶν ὑπὲρ τῆς παρατάσεως τῆς ἀνωμαλίας, συνωψίζοντο εἰς τὰ ἀκόλουθα: «Ἐδει, ἔλεγον, νὰ καταρτισθῇ τὸ σύνταγμα καὶ οἱ ὄργανικοὶ κατ' αὐτὸν νόμοι, καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ διαπαιδαγώγησις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ κοινωνικὴ ἀνάπλασις, ἡ ἀναγέννησις, ἡ ἀλλαγὴ νοοτροπίας καὶ ἡ ἐκρίζωσις τῶν κακῶν ἔξεων τοῦ παρελθόντος.

Εἰς ταῦτα, ὁ γράφων ἀντέταξεν ὅτι, ὅσον ἀφορᾶ μὲν τὸ σύνταγμα καὶ τοὺς ὄργανικοὺς νόμους, θ' ἀπαιτηθῇ μὲν πᾶσαν ἡθελημένην βραδύτητα, χρονικὸν διάστημα τὸ πολὺ 12 μηνῶν. «Οσον ἀφορᾶ ὅμως διὰ τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀλλαγὴν νοοτροπίας καὶ συνηθειῶν, θ' ἀπαιτηθῇ τουλάχιστον, μία γενεά, ἄν ὅχι τέσσαρες, ὡς ἔλεγεν ὁ Πλάτων. Καὶ θεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραταθῇ οιαδήποτε πολιτικὴ ἀνωμαλία ἐπὶ μίαν γενεάν.

Ἡ ἐπανάστασις ἐγένετο, κατὰ τοὺς ίσχυρισμούς της, πρὸς ἀποτροπήν τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Κατὰ τούτου, ἥδυνατο ν' ἀσφαλισθῇ, νομικῶς, τὸ κρατοῦν καθεστώς. Ἡ διὰ πνευματικῆς μορφώσεως τῶν πολιτῶν διασφάλισις, ἥτο ἀντικείμενον μακροχρονίου ἐκπαιδεύσεως καὶ συστηματικῆς διαφωτίσεως.

Βεβαίως, θὰ ἥδυναντο νὰ τεθοῦν αἱ νομικαὶ βάσεις καὶ μιᾶς κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ δικαιοσύνης. Ἀλλὰ δὲν θ' ἀνεμένετο, ἐκεῖθεν, ἡ προστασία τοῦ κοι-

νωνικοῦ καθεστῶτος ἔναντι τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου, ίνα μετα ταῦτα μεταβώμεν εἰς τὴν ὁμαλότητα, α) διότι τὰ προγράμματα ταῦτα είναι βραδείας ἀποδόσεως καὶ β) διότι, ώς ὁ κομμουνισμὸς ἐμπαίζει τοὺς ἀφελεῖς μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ ἀνισότητος, τοιουτρόπως καὶ ὁ ἀντικομμουνισμὸς τοὺς ἐμπαίζει μὲ τὸ ἐπιχείρημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, δεδομένου ὅτι μόνον εἰς ιδανικοὺς κόσμους είναι δυνατὸν νὰ ἐκλείψῃ ἡ ἀνισότητης καὶ ἔνδεια, ἐφ' ᾧ στηρίζεται ἡ κομμουνιστικὴ προπαγάνδα.

Τὸ ιδανικὸν τῆς πλήρους ισότητος, δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας είναι, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀνέφικτον, ώς είναι ἀνέφικτον τὸ ιδανικὸν τῆς τελείας προσωπικότητος καὶ τῆς πλήρους καὶ τελείας γνώσεως τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Ἐπομένως, μοναδικὸς σκοπὸς τῆς κυθερνήσεως ἔδει νὰ είναι ἡ θεμελίωσις καὶ νομικὴ κατασφάλισις τῶν καταλλήλων καὶ ἀπαραιτήτων συνθηκῶν καὶ προϋποθέσεων διὰ τὴν λειτουργίαν μιᾶς συγχρόνου, ύγιοῦς δημοκρατίας, ἀπηλλαγμένης τοῦ φόβου καὶ ὅχι ἡ δημιουργία μιᾶς ιδεώδους πολιτείας, μιᾶς οὐτοπίας.

Ἐπεκαλέσθη ὁ γράφων καὶ τὸ προηγούμενον τῶν στρατιωτικῶν ἐπαναστάσεων 1843, 1862, 1909 καὶ 1922. Ἐκ τούτων αἱ μὲν τρεῖς πρῶται, δὲν ἐπενέθησαν ἀμέσως εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας, ἀλλ' ἐθεσαν τὸ ἐθνικὸν συμφέρον ὑπεράνω τῶν ἀτομικῶν φιλοδοξιῶν, εἴτε διότι εἶχον πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ κινδύνου ὃν συνεπάγεται ἡ ἀναμίξις τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πολιτικήν, εἴτε διότι εἶχον συνείδησιν τῆς διὰ τοιοῦτον ἔργον ἀνεπαρκείας των, ώς ρητῶς συνωμολόγησεν ὁ Στρατ. Σύνδεσμος 1909, ἡ δὲ τελευταία (1922), διεχειρίσθη μὲν τὴν πολιτικήν ἔξουσίαν, ἀλλ' ἡ ἄσκησίς της δὲν ὑπερέθη τὸ ἔτος. Ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῶν ἐπαναστάσεων ἐκείνων, οὐδεὶς ἐπηγγέλθη τὴν ἡθικήν καὶ πνευματικήν ἀναμόρφωσιν καὶ ἀνάπλασιν τῆς Χώρας, οὕτε ἰσχυρίσθη ὅτι τὰ πάντα, ἀνθρωποι καὶ θεσμοί, ἐσήποντο καὶ

εῖδει νὰ ἔξυγιανθοῦν. Τὸ δόγμα, ὁ Στρατὸς εἰς τοὺς στρατῶνας, ἥτο δὶ' αὐτοὺς ἰερόν.

Τέλος, προέτεινεν, ὁ γράφων, τὴν ὑπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμούντων νὰ κυβερνήσουν τὴν Χώραν Ἰδρυσιν πολιτικοῦ κόμματος καὶ κάθιδον εἰς ἐκλογάς, μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπαναστάσεως, εἰς ἄς, ὑπῆρχε, τότε, βεβαία πιθανότης ὑπερψηφίσεως των. Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, ὁ μὲν κ. Παττακὸς ἡκολούθησε τὸν γράφοντα, δηλώσαντα ὅτι δὲν πρόκειται νὰ πολιτευθῇ, οἱ δὲ κ.κ. Παπαδόπουλος καὶ Μακαρέζος ἐσίγησαν, διότι, προδήλως, ἄλλα εἶχον κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν. Ἐφοβοῦντο τὴν ἐλευθερίαν, τὸν διάλογον, τὸ φῶς, τὴν δημοκρατίαν.

Παρὰ πάντα ταῦτα, οἱ συνομιληταὶ ἐνέμεινον εἰς τὰς ἀπόψεις των. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἐπέτυχεν ὁ γράφων ἥτο νὰ περιορίσουν τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς δεκαετίας εἰς ὀκταετίαν καὶ μετὰ μίαν ἑβδομάδα, εἰς νέαν συνεδρίασιν, εἰς τὴν ἐξαετίαν, ἵνα καταλήξουν, εἰς νέαν, μετά τίνας ἡμέρας, συνεδρίασιν, κατὰ συγκατάθασιν, εἰς τὴν τετραετίαν, ώς ἔσχατον χρονικὸν ὄριον, μὲ τὴν πρόχειρον αἰτιολογίαν, ὅτι τέσσαρα ἔτη ἀπαιτοῦνται, συνήθως, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνὸς προγράμματος πάσης κυβερνήσεως. Τὴν τετραετίαν, εἰς ἥν παρέμεινον ἀνένδοτοι οἱ στρατιωτικοὶ ύπουργοί, ὑπεστήριζεν εἰς ἔγγραφον πρὸς τὸν γράφοντα ἀπόρρητον ἔκθεσίν του ὁ κ. Παττακός, ἥς ἔλαβε γνῶσιν καὶ ὁ Βασιλεὺς.

Πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη ὁ γράφων νὰ παραιτηθῇ. Ἀλλὰν ἐπραττεν τοῦτο, τὸ «χάος» (τοῦ Βασιλέως) δὲν θ' ἀπεφεύγετο, διότι ἡ ἀντίδρασις τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν εἰς τὰ σχέδια τῶν ἐπαναστατῶν, ἥτο βεβαία. Διὰ τοῦτο περιωρίσθη ν' ἀναφέρῃ πάντα ταῦτα εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις συνήγαγε τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα.

III. Ἀλλὰ τὶ ἡννόουν οἱ στρατιωτικοὶ μὲ τὸ σύνθημα τῆς πολιτικῆς διαπαίδαγγήσεως εἰς ὅ εἶχον ἀγκιστρωθεῖ;

"Αν ἡννόουν τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐκμάθησιν τῶν κα-

θηκόντων τοῦ δημοκρατικοῦ πολίτου, τοῦτο θὰ ἡτο δυσεπίτευκτον ύπο τῆς κυβερνήσεως, διότι τοῦτο εἶναι ἔργον μακροχρονίου προσπαθείας, ἀπαιτούσης συνεργασίαν οἰκογενείας, σχολείου, κοινωνίας καὶ κράτους.

"Αν ἡννόουν τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν εἰς τὸ νὰ καθυποτάσσουν τὸ ιδιωτικὸν συμφέρον εἰς τὸ γενικόν, νὰ μὴ προβάλλουν παραλόγους ἀξιώσεις καὶ νὰ εἶναι ὁ εἰς δ' ὅλους καὶ ὅλοι διὰ τὸν ἑνα, τοῦτο θὰ ἡτο μάταιον, διότι δὲν γνωρίζει ὁ γράφων ἄν υπάρχη που τῆς γῆς ἐλεύθερος καὶ πνευματικῶς προηγμένος λαός, εἰς ὃν νὰ μὴ προσπαθῇ νὰ ἐπιβῇ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον τοῦ γενικωτέρου τοιούτου. Μόνον εἰς τὰ ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, ὅπου τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα πινίγονται ἐντὸς τῶν γενικῶν, ἐπιβάλλεται τοῦτο ἀναγκαστικῶς.

"Αν ἡννόουν, τέλος, τὴν ύπο τῶν πολιτῶν ἐκμάθησιν τοῦ πολιτικῶς ὄρθοῦ καὶ πρέποντος καὶ τὴν καταπολέμησιν τῆς δημαγωγίας, τοῦτο θὰ ἡτο ἀκατόρθωτον, διότι, παντοῦ καὶ πάντοτε, τὸ πολιτικῶς δέον εἶναι ρευστὸν καὶ ποικιλόχρουν, δι' ὃν λόγον, εἰς ἐλεύθερα κράτη, ἀντιμάχονται δύο τουλάχιστον κόμματα καὶ παντοῦ καὶ πάντοτε δὲν ἔλειψαν οἱ δημαγωγοί, διότι οὐδέποτε ἔλειψαν οἱ ἀπαίδευτοι φιλόδοξοι.

'Ενδέχεται νὰ ἡννόουν πάντα ταῦτα καὶ οὐδὲν ἐξ αὐτῶν. 'Ενδέχεται νὰ ἡννόουν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔλεγε καὶ ὁ Χίτλερ, ὅτι «ἡ ἐπανάστασις δὲν διέτρεξε τὴν τροχιάν της. Θὰ συμπληρωθῇ μόνον διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ». 'Εκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον, ἀσφαλῶς, δὲν ἡννόουν ἡτο, ἀφ' ἐνὸς μέν, ὅτι, ύπο δικτατορικὸν καθεστώς, ὅπου δὲν ύπαρχουν ἀτομικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι, οὕτε κριτικὴ καὶ ἔλεγχος τῶν κυβερνώντων, ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία, δὲν νοεῖται διαπαιδαγώγησις πολιτική, ἀπαραλλάκτως ὡς δὲν νοεῖται εἰσοδος εἰς τὸν Παράδεισον διὰ τῆς ὄδοῦ τοῦ Σατανᾶ, ἀφ' ἐτέρου δέ, ὅτι ἄνθρωποι, δηλαδὴ συμφέροντα καὶ ἀδυναμία, κυβερνοῦν καὶ κυβερνῶνται εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαούς. Τὸ κακὸν δὲν θεραπεύεται διὰ τοῦ κακοῦ.

Τι λοιπόν έπεδίωκον οι προκαλέσαντες τήν άνωμαλίαν και άρνούμενοι νὰ συναινέσουν εἰς τήν έπαναφοράν τῆς όμαλότητος; Προσωπικῶς φρονεῖ ὁ γράφων ὅτι εἶχον ύποκύψει εἰς ἕνα ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων πειρασμῶν, τὸν πειρασμὸν τῆς κοσμικῆς ἔξουσίας, δι' οὗ ὁ διάβολος προσεπάθησε νὰ ἔξαγοράσῃ καὶ τὸν Χριστὸν εἰς τήν ἔρημον (Ματθαίου δ 1-11). Ἐπεδίωκον μόνον τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον νομὴν τῆς ἔξουσίας καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐπενόουν προφάσεις, ἔκαμνον ἐπίδειξιν εὐφυΐας πρὸς ὑποστήριξιν μιᾶς ἀνοησίας (διαπαιδαγωγήσεως) καὶ ἐφενάκιζον τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τοιούτω· κούφων συνθημάτων, λησμονοῦντες ὅτι δὲν ἡρνοῦντο εἰς αὐτὸν πολιτικὴν ὥριμότητα, ὅταν διεκήρυξσον ὅτι «ὁλόκληρος ὁ λαὸς ἔκαμε τήν ἐπανάστασιν» (ὅρα δηλώσεις κ. Παπαδοπούλου 23 καὶ 28 Μαΐου 1967), ἢ ὅτι «οὗτος συνέταξε τὸ Σύνταγμά του». Καὶ ἡ ἀσυνέπεια πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ «ταχυτέρου δυνατοῦ χρόνου», διὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὴν όμαλότητα; Μὰ ὅσοι γίνονται τύραννοι, ἢ σκοπεύουν νὰ γίνουν, δὲν ἔχουν συνέπειαν, ἔχουν ὅμως περισσὸν δολιότητα.

IV. Τὸ ὡς ἄνω σχέδιον τῆς πρωθυπουργοποιήσεως τοῦ κ. Παπαδοπούλου, περιελάμβανεν ὡς προκαταρκτικὰ στάδια, τὴν ἐν τῷ τύπῳ προβολήν του καὶ ἀποπείρας ὑπερουργοποιήσεως καὶ ἀντιπροσώπου του. "Οντως:

α) Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κυβερνήσεως, ὁ ἐν λόγῳ ὑπουργὸς Προεδρίας καὶ Τύπου, προεβάλλετο διὰ τῶν ἐφημερίδων, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου. Αἱ φωτογραφίαι του λ.χ. καὶ οἱ λόγοι του ἐδημοσιεύοντο εἰς ἐμφανῆ μέρη τῶν ἐφημερίδων, ἐν ᾧ αἱ φωτογραφίαι τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ Βασιλέως ἀκόμη, ἐδημοσιεύοντο εἰς δευτερευούσας θέσεις.

Τοῦτο ἐγένετο μάλιστα καὶ ἀφορμὴ τῆς ἀκολούθου φαδρᾶς παρεξηγήσεως. Ὁ ἀντιπρόεδρος, τούτεστιν, κ. Σπαντιδάκης παρετήρησε τὴν ὑπηρεσίαν λογοκρισίας, διὰ τὴν τοιαύτην ὑποτίμησιν τῶν φωτογραφιῶν του. Κατόπιν τούτου,

τὴν ἐπομένην ἑδημοσιεύθη εἰς περίοπτον θέσιν πασῶν τῶν ἐφημερίδων φωτογραφία του, ἐν μεγάλῃ στολῇ, ἐντεῦθεν δὲ ἑδημιουργήθη, εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, ἢ ἐντύπωσις ὅτι ἐπέκειτο ἢ πωθυπουργοποίησίς του.

Θὰ ἐνόμιζε τις ὅτι ἡ ἀσυνήθης αὕτη προβολὴ τοῦ κ. Παπαδοπούλου ὥφείλετο εἰς κενοδοξίαν τοῦ ιδίου, ἢ εἰς φιλόφρονα συμπεριφοράν τοῦ τύπου πρὸς τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἀρμόδιον ὑπουργόν. 'Αλλ' ὡς ἐκ τῶν ύστερων ἀπεδείχθη, αὕτη ἦτο διατεταγμένη πρὸς ἔξυπηρέτησιν ἀπωτέρων σκοπῶν.

6) Κατὰ μῆνα Αὔγουστον 1967 εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ κ. Παπαδοπούλου εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον νομοσχέδιον περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ ὑπουργείου Προεδρίας, ἐν τῷ ὁποίῳ περιελαμβάνετο διάταξις, δυνάμει τῆς ὥρας θ' ἀπέκτα οὗτος τὴν ἔξουσίαν ἐλέγχου καὶ ἐποπτείας πάντων τῶν τοῦ υπουργείου Προεδρίας, Ἡ διάταξις αὕτη, ἥτις ἐκίνησε τὴν δυσφορίαν καὶ τοῦ γράφοντος καὶ τῶν λοιπῶν ὑπουργῶν, διεγράφη κατὰ τὴν συζήτησιν, ἄνευ ἀντιδράσεώς τίνος τοῦ ἐνόχου.

γ) Τέλος, κατὰ μῆνα Όκτωβριον 1967, ἐπεσκέφθησαν τὸν γράφοντα εἰς τὸ γραφεῖον του, οἱ στρατιωτικοὶ ὑπουργοὶ κ.κ. Παττακός, Παπαδόπουλος καὶ Μακαρέζος καὶ διὰ τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν ἡτήσαντο ὅπως ὁ κ. Παπαδόπουλος διορισθῇ ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς κυβερνήσεως. Τὸ αἴτημα δὲν ἤφινδιασεν τὸν γράφοντα. Πρὸ διημέρου ὁ κ. Σπαντιδάκης τῷ εἶχε μεταδώσει τὴν πληροφορίαν ὅτι ἐμελετᾶτο τοιοῦτον διάβημα καὶ τῷ ἐδήλωσεν ὅτι, εἰς περίπτωσιν ἀποδοχῆς τοῦ αἰτήματος, θὰ παρητείτο τῆς κυβερνήσεως. Προσέθηκε μάλιστα ὅτι τὸ αἴτημα τοῦτο ἦτο ἀπαρχὴ ἐφαρμογῆς ἐτέρου σχεδίου, ὅπερ θὰ ἐτίθετο εἰς ἐφαρμογὴν μετὰ ἔξαμηνον, καθ' ὃ θὰ ἡγιούτο παρὰ τοῦ Βασιλέως ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ γράφοντος καὶ ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ κ. Παπαδοπούλου. Περὶ τοῦ σχεδίου τούτου εἶχεν, εἰρήσθω, ίδιας πληροφορίας καὶ ὁ Βασιλεὺς, καθ' ἃ οὗτος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν γράφοντα.

Ή αίτουμένη, δηλαδή, άντιπροεδροποίησις, ήτο, κατά τὸ σχέδιον, άναθαθμίς τῆς πρωθυπουργοποιήσεως.

Ή πληροφορία τοῦ κ. Σπαντιδάκη περὶ ύπαρξεως τοιούτου σχεδίου ἐπιηλθεύθη ἐκ τῶν ὑστέρων. Ἀδιάψευστον, ἄλλως τε, ἀπόδειξιν τούτου ἀποτελεῖ τόσον ὁ κατὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου 1967 σχηματισμὸς κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ κ. Παπαδοπούλου, ὃσον καὶ ἡ πρὸς πανηγυρισμὸν τοῦ γεγονότος τούτου δημοσιευθεῖσα εἰς τὰς ἐφημερίδας δήλωσις τοῦ κ. Παττακοῦ, καθ' ἥν «ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ κυβέρνησις εὗρον, ἐπὶ τέλους, τὸν φυσικὸν τῶν ἀρχηγόν».

Εἰς τὸ αἴτημα τῆς ἀντιπροεδροποιήσεως τοῦ κ. Παπαδοπούλου ἀπήντησεν ὁ γράφων ὅτι προσωπικῶς οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἀντίρρησιν. Τὸ ζήτημα δί' αὐτὸν ἦτο ἀδιάφορον. δεδομένου ὅτι δὲν θὰ τῷ ἐξεχώρει, ὡς ἀντιπρόεδρῳ, ὡς δὲν ἐξεχώρησεν εἰς τὸν κ. Σπαντιδάκην, οὐδεμίαν ἔξουσίαν ἐκ τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸν πρωθυπουργόν. Ἄλλ' ἂν εἶχεν, προσέθηκεν, ἀντίρρησεις ὁ ύπηρετῶν ὡς ἀντιπρόεδρος κ. Σπαντιδάκης καὶ ἐξικνοῦντο αὕται μέχρι παραιτήσεως, δὲν θὰ ἦτο διατεθειμένος νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διάσπασιν τῆς κυβερνήσεως.

Μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν, οἱ ὡς ἄνω ἐστράφησαν πρὸς τὸν κ. Σπαντιδάκην, ὅστις τοὺς διεβεβαίωσεν ὅτι ὄντως θὰ παρητείτο ἂν ἐγίνετο δεκτὸν τὸ αἴτημα, ἐν συνέχειᾳ δὲ προσέφυγον εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις τοὺς παρέπεμψεν εἰς τὸν γράφοντα.

Ἐπηκολούθησε νέον πρὸς τοῦτον διάβημα εἰς τὸ γραφεῖον του καὶ μετὰ διάλειμμά τι, λόγω τῆς Κυπριακῆς κρίσεως καὶ τρίτον τοιοῦτον, κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐπίσκεψιν ἐδήλωσαν ὅτι ἂν δὲν ἐγίνετο δεκτὸν τὸ αἴτημά των θὰ παρητοῦντο.

Ήτο πρόδηλον ὅτι ἡ ἀπειλὴ αὕτη ύπεκρυπτεν τὴν ἀπειλὴν τῆς βιαίας κατακτήσεως τῆς ἔξουσίας διὰ τῶν ἀφοσιωμένων εἰς αὐτοὺς στρατιωτικῶν δυνάμεων Ἀττικῆς.

Ήτο ἀπίθανον νὰ παραιτηθοῦν τῆς λείας, ἥν τόσον εύκόλως εἶχον ἀποκτήσει. Τὴν δήλωσιν ταύτην ἀπέκρουσεν ὁ

γράφων μὲ τὸ αὐτὸ περὶ ἐνότητος τῆς κυθερνήσεως ἐπιχείρημα.

Φαίνεται ὅτι τὸ Ζήτημα τοῦτο ἦτο τοσοῦτον Ζωτικὸν διὰ τὴν τριανδρίαν καὶ τὰ σχέδιά της, ὥστε, προπετῶς, ὁ κ. Παππακός εἶπεν διὰ τὸν κ. Σπαντιδάκην τὴν φρᾶσιν «ὑπάρχουν καὶ αὐτοκινητιστικὰ ἀτυχήματα», παρ' ὅλην τὴν δαψιλῶς ἐπιδειχθεῖσαν πρὸς αὐτὸν εύμενη παρ' αὐτοῦ προστασίαν κατὰ τὸ παρελθόν.

Μετά τίνας ἡμέρας, ἡρώτησεν ὁ γράφων τὸν προσελθόντα εἰς τὸ γραφεῖον του κ. Παπαδόπουλον, διατί ἐπέμενεν εἰς τὸν ψιλῷ ὄνόματι διορισμὸν του ὡς ἀντιπρόδρου καὶ οὗτος τῷ ἀπήντησε «δὲν τὸ θέλω ἐγώ, ἀλλ' οἱ κατώτεροι».

«Ωστε, ἂν οἱ κατώτεροι, ἡρώτησεν ἀμέσως ὁ γράφων, Ζητήσουν νὰ γίνετε πρωθυπουργός, θὰ τὸ δεχθῆτε»; «Ο-χι», τῷ ἀπήντησε μετὰ μικρὰν σκέψιν.

Ἡ συζήτησις ὑπῆρξε, διὰ τὸν γράφοντα, λίαν ἀποκαλυπτική. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπληροφορεῖτο, τόσον ἐπισήμως, ὅτι ὑπῆρχον κατώτεραι ἔξωκυθερνητικαὶ δυνάμεις, αἱ ὅποιαι ἦθελον νὰ ρυθμίσουν τὰ κυθερνητικὰ ἔργα.

Καὶ διηρωτᾶτο: Ὅπηρχον κατώτεροι ἀξιωματικοί, οἱ ὅποιοι ἐζήτουν νὰ ρυθμίσουν τὰ τῆς κυθερνήσεως καὶ πρὸ τῆς ἀξιώσεως τῶν ὁποίων ἡναγκάζοντο νὰ ὑποχωροῦν οἱ ἀνώτεροί των, κατευθυνόμενοι ὡς ὄργανά των, ἢ ὑπῆρχον ἀνώτεροι, οἵτινες ἐχρησιμοποίουν τοὺς κατωτέρους των ὡς ὄργανα πρὸς ἔκτελεσιν τῶν σχεδίων των, κατευθύνοντες αὐτοὺς ἐν κρυπτῷ καὶ ὄχυρούμενοι ὅπισθεν αὐτῶν ἐν τῷ φανερῷ; Διὰ τὸν γράφοντα ὑπάρχουν βάσιμα στοιχεῖα διὰ τὴν δευτέραν ἀποψιν. «Οχι μόνον διότι τὸ ὅλον σχέδιον τῆς προεπαναστατικῆς καὶ μετεπαναστατικῆς δράσεως είχεν καταστρωθεῖ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων καὶ είχεν ἐπιβληθεῖ ἐπὶ τῶν κατωτέρων, οἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ὄργανα, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ συνομιλητής του δὲν ἤτο ἐξ ἐκείνων οἵτινες λαμβάνουν, ἢ δίδουν «διαταγάς» πρὸς τοὺς κατωτέρους. Πεπροικισμένος δι' ὄργανωντικοῦ καὶ συνωμοτικοῦ πνεύματος, ὑπέβαλλεν πρὸς τοὺς κατωτέρους τὰς ἃς ἐπεθύμει

λύσεις, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ώστε νὰ ἔχουν οὗτοι τὴν ψευδαίσθησιν καὶ αὐταπάτην ὅτι παρ' αὐτῶν προέρχονται.

Πάντως τούτους ὑπαινίσσετο ὁ γράφων εἰς τὸ ἀπὸ 13 Δεκεμβρίου 1967 ἐκ Καβάλας μήνυμά του, ὅταν ἐλεγεν ὅτι ὑπῆρχον ἀξιωματικοὶ οἵτινες ἥθελον «νὰ κυβερνήσουν τὴν κυβέρνησιν».

Αἱ μικρολογίαι αὗται δὲν θὰ εἶχον θέσιν ἐν τῷ παρόντι. Ἐτέθησαν ὅμως πρὸς ἀπόδειξιν τῶν σχεδίων τῶν πρωταίτιων τῆς ἐπαναστάσεως.

Πρωτοβουλία τοῦ Βασιλέως πρός ἐπαναφοράν τῆς δικαιολότητος

I. Ὁ κίνδυνος μονιμοποιήσεως τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως καὶ ἐπιβολῆς ἐνὸς προσωπικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ θεστῶτος ἐκ μέρους τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο σχεδὸν δεδηλωμένος. «Οσον ἐνεδυναμοῦντο οὗτοι εἰς τὴν ἔξουσίαν, τόσον ἐξησθένιζον αἱ ἐλπίδες ἐπανόδου εἰς τὴν δικαιολότητα. Ἡ πιθανότης μιᾶς δευτέρας ἐνόπλου ἀνταρσίας πρὸς ἐπιβολὴν καὶ βίᾳ τοῦ σχεδίου των, διεφαίνετο σαφῶς. Ὁ Στρατός, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐκινδύνευεν ν' ἀποσαθρωθῆ, ἢ νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἀπόλυτον ἔξουσίαν των. Μερὶς ἀρριθιστῶν ἀξιωματικῶν, εἶχε καταλύσει τὴν πειθαρχίαν καὶ εἶχεν ἐνστερνισθεῖ τὴν πολιτικολογίαν καὶ ἀρχοθηρίαν. Πεπυρακτωμένον παρέμενε τὸ ζήτημα τῆς ἀπομακρύνσεως 400 ἀξιωματικῶν, ἢν ἐπεδίωκον οἱ ἐπαναστάται. Ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀπομονωθεῖ διεθνῶς. Φίλοι καὶ αὐμάχοι, λόγῳ τοῦ καθεστῶτος, ἤρνοῦντο νὰ παράσχουν τὴν τόσον ἀναγκαίαν βοήθειαν. Αἱ ἡθικαὶ ἀξίαι, τέλος, τῆς ἐλευθερίας καὶ δημοκρατίας, πηγαὶ πάσης πνευματικῆς καὶ ύλικῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως ἐκακοποιοῦντο βαναύσως.

Ταῦτα πάντα παρηκολούθει ὁ Βασιλεὺς καὶ κατελαμβάνετο ὑπὸ εὐλόγου ἀνησυχίας καὶ ἀπογοητεύσεως. Εἶχε πλήρη συνείδησιν τῶν ἔναντι τῆς Χώρας εὔθυνῶν καὶ τῆς ἀνωμαλίας. Ἐπίστευεν ὅτι τὰ ἀξιώματα συνοδεύονται μόνον ἀπὸ θυσίας. Καὶ τοῦτο διεκήρυξεν εἰς τὸ ἀπὸ 21 Μαΐου 1967 ἐκδοθὲν διάγγελμά του ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ διαδόχου Πιαύλου, εἰς ὃ ἀνέφερεν ὅτι: «ἡ Βασιλεία δὲν εἶναι κάτι ποὺ ἀπλῶς κληρονομεῖται, ἀλλ' εἶναι ἀποστολὴ ἡ ὁποία δύναται νὰ ἐκπληρωθῇ καλῶς διὰ τῆς ύποταγῆς τῶν προσωπικῶν αἰσθημάτων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος καὶ τὸ καλὸν ὄλων».

Οὗτοι εἶναι οἱ λόγοι ἔνεκα τῶν ὁποίων ὁ Βασιλεὺς ἀπεφάσισε ν' ἀσκήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς Χώρας εἰς τὴν ὁμαλότητα, ὅταν πλέον ἀπώλεσε πᾶσαν ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν δι' ἡπίων μέσων.

II. Ἀλλά ποία εἶναι ἡ ἔννοια τῆς πρωτοβουλίας;

Αὕτη ἔγκειται εἰς τὴν κατὰ τὸ ἄρθρ. 35 τοῦ Συντάγματος 1952, προνομίαν τοῦ Βασιλέως τοῦ διορίζειν καὶ παύειν τοὺς ὑπουργούς.

Ἡ προνομία αὕτη κατ' οὐδὲν ἐθίγη ἐκ μέρους τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀντιθέτως αὕτη ηύλαβήθη τὸ πολιτειακὸν καθεστώς καὶ ἐδέχθη τὸν Βασιλέα ὡς συνταγματικὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους μὲ πλήρεις τὰς ἔξουσίας του. Ἡ ύποχώρησις τῶν ἐπαναστατῶν (21.4.1967) πρὸ τῆς ἀξιώσεως τοῦ Βασιλέως ὅπως διορισθῇ κυβέρνησις ὑπὸ ιδιώτην πρωθυπουργὸν καὶ ὅχι στρατιωτικόν, ὡς οὗτοι ἡξίουν, προσεπιμαρτυρεῖ ὅτι ἡ προνομία αὕτη εἰς οὐδένα περιορισμὸν ὑπήχθη.

Αὐτὸς οὗτος ὁ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως κ. Παπαδόπουλος ἀνεγνώρισε τὴν ἀπεριόριστον ἀσκη-

σιν τῆς προνομίας ταύτης. Οὕτω τὴν 29 Μαΐου 1967, ἀπαντῶν εἰς σχετικήν ἐρώτησιν τῶν Γάλλων δημοσιογράφων ἐν Θεσσαλονίκῃ, εἶπεν «τὸν πρωθυπουργὸν τὸν ἐπιλέγει πάντοτε ὁ Βασιλεὺς. Ἐν προκειμένῳ τὸν ἐπέλεξεν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ ἐπανάστασις» (ἥννόει προφανῶς τὴν ὑποχώρησιν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τὰς συζητήσεις τοῦ Πενταγώνου). «Οταν δὲ ἡρωτήθη διατὶ οὗτος δὲν εἶναι πρωθυπουργός, ἀπήντησε «διότι οὐδέποτε ἐπεζήτησα αὐτὸν πρᾶγμα. Καὶ τὸ ὅτι εἴμαι ὑπουργός, ὑπεχρεώθην νὰ εἴμαι, διότι μὲ ἐκάλεσεν ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως».

III. 'ΑΛΛ' ἔθελόδουλοί τινες, ἡ στιλβωταὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Ζηλωταὶ τῶν δικτατορικῶν καθεστώτων, ἔχαρακτήρισαν τὴν κίνησιν τοῦ Βασιλέως ως «ἀνταρσίαν», «ἀντεπανάστασιν», «ἔγκλημα», «πραξικόπημα» κλπ. Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν δὲ τῶν τοιούτων χαρακτηρισμῶν, ἐφεύρον τὴν θεωρίαν ὅτι, μετὰ τὴν 21 Ἀπριλίου 1967, μοναδικὴ πηγὴ τῆς ἔξουσίας καὶ ἐπομένως πολιτικῶς ὑπεύθυνος, ἦτο ἡ ἐπανάστασις, μεθ' ἣς ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὑπογράψει συμβόλαιον πρὸς διατήρησιν τῆς ὑπὸ τὸν γράφοντα κυβερνήσεως. Κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην ἡ κυβέρνησις ἦτο ὅργανον τῆς ἐπαναστάσεως, ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς ὁποίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παιθῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως!

Μία τοιαύτη πρόληψις, ἵσως, νὰ εὕρισκεν ἀνταπόκρισιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Αὕτη, ἐκθαμβωθεῖσα ἀπὸ τὴν εὔκολον ἐπιτυχίαν τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως καὶ μὴ πολυπραγμονοῦσα εἰς τὸν νομικὸν χαρακτηρισμὸν τῶν διαφόρων μετεπαναστατικῶν καθεστώτων, δὲν θὰ ἦτο παράδοξον ἂν ἀπεδέχετο μίαν τοιαύτην ἄποψιν.

'ΑΛΛ' ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ἀπότοκος δεινῆς πλάνης. Πρὸς διάλυσιν ταύτης καὶ κατανόησιν τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Βασιλέως, εἶναι ἀνάγκη νὰ μνημονευθῇ ποία ἦτο ἡ πρὸ καὶ ποία ἦτο ἡ μετὰ τὴν 21 Ἀπριλίου 1967 θέσις ἐν τῷ Πολιτεύματι 1) τοῦ Βασιλέως, 2) τῆς Κυβερνήσεως καὶ 3) τῆς ἐπαναστάσεως, τόσον ἀπὸ πραγματικῆς, ὥσον καὶ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως.

IV. Κατὰ τρεῖς τρόπους δρᾶ, συνήθως, μία ἐπανάστασις.

Κατὰ τὸν ἔνα τρόπον, ἡ ἐπανάστασις ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν πασῶν τῶν ἔξουσιῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην αἱ ἔξουσίαι συγκεντροῦνται εἰς χεῖρας τῆς ἐπαναστατικῆς ἡγεσίας, συλλογικῆς, ἡ ἀτομικῆς, ἣ τις θέτει καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν δίκαιον. Τοῦτο ἔλαβε χώραν εἰς τὴν στρ. ἐπανάστασιν τοῦ 1922, μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Κροκιδᾶ.

Κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον, συγκροτεῖται κυβέρνησις, ἣ τις ἀσκεῖ πάσας τὰς ἔξουσίας κατ' ἔγκρισιν καὶ συναίνεσιν τῆς ἐπαναστάσεως, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπέχῃ ἡ τελευταία αὕτη τὰς εὐθύνας, ἃς ὑπέχει ἐξ ὀλοκλήρου ἡ κυβέρνησις. Ἐάλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εύνόητον εἶναι ὅτι, οὐ μόνον ὑφίσταται ἐν ἐνεργείᾳ ἡ ἐπανάστασις, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ ὥρισμένης ἡγεσίας, ἣ τις ἐγκρίνει, ἡ συναίνει εἰς πᾶσαν πρᾶξιν, τελουμένην ὑπὸ τῆς ἀνδρεικέλου κυβερνήσεως. Τοῦτο συνέβη ἐπὶ κυβερνήσεως Μαυρομιχάλη, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν 1909 καὶ δι' ἐλάχιστον χρόνον.

Κατὰ τὸν τρίτον, τέλος, τρόπον, ἡ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις δὲν ἀναμιγνύεται ἐνεργῶς καὶ ἀμέσως, ἡ ἐμμέσως, εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἔξουσίας, ἀλλ' ἀναλαμβάνει ταύτην μία κυβέρνησις ἐξ ἴδιων, εἰς ἣν μετέχουν, ἔστιν ὅτε, καὶ τινες στρατιωτικοί, ώς ὑπουργοί, καθ' ὑπόδειξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἐπανάστασις ἀπαλλοτριοῦται πάσης ἔξουσίας. Ταύτην ἀσκεῖ ἐλευθέρως ἀπεριορίστως καὶ αὐτοθούλως ἡ κυβέρνησις, ἣ τις ὑπέχει καὶ τὰς εὐθύνας καὶ ἥτις, ἐνίστε, περιβάλλεται μὲν ἐκτάκτους ἔξουσίας καὶ θέτει ἐπαναστατικὸν δίκαιον, ώς ὑποκατάστατος τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐκδοχεύς (οὐχὶ ἐντολοδόχος) τῶν δικαιωμάτων της. Τοῦτο συνέβη ἐπὶ τῶν ἐπαναστάσεων 1843, 1862 καὶ —ἐν μέρει— 1909.

V. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἡ ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρι 13 Δεκεμβρίου 1967 διαχειρισθεῖσα τὴν ἔξουσίαν κυβέρνησις, ἐμπίπτει εἰς τὸ τρίτον εἰδος μετεπαναστατικῶν

καθεστώτων. Διότι, ήτο μὲν ύποκατάστατος, ύπὸ τὴν ἴδιοτητα τοῦ ἐκδοχέως (όχι ἐντολοδόχου), τῆς ἐπαναστάσεως, (ώς ισχυρίσθη ὅτι ήτο καὶ ἡ μεταδικτατορικὴ Ἐθνικὴ ὑπὸ τὸν κ. Καραμανλῆν κυβέρνησις κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Συντακτικῶν Πράξεων) εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ θέτειν ἐπαναστατικὸν δίκαιον, οὐχ' ἡπτὸν ὅμως αὐτονόμως καὶ αὕτο θούλως, ἐλευθερίας καὶ ὑπερικρίσεως, ἀνευ ἐγκρίσεως, ἡ συναίνεσσεως ἐπαναστατικῶν παραγόντων, ἥσκει τὴν ἔξουσίαν. Ἡ συμμετοχὴ εἰς ταύτην μελῶν τῆς ἐπαναστάσεως, δὲν ἡλλοίου τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς. Διότι οὗτοι μετεῖχον τῆς κυβερνήσεως ὡς ισότιμα πρὸς τὰ ἔξι ἰδιωτῶν προερχόμενα μέλη, ἃνευ ἐπιτακτικῆς τίνος ἔξουσίας, ἡ ὑπερεχούσης ἀρμοδιότητος. Ἀλλ’ οὔτε ἡ ἀπόπειρα τῶν πρωταπίστων τῆς ἐπαναστάσεως ὑπουργῶν ὅπως θέσουν ύπὸ ἔλεγχον τὴν διοίκησιν, τὸν στρατόν, ἡ τὴν κυβέρνησιν, ὡς ἀλλαχοῦ ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ ἐκτίθενται, μετέβαλε τὸν χαρακτῆρα τῆς κυβερνήσεως, διότι αὕτη ἡστόχησεν, ἀποκρουσθεῖσα ύπὸ τοῦ γράφοντος. Ἡ ἀποτυχία δὲ αὕτη προσεπιμαρτυρεῖ τὸ βάσιμον τῆς ἀπόψεως ταύτης.

Ἐπομένως ἡ ἐν λόγῳ κυβέρνησις ἡδύνατο ἐλευθέρως νὰ παιθῇ ύπὸ τοῦ Βασιλέως.

Ἡ ἐπανάστασις, ἥτις ἐστερεῖτο, τότε, ἀρχηγοῦ, παρέμενεν ὡς ιστορικὸν γεγονός, ὡς πολιτικὴ ἰδεολογία. Ἐξ ἄλλου, οὔτε εἶχεν ὑπογράψει συμβόλαιον ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς λίαν ἀφελῶς ὑπεστηρίχθη. Ἡ ἄσκησις τῶν Συνταγματικῶν λειτουργιῶν, διέπεται ύπὸ τοῦ καταστατικοῦ Χάρτου καὶ δὲν εἶναι ἀντικείμενον συμβατικῶν σχέσεων καὶ συμβολαίων τῶν ὄργάνων τοῦ Κράτους μετὰ διαφόρων ἀτόμων. Τὰ μετὰ τοῦ λαοῦ συμβόλαια, εἶναι δημαγωγικά πυροτεχνήματα τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ ὅχι τῶν ὄργάνων τῆς Πολιτείας.

VI. Πάντα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ λεχθοῦν καὶ διὰ τὴν ύπὸ τὸν κ. Παπαδόπουλον διάδοχον κυβέρνησιν τῆς 13 Δεκεμβρίου 1967. Αὕτη ἡτο ἀμιγῶς ἐπαναστατική. Τὴν ἔξουσίαν ἥντλει παρὰ τῆς ἐπικρατησάσης, τὴν 13 Δεκεμ-

θρίου, νέας (ώς κατωτέρω) έπαναστάσεως, πρωτεργάται τής όποιας είναι οι ίδιοι οι πρωτοστατήσαντες και εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς 21 Απριλίου. Διότι αὕτη διωρίσθη ύπὸ τοῦ ἀντιθασιλέως κ. Ζωϊτάκη, ὅστις καὶ πάλιν διωρίσθη ύπὸ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐμφανισθείσης, τὸ πρῶτον, εἰς τὸ προσκήνιον «Ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς», μὲ πρόεδρον τὸν μεταγενεστέρως αὐτοχρισθέντα καὶ εἰς ἄρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως κ. Παπαδόπουλον, κατὰ τὸ προϋπάρχον σχέδιον.

Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ κυβέρνησις διωρίσθη ύπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὸν τοιοῦτον χαρακτηρισμὸν τῆς κυβερνήσεως ταύτης ὡς «ἐπαναστατικῆς» ἐδέξατο καὶ τὸ παρ' αὐτῆς συνταχθὲν ἐν ἔτει 1968 σύνταγμα (ἄρθρ. 138), ἵνα διασταλῇ πρὸς τὴν προϋφισταμένην.

Ἡ τοιαύτη κυβέρνησις, ύπαγομένη εἰς τὸ πρῶτον εἶδος τῶν ὡς ἄνω μετεπαναστατικῶν καθεστώτων, δὲν δύναται νὰ παυθῇ ύπὸ τοῦ Βασιλέως, οὔτε τύποις (διότι τὰς ἔξουσίας του ἥσκει ἡ ἐπανάστασις διὰ τοῦ παρ' αὐτῆς διορισθέντος ἀντιθασιλέως, κατὰ τὸ ἄρθ. 134 τοῦ συντάγματός των καὶ διότι οὗτος εὐρίσκετο ἐν ἀναγκαστικῇ ἀποδημίᾳ) οὔτε οὐσίᾳ, ἀφ' οὐ ἡ κρατικὴ δύναμις εύρισκετο εἰς τὰς χεῖρας τῆς.

VII. Ὁ τοιοῦτος χαρακτήρ τῶν ὡς ἄνω μετεπαναστατικῶν κυβερνήσεων δὲν είναι ἀπλοῦν θεωρητικὸν κατασκεύασμα. Διεκηρύχθη ύπὸ τε τοῦ γράφοντος καὶ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἐπαναστάσεως ὡς κάτωθι:

a) Εἰς τὰς ἀπὸ 2 Μαΐου 1967 δηλώσεις τοῦ γράφοντος πρὸς τὸν τύπον (έφημερίδες 3.5.1967) εἴπεν «τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, λαβὸν ύπ' ὅψει τὴν ύπὸ τοῦ Στρατοῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς Πατρίδος ἀνάληψιν τῆς κυβερνήσεως τῆς Χώρας, τὴν μεταβίβασιν ταύτης εἰς τὴν κυρηναϊκήν... ἀνέλαβε τὴν ἀσκησιν τῆς ἔξουσίας μέχρι ψηφίσεως τοῦ νέου συντάγματος». Τοῦτο ἀκριβῶς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ προσόμιον τῆς A/6.5.1967 Συντακτικῆς Πράξεως περὶ ἀσκήσεως τῆς συντακτικῆς καὶ νομοθετικῆς ἔξουσίας.

6) Εἰς τὸν ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης λόγον του, εἰς ὃν ὑπεγράμμισεν ὅτι «ὁ λαὸς συμπαρίσταται εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως σχηματισθείσης ὑπ’ ἐμὲ κυβερνήσεως».

γ) Εἰς δηλώσεις πρὸς τοὺς ἐπισκεφθέντας αὐτὸν 20 Ἀμερικανούς δημοσιογράφους (ἐφημ. 30.9.1967) ἐτόνισε «Δὲν ὑπάρχει Χούντα. Οὕτε στρατιωτικὴ κυβέρνησις ἐρνητικὴ σις. Υπάρχει μία κυβέρνησις ἡ οποία ἀπολαμβάνει τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ οποία ἀποτελεῖται ἀπὸ 17 ἴδιώτας, ἐξ ὧν 6 ἀνώτατοι δικαστικοὶ καὶ νομικοί. Ἡ κυβέρνησις ἀσκεῖτας ἀρμοδιότητάς της, ὡς ἐκ τοῦ συντάγματος θάλησκει ταύτας πᾶσα ἄλλη κοινοθουλευτικὴ κυβέρνησις. Δὲν διευθύνεται ἀπὸ στρατιωτικούς, ἀπὸ διευθυντήριον. Διότι (ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην) δὲν ὑπάρχει τοιοῦτον ἐν Ἑλλάδι. Ἀπολαμβάνομεν τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Βασιλέως, ὅστις μᾶς ὥρκισε καὶ συνεργάζεται καὶ συνεννοεῖται μαζύ μας, δι’ ἔκαστον γενικὸν θέμα. Ο Βασιλεὺς ἔχει δικαιώματα πᾶσαν στιγμὴν νὰ μάς ἀντικαταστήσῃ ἐκ τοῦ συντάγματος».

δ) Εἰς τὰς πρὸς τοὺς δημοσιογράφους, τέλος, δηλώσεις του (ἐφημερ. 20.10.1967) εἶπεν «Ἡ κυβέρνησις ἀνέλαβεν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ὑπέσχεθη ὅτι τὸ συντομώτερον θὰ δῦγγήσῃ τὴν Χώραν εἰς ὄμαλὸν κοινοθουλευτικὸν βίον».

Οὕτω, οὐχὶ ἄπαξ, ὁ γράφων ἀπέκρουσε ρητῶς, εὔθεως, σαφῶς καὶ ἐντὸνως, πᾶσαν ὑπόνοιαν ὅτι ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις ἥσκουν τὰς ἔξουσίας των κατ’ «ἐντολὴν» τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Υπεστήριξεν ὅτι ἡ κυβέρνησις ἥτο ὑποκατάστατος τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐκδοχεὺς τῶν δικαιωμάτων της, ὅτι ἥσκει ἀπεριορίστως καὶ αὐτονόμως, ἄνευ ἐγκρίσεώς τινος τὰς ἔξουσίας της καὶ

ὅτι ύπεκειτο, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, εἰς ἀντικατάστασιν ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἐπίσης ἐλευθέρως, ἐντὸς τῶν δρίών τοῦ Συντάγματος, ἥσκει τὰς ἔξουσίας του. Καὶ οὐδεὶς ἀντέλεξεν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις του αὐτάς. Πᾶς τις δὲ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων δηλώσεων τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν γενικὴν ταύτης πολιτικὴν διαγράφοντος πρωθυπουργοῦ, χαρακτηρίζεται ἐν πολιτικὸν καθεστώς. Δὲν χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν προκαταλήψεων καὶ φημῶν, ἢ ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ροπῶν ἄλλων προσώπων, ἔστω καὶ μελῶν τῆς κυβερνήσεως, ἢ ἐκ τῶν διαδόσεων περὶ ἀνυπάρκτων διευθυντηρίων.

‘Αλλὰ καὶ οἱ πρωτεργάται τῆς ἐπαναστάσεως, διὰ δηλώσεών των προσεπεθεβαίωσαν τὴν ἀποφιν ταύτην. Οὕτω ὁ μὲν κ. Παττακός, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ δημοσιογράφου μετὰ τὴν 13 Δ/βρίου, ἃν ὁ γράφων ἐν ὕσω ἡτο πρωθυπουργὸς εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀσκῇ τὰ καθήκοντά του, ὡς ἀρμόζει εἰς κάθε πρωθυπουργόν, ἀπήντησε «τὸ εἶχεν ἀπολύτως καὶ τὸ ἔξετέλει αὔστηρῶς μάλιστα» (έφημ. 20.12.1967).

‘Ο δὲ κ. Παπαδόπουλος, πλὴν τῆς ὡς ἄνω δηλώσεώς του περὶ διορισμοῦ του ὡς ὑπουργοῦ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κατόπιν προτάσεως τοῦ γράφοντος, ὅταν ἡρωτήθη ὑπὸ τῶν δημοσιογράφων περὶ τῶν σχέσεων τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ Βασιλέως, εἶπεν «πρὸ τοῦ κινήματος αἱ σχέσεις ἡμῶν καὶ τοῦ Βασιλέως, ἥσαν σχέσεις τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τῶν ὁποίων ἀρχιστράτηγος εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν αἱ σχέσεις αὔται εἶναι σχέσεις ἃς ἔχομεν πάλιν ὡς ἀνήκοντες εἰς τὰς Ἐνόπλους Δυνάμεις. Αὕται διεταράχθησαν κατὰ τὴν ἐνέργειαν» (ἐννοεῖ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν) (ὅρα ἔφημ. 28.4. 1967).

Πλέον ἐμφατικῶς ὁ αὐτὸς κ. Παπαδόπουλος, ὡς πρωθυπουργός, εἰς δηλώσεις του γενομένας μετὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου 1967, ἔχαρακτήρισεν ὡς ἀνομοίας τὰς μετεπαναστατικὰς κυβερνήσεις καὶ ἐταύτισε τὴν κυβέρνησίν του πρὸς ἐπανάστασιν. Συγκεκριμένως εἶπεν «ἡ ἔξουσία (μετὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου) εἶναι ἡ ἐπανάστασις. Αἱ

προγραμματικαὶ δηλώσεις τῆς κυβερνήσεως, είναι αἱ αὐταὶ μὲ τὰς τῆς 21 Ἀπριλίου, ἀνεξαρτήτως σχῆματος» (έφημ. 15 Δ/θρίου 1967).

Καὶ τοῦτο ἦτο ἀληθές. Διότι ἔκτοτε ἡ ἐπανάστασις ἀναλαμβάνει καὶ ἀσκεῖ ἐξουσίαν, διὰ τοῦ ὑπὸ αὐτῆς διορισμοῦ ἀντιθασιλέως καὶ κυβερνήσεως, ἔκτοτε ἀναφαίνεται, τὸ πρῶτον, «ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ» καὶ «ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως», ἔκτοτε ὁ Στρατὸς ἐκυρίευσε τὴν διοίκησιν καὶ ἔκτοτε οἱ πρωτεργάται τῆς ἐπαναστάσεως γίνονται ἀνεξέλεγκτοι διαχειρισταὶ ἀπάσης τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Κοινή καὶ διεθνής γνώμη

I. Πρὸ πάσης ἐκδηλώσεως τῆς πρωτοθουλίας, ὁ Βασιλεὺς ἔκρινε σκόπιμον ν' ἀποκτήσῃ προσωπικὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς κοινῆς γνώμης, τοῦ φρονήματος τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς θέσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ίδια δὲ ἐν Ἀμερικῇ, μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν πολιτικὴν μεταβολῆν.

Πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισε περιοδείαν εἰς ὄλοκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ ταξείδιον εἰς τὴν Ἀμερικήν.

Ἡ πρόσκλησις εἰς Καναδᾶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κρατῶν διὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς διεθνοῦς ἐκθέσεως, παρέσχε τὴν εὔκαιριαν τοῦ ταξειδίου τούτου.

Ἡ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδεία ἥρξατο ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰουλίου καὶ αἱ ἐκ ταύτης ἐντυπώσεις τοῦ Βασιλέως ὑπῆρξαν λίαν ικανοποιητικαί. Αὐτὸς οὗτος ὁ Βασιλεὺς ἐδήλωσε τὰ ἀκόλουθα πρὸς τὸ Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν «Λάϊφ» ἐν Ρώμῃ τὴν 5 Ιανουαρίου 1968. «Καθ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς μῆνας (ἀπὸ 21 Ἀπριλίου — 13 Δεκεμβρίου 1967) ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ διετρέχαμεν τὴν Χώραν ὅσον ἦτο δυνατὸν περισσότερον, μὲ σκοπὸν νὰ ἔλθωμεν εἰς πλησιε-

στέραν ἐπαφὴν μὲ τὰ λαϊκὰ αἰσθήματα. Καὶ οἱ δύο εὔρομεν ὅτι ὑπῆρξε μεγάλη κατανόησις καὶ συμπάθεια. Ὁ Λαὸς ἥξευρεν ὅτι ίσταμην παρὰ τὸ πλευρόν του καὶ ὅτι ἡμουν ἡ κυριωτέρα ἐλπίς του διὰ τὸ μέλλον. Καὶ ὅλοι ἥξευρον διατί δὲν ἥρχισα προηγουμένως καὶ ἐνωρίτερον δρᾶσιν, διότι θ' ἀπέληγεν εἰς μίαν ἀπεριόριστον αἰματοχυσίαν».

Ἄλλὰ δὲν ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς «μεγάλης κατανοήσεως καὶ συμπαθείας», ώς λίαν μετριοφρόνως ἀνέφερεν ὁ Βασιλεύς. Εἰς τὴν πραγματικότητα αἱ λαϊκαὶ ἐκδηλώσεις ἤσαν τόσον ἐνθουσιώδεις, συγκινητικαὶ, αὐθόρμητοι καὶ πρωτοφανεῖς, ὥστε εἰς τίνας περιπτώσεις, ἐμωλωπίσθη ὁ Βασιλεύς, εἰς ἄλλας δὲ ἔξεσχισθησαν τὰ ἐνδύματά του. «Παρηκολούθησα, ἔλεγεν εἰς τὸν γράφοντα, τὰς περιοδείας τοῦ πατρός μου, ἀλλ' οὐδέποτε παρέστην εἰς παρομοίας εἰς ἔκτασιν καὶ βάθος λαϊκὰς ἐκδηλώσεις συμπαθείας».

Φαίνεται ὅτι πράγματι ἤσαν ἐκδηλώσεις πρὸς τὸν ἐγγυητὴν τῶν ἐλευθερῶν καὶ τῆς ὄμαλότητος. Δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως, ἀφ' οὗ ἡτο γνωστὴ ἡ ἀντίθεσις τοῦ Βασιλέως πρὸς τὴν ἐπανάστασιν. Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται ἀνεκούφισαν, ἐνεθάρρυνον καὶ ἐνεδυνάμωσαν τὸν Βασιλέα.

Ἄλλὰ καὶ αἱ ἐπ' εύκαιρίᾳ τῶν περιοδειῶν τούτων συζητήσεις τοῦ Βασιλέως μετὰ τῶν κατὰ τόπους στρατιωτικῶν διοικητῶν, τὸν ἔπεισαν ὅτι καὶ ὁ Στρατός, ἐν τῇ μεγίστῃ πλειοψηφίᾳ του, ἡτο ἀφοσιωμένος εἰς τὰ στρατιωτικά του καθήκοντα. Ὡμίλησεν πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς περὶ πειθαρχίας καὶ ἀποχῆς των ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἔργων καὶ εὗρεν τούτους συμφώνους. Καὶ δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ συμβῇ ἄλλως, ἀφ' οὗ, ἐκ τῶν 7.000 περίου ἀξιωματικῶν, οἱ μετέχοντες τῆς μὲν ἐπαναστάσεως δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 450, τῆς δὲ προηγηθείσης συνωμοσίας ΑΣΠΙΔΑ τοὺς 240. Οἱ λοιποὶ ἤσαν νομιμόφρονες καὶ πιστοὶ εἰς τὸν ὄρκον των.

Τὸ εἰς Ὀπάθα (Καναδᾶ) ταξείδιον τοῦ Βασιλέως προσέκρουσεν εἰς δυσχερείας τίνας. Αἱ πληροφορίαι περὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἔκει δυσμενοῦς πνεύματος παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ δὲν ἐνεθάρρυνον τὴν ιδέαν τοῦ ταξειδίου. Παρὰ ταῦτα ὁ Βασιλεὺς, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἀν-

χώρησεν μετά τῆς Βασιλίσσης κατ' Αὐγουστον μῆνα δι' Ἀμερικήν καὶ Καναδᾶν, συνοδευόμενος ύπο τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου. Ἐν Καναδᾷ ἔτυχε θερμοτάτης ύποδοχῆς. Τὰς ἀποδοκιμασίας ἀσημάντου μερίδος ἀριστερῶν, ἀντεμετώπισεν μετ' εύθύμου διαθέσεως.

Εἰς Οὐάσιγκτον συνεζήτησε δις μετά τοῦ Προέδρου κ. ΤΖόνσον, παρουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ ἐξωτερικῶν κ. Ράσκ, κατὰ σύστασίν του, δέ, ἄπαξ μετά τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων Ἐπιτροπῆς τῆς Γερουσίας. Εἰς τούτους ἐξέθηκεν τὴν ἐν Ἑλλάδι κρατοῦσαν κατάστασιν. Καὶ ὁ μὲν ΤΖόνσον ἔδεχθη τὰς ἐξηγήσεις μετ' εύμενοῦς κατανοήσεως, ἡ Ἐπιτροπὴ ὅμως μετ' ἐκδήλου δυσμενείας.

Πάντως ἡ συζήτησις ἦτο χρήσιμος. Διότι ἐκ ταύτης ἀπεκόμισε τὸ κρατοῦν μεταξὺ τῶν συμμάχων καὶ ἐλευθέρων λαῶν δυσμενὲς πνεῦμα καὶ τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς ὁμαλότητος.

II. Τὰς ὡς ἄνω ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως λαικὰς ἐκδηλώσεις παρηκολούθουν οἱ πρωτεργάται τῆς ἐπαναστάσεως, στρατιωτικοὶ ὑπουργοί, μετ' ἐκδήλου καχυποψίας. Τὴν καχυποψίαν δὲ ταύτην ἐξέτρεφον διάφοροι διαδόσεις καὶ φῆμαι.

Μεταξὺ τῶν φημῶν τούτων ἐκυκλοφόρει εύρεως ἡ διάδοσις, ὅτι ὁ Βασιλεὺς, ἐπ' εύκαιριᾳ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐορτῆς τῆς 28 Ὁκτωβρίου, θὰ προέβαινεν εἰς τὴν σύλληψιν τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως ὑπουργῶν καὶ εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ὁμαλότητος διὰ τῶν ἀφοσιωμένων εἰς αὐτὸν στρατιωτικῶν δυνάμεων.

Τὴν διάδοσιν ταύτην μετέδωκαν εἰς τὸν γράφοντα οἱ ὡς εἰρηται ὑπουργοί, οἵτινες καὶ τῷ ἐδήλωσαν ὅτι, ύπο τὰ δεδομένα ταῦτα, δὲν θὰ ἐπειθύμουν νὰ μετάσχουν τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Τοῦτο ἀνέφερεν ὁ γράφων εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις ρητῶς ἀπέκλεισε τοιοῦτον ἐνδεχόμενον. Τοιαῦται παγιδεύσεις ἀντέκειντο εἰς τὸν ρόλον τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος.

Κατόπιν τούτων, οἱ στρατιωτικοὶ ἐπείσθησαν μὲν νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μερίμνη ὅμως τοῦ ΑΓΕΣ ἀν-

τιστρατήγου κ. 'Αγγελῆ, μετέφερον ἐκεῖ ἔμπιστα στρατιωτικὰ τμήματα ΛΟΚ, ἐν ὡ ὁ κ. Παπαδόπουλος ἐξηφανίζετο τὰς νύκτας, ἄγνωστον ποῦ κρυπτόμενος.

'ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΟΝ είναι ὅτι ὁ κ. 'Αγγελῆς, ἡτο τόσον ἀφοσιωμένος εἰς τοὺς συνταγματάρχας, ὥστε ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω φήμης περὶ μελετωμένων ἐνεργειῶν τοῦ Βασιλέως, εἶχε τὴν ἴταμότητα νὰ τηλεφωνήσῃ πρὸς τὸν Βασιλέα ὅτι θὰ λάβῃ κατ' αὐτοῦ μέτρα!!!.

Ο σχετικὸς διάλογος 'Αγγελῆ — Βασιλέως κατὰ τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Κόσμος», τῆς 13 Ιουνίου 1968 (ἡμιεπίσημον ὅργανον τῆς ἐπαναστάσεως), ἔχει ὡς ἀκολούθως: «'Αγγελῆς: Μεγαλειότατε, είμαι ύποχρεωμένος νὰ λάβω ὡρισμένα μέτρα. Βασιλεύς: Ἐναντίον τοῦ Βασιλέως: 'Αγγ.: "Οχι, ύπέρ, διὰ νὰ προστατεύσω τὸν Βασιλέα. Βασιλεύς: Ἀκοῦστε στρατηγέ, ὁ Βασιλεὺς δὲν συνωμοτεῖ. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἡ κυβέρνησις πάει καλά. Ἐὰν πεισθῶ ὅτι δὲν γιγαίνει καλά, θὰ τῆς Ζητήσω νὰ παραιτηθῇ". 'Αντελήφθη, ἄραγε, ὁ στρατηγὸς τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τοῦ Βασιλέως καὶ ιδίᾳ τὴν δήλωσίν του περὶ τῶν συνταγματικῶν του προνομιῶν:

Ἐκδήλωσις τῆς Πρωτοθουλίας

Ο Βασιλεὺς ἤλπιζεν πάντοτε, ὅτι ὁ Στρατός, ὡς τρώσας τὸ πολιτικὸν καθεστώς, θὰ ἔφερε καὶ τὴν ἵασιν τῆς ἀνωμαλίας.

Εἰς τὸ παρατεθὲν εἰς αὐτὸν γεῦμα ἐν Θεσσαλονίκη τὴν 22 Ιουνίου 1967, ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ κ. Περίδου, εἴπεν: «εἰς τὸν Στρατόν, ὡς φύλακα τῶν ὑψηλῶν ἀξιῶν τοῦ "Εθνους, εἶναι διαπεπιστευμένη ἡ ἐξασφάλισις τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητος, ἡτις, ἐλπίζω, ὅτι δὲν θὰ βραδύνη μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ συντάγματος».

'Άλλὰ καὶ ὅταν ἀπώλεσε τὰς ἐλπίδας του διὰ τὴν δι' ἡπίων μέσων ἐπαναφορὰν τῆς ὁμαλότητος, πάλιν ἐπὶ τοῦ Στρατοῦ ἔμελλε νὰ στηριχθῇ διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς

πρωτοβουλίας του. Βεβαίως ὅχι ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Στρατοῦ, ἀφ' οὐ αἱ ἐν Ἀττικῇ δυνάμεις ἡσαν ἐπαναστατικαί. ἀλλὰ ἐπὶ τῆς πλειοψηφίας του, τῶν ἐπαρχιακῶν φρουρῶν, οἱ διοικηταὶ τῶν ὁποίων ἡσαν σύμφωνοι πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν τοῦ Βασιλέως.

Ἡ ἀεροπορία θὰ ἔξησφαλίζετο τὴν τελευταίαν στιγμήν.

Τὸ δὲ Ναυτικόν, προσεδοκᾶτο ὅτι, ἐὰν διετάσσετο, θὰ ἡκολούθει, κατὰ παράδοσιν, τὸν Βασιλέα.

Τὰ σχέδια κατεστρώθησαν ὑπὸ τῶν ἀντιστρατήγων Δόθα καὶ Περίδου. Περὶ τούτων οὐδέν, παρ' οὐδενός, ἀνεκοινώθη εἰς τὸν γράφοντα, ὅστις μόνον τὰ σχέδια ἤγνοει. Διότι περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Βασιλέως ν' ἀσκήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν του, ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω ἔννοιαν, εἶχεν προϊδεασθεῖ παρ' αὐτοῦ τοῦ ίδίου. "Οντως κατά τινα, πρὸ μηνῶν, μεταξύ των συζήτησιν περὶ τῶν προθέσεων τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως, περὶ ὧν εἶχεν ιδιαιτέρας πληροφορίας ὁ Βασιλεύς, εἴπεν εἰς τὸν γράφοντα «έὰν πηγαίναμε στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀπηύθυνα ἐγὼ ἔνα διάγγελμα καὶ σὺ ἔνα μήνυμα, θὰ μᾶς ἡκολούθει ὅλος ὁ λαός». Εἶχεν, προδήλως, ὑπ' ὅψει του τὰς πρὸ μικροῦ χρόνου ἐνθουσιώδεις πρὸς αὐτὸν ἐκδηλώσεις.

Αργότερον καὶ συγκεκριμένως μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῆς 13 Δεκεμβρίου, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν γράφοντα τὴν πρόθεσίν του ν' ἀσκήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὸν ἐκάλεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς νέας κυθερνήσεως, εἰς ἣν θὰ ἥδυνατο, ἄν ἥθελε, νὰ προσλάθῃ καὶ τινας τῶν ἥδη ὑπουργῶν, ἔξαιρουμένων τῶν ἀκραίων ἀντιλήψεων στοιχείων.

Ἡ κυθέρνησις αὕτη θὰ ἦτο προσωρινή. Θὰ ἡσχολεῖτο, κυρίως, μὲ τὸν καταρτισμὸν τοῦ συντάγματος καὶ τῶν ὀργανικῶν νόμων. Μετὰ ταῦτα θὰ κατηρτίζετο ἐτέρα κυθέρνησις, ἥτις θὰ προέβαινεν εἰς ἐκλογάς.

Ἡ σκέψις αὕτη τοῦ Βασιλέως, εὔρεν σύμφωνον τὸν γράφοντα, διότι καὶ οὗτος εἶχεν πεισθεῖ ὅτι οἱ ἐπαναστάται ὑπουργοὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν μονιμοποίησιν τῆς ἀνωμαλίας.

Ἐν ὅψει τοῦ γεγονότος τούτου, ὁ γράφων παρεκάλεσε τὸν σώφρονα πολιτικὸν ἀρχηγὸν ἀείμνηστον Στεφανόπουλον νὰ συνδράμουν τὸν Βασιλέα πάντες οἱ πολιτικοί, εἰς μελλοντικὴν προσπάθειάν του διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ὄμαλότητος, τοῦθ' ὥπερ οὗτος κατέθεσεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τῆς δίκης τῶν πρωταιτίων ὡς μάρτυς.

Ἐσχεδίασε μάλιστα καὶ ἔν μήνυμα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, δι' οὐ ἐπεξήγει τοὺς λόγους τῆς πρωτοβουλίας.

Ο Βασιλεὺς δὲν καθώρισε εἰς τὸν γράφοντα τὸν χρόνον εἰκδηλώσεως τῆς πρωτοβουλίας. "Εδωκε εἰς αὐτὸν, μάλιστα, τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δὲν ἐπέκειτο. Ως τῷ ἀπεκάλυψε μετὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου, πρόθεσίς του ἦτο νὰ προθῇ εἰς ταύτην μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ προσχεδίου τοῦ συντάγματος, ὑπὸ τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, ἦτοι μετὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, τὴν ἐπέσπευσεν ὅμως διότι ὁ κ. Περίδης διεμήνυσεν εἰς αὐτὸν ὅτι ἂν δὲν κινηθῇ τότε, ὅτε είχεν εἰς χεῖρας του τὴν κατάστασιν, δὲν ἡγγυᾶτο διὰ τὸ προσεχὲς μέλλον, καθ' ὃσον κάθε παρερχομένη ἡμέρα ἀπέβαινεν εἰς βάρος τῆς ὑποθέσεως. Καὶ τοῦτο ἦτο ἀληθές, διότι κατὰ τὸ τέλος Δεκεμβρίου ἔδει, κατὰ νόμον, νὰ γίνῃ ἡ ἐκκαθάρισις τῶν ἀξιωματικῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἐφέρετο, κατ' ἐπιθυμίαν τῶν ἐπαναστατῶν, ὁ κ. Περίδης. Κατόπιν τούτου ὁ Βασιλεὺς ὤρισεν ὡς ἡμέραν ἐκδηλώσεως τὴν 13 Δεκεμβρίου, τοῦθ' ὥπερ ἀνεκοινωσεν εἰς τοὺς ἀντιστρατήγους κ.κ. Κόλλιαν καὶ Περίδην.

Ταυτοχρόνως ἡσχολήθη προσωπικῶς καὶ ἐν ἀπολύτῳ μυστικότητι εἰς τὴν σύνταξιν καὶ μαγνητοφώνησιν τοῦ διαγγέλματος καὶ τὴν προετοιμασίαν ἐλαχίστων ἀποσκευῶν, ἀγρυπνήσας πρὸς τοῦτο ἐπὶ 48ωρον.

Τὴν 10 Δεκεμβρίου ἐτηλεφώνησεν εἰς τὸν γράφοντα ὁ αὐλάρχης κ. Παπάγος ὅτι ὁ Βασιλεὺς τὸν ἐκάλει εἰς ἀκρόασιν διὰ τὴν 10 π.μ. ὥραν τῆς 13 Δεκεμβρίου ἐν τοῖς Ἀνακτόροις Τατοΐου. Ὑπέθεσεν ὁ γράφων, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς συνήθους ἀκροάσεως. Δὲν ὑποπτεύθη καν ὅτι θὰ ἐπραγματοποιεῖτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ ἐκδήλωσις τῆς

πρωτοβουλίας, περὶ ἣς πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τῷ ἐγένετο σχετικὸς λόγος.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἀκροάσεως, μετέβη, ὡς συνήθως, τὴν 8ην πρωΐνην εἰς τὸ γραφεῖον του, ἀφ' οὗ δὲ προηγουμένως ἡ σχολήθη ἐν αὐτῷ μὲ τὴν τρέχουσαν ύπηρεσίαν καὶ μὲ τὴν συλλογὴν στοιχείων τινων ἐπὶ θεμάτων ἐφ' ᾧ, ἐνδεχομένως, θὰ ἐστρέφετο ἡ ἀκρόασις, ἀνεχώρησε διὰ Τατοίον, εἰς ὅ ἀφίχθη τὴν καθωρισμένην ὥραν.

Εἰς τὴν αἴθουσαν ὑποδοχῆς εῦρε τὸν αὐλάρχην κ. Παπάγον, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Στρατιωτικοῦ Οἴκου ἀντ/γον Δόβαν, τὸν ἀρχηγὸν Ἀεροπορίας κ. Ἀντωνᾶκον, τὸν ἄγνωστόν του μέχρι τῆς στιγμῆς ἔκεινης ιατρὸν κ. Κουτήφαρην καὶ τινας ἄλλους. Μετ' ὀλίγον ἐνεφανίσθη ὁ Βασιλεὺς, φέρων στολὴν ἐκστρατείας καὶ ιδιαιτέρως ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν γράφοντα ὅτι ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσουν διὰ Μακεδονίαν, ὅπόθεν ἔμελλε ν' ἀσκήσῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς κυβερνήσεως.

'Ο γράφων ἦτο τελείως ἀπαράσκευος διὰ τοιαύτην ἐπιχείρησιν. "Ἐφερε μεθ' ἐαυτοῦ ἐν δερμάτινον χαρτοφυλακίδιον καὶ 3.000 δραχμάς. Οὕτε πīλον, οὔτε ἐπανωφόριον εἶχεν. Ἐζήτησε παρὰ τοῦ Βασιλέως τὴν ἀδειαν νὰ τηλεφωνήσῃ εἰς τὴν σύζυγόν του, πλὴν τὸν ἀπέτρεψεν ὁ Βασιλεὺς, ἵνα μὴ προδοθῇ ἡ κίνησις, δεδομένου ὅτι τὰ τηλέφωνα τῶν Ἀνακτόρων παρηκολουθοῦντο. Τῷ συνέστησε νὰ γράψῃ μίαν ἐπιστολὴν, ἥν ὁ Βασιλεὺς ἀπέστειλεν δι' ἐμπίστου χωροφύλακος.

Μετὰ 15' λεπτά ἀνεχωρήσαμεν ἄπαντες μετὰ τῶν Μελῶν τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας καὶ διὰ τῶν ἐν λειτουργίᾳ εἰς τὸν πλησιέστερον πρὸς τὰ Ἀνάκτορα διάδρομον τοῦ Ἀεροδρομίου Τατοίου δύο ἀεροπλάνων (Βασιλέως καὶ ἐνὸς Ντακότα), ἀπεγειώθημεν τὴν 10.30' ὥραν. Μετὰ μίαν ὥραν τὸ ἀεροπλάνον τοῦ Βασιλέως, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε καὶ ὁ γράφων, προσεγειώθη εἰς τὸ Ἀεροδρόμιον Ἀμυγδαλίας Καβάλας, ὅπου ἀνέμενεν ὁ διοικητὴς τῆς XI Μεραρχίας κ. Κεχαγιᾶς.

'Η ἔκπληξις τοῦ γράφοντος διὰ τὴν εἰς Καβάλαν ἄφι-

Ειν ήτο μεγίστη. Ἐφαντάζετο ότι, ἀπογειούμενοι ἐκ Τατοίου, κατηυθύνοντο πρὸς Θεσσαλονίκην, ἀφ' ἐνὸς μέν, διότι περὶ Θεσσαλονίκης τοῦ εἶχεν ἀρχικῶς ὄμιλήσει ὁ Βασιλεὺς, ἀφ' ἑτέρου, διότι ἐγνώριζεν ότι αὕτη ήτο ἡ ἔδρα τοῦ κ. Περίδου καὶ ἐκ τρίτου, διότι, κατὰ τὴν κοινὴν πεῖραν καὶ τὴν στοιχειώδη λογικήν, μόνον ἡ πόλις αὕτη, ἥτις ἀπετέλει τὴν κλειδα τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ ἥτις διέθετεν ισχυρὸν ραδιοφωνικὸν σταθμόν, ἦδύνατο ν' ἀποτελέσῃ τὴν ἀφετηρίαν μιᾶς τοιαύτης κινήσεως. Ἐκ Καβάλας ἐτίθετο πλέον ζήτημα καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἡ ἔκπληξις τοῦ γράφοντος μετεβλήθη εἰς ἀπαισιοδοξίαν, ἢν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Βασιλέα, εἰς ὃν εἴπεν: «Μεγαλειότατε, ἡ πεῖρα μ' ἐδίδαξεν ότι τὰ κινήματα (καὶ ἡννόει τὰ πρὸς ἀποκατάστασιν ἡ ἀνατροπὴν τῆς νομιμότητος τοιαῦτα) ἀποβαίνουν ύπερ ἐκείνου ὅστις κατέχει τὰς Ἀθήνας, ἡ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ μέσα τηλεπικοινωνίας. Ἡμεῖς οὔτε τὰ κέντρα, οὔτε τὰ μέσα ἐπικοινωνίας κατέχομεν. Φοβοῦμαι ότι ἡ κίνησις θ' ἀποτύχη». Ὁ Βασιλεὺς τῷ ἀπόηντησεν ότι, ὅσον ἀφορᾶ μὲν τὸν ραδιοφωνικὸν σταθμὸν Ἀθηνῶν, τῷ είχον ύποσχεθεῖ ότι θὰ τὸν ἡχρήστευον, ὅσον ἀφορᾶ δὲ τὴν Καβάλαν, ταύτην ἐπέλεξεν ὁ κ. Περίδης. Ἐν τοσούτῳ ὅμως ἐξέφρασε τὴν ἀνησυχίαν του, διότι δὲν είδεν ἀναμένοντα εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τὸν κ. Περίδην.

Ο Βασιλεὺς, μετ' ὀλιγόλεπτον παραμονὴν εἰς τὸ Ξενοδοχείον «Ἀστήρ», εἰς ὃ κατέλυσεν ἡ Βασιλικὴ Οίκογένεια μετὰ τῆς ἀκολουθίας της, μετέβη εἰς τὸ στρατηγεῖον τῆς XI Μεραρχίας, συνοδευόμενος ύπο τοῦ γράφοντος καὶ τῶν κ.κ. Παπάγου καὶ Δόθα.

Πρῶτον μέλημά του ήτο ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸν ραδιοφωνικὸν σταθμὸν τοῦ ἡχογραφημένου διαγγέλματος πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἀντίτυπον τοῦ ὁποίου εἶχε δώσει καὶ εἰς τὸν κ. Ἀντωνᾶκον, ἵνα μεταδοθῇ ἐκ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ Λαρίσης, εἰς ἣν κατηυθύνθη μὲ τὸ ἀεροπλάνον Νιακότα. Τὸ διάγγελμα τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Κρίσιμοι στιγμαὶ μοῦ ἐπιβάλλουν ν' ἀπευθυνθῶ πρὸς

τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ νὰ ζητήσω τὴν ἀμέριστον συμπαράστασίν του πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐθνικῆς κρίσεως.

« Ἐλληνες,

»Ἐπέστη ἡ σιγμὴν ἀκούσετε τὴν φωνὴν ποῦ Βασιλέως Σας. Μέχρι σήμερον ύπηρξεν ἀδύνατον νὰ ἐπικοινωνήσω μαζὶ Σας, διὰ νὰ Σᾶς καταστήσω γνωστὰ τὰ γεγονότα, τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀνησυχίας μου, καθὼς καὶ τὰς ἐλπίδας μου διὰ τὸ μέλλον. Ζητῶ ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, νὰ πικνώσῃ τὰς τάξεις του πρὸς ἐνίσχυσίν μου.

»Τὸ ἑθνικὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ τὴν ἐκ μέρους μου ἐκδήλωσιν πρωτοβουλίας διὰ νὰ ἀποτρέψω τὰς καταστρεπτικὰς συνεπείας ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς παρούσης ἀνωμάλου καταστάσεως. Τὸ αὐτὸ ἑθνικὸν συμφέρον μοῦ ἐπιβάλλει νὰ ἐπιτρέψω τὴν κατάλληλον προετοιμασίαν ἵνα ἡ Χώρα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν δημοκρατικὴν ὁμαλότητα. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐζήτησα τὸν ἀνασχηματισμὸν τῆς κυβερνήσεως, ἀπηλλαγμένης ὅμως τῶν ἀκραίων στοιχείων τὰ ὅποια δὲν ἐγγυῶνται ὁμαλὴν ἔξελιξιν.

»Τὴν κατάστασιν τῆς 21 Ἀπριλίου, ἥτις ἐπλαστογράφησεν ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομά μου, ἦναγκάσθην νὰ δεχθῶ ὡς τετελεσμένον γεγονὸς διὰ νὰ ἀποφύγω ἄσκοπον αἰματοχυσίαν. Ἐπίσης ἔτρεφον τὴν ἐλπίδα ὅτι δι' ἡπίων μέσων θὰ ἐπετύγχανον τὴν ἐπαναφορὰν τῆς Χώρας εἰς τὴν νομιμότητα.

»Δὲν εἶμαι πλέον διατεθειμένος νὰ διακινδυνεύσω μίαν μονιμοποίησιν τῆς παρούσης καταστάσεως ὑπὸ τὸ κράτος δευτέρας ἀπειλῆς ὅπλων, στρεφομένων ἐναντίον τοῦ λαοῦ μου καὶ ἐμοῦ. Αἱ σημεριναὶ ἐν Βορείῳ Ἑλλάδι προϋποθέσεις μοῦ ἐπιτρέπουν τὴν ἐκ Μακεδονίας ἐλευθέραν ἄσκησιν τῆς πρωτοβουλίας μου ὅπως δώσω νέαν κυβέρνησιν εἰς τὴν Χώραν.

»Εἰς τὴν λῆψιν τῆς ἀποφάσεώς μου, ἐθάρυνον τὰ ἔξης γεγονότα:

»Παρὰ τὴν φαινομενικὴν ἐν τῇ Χώρᾳ τάξιν καὶ ἀσφάλειαν, ὑπεκρύπτετο μιὰ συνεχῆς προσπάθεια σταθεροποιῆ-

σεως εις τὴν ἔξουσίαν τῶν στασιαστῶν, δημιουργοῦσα τὸν κίνδυνον ἐγκαθιδρύσεως ὀλοκληρωτικοῦ καθεστῶτος. Διὰ τὸ νέον Σύνταγμα ὑπάρχει πλήρης ἀβεβαιότης καὶ σύγχυσις ὡς πρὸς τὰς προθεσμίας ἐφαρμογῆς του. Ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἀποτελεῖ πραγματικότητα καὶ κοινὴν συνείδησιν τῶν ὀρθοφρονούντων πολιτῶν. Αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι πρέπει νὰ ἐπισπευσθοῦν μὲ μοναδικὸν σκοπὸν τὸ συμφέρον τῆς Χώρας. Ἐλπίζω ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου Συντάγματος θὰ σημειώσῃ καὶ τὴν ἀπαρχὴν ἐνὸς νέου ὑγιοῦς Εεκινήματος διὰ τὴν κοινοθουλευτικήν μας Ζωήν.

»Ἐπιθυμῶ νὰ ἀποκαταστήσω τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸ στράτευμα διότι ἔχει σοθαρῶς διασαλευθεῖ. Ἡ ἡγεσία τοῦ στρατεύματος δέον νὰ παραμείνῃ ἀπερίσπαστος, στιβαρὰ καὶ ἀξία. Τὴν ἡγεσίαν τοῦ στρατεύματος ἀνευρίσκω μόνον εἰς τὴν ἱεραρχίαν καὶ τὴν δεδοκιμασμένην κορυφήν. Ταῦτην δὲν δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ αὐτοσχέδιος ἡγεσία, ὅσον δυναμικὴ καὶ ἄν ἐμφανίζεται, διότι καταλύει τὴν πειθαρχίαν καὶ διανοίγει τὸν ἐπικίνδυνον δρόμον τῶν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν καὶ τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων.

»Ἄς διαφυλάξῃ ὁ Στρατὸς τὰς δάφνας του ἐσαεὶ νωπάς, διότι εἶναι μεγάλη ἡ ἑθνικὴ ἀποστολὴ ἡ ὁποίᾳ τὸν διαρύνει. Ὁ Στρατὸς, τὸ Ναυτικόν, ἡ Ἀεροπορία καὶ τὰ Σώματα Ἀσφαλείας εὑρίσκονται παρὰ τὸ πλευρόν μου. Ἔλληνες ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί καὶ στρατιῶται, ἔχετε ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην μου. Σύσσωμον τὸ "Εθνος προσθλέπει εἰς Σᾶς.

»Ἐπίσης ἐπεσήμανα ὅτι ἡ ἑσωτερικὴ κατάστασις τῆς Χώρας, ἥλθεν εἰς τελείαν ἀντίθεσιν μὲ τὴν ἐπιβεβλημένην ἑξωτερικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐχομεν ἀνάγκην συμμαχιῶν μεταξὺ τοῦ Δυτικοῦ κόσμου. Ἐχομεν ἀκόμη ἀνάγκην συμπαραστάσεως οἰκονομικῆς καὶ στρατιωτικῆς διὰ νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀνοδικὴ πορεία τοῦ "Εθνους. Ταῦτα πάντα διεκυβεύθησαν σοθαρῶς, παρ' ὅλιγον δὲ νὰ ἐμπλακῶμεν εἰς ρῆξιν μετὰ τῆς γείτονος Τουρκίας. Καὶ ἡ ἀντίθεσις αὕτη τοῦ ἑξωτερικοῦ, ἀντὶ νὰ χαλαρωθῇ μὲ τὴν πάροδον τοῦ

χρόνου, τούναντίον ἐπετάθη, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐμφανίζωνται ἔξαιρετικὰ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις διὰ τὴν Χώραν μας.

»Διὰ τῆς ἐπερχομένης σήμερον μεταβολῆς δὲν πρόκειται νὰ κυριαρχήσῃ πνεῦμα ἐκδικήσεως, ἡ μνησικακίας ἔναντι τῶν ύποπεισόντων εἰς σφάλματα. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ είναι εἰς πάντας σαφὲς ὅτι δὲν θὰ ἀνεχθῶ πλέον οὐδεμίαν ἀνυπακοήν, ἡ παρεκτροπήν, ἢτις θὰ παταχθῇ ἀμειλίκτως.

»Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας είκοσι πενταετίας ἡ κομμουνιστικὴ μειοψηφία δὲν ἀπέβλεπε παρὰ εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ καθεστῶτος μας, διὰ μέσων βιαίων καὶ ύπουλων. Ἐπεσώρευσε καταστροφὰς καὶ ἐρείπια, μολύνει τὴν νεολαίαν καὶ θέτει εἰς κίνδυνον τὴν ύπόστασιν τῆς φυλῆς μας.

»Σήμερον θέτω τέρμα εἰς τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὴν βίαν. Ζητῶ ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ μὲ βοηθήσῃ διὰ νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὸν τόπον μας τὰς ἡθικὰς ἐκείνας ἀξίας αἱ ὄποιαι ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Χώραν αὐτὴν καὶ ἀπὸ τὰς ὄποιας ὅλοι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ ἀντλοῦν τὴν ἡθικὴν καὶ πνευματικὴν των δύναμιν. Ἐλευθερία καὶ Δημοκρατία είναι λέξεις τὰς ὄποιας ἡμεῖς ἐπροικίσαμεν μὲ αἰώνιον νόημα. Μὲ τὴν λαμπρὰν αὐτὴν κληρονομίαν, ᾧς προχωρήσωμεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐθνικῆς ζωῆς, ἀνταξίας ἐνὸς συγχρόνου λαοῦ, ἀγωνιζομένου μὲ τὸ σύνθημα τῆς ἀναγεννήσεως διὰ τὴν κοινωνικήν, τὴν οἰκονομικήν καὶ τὴν πνευματικήν του ἀνέλιξιν.

»Πιστεύω εἰς τὴν ἀναγέννησιν καὶ θὰ ύποστηρίξω κάθε προσπάθειαν τείνουσαν εἰς αὐτὴν, διότι γνωρίζω ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ αἴτημα Πανελλήνιον. Ἡ φρόνησις ᾧς ἐνδυναμώνη τὴν θέλησιν ὅλων μας δι' ἓνα εύτυχές, παραγωγικὸν καὶ ἀντάξιον τῆς φυλῆς μας μέλλον.

»Ἔλληνες,

»Ἀκολουθήστε με εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως.

»Μὲ ἀγάπην, πίστιν καὶ σύνεσιν ᾧς προχωρήσωμεν ἡ-
νωμένοι.

»Ζήτω ἡ Ἑλλὰς

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.»

Μετὰ τοῦ διαγγέλματος ἀπέστειλε καὶ ὁ γράφων τὸ
κάτωθι μήνυμα, εἰς ὃ ἐξέθετε τοὺς λόγους δι’ οὓς ἀπεδέχθη
τὴν ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως διὰ τὸν σχηματισμὸν νέας κυ-
βερνήσεως, διότι οὗτος καὶ μόνον ἦτο ὁ ρόλος του εἰς τὴν
κίνησιν ταύτην.

«Ἐλληνες,

»Τὴν 21 Ἀπριλίου ἐ.ἔ. διεκήρυξα ὅτι ἡ ὑπ’ ἐμὲ κυβέρ-
νησις ἀνελάμβανε τὸ βαρύτατον ἔργον τῆς ἀναδημιουρ-
γίας καὶ ἀναπλάσεως τῆς Χώρας καὶ τῆς προπαρασκευῆς
τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν κατὰ τὸν δυνατὸν συντομώτε-
ρον χρόνον ἐπάνοδον εἰς τὸν ὄμαλὸν πολιτικὸν βίον.

»Κατὰ τὸ διαμεσολαβῆσαν χρονικὸν διάστημα, ἡγω-
νίσθην εἰς ἄπαντας τοὺς τομεῖς νὰ θεμελιώσω ἔργον ἀν-
ταποκρινόμενον εἰς τὰς ἄνω ἐπαγγελίας καὶ τὰς προσδο-
κίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

»Ἡ προσπάθεια ὅπις διασώσω τὴν ἀληθῆ δημοκρατί-
αν ἐκ τῶν κινδύνων οὓς διέτρεχεν, ἡπειλεῖτο ἐξ ἐσωτερι-
κῶν ἀδυναμιῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ στρατεύ-
ματος. Διότι σαφῶς διεφαίνετο ὅτι ἐλάχιστοι ἀξιωματικοί,
οἵτινες ἐμονοπώλουν τὴν ἐπανάστασιν, ἐπεδίωκον τὴν ἐγ-
καθίδρυσιν προσωπικοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν ἰκανοποίησιν
φιλοδόξων καὶ ιδιοτελῶν σκοπῶν.

»Οὕτω, διετηρεῖτο ἐπαναστατικὸν διευθυντήριον, ὑπὸ^{τοῦ}
μικρᾶς μειοψηφίας ἀξιωματικῶν, ὅπερ εἶχε τὴν ἀξίωσιν
νὰ κυβερνᾷ τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ ἀναμιγνύεται ἐνεργῶς
καὶ πιεστικῶς εἰς τὴν διοίκησιν.

»Ἐγένοντο, ἡ ἐμελετῶντο προγραφαὶ ἀρίστων ἀξιωμα-
τικῶν, πιστῶν εἰς τὸν ὄφρον τῶν καὶ τὸν Βασιλέα, ἵνα ὁ
Στρατὸς καταστῇ ὑποχείριος ὥρισμένων ἀτόμων καὶ μὴ
ἀνήκῃ εἰς τὸ "Ἐθνος.

»Συνεκεντρώθησαν είς τὴν Ἀττικὴν τμήματα στρατοῦ διοικούμενα ύπὸ ἀξιωματικῶν ἐμφορουμένων ύπὸ ἀκραίων ἀντιλήψεων, ἔτοιμων νὰ ύποβοηθήσωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὡς ἄνω σκοπῶν.

»Ἐντεῦθεν διεσαλεύθη ἡ ἐν τῷ Στρατεύματι πειθαρχία. Ὁ Στρατὸς ἔπαισσεν, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον τμῆμα, νὰ εἴναι φρουρὸς καὶ ἐγγυητὴς τῆς Ἀσφαλείας τοῦ "Εθνους. Κατέστη, κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο, ὅργανον ἰδιοτελῶν ἐπιδιώξεων. Ἡ ψυχικὴ ἐνότης του ἐκινδύνευε νὰ ἀπολεσθῇ. Εἰσέδυσεν ἐν αὐτῷ ἡ πικρία τῶν διακρίσεων.

»Ο διχασμὸς ἦτο βέβαιος. Ὁ κίνδυνος διεγράφετο πλέον σαφῶς. Αἱ προσπάθειαὶ μου ὥπως ἀποτρέψω τοὺς κινδύνους ἀπέβησαν εἰς μάτην. Ἡ πρόσκλησις τοῦ Βασιλέως ὥπως ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τῆς Ἀττικῆς οἱ τῶν ἀκραίων ἀντιλήψεων ὄλιγοι ἀξιωματικοὶ, ἔμεινεν ἄνευ ἀπαντήσεως.

»Ἀντιθέτως, ἡ ἀξίωσις τῆς ἱκανοποιήσεως προσωπικῶν φιλοδοξιῶν καθίστατο ἔμμονος, ἐν ᾧ, ἐξ ἄλλου, ἡ παρὰ τὰς ὑποδείξεις διατήρησις τῆς ἀνωμαλίας γενικῶς, ἐκραταίωντες τὴν ἀλήθειαν τῆς διαδόσεως ὅτι ἀπεσκοπεῖτο ἡ ἐγκαθίδρυσις προσωπικοῦ καθεστῶτος. Τούτων ἔνεκεν, χάριν τῆς διασώσεως τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐνότητος τοῦ λαοῦ, ἀνεδέχθην τὴν ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως πρὸς σχηματισμὸν κυθερνήσεως, ἵνα οὕτω ἐπανέλθῃ ἡ Χώρα εἰς τὴν ὄμαλότητα συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόσχεσίν μου.

»Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀπαντεῖς οἱ "Ελληνες θὰ ἀντιληφθῶσι τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀλλαγῆς καὶ μὲν ἡρεμίαν καὶ πίστιν θὰ παραμείνωσιν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Βασιλέως κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας περιστάσεις».

Διάγγελμα καὶ μήνυμα μετεδίδοντο συνεχῶς ύπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ, ἅμα δὲ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἐκτάκτους ἐκδόσεις τῶν τοπικῶν ἐφημερίδων. Δεδομένης ὅμως τῆς μικρᾶς ἐμβελείας τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ, ὡς καὶ τοῦ τοιούτου τῆς Λαρίσης, ἐξ οὐ μετεδίδετο τὸ διάγγελμα μερίμνη τοῦ κ. Ἀντωνάκου, τοῦτο ἡκούσθη ύπὸ λίαν περιωρισμένου ἀριθμοῦ πολιτῶν.

Ό Βασιλεὺς ἐκ τοῦ στρατηγείου τῆς XI Μεραρχίας ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν διοικητῶν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Μεραρχιῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ ἐκάλεσε τούτους ὅπως τὸν συνδράμουν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν του. "Απαντες, σχεδόν, τοῦ ἀνέφερον ὅτι θὰ τῷ παράσχουν ἀμέριστον τὴν συνδρομήν των.

Περὶ ὥραν 2.30 μ.μ. ὁ Βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Ἄστρη», ὃ, που τῷ ἐπεφυλάσσετο λαϊκή ἐκδήλωσις. Πλῆθος κόσμου, πληροφορηθὲν ἐκ τοῦ ραδιοφώνου τὴν κίνησιν τοῦ Βασιλέως, συνεκεντρώθη εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ξενοδοχείου πλατεῖαν καὶ ἄμα τῇ ἐμφανίσει του, ἡρχισε νὰ Ζητωκραυγάζῃ. Ό αὐτὸς καὶ ἔτι μείζων ἐνθουσιασμὸς ἐξεδηλώθη περὶ ὥραν 6ην ἀπογευματινήν, ὅταν ἐπανῆλθεν ἐκ Κομοτινῆς, ὃπου μετέβη δι' ἐλικοπτέρου ἀπὸ τῆς 3 μ.μ. ὥρας, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Δόθα, πρὸς συνάντησιν τοῦ κ. Περίδου. Εἰς τὴν πρὸς τὸ περιοδικόν «Λάιφ» (5 Ιανουαρίου 1968) συνέντευξίν του, ὡμίλησεν περὶ τῆς ἐνθουσιώδους ἐκδηλώσεως τοῦ λαοῦ τῆς Καθάλας, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται.

Ό Βασιλεὺς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν γράφοντα, διετήρει ἀκόμη τὴν αἰσιοδοξίαν του. 'Αλλ' αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ δὲν ἐφαίνοντο κατερχόμενα πρὸς Θεσσαλονίκην στρατιωτικὰ τμῆματα. Καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία τοῦ γράφοντος ἐπεδεινοῦτο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν.

Ἀποτυχία τῆς Πρωτοβουλίας

Καὶ πράγματι δὲν ἐθράδυνον νὰ ἔλθουν αἱ δυσοίωνοι πληροφορίαι. Ή μία διεδέχετο τὴν ἄλλην.

Εἰς τὴν Θεσσαλίην, ὁ ἀντιστράτηγος κ. Λιαρᾶκος διοικητὴς Σχολῆς Πολέμου, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ὑπὲρ τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ ἀεροδρομίου συνελήφθη δι'

ἀπάτης ύπο προσκειμένων εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀξιωματικῶν, οἵτινες μὲ τὴν πρόσκλησιν «δί' ἔνα καφέ» τὸν ἐξουδετέρωσαν, ἐν ὦ, ὁ ύπουργὸς Βορείου Ἑλλάδος καὶ στέλεχος τῆς ἐπαναστάσεως ταξίαρχος Πατίλης, ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως, ἐξῆλθε τοῦ νοσοκομείου εἰς ὃ ἐνοσηλεύετο διὰ βαρυτάτην ἀσθένειαν καὶ διὰ μιᾶς δεκάδος στρατιωτῶν κατέλαβε τὸν ραδιοφωνικὸν σταθμὸν καὶ τὸ στρατηγεῖον καὶ ἐκεῖθεν ἀπηύθυνε διαταγὰς καὶ «διαγγέλματα». "ΗΕΙΖΕΝ ὅντως νὰ (δια)τιμηθῇ η τοιαύτη προσφορά του ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν, ἐν Ζωῇ μέν. διὰ τῆς ἀναδρομικῆς προαγωγῆς του κατὰ δύο βαθμοὺς ἐν τῷ στρατεύματι (ἀν. ν. 266/23.1.1968 καὶ 276/13.2.1968). κατὰ ἕνα βαθμὸν δὲ ἐν τῷ ύπουργικῷ συμβουλίῳ, ἔνθα κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ 8^{ου} ἀντιπροέδρου, μετὰ θάνατον δέ. διὰ τῆς χορηγήσεως συντάξεως εἰς τὴν σύζυγόν του ὥλων τῶν ἐνεργείᾳ ἀποδοχῶν τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς χρήσεως κρατικοῦ αὐτοκινήτου!"

Εἰς Κομοτινήν, ὁ κ. Περίδης, ἀπὸ τῆς μεσημβρίας εἶχε τὴν ύπόνοιαν, ἣν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τὸν Βασιλέα κατὰ τὴν εἰς Κομοτινήν ἀπογευματινὴν ἐπίσκεψιν του (έξ οὐ καὶ ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Βασιλέως), ὅτι ὁ διοικητὴς ἀρμάτων μάχης ταξίαρχος κ. "Ἐρσελμαν, ἐφ' οὓς, κυρίως, ἐβασίζετο ἡ ὅλη ἐπιχείρησις, εἶχεν ἐξουδετερωθεῖ ὑπὸ ἀντιφρονούντων. Ἀργότερον ἐπληροφορήθη ὅτι ὅντως εἶχε παγιδευθεῖ καὶ συλληφθεῖ ὑπὸ προσκειμένων εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀξιωματικῶν τῆς τεθωρακισμένης μεραρχίας του. Εἰς ἐπίμετρον, αἱ ύπο τὸν ταξίαρχον κ. Ζαλοχώρην ἀναμενόμεναι στρατιωτικαὶ δυνάμεις δὲν ἐνεφανίζοντο, ἐν ὦ παρήρχοντο αἱ ὥραι.

Εἰς Αθήνας, ὁ εἰς χείρας τῶν ἐπαναστατῶν ραδιοφωνικὸς σταθμός, ἀντὶ ν' ἀχρηστευθῆ ὡς εἶχον τινὲς ύποσχεθεῖ εἰς τὸν Βασιλέα, διὰ νὰ κάμψῃ τὸ φρόνημα λαοῦ καὶ στρατοῦ, μετέδινε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ψευδῶς τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἶναι κυρία τῆς καταστάσεως καὶ ὅτι «ὁ Κωνσταντῖνος καταδιωκόμενος κρύπτεται ἀπὸ χωρίου

εἰς χωρίον». Περὶ ὥραν 9ην νυκτερινὴν μετέδωκε τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου κ. Ἰερωνύμου τελετὴν τῆς ὁρικωμοσίας τοῦ μὲν ἀντιστρατήγου κ. Ζωΐτάκη, ὡς ἀντιθασιλέως, τοῦ κ. Γ. Παπαδοπούλου, ὡς πρωθυπουργοῦ καὶ, ὡς μελῶν τῆς νέας κυβερνήσεως, τῶν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπηρετούντων εἰς τὴν ὑπὸ τὸν γράφοντα τοιαύτην, πλὴν τῶν κ.κ. Σπαντιδάκη καὶ Τσαντίλα, τοῦ μὲν πρώτου εύρισκομένου εἰς σύσκεψιν τῶν ὑπουργῶν Ἐθν. Ἀμύνης τοῦ NATO, τοῦ δὲ δευτέρου, εὐτόλμως ἀρνηθέντος νὰ μετάσχῃ ταύτης.

Ἡ ὁδύνη τοῦ Βασιλέως κατεπνίγετο ἀπὸ τὴν κατάπληξιν. Ὁ ἄλλοτε ὑπασπιστὴς τοῦ πατρός του ἀντίγος κ. Ζωΐτάκης, ὃν περιέθαλλε μέχρι τινὸς δι’ ἐμπιστοσύνης, ἥρπαζε τὰς Βασιλικὰς ἔξουσίας. Ὁ ἐπὶ 20ετίαν ιερεὺς τῶν Ἀνακτόρων, ὃν πρὸ ἐπταμήνου ἐπελέξατο ὡς ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, κ. Ἰερώνυμος, ὥρκιζε κυβέρνησιν ἐκ τῶν κατ’ αὐτοῦ ἐπαναστατησάντων! Τόσον χαλαρά, λοιπόν, εἶναι ἡ ἡθικὴ ἀντίστασις, ἡ τόσον ισχυρός εἶναι ὁ φόβος, ἡ τὸ συμφέρον, ὥστε νὰ κάμπτῃ τὸ ἡθικὸν χρέος καὶ διακεκριμένων προσώπων;

Ἄλλὰ τὴν ἀποκορύφωσιν τῶν κακῶν εἰδήσεων ἀπετέλεσεν ἡ περὶ ὥραν 1.30 πρωΐνήν τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ τοῦ κ. Περίδου, καθ’ ἣν ἐπέκειτο ἡ σύλληψις αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπιτελάρχου του κ. Βιδάλη, ἣτις καὶ ἐπραγματοποιήθη μετ’ ὀλίγον.

Διέθετεν ἀκόμη ὁ Βασιλεὺς ἀξιολόγους δυνάμεις, αιτινες περέμενον πισταὶ εἰς τὸν ὅρκον των. Οὕτω τὰ Α΄ καὶ Β΄ Σ. Στρατοῦ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν κ. Κόλλιαν, ἀπλῆν συνωνυμίαν ἔχοντα πρὸς τὸν γράφοντα, ἡ XI Μεραρχία Καβάλας, ὀλόκληρος ἡ ἀεροπορία ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν της κ. Ἀντωνᾶκον, πλὴν τῶν καταληφθέντων ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἀεροδρομίων Ἐλευσίνος καὶ Τατοίου καὶ ὁ στόλος, ὅστις ἐκινεῖτο πρὸς βορρᾶν, κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ ἀρχηγοῦ του ἀντιναυάρχου κ. Δέδε, τοῦ μὴ ὑποκύψαντος εἰς τὰς πιέσεις καὶ ἀπειλὰς τῶν ἐπαναστατῶν, ἥσαν

ίκαναι δυνάμεις νὰ ύποστηρίξουν τὴν προσπάθειαν τοῦ Βασιλέως καὶ νὰ ἔξασφαλίσουν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς.

΄Αλλὰ τοῦτο βεβαίως ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἀπέστεργε τὴν αἰματηρὰν μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν σύγκρουσιν καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. “Οταν ἐν Καβάλᾳ ἡρωτήθη τηλεφωνικῶς ὑπὸ τίνος διοικητοῦ στρατιωτικῆς μονάδος, ἂν ἔδει νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν μετὰ τμημάτων ἄτινα, ἐνδεχομένως, θ’ ἀνθίσταντο, ἔδωκεν διαταγὴν, παρουσίᾳ τοῦ γράφοντος, ν’ ἀποφευχθῇ πᾶσα αἰματοχυσία. Μήπως ὅμως οὗτος δὲν ἦτο καὶ ὁ λόγος δι’ ὃν τὴν 21 Απριλίου, ἡναγκάσθη ν’ ἀνεχθῇ τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἐπὶ μεγίστῳ κινδύνῳ τοῦ θρόνου; Καὶ ὥρθως. Διότι, ὡς τῷ ἀνέφερεν καὶ ὁ γράφων, ἡ ιστορία τῆς συγχρόνου ἐποχῆς δὲν θὰ συνεχώρει τὴν πρόκλησιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως μιᾶς αἰματοχυσίας.

΄Αντιθέτως ὅμως ἡ αἰματηρὰ σύγκρουσις ἔκειτο εἰς τὰς προθέσεις καὶ τὴν τακτικὴν τῶν ἐπαναστατῶν. Διότι, ναὶ μὲν ἔρριπτον οὗτοι τὸ σύνθημα, κατὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου, «οἶχι αἷμα», οὐχ’ ἡττον, τοῦτο εἶχε τὴν ἔννοιαν «ύποταχθῆτε χωρὶς αἷμα», ὡς τοῦτο ἀπέδειξεν ἡ αἰματηρὰ κατάληψις τοῦ Αεροδρομίου Ελευσίνος, ἐνθα ἐφονεύθη παρ’ αὐτῶν εἰς ὀπλίτης, καὶ ὁ φόνος τεσσάρων ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν κατὰ τὴν ματαίαν ἀπόπειραν καταλήψεως τοῦ σθεναρῶς ἀντισταθέντος ἀεροδρομίου Τανάγρας.

Τὸ σύνθημα τοῦτο ἦτο ὅμιον πρὸς τὰ ἀποσαθρωτικὰ καὶ εἰρηνιστικὰ συνθήματα τῶν κομμουνιστῶν. Ήτο παραπλανητικόν, ὡς παραπλανητικὸν καὶ ἀνιχνευτικὸν τῶν προθέσεων τοῦ Βασιλέως ἦτο τὸ λεγθὲν εἰς τὸν γράφοντα ὑπὸ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτι, δῆθεν, ἡσαν πρόθυμοι νὰ παραιτηθοῦν «ἄν ὁ Βασιλεὺς τοὺς ἐζήτει τοιοῦτον τι», ἀφ’ οὐ ὅχι μόνον δὲν παρητήθησαν εἰς τὴν πλέον ἐπίσημον ταύτην πρόσκλησιν τοῦ Βασιλέως, ἦν καὶ ὁ κ. Περίδης εἰς σχετικὴν μὲ τὴν κίνησιν τῆς 13 Δεκεμβρίου προκήρυξιν ἐπανέλαβε, καλέσας τοὺς στρατιωτικοὺς ὑπουργοὺς νὰ ἐμφανισθοῦν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλ’ οὐδ’ ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασαν νὰ στρέψουν τὰ ὅπλα κατ’

αύτοῦ καὶ ν' ἀναλάθουν ἐπαναστατικὴν δρᾶσιν. Οἱ ἐπαναστάται, γνωρίζοντες καλῶς ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπρόκειτο νὰ κινηθῇ, είχον ἀποφασίσει τὴν κατ' αὐτοῦ ἔνοπλον ἀνταρσίαν.

Ἐπομένως, ἐφ' ὅσον ὁ Βασιλεὺς ἀπέκρουεν πᾶσαν αἰματηρὰν σύγκρουσιν, ἀπαραίτητον οὖσαν μετὰ τὴν κατὰ τῆς πρωτοβουλίας του νέαν ἐπανάστασιν, πᾶσα περαιτέρω προσπάθεια πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ὄμαλότητος, στηρίζομένη ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ παράγοντος, ἡτο ματαία.

Ἐρρίφθη, πρὸς στιγμήν, ἡ ιδέα τῆς συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος διὰ τῆς μεταβάσεως εἰς Κρήτην καὶ τοῦ ἐκεῖ σχηματισμοῦ κυθερνήσεως. Κατὰ ταύτης ἀντετάχθη ὁ γράφων ἐπὶ τοῖς λόγοις ὅτι: α) θὰ ἐδιχάζετο τὸ κράτος; β) θὰ προεκάλει τὸν ἀνεπιθύμητον κίνδυνον τῆς αἰματοχυσίας καὶ τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. γ) θὰ ἐξέθετε τὸν λαὸν καὶ τὴν δυναστείαν εἰς μίαν θεβαίαν περιπέτειαν καὶ δ) οὐδὲν θὰ προσεπόριζεν ὅφελος, διότι διὰ τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς τοιαύτης κυθερνήσεως οὐδεμίᾳ ύπηρχε πιθανότης ἀνατροπῆς τοῦ ἐν τῇ λοιπῇ Χώρᾳ ἀσκοῦντος τὴν ἔξουσίαν καὶ ἀποφασισμένου, πάσῃ θυσίᾳ, νὰ συνεχίσῃ ταύτην στρατιωτικοῦ καθεστῶτος.

Πρὸς τοὺς λόγους τούτους συνεφώνησε καὶ ὁ Βασιλεὺς.

Οὕτω ἐξέλιπε πᾶσα ἐλπὶς ἐπιτυχίας τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἀσκηθείσης πρωτοβουλίας.

Δευτέρα Ἐπανάστασις

Ἄλλὰ ποῖος εἶναι ὁ χαρακτὴρ τῆς ὡς ἄνω ἀνταρσίας τῶν ἐπαναστατῶν;

Δὲν ύπάρχει ἀμφιθολία ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὗται (διορισμὸς ἀντιβασιλέως καὶ κυθερνήσεως), στρεφόμεναι κατὰ τῶν συνταγματικῶν ἔξουσιῶν τοῦ Βασιλέως, διὰ στρατιω-

τικῶν μάλιστα δυνάμεων, δὲν συνιστοῦν μόνον πράξεις ἐσχάτης προδοσίας κατὰ τὸ ἄρθ. 134 παρ. 1 β' τοῦ Ποιν Κώδικος, καθ' ὃ «τιμωρεῖται ὁ ἀποπειρώμενος διὰ σωματικῆς βίας καὶ ἀπειλῶν τοιαύτης νὰ παρακωλύσῃ τὸν Βασιλέα ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐκ τοῦ Συντάγματος ἔξουσίας αὐτοῦ», ἀλλ' ἀποτελεῖ αὐτόχρημα ἐπανάστασιν. Καὶ εἶναι ἡ δευτέρα τοιαύτη τῶν αὐτῶν προσώπων.

Διότι, ἡ ἐπανάστασις τῆς 13 Δεκεμβρίου, ὡς ἔξετέθη καὶ ἀνωτέρω, συνέστησεν τὸ πρῶτον «ἐπαναστατικὴν ἐπιτροπὴν», ἀποτελουμένην ἐκ τῶν πρωτεργατῶν κ.κ. Παπαδοπούλου, Μακαρέζου καὶ Παττακοῦ, ἦν καὶ ἐνομιμοποίησε καὶ διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς καταρτισθέντος συντάγματος. 'Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἐπαναστατικὴ αὕτη ἐπιτροπὴ προέθη εἰς τὸν διορισμὸν ἀντιθασιλέως, τοῦ ἀντιστρ. κ. Ζωϊτάκη, ὅστις, ἐπαναστατικῷ δικαίῳ, ἀνέλαβεν τὴν ἀσκησιν τῶν βασιλικῶν ἔξουσιῶν, ἐν ὀνόματι, δῆθεν, τοῦ Βασιλέως. 'Ακολούθως οὗτος, ἀφ' οὐ πρῶτον ἀπεδέχθη τὴν οὐδέποτε ὑποθληθεῖσαν παραίτησιν τοῦ γράφοντος, ὡς πρωθυπουργοῦ, (ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως, παρ' οὐ ὅμως ὁ γράφων εἶχεν λάβει ἐντολὴν σχηματισμοῦ νέας κυβερνήσεως), προέθη εἰς τὸν διορισμὸν ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Παπαδοπούλου, ὅστις καὶ ἐχρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης.

Πάντα ταῦτα ἐγένοντο κατὰ παράθασιν τοῦ Συντάγματος. 'Αλλ' ἵνα δοθῇ νομιμοφάνειά τις εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ ἀντιθασιλέως, ὁ κ. Παπαδόπουλος ἐδήλωσε πρὸς τοὺς δημοσιογράφους τὴν 15 Δεκεμβρίου 1967 ὅτι «οὗτος ἐγένετο κατὰ μίαν διαδικασίαν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, ιστορικῶς κατὰ τὸ παρελθόν ἐπαναληφθεῖσαν», ἐπὶ τῷ ὅτι «ὁ Βασιλεὺς οἰκειοθελῶς ἀπέσχε τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του».

Εἶναι ἄγνωστον πόθεν ἤντλησε τοιαύτας παραδοξότητας. Διότι τὰ μὲν ἄρθρ. 49—53 τοῦ Συντάγματος (1952) προέβλεπον τὸν διορισμὸν ἀντιθασιλέως ὑπὸ τοῦ ἰδίου μὲν τοῦ Βασιλέως, εἰς περίπτωσιν ἀποδημίας του ἐκτὸς τοῦ κράτους, ἡ ἀδυναμίας ἀσκήσεως τῶν ἔξουσιῶν του, λόγῳ

νόσου, ύπο τοῦ ὑπουργικοῦ δὲ συμβουλίου, ἢ τῆς Βουλῆς, εἰς περίπτωσιν χρείας τοῦ θρόνου, ἢ θανάτου. Διορισμὸν ὅμως ἀντιθασιλέως ύπο ἐπαναστατικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἔστω καὶ οἰκειοθελῆ ἀποχὴν ἐκ τῶν καθηκόντων του, ἥτις, νομικῶς, ἀποτελεῖ παραίτησιν, δὲν ἀναγράφει που τὸ Σύνταγμα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ὁ Βασιλεὺς τὴν στιγμὴν ἐκείνην εύρισκετο ἐντὸς τῆς Χώρας του καὶ ἥσκει τὰς συνταγματικὰς ἔξουσίας του.

Ἐε ἄλλου, οὐδὲν ιστορικὸν προηγούμενον ὑπάρχει. Διότι ἐπὶ μὲν τῆς περιπτώσεως τοῦ ναυάρχου Κουντουριώτου (1922), ἐφηρμόσθη τὸ ἄρθ. 50 τοῦ συντάγματος 1911, λόγῳ ἀποθιάσεως τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου. Ἐπὶ δὲ τῆς περιπτώσεως Κονδύλη (1933) ἐφηρμόσθη τὸ ἄρθ. 53 τοῦ Συντάγματος, λόγῳ τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διαμονῆς τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, μετὰ τὴν διὰ δημοψηφίσματος παλινόρθωσιν τῆς Δυναστείας (ὅρα ἀπὸ 10 Ὁκτωβρίου 1935 ψήφισμα τῆς Ε΄ Ἑθνικῆς Συνελεύσεως καὶ ἀν. νόμον 2/12.11.1935). Τέλος δέ, ἐπὶ τῆς περιπτώσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ (1945), διωρίσθη οὗτος ἀντιθασιλεὺς τοῦ ἀναγκαστικῶς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμένοντος Βασιλέως Γεωργίου, κατόπιν ἐγκρίσεώς του (ὅρα ν. 80/31.12.44).

Ποῦ είναι λοιπὸν τὰ νομικά, ἢ ιστορικὰ ἐρείσματα τῆς τοιαύτης ἐνεργείας; "Οχι μόνον εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἐπαναστατῶν δύνανται νὰ ἀναζητηθοῦν ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἡθελημένην διαστροφὴν τῶν γεγονότων. Διότι ίσχυρίσθησαν ὅτι ὁ Βασιλεὺς οἰκειοθελῶς ἀπέσχε τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ὅτι ὁ γράφων παρητήθη καὶ ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ Βασιλέως ἐστρέφετο κατὰ τῆς «νομίμου κυβερνήσεως», ἢν παρὰ ταῦτα ἐκπροσωπεῖ ὁ πρωθυπουργὸς καὶ διορίζει καὶ παύει ὁ Βασιλεὺς.

Πάντες γνωρίζουν ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐπικρατήσασα δημιουργεῖ δίκαιον. Πληροφοροῦνται ἥδη ὅτι κατασκευάζει καὶ (ψευδεῖς) πραγματικὰς καταστάσεις, διὰ νὰ θεμελιώσῃ, ὡς ίσχυρίζεται, ἡθικοπλαστικὸν καθεστώς!

Αποδημία

I. Μετά τὴν ραγδαίαν ταύτην κατάρρευσιν τῶν σχεδίων καὶ ἐλπίδων τοῦ Βασιλέως, δὲν ἀπέμενεν εἰμὴ ἡ ὁδυνηρὰ ὄδος τῆς ἀποδημίας. Ὡς τόπον αὐτοεξορίας ἐπέλεξεν ὁ Βασιλεὺς τὴν Ρώμην. Κατόπιν ἐπιμονῆς του καὶ ιδίως τῆς Πριγκηπίσσας Ειρήνης, οἵτινες ἐτόνιζον εἰς τὸν γράφοντα τοὺς κινδύνους οὓς διέτρεχεν ἐξ ἀνευθύνων ἐπαναστατικῶν στοιχείων, τοὺς ἡκολούθησε καὶ οὗτος.

Οὕτω ύπὸ Ζοφώδη ούρανὸν καὶ ύπὸ τὸ βάρος ἔτι Ζοφερωτέρων σκέψεων, ἀνεχωρήσαμεν περὶ ὥραν 2.30' πρωΐνην διὰ τὸ ἀεροδρόμιον. Οὔδεις ύποπτεύετο τὴν ἀναχώρησιν. Ἡ μέχρι πρὸ τίνος κατάμεστος ἐκ πλήθους πλατείας καὶ αἱ ὄδοι εἰχον ἐρημωθεῖ ἀπὸ τῆς 11 νυκτερινῆς. Ἀπεγγειώθημεν ύπὸ ραγδαιοτάτην βροχήν, κατόπιν αὐτοπροσώπου διαπιστώσεως ύπὸ τοῦ Βασιλέως τῶν ὅρων ἀσφαλείας, περὶ ὥραν 3.30' πρωΐνην καὶ ἀφίχθημεν εἰς Ρώμην τὴν 5 πρωΐνην. Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον, πλὴν τοῦ ύποδεχθέντος τοὺς Βασιλεῖς διοικητοῦ τοῦ ἀερολιμένος, εύρισκετο, κατὰ τύχην, πλῆθος δημοσιογράφων καὶ φωτορεπόρτερς, οἵτινες, πληροφορηθέντες τὴν κίνησιν τοῦ Βασιλέως, ἀνέμενον ν' ἀναχωρήσουν δι' Ἑλλάδα, πρὸς παρακολούθησιν τῆς ἔξελίξεώς της καὶ οἵτινες ιδίοις ὅμμασιν διεπίστουν τὴν ἀποτυχίαν της.

Ο Βασιλεὺς, ὅστις διήρχετο τὴν τρίτην ἡμέραν ἀγρυπνῶν, ἦτο ψύχραιμος. Εἶχεν ἥρεμον τὴν συνείδησιν ὅτι ἐξετέλεσε μετ' αὐτοθυσίας τὸ καθῆκον του ἔναντι τῆς Χώρας. Ούδεν ἄλλο ἡδύνατο νὰ πράξῃ ύπερ Αύτῆς. "Αν ἐθλίθετο διὰ τὴν ἀναχώρησιν, δὲν ἐθλίθετο διὰ τὴν ίδιαν καὶ τῆς οἰκογενείας του περιπέτειαν, ἀλλὰ διότι ἀπεχωρίζετο, ύπὸ τόσον τραγικὰς συνθῆκας, τοῦ λαοῦ του καὶ τῶν νομιμοφρόνων ἀξιωματικῶν, οἵτινες θὰ παρεδίδοντο εἰς τὴν ἐκδικητικὴν μανίαν τῶν ἐπαναστατῶν, ιδιαίτατα ὅμως διό-

τι ή ἐλευθερία καὶ δημοκρατία θὰ ετίθεντο ύπο τὰς ἑρ-
πυστρίας ἀρχομανῶν ἀξιωματικῶν.

Εις τὴν Ρώμην, οἱ μὲν Βασιλεῖς κατέλυσαν εἰς τὸ μέ-
γαρον τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἡ Βασίλισσα Μήτηρ με-
τὰ τῆς Πριγκηπίσσης Ειρήνης καὶ τῶν Βασιλοπαίδων εἰς
τὴν ἔπαυλιν Πολισένα, τοῦ συγγενοῦς τοῦ Βασιλέως
Πρίγκηπος τῆς "Ἐσσης, ἡ ύπόλοιπος δὲ ἀκολουθία εἰς τὸ
ύπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐλληνος ἐπιχειρηματίου κ. Δ.
Μεφαλοπούλου, Ξενοδοχείον HOTEL DE LA VILLE.

'Απὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἡ Ἑλληνικὴ Πρεσβεία κατ-
έστη τὸ ἐπίκεντρον τοῦ διεθνοῦς δημοσιογραφικοῦ ἐνδια-
φέροντος. Δημοσιογράφοι, κινηματογραφισταὶ καὶ φωτορε-
πόρτερς τὴν ἐποιλιόρκουν νυχθημερόν, ἀναμένοντες τὴν ἔξ-
οδον τῶν Βασιλέων. Ισχυρὰ ἀστυνομικὴ δύναμις ἐτήρει
τὴν τάξιν. Μετὰ μίαν ἑδδομάδα ἐξητμίσθη τὸ δημοσιογρα-
φικὸν ἐνδιαφέρον καὶ οὕτω ἐλύθη ἡ πολιορκία.

II. Τὴν 15 Δεκεμβρίου, ἐπομένην τῆς ἀφίξεως εἰς Ρώ-
μην, συνεκροτήθη, εἰς τὴν Πρεσβείαν, σύσκεψις, καθ' ἥν
ἐρρίφθη ἡ ιδέα τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως
ἡ σεως ἐν Ρώμῃ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι θὰ ἐξυπηρετεῖ-
το καλύτερον ὁ πολιτικὸς σκοπὸς τῆς ἐπαναφορᾶς τῆς
Δημοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, ἃν ἐκινεῖτο πρὸς τοῦτο τὸ ἐνδια-
φέρον τῆς συμμαχικῆς κοινῆς γνώμης ύπὸ μιᾶς νομίμου
κυβερνήσεως ἐκπροσωπούσης τὴν Χώραν.

Κατὰ τῆς ιδέας ταύτης ἡναντιώθη ὁ γράφων εὐθὺς ἐξ
ἀρχῆς. Πρῶτον μὲν, διότι, ὡς εἶπεν, ἡ πολιτικὴ πραγματικό-
της, ἥτις βασίζεται πάντοτε ἐπὶ τῶν συμφερόντων καὶ οὐχὶ
ἐπὶ τῆς ἡθικῆς τάξεως, ἡ τῶν αἰσθημάτων, ἐπιβάλλει εἰς
πάντα τὰ κράτη τὸ συμφέρον ν' ἀναγνωρίσουν τὰς κυβερνή-
σεις ἐκείνας αἵτινες ἀσκοῦν «ντὲ φάκτο» τὴν ἐξουσίαν εἰς
μίαν χώραν, ἀνεξαρτήτως τοῦ χαρακτῆρος των. Μία σκιώ-
δης κυβέρνησις, οὐδεμίαν ἀσκοῦσα ἐξουσίαν, οὐδεμίαν θὰ
εῖχεν ἐλπίδα ἀναγνωρίσεως καὶ οὐδὲν ἐνδιαφέρον θὰ προ-
εκάλει. Δεύτερον, διότι η σύστασις μιᾶς τοιαύτης κυβερνή-
σεως, θὰ διεβάλλετο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος ύπὸ
τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἀσφαλῶς θὰ καθίστα δυσχερῆ τὴν θέ-

σιν τοῦ Βασιλέως. Και τρίτον, διότι θὰ ἔδει ν' ἀναζητηθῇ ἔτερον κράτος διὰ τὴν ἐγκατάστασιν μιᾶς τοιαύτης κυβερνήσεως. Διότι ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις, παρέσχε μὲν τὴν φιλοξενίαν τῆς καὶ ἔλαβε τὰ κατάλληλα μέτρα ἀσφαλείας, οὐδεμίαν ὅμως ἐτέραν πρᾶξιν, ἀβρότητος ἔστω, ἐξεδήλωσεν πρὸς τοὺς Βασιλεῖς. Ὅτο δὲ ἀμφίβολον ἂν θὰ ἦτο διατεθειμένη ν' ἀνεχθῇ ἐν τῷ ἐδάφει τῆς τὴν ἐγκατάστασιν μιᾶς σκιώδους κυβερνήσεως καὶ νὰ ἔλθῃ, ἐνδεχομένως, εἰς σύγκρουσιν μετὰ τῆς ἀσκούσης τὴν ἐξουσίαν ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Βασιλεὺς ἔκρινεν ὄρθην τὴν ἀποψιν ταύτην, πρὸς ἀπογοήτευσίν τινων οἵτινες προσεδόκουν ἐκ τῆς λύσεως ταύτης ἀξιώματα.

III. Μετὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως, συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς ἀμέσου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ γράφων εἰσηγήθη μίαν τοιαύτην λύσιν, ύπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὥπως ὁ Βασιλεὺς ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Κέρκυραν, μὲ εὔσχημόν τινα αἰτιολογίαν, ἐκείθεν δὲ ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν του. Καὶ τοῦτο, ἀφ' ἐνὸς μέν, διότι ἐφοβεῖτο ὅτι, διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, ἢ διὰ τῆς προπαγάνδας τῶν «δημοκρατῶν καὶ τῶν ἐπαναστατῶν», ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἐλησμόνει τὸν Βασιλέα, ἢ θὰ ἐθεώρει ἀπηρχαιωμένον καὶ περιττὸν τὸν θεσμὸν τῆς Βασιλείας, ἀφ' ἐτέρου, διότι ἔπρεπε νὰ τερματισθῇ ἡ περὶ ἀντιθασιλείας κωμωδία καὶ ἐκ τρίτου, διότι ἡλπιζεν ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι παρουσία τοῦ Βασιλέως θ' ἀπετέλει μίαν τροχοπέδην διὰ τὰς ἀκρότητας, ἢ καὶ τὰς ροπὰς τῆς ἐπαναστάσεως.

Η ἐκ τῆς ἐπανόδου ἀναπόφευκτος μείωσις τοῦ βασιλικοῦ κύρους, θ' ἀντεσταθμίζετο ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παρουσίας, μὲ τὴν πάροδον δὲ τοῦ χρόνου θὰ ἐξέλιπεν, διοθέντος ὅτι ὁ Βασιλεὺς ὑπεβλήθη εἰς τὴν περιπέτειαν ταύτην χάριν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μέγα τρῆμα τοῦ ὄποιος ἐπεθύμει, τότε, τὴν ἐπάνοδόν του. Μὲ τὴν ἀποψιν τῆς ἐπανόδου συνετάσσοντο καὶ ὁ ἐκ Ρώμης διελθών, κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐκ τοῦ Συμβουλίου 'Υπουργῶν τοῦ ΝΑΤΟ ἐπιστροφὴν του, ὑπουργὸς ἔξωτερικῶν Πιπινέλης, καὶ οἱ αὐτοβού-

λως, ώς διετείνοντο, έπισκεφθέντες τὸν Βασιλέα ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰερώνυμος καὶ πτέραρχος κ. Ποταμιᾶνος. Ὁ Βασιλεὺς, κηδόμενος περισσότερον τοῦ κύρους του καὶ ὀλιγώτερον τῆς μελλοντικῆς τύχης του, ἀπεφάσισε, μετὰ μικρὰν ταλάντευσιν, νὰ παραμείνῃ, ἐν ἑκουσίᾳ ἔξορίᾳ εἰς τὸ ἔξωτερικόν.

IV. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐσήμαινεν ὅτι ἀπέκρουεν ὅπως δήποτε τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ ἐπαναστατικὸν καθεστώς. Τουναντίον ἐπεθύμει ταύτην, ἀλλὰ ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τῆς παροχῆς διαθεβαιώσεων ἐπαναφορᾶς τῆς Χώρας εἰς τὴν ὁμαλότητα.

Εἰς τὴν πρὸς τοὺς δημοσιογράφους πρώτην ἐν Ρώμῃ συνέντευξίν του (20.12.1967) ἀνεκοίνωσε τὰ ἀκόλουθα: «Εἰμαι διατεθειμένος νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχω διαθεβαιώσεις ὅτι ἡ Χώρα μου εὑρίσκεται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν κοινοθουλευτικὴν δημοκρατίαν... "Ἐνα μόνον ὅρον ἔχω διὰ τὴν ἐπιστροφήν μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ώς νόμιμος ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους, ὅτι ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ κυβέρνησις θ' ἀναγγείλη ἔνα σταθερὸν καὶ πλῆρες ἡμερολόγιον πρόγραμμα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐνὸς φυσικοῦ δημοκρατικοῦ βίου. Θὰ πρέπει νὰ ύπαρξῃ μία ἀποδεκτὴ ἡμερομηνία διὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ νέου συντάγματος, θὰ πρέπει νὰ ἀνακοινωθῇ μία οὐχὶ ἀπομεμακρυσμένη ἡμερομηνία διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ δημοψηφίσματος ἐπὶ τοῦ συντάγματος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαός θὰ πρέπει νὰ τύχῃ τῆς διαθεβαιώσεως ὅτι θὰ δυνηθῇ καὶ πάλιν νὰ ἐκτελέσῃ τὸ παλαιὸν δικαίωμά του νὰ ἐκλέξῃ τὴν κυβέρνησίν του..." "Ἄς ἀντιληφθῇ ἡ ἐν τῇ ἔξουσίᾳ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις τὸν σκοπὸν μου ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐθνικῆς συμφλιώσεως, ὥστε ἡ ἐπιστροφή μου εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ παράσχῃ μίαν ἐγγύησιν εἰς τὸν λαόν μου καὶ εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἡ τάξις, ἡ νομιμότης καὶ ἡ δημοκρατία θὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Βραδύτερον, εἰς τὰς πρὸς τὸν δημοσιογράφον κ. Σουλτζμπέργκερ γεννομένας δηλώσεις του (Τάιμς N. Υόρκης 15.1.1968), εἶπεν: «Θὰ ἐπιστρέψω ἀλλὰ ὑπὸ ὡρισμένας προ-

ύποθέσεις, αἱ ὁποῖαι εἰναι αἱ ἔξῆς: 1) Νέον Σύνταγμα, 2) Ἀναγγελία δημοψηφίσματος, 3) Ὑπόσχεσις ἐλευθέρων ἐκλογῶν, 4) Συγκρότησις κάποιου εἴδους ἐπιτροπῆς, εἰς τὴν ὥποιαν θὰ περιλαμβάνωνται δικαστικοὶ καὶ ἡ ὥποια θ' ἀποφασίσῃ ποῖοι ἐκ τῶν κρατουμένων εἰς τὰς φυλακάς τῶν νήσων θὰ κρατηθοῦν καὶ διὰ ποίους λόγους, 5) Τὰ μέλη τῆς κυβερνήσεως νὰ παραιτηθοῦν τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, ἐὰν ἐπιθυμοῦν νὰ παραμείνουν ύπουργοὶ καὶ 6) Ὁ τύπος νὰ εἰναι ἐλεύθερος νὰ ἐκφράσῃ ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ προτεινομένου συντάγματος».

”Ενιοι τῶν ὅρων τούτων ἐτηρήθησαν, κατ' ἐπίφασιν. Παρεσχέθη μάλιστα καὶ ἡ διαβεβαίωσις ἐλευθέρων ἐκλογῶν, ᾧς ἀπεπειράθησαν νὰ διεξαγάγουν διὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ κ. Μαρκεζίνη, ἐν ἔτει 1973. Ἄλλ' εἴτε διότι μετέγνωσαν, εἴτε διότι ἀντετίθεντο εἰς ταύτας οἱ ύπὸ τὸν συνταγματάρχην κ. Ἰωαννίδην «ἀδιάλλακτοι», ἐματαίωσαν αὐτὰς καὶ διὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ κ. Ἀνδρουσσοπούλου καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ κ. Παπαδοπούλου, ἐσκλήρυνον τὴν στάσιν των καὶ ἐκυβέρνησαν μέχρι Ἰουλίου 1974, ὅπότε παρέδωσαν τὴν ἑξουσίαν εἰς τοὺς πολιτικούς, ύπὸ τὸ βάρος τῆς Κυπριακῆς συμφορᾶς.

Θὰ ἡδύνατό τις ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς προθέσεώς των διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐκλογῶν. Διότι ἡγετικὸν στέλεχος τῆς ἐπαναστάσεως, διακρινόμενον διὰ τὴν στωμυλίαν του, ἐδήλωσέ ποτε ὅτι «οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καταφυγόντες πολιτικοί, ὅταν θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἔχουν λησμονήσει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν». In Secula Seculorum (εἰς αἰῶνα αἰώνων) λοιπόν, θὰ διεξῆγοντο ἐκλογαὶ κατὰ τὰς ἀποκαλυπτομένας ταύτας προθέσεις τῶν ἐπαναστατῶν.

’Ως πρὸς δὲ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως, αἱ φιλοδοξίαι τῶν προσώπων ἐπεκράτησαν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος.

Διότι, ἐν ἔτει μὲν 1973, ὁ κ. Παπαδόπουλος, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιθασιλέως, δι' ἀπομακρύνσεως τοῦ κατέχοντος τοῦτο κ. Ζωϊτάκη, ὠρέχθη τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνωτάτου ”Αρχοντος. Καὶ διὰ προ-

σωπικὸν καθεστώς ούδὲν τούτου εύαποκτητότερον. Ἡ πρόφασις εὐρέθη εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀνταρσίαν μονάδων τινῶν τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ ὑπὸ τὸν κ. Παπᾶν. Ταύτην, ὑποκινηθεῖσαν, κυρίως, ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἐπέρριψεν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου κατέλυσε τὸν θεσμὸν τῆς Βασιλείας, πρὸς διάσωσιν τοῦ ὁποίου, ισχυρίζετο ὅτι ἔκαμεν τὴν ἐπανάστασιν.

Ἐν ἔτει δὲ 1974, ὅτε αὐτοκατελύθη τὸ στρατιωτικὸν καθεστώς, συνηντήθησαν, ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καὶ μόνον, αἱ φιλοδοξίαι τοῦ κ. Παπαδοπούλου καὶ τοῦ κ. Καραμανλῆ, πρωθυπουργοῦ. Διότι μόνον ὡς πρὸς τὸν θεσμὸν τῆς Βασιλείας, ὁ κ. Καραμανλῆς δὲν ἐπανέφερε τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος 1952, ἀλλ' υιοθέτησε τὸν ὄντα εἶχεν ἐπιβάλλει ὁ πρῶτος θεσμὸν τῆς Προεδρευομένης Δημοκρατίας, χάριν τῶν αὐτῶν, ὡς ἐκεῖνος, ἐπιτευχθέντων σκοπῶν.

Είναι φανερὸν ὅτι ἡ δοξομανία δύο προσώπων, κατεκρήμνισεν ἔνα θεσμόν, ἀποτελοῦντα τὴν σπουδαιοτέραν ἐπαλξιν τοῦ καθεστῶτος κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἑαμοκρατίας (1941 - 1945) ἡγωνίζετο νὰ τὸν καταλύσῃ μὲ τὸ σύνθημα «λαοκρατία καὶ ὅχι Βασιλιάς». Ἐπέπρωτο νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ δεύτερον σκέλος τοῦ συνθήματος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἀνθρώπων θεωρουμένων ὡς θιασωτῶν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, τὸ δὲ πρῶτον ἀνέλαβε νὰ ίκανοποιήσῃ, μετὰ Ζήλου πολλοῦ, ἡ ὑπὸ τὸν κ. Ἀνδ. Παπανδρέου μαρξιστικὴ κυβερνησία, μὲ τὰ συνθήματα «ἀλλαγὴ» καὶ «ὁ λαὸς στὴν ἔξουσία» ἢ, «ἡ ἔξουσία εἰς τὸν λαὸν» κλπ.

Βεβαίως, ἡ πολιτειακὴ μεταβολὴ προσεπεκυρώθη διὰ δύο δημοψηφισμάτων. Ἐνὸς τῆς στρατοκρατίας (1973) καὶ τοῦ ἑτέρου τῆς κυβερνήσεως τοῦ κ. Καραμανλῆ (1974). Ἄλλα τὸ μὲν πρῶτον, διεξαχθὲν ὑπὸ τὸ κράτος στρατιωτικοῦ νόμου, λογοκρισίας καὶ κρατικῆς τρομοκρατίας, ἥτο ἐκδήλως νόθον καὶ ἄκυρον τὸ δὲ δεύτερον, διεξαχθὲν ὑπὸ ὄρους καταθλιπτικῆς ἀνισότητος, προπαγάνδας καὶ ἄλλων θρυλουμένων εἰς βάρος τοῦ κ. Καραμανλῆ σκοτεινῶν ἐνεργειῶν, ἥτο λίαν ἐπιληφίμου γνησιότητος.

Ἄλλ' ἑκτὸς τούτου, ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι τὰ ἐν Ἑλ-

λάδι διεξαγόμενα δημοψηφίσματα, έκφράζουν τὰς ἐπιθυμίας τοῦ διεξάγοντος αὐτά. Διαφανής δὲ ἐπιθυμία καὶ ἐπιδίωξις τοῦ διεξαγαγόντος τοῦτο κ. Καραμανλῆ, ἡτο ἡ κατάλυσις τοῦ θεσμοῦ τῆς Βασιλείας, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀνόδου του εἰς τὸ προεδρικὸν ἄξιωμα.

Τοῦτο ἀποδεικνύεται πλήρως. 1) Ἐκ τοῦ ὅτι τὴν αὐτὴν ἑσπέραν τῶν δυσμενῶν διὰ τὸν θεαμὸν τῆς Βασιλείας ἀποτελεσμάτων τοῦ δημοψηφίσματος, οὗτος δὲν συνεκράτησε τὴν χαράν του δι' αὐτό, ἀλλὰ (παρὰ τὴν δῆθεν οὔδετερότητα) κατὰ τρόπον ἀνοίκειον καὶ ἀγνώμονα, θὰ ἔλεγε τις, ἀπὸ τηλεοράσεως ἐπανηγύρισε καὶ ἔχαρακτήρισε τὴν Βασιλείαν ως «καρκίνωμα», ἵσως λόγῳ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθείσης εύνοίας, ἐν ὃ πρὸ ὀλίγων μόλις μηνῶν. ἐκτὸς ἔξουσίας εύρισκόμενος, ἐκάλει τοὺς ἐν τῇ ἔξουσίᾳ συνταγματάρχας νὰ παραδώσουν ταύτην εἰς τὸν Βασιλέα, «ώς συμβολίζοντα τὴν νομιμότητα» (Βραδυνὴ 23.11.1973).

2) Ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν ἐπαναφορὰν ἐν ισχύει τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952, ἐφαλκίδευσε τοῦτο, ως ἔξετέθη, μόνον κατὰ τὰς περὶ Βασιλείας διατάξεις. Καὶ

3) Ἐκ τοῦ ὅτι τελικῶς κατέλαθε τὸ ἄξιωμα τοῦ Προέδρου Δημοκρατίας.

Πράγματι, λοιπόν, «ἄγνωστος», ως λέγει καὶ ὁ κ. Τσάτσος, είναι ὁ κ. Καραμανλῆς;

V. Πρὸς διαφώτισιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Διεθνοῦς γνώμης, ὁ Βασιλεὺς ἐν Ρώμῃ προέβη εἰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὰ μέσα κοινῆς ἐνημερώσεως, ως ἔξετέθη ἀνωτέρω.

Ἡ πρώτη ἐγένετο πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Τηλεόρασιν τὴν 20 Δεκεμβρίου 1967 καὶ εἰς τὴν ἐπαυλιν Πολισένα καὶ διελάμβανε, πλὴν τῶν μνημονευθέντων, περὶ ἐπανόδου του ἀποσπασμάτων καὶ τὰ ἀκόλουθα:

«Δὲν ἀντετάχθην ἀνοικτὰ εἰς τὰ γεγονότα τῆς 21 Ἀπριλίου, διότι τοῦτο θὰ ὡδήγηει εἰς αἰματοχυσίαν. Δὲν ἐγκατέλειψα τότε τὴν Ἑλλάδα, διότι ἥλπιζα ὅτι, παραμένων, θὰ ἡμποροῦσα νὰ πείσω τοὺς κατέχοντας τὴν ἔξουσίαν νὰ ἐπαναφέρουν εἰς σύντομον χρόνον τὴν Χώραν εἰς τὴν δη-

μοκρατίαν. Εύρεθεις άντιμέτωπος μὲ τὴν ἐπαναστατικὴν αὐτὴν κατάστασιν, τοὺς παρέσχον τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποδεῖξουν τοὺς ἀναγγελθέντας σκοπούς των. 'Αλλ' ἐν ὅσῳ παρήρχοντο οἱ μῆνες, κατέστη σαφὲς ὅτι ἐσημειοῦτο μία παρέκκλισις ἀπὸ τοὺς σκοποὺς αὐτούς. 'Απεφάσισα νὰ ἐνεργήσω. Δὲν ἐπέτυχα. 'Αλλὰ καθῆκον μου καὶ σκοπός μου ἐξακολουθοῦν νὰ εἰναι ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ καθεστῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα... 'Ας εἴμεθα ἀπολύτως ρεαλισταί. Δὲν ἔχω τώρα ύπὸ τὰς διαταγάς μου οὐδεμίαν δύναμιν. 'Αλλ' ἔχω ὅπισθεν τοῦ σκοποῦ μου τὴν ἐπιθυμίαν κάθε "Ἑλληνος νὰ ζῇ ἐν ἐλευθερίᾳ. "Ἐπραξα τοῦτο χάριν τοῦ λαοῦ μου. 'Η οἰκογένειά μου συνεμερίσθη τοὺς κινδύνους αὐτούς κατὰ τὰς ὥρας τῆς κρίσεως. 'Εφθάσαμεν εἰς τὴν Ρώμην μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιζητήσωμεν μίαν λύσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος».

'Η δευτέρα, πρὸς τὸ Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν «Λάϊφ», δήλωσις τοῦ Βασιλέως, ἡτις ἐδημοσιεύθη τὴν 5 Ἰανουαρίου 1968, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Προσεπάθησα νὰ πολεμήσω καὶ ἔχασα. 'Ἐπολέμησα διότι ἐπίστευα ὅτι, πράττων οὕτω, θὰ ἡδυνάμην τὸ ταχύτερον καὶ ἀποτελεσματικότερον νὰ φέρω τὴν ἐπιστροφὴν τῆς δημοκρατικῆς Ζωῆς εἰς τὴν Χώραν μου. Παρ' ὅλον ὅτι στρατιωτικῶς ἡ προσπάθειά μου εἶναι μία ἀποτυχία, βαθύτερον εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν ἦτο. 'Απὸ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 21 Ἀπριλίου εἶχον τὴν πλήρη ὑποστήριξιν τῆς νεωτέρας γενεᾶς... 'Η κυβέρνησις ἐπροχώρει εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἔξουσιῶν τῆς περισσότερον εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν διακυβέρνησιν καὶ τοῦτο θὰ μὲ καθιστοῦσε περισσότερον μὴ ἀποτελεσματικὸν καὶ θὰ ἐσκοτείνιαζε τοὺς σκοπούς μου ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ τὰς ἐλπίδας μου διὰ μίαν ἀνασυγκρότησιν τῆς Ἑλλάδος. Τότε μετέθην εἰς Καθάλαν τὴν 13 Δεκεμβρίου διὰ ν' ἀρχίσω τὸν δρόμον μου διὰ τὴν ἔθνικὴν ἐλευθερίαν. Βασική μου σκέψις ἦτο ἡ ἐκδίωξις τῆς κυβερνήσεως, ἡ διατήρησις τοῦ πρωθυπουργοῦ Κόλλια ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κυβερνήσεως, τοῦ ἀνδρὸς τὸν ὁποῖον διώρισα τὴν 21 Ἀπριλίου καὶ ὁ ὁποῖος

ήτο τότε μία άπό τάς μεγαλυτέρας έγγυησεις διὰ τὸν λαόν μου και δί' ἐμέ. Ἀργότερον θὰ προσπαθοῦσα νὰ σχηματίσω κυβέρνησιν, ή ὅποια θὰ ἐκυβέρνα τὴν Χώραν μέχρις ἐλευθέρων καὶ τιμών ἐκλογῶν. Καὶ τότε θὰ εἰχομεν εἰρηνικὴν πολιτικὴν Ζωὴν εἰς τὴν Χώραν μας.

»Τὴν πρωΐαν τῆς 13 Δεκεμβρίου ἀνεχώρησα ἐκ Τατοῖου, τῆς βασιλικῆς θερινῆς διαμονῆς πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ἀπολύτῳ μυστικότητι καὶ μὲ πλήρῃ πρόθεσιν νὰ ὑποχρεώσω δραματικῶς μίαν ἄλλαγήν εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ εἰς τὴν στάσιν της. Εἶχα τὸ ἀεροπλάνον μου καὶ ἔνα ἄλλο μὲ τοὺς κινητῆρας ἐν κινήσει, τὰ ὅποια εύρισκοντο εἰς τὴν βορείαν πύλην τοῦ ἀεροδρομίου Τατοῖου, τὸ ὅποιον ἦτο πλησιέστερον εἰς τὴν οἰκίαν μου. "Εφθασα εἰς τὴν πύλην τὴν 10.25'. Καὶ τὰ δύο ἀεροπλάνα, ἔνα «Γκρούμαν Γκολφστήμ» καὶ ἔνα «Ντακότα — 0 47» ἦσαν φορτωμένα καὶ ἔτοιμα ν' ἀπογειωθοῦν τὴν 10.30' πρωΐνήν. Αὐτὴ ἦτο ἡ ὥρα 0. Ἡ σύζυγός μου, τὰ τέκνα μου, ἡ μητέρα μου καὶ ἡ ἀδελφή μου, ὁ πρωθυπουργὸς Κωνσταντίνος Κόλλιας, ὁ Λεωνίδας Παπάγος, αὐλάρχης καὶ ὁ στρατηγὸς Κωνσταντίνος Δόθας, ἀρχηγὸς τοῦ στρατιωτικοῦ οἴκου μου, ἦσαν εἰς τὸ ἀεροπλάνον «Γκρούμαν». Ἐπίσης ὁ δρ. Κουτήφαρης, γυναικολόγος, διότι ἡ σύζυγός μου ἀνέμενε τέκνον.

»"Ο, τι εἰχομεν μαζύ μας εἰς ἀποσκευάς, ἦτο ἡ στολὴ τὴν ὅποιαν ἐφόρουν καὶ ἔνα ἄλλο κοστοῦμι καὶ τὰ φορέματα τῆς οίκογενείας τὰ ὅποια ἐφόρουν, ἐπὶ πλέον μίαν ἄλλαγήν. Ἡ σύζυγός μου καὶ ἐγὼ συσκευάσαμεν αὐτὰ μυστικῶς διὰ ν' ἀποφύγωμεν οἰανδήποτε ὑπόνοιαν καὶ σταν ἐφθάσαμεν εἰς Καβάλαν εὔρομεν ὅτι ἐλησμονήσαμε τὰ ἐνδύματα τοῦ μωροῦ. Εἰς τὸ «0—47» τὸ ὅποιον ἀπεγειώθη μετὰ ἀπὸ μᾶς ἦτο ὁ πτέραρχος Γεώργιος Ἀντωνᾶκος, τὸν ὅποιον εἶχα διατάξει ἐκεῖνο τὸ πρωΐ νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Λάρισα, εἰς τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον τῆς 28ης ἀεροπορικῆς μονάδος. "Ηδη εἰς τὴν Λάρισα εύρισκετο ὁ Κωνσταντίνος Κόλλιας (τοῦ ὅποίου τὸ ὄνομα ἐκ συμπτώσεως είναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ), διοικη-

τής τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὁ ὅποιος θὰ διηγέθει τὸ Α' καὶ Β' Σῶμα ὑπὸ τὰς διαταγάς μου. Μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ ἀεροπλάνον μου εἶχα τὸν μαγνητοφωνημένον λόγον μου, εἰς τὸν ὅποιον καθώριζα τὰς ἀποφάσεις μου καὶ τοὺς λόγους πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἔκαμα ἕκκλησιν πρὸς αὐτὸν νὰ ἔξεγερθῇ διὰ νὰ μὲν ὑποστηρίξῃ. Ἀντίγραφον τούτου ἔσταλη μὲ τὸ «0-47» εἰς τὴν Λάρισα.

»Οταν ἐντὸς μιᾶς ὥρας εἴχομεν φθάσει εἰς Καβάλαν, ὅπου κανεὶς εἰς τὴν πόλιν δὲν μ' ἐπερίμενε, μᾶς ἐπεφυλάχθη ἡ ὄμαλὴ φιλικὴ ύποδοχή. "Αφησα τὴν οἰκογένειάν μου εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον «Ἀστήρ», εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ μετέβην εἰς τὸ πλησίον Γενικὸν Ἐπιτελείον τῆς XI Μεραρχίας. Ἀπὸ ἐκεī ἀμέσως ἔστειλα τὸ μαγνητοφωνημένον διάγγελμά μου πρὸς τὸν ραδιοσταθμόν. Μετεδίδετο τοῦτο ραδιοφωνικῶς συνεχῶς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 13ης. Ἐτηλεφώνησα πρὸς ὅλους τοὺς διοικητὰς τῶν σωμάτων καὶ μεραρχιῶν, ὅλης τῆς Βορείου Ἑλλάδος, πληροφορῶν αὐτοὺς περὶ τῶν προθέσεών μου καὶ τοὺς διέταξα νὰ μὲν ὑποστηρίξουν εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας. Μίαν ὥραν ἀργότερον διέταξα τὸ Ναυτικὸν ν' ἀποπλεύσῃ ἀπὸ τὴν Νότιον Ἑλλάδα καὶ νὰ πλεύσῃ πρὸς Βορρᾶν, ὅπερ καὶ ἔπραξεν Διὰ τοῦ πτεράρχου Ἀντωνάκου διέταξα τὴν ἀεροπορίαν νὰ εύρισκεται εἰς κατάστασιν συναγερμοῦ. "Ολαι αἱ ἀεροπορικαὶ βάσεις προσεχώρησαν. Ἀπὸ κάθε ἔνα μὲ τὸν ὅποιον ὡμίλησα, ἔλαβα τὴν ύπόσχεσιν ὑποστηρίξεως. Μέχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας πάντως δὲν ἐγνώριζα τὴν ἔκτασιν τῆς ὑποστηρίξεώς των.

»Ἐν τῷ μεταξύ μονάδες τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Περίδη ἐκινοῦντο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Θεσσαλονίκης. Δύο ὥρας ἀργότερον, ὅτε ἀνεχώρησα ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελείον διὰ νὰ μεταβῶ διὰ τοῦ αὐτοκινήτου εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον διὰ τῆς πλατείας, ἢτοι ἀπόστασιν γενομένην ἐντὸς τριῶν λεπτῶν, ἐσταματήθην ἀπὸ ἔνα μεγάλο πλῆθος νεαρῶν καὶ ἐργατῶν, οἱ ὅποιοι έζητωκραύγαζον «Ζήτω ὁ Κωνσταντίνος», «Ζήτω ἡ Ἐλευθερία», «Ζήτω ὁ Στρατός». Ἐπέστρεψα εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον περὶ ὥραν 3 μ.μ. διὰ νὰ πά-

ρω ἔνα σάντουιτς και ἀμέσως ἀνεχώρησα μὲ ἐλικόπτερον διὰ τὴν Κομοτίνην διὰ νὰ συναντήσω τὸν στρατηγὸν Γεώργιον Περίδην, διοικητὴν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, τὸ ὅποιον ἦτο στρατοπεδευμένον ἐκεῖ. Συνεζητήσαμεν τὴν κατάστασιν και ὅλα ἐφαίνοντο καλά. Ἐν τούτοις, ἀργότερον διεπίστωσα ὅτι ὑπῆρχον ὡρισμέναι ἀπροσεξίαι και ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἐπήγαιναν τόσον καλά. Νομίζω ὅτι ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Περίδης, εἶχεν ὑποψιασθεῖ, παρ' ὅλον ὅτι δὲν τὸ ἀνέφερεν, ὅτι ὁ ταξιαρχὸς Ἀνδρέας "Ελσερμαν, διοικητὴς τῆς 20 τεθωρακισμένης Μεραρχίας, ὁ ὅποιος ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐκστρατείαν μου, εἶχεν ἀπομονωθεῖ και ἴσως ἀκόμη συλληφθεῖ.

»Περὶ ὥραν 6 μ.μ. ἐπέστρεψα εἰς Καβάλαν μέσα εἰς τὸ σκότος, προσγειωθεὶς μεταξὺ δύο τηλεφωνικῶν στύλων, ἐπὶ μικροῦ τμήματος ἐδάφους, τὸ ὅποιον ἐφωτίζετο ἀπὸ τὰ φῶτα αὐτοκινήτων. Ὁ λαὸς ἦτο τόσον πολύς, ὥστε ἡτο δύσκολον διὰ τὴν Ἀστυνομίαν ἀκόμη νὰ ἀνοίξῃ δρόμον εἰς τὴν πλατείαν τοῦ ἀεροδρομίου διὰ νὰ μὲ ἀφῆσῃ νὰ προσγειωθῶ. "Οταν, τέλος, προσεγειώθην, ὁ λαὸς ἔσπευσε πρὸς ἐμὲ κλαίων και φωνάζων μὲ ἐνθουσιασμόν, τὸν ὅποιον οὐδέποτε προηγουμένως εἶδον εἰς τὸν λαόν μου, μὲ τὴν ἐλπίδα εἰς τὰ μάτια του, τὴν ὁποίαν καμμίαν ἄλλη φορὰ δὲν ἀντίκρυσα εἰς τὸν λαόν μου, ὁ ὅποιος μὲ ἀπεθέωσε και μ' ἐσήκωσεν εἰς τοὺς ὕμους του και μοῦ ἔλεγεν ὅτι ὅλοι θὰ είναι παρὰ τὸ πλευρόν μου εἰς τὰς προσπαθείας μου νὰ τοὺς δώσω μίαν καλυτέραν και ἀπολύτως ἐλευθέραν Ζωήν.

»Αφ' οὐ ἦνοιξα δρόμον διὰ μέσου τοῦ πλήθους, μετέβην εἰς τὸν ἔξωστην τοῦ Ξενοδοχείου και εἴπα πολὺ ὀλίγας λέξεις πρὸς τὸν λαόν. «Ο λαὸς και ὁ Στρατός, ἡνωμένοι, μαζὶ μὲ τὸν Βασιλέα των θὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν ὄδὸν τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας και δημοκρατικῆς Ζωῆς. Ζήτω ἡ 'Ελλάς'. Η ἀντίδρασις τοῦ λαοῦ τῆς Καβάλας είναι μία ἐξαιρετικὴ ἀνάμνησις δι' ἐμέ, διὰ τὴν προσπάθειάν μου ή ὁποία ἀπέτυχε. Και ἡτο μία ἀπόδειξις τὶ θὰ συνέθαινεν εἰς ἄλλας πόλεις, καθώς θὰ ἐπλησίαζα πρὸς τὴν

Θεσσαλονίκην και ὅταν τέλος θὰ ἔφθανα εἰς Ἀθήνας.

»Εἶδα τὴν οἰκογένειάν μου διὰ μίαν στιγμὴν και κατόπιν ἐπέστρεψα εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τῆς XI Μεραρχίας. Ὁλίγον μετὰ τὴν 9ην ἐσπερινὴν ἥκουσα ἀπὸ τὸ ραδιόφωνον τὴν τέλεσιν ὄρκωμοσίας τοῦ ἀντιθασιλέως, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπασπιστὴς τοῦ πατρός μου και τῆς νέας κυθερνήσεως. Τῆς τελετῆς προέστη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἱερώνυμος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ τελευταῖα 20 ἔτη ἦτο ἱερεὺς τοῦ παρεκκλησίου τῶν Ἀνακτόρων, τόσον διὰ τὸν πατέρα μου. ὅσον και διὰ τὴν οἰκογένειάν μου και τὸν ὁποῖον ὠνόμασα Ἀρχιεπίσκοπον. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν μέχρι τῆς 2ας πρωΐνης ἥρχοντο αἱ κακαὶ εἰδῆσεις. "Ηκουσα ὅτι ὁ "Ἐλσερμαν συνελήφθη. "Ηκουσα ἐπίσης ὅτι οἱ ἐπαναστάται ἀξιωματικοί, διοικηταὶ τῶν μηχανοκινήτων Μονάδων τῆς 20ῆς Τεθωρακισμένης Μεραρχίας, οἱ ὁποῖοι ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἶχον συλληφθεῖ ὑπὸ τοῦ "Ἐλσερμαν, ἀπηλευθερώθησαν και ὅτι τοὺς ἐδόθη ὑπόσχεσις νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς Μονάδας των. Ἀργότερον, κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα μονάδες τῆς Μεραρχίας ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτῶν τῶν ἀξιωματικῶν περιεκύκλωσαν τὸν Περίδην και τὸ ἐπιτελεῖον του και τοὺς ἐξουδετέρωσαν πλήρως. Ἡτο ἡ 1.30' πρωΐνη, ὅταν ὁ Περίδης μᾶς ἐκάλεσεν ἀπὸ τηλεφώνου και μᾶς είπεν ὅτι θὰ συνελαμβάνετο.

»Σκοπός μου ἦτο νὰ ἔχω ὀλόκληρον τὸν Στρατὸν μετ' ἐμοῦ και νὰ καταλάθω τὰς πόλεις ὅπου ἥλπιζα ὅτι ὁ λαὸς ἦτο ὀλόκληρος παρὰ τὸ πλευρόν μου. Ὁ στρατηγὸς Ζαλοχώρης κατήρχετο μετὰ τῆς μονάδος του ἀπὸ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς Θράκης διὰ νὰ συνενωθῇ μετ' ἐμοῦ. Ἡ ἐκστρατεία μου ἀπέτυχε, διότι αὐτὰ τὰ ἀφοσιωμένα στρατεύματα ἤσαν ἀνίκανα νὰ καταλάθουν θέσεις — κλειδας, και διότι ὡρισμέναι μονάδες στρατοῦ, αἱ ὁποῖαι μοῦ ὑπεσχέθησαν τὴν ὑποστήριξίν των, τὴν τελευταίαν στιγμὴν μὲ ἐγκατέλειψαν. Αἱ κινήσεις στρατευμάτων αἱ ὁποῖαι ἤμουν βέβαιος ὅτι θὰ ἐγίνοντο και θὰ ἤσαν ἀποτελεσματικαί, ἀπέτυχον νὰ πραγματοποιηθοῦν. Δὲν είμαι ἀκόμη βέβαιος διατί.

»Τὴν 2.15' πρωΐνην τῆς 14 Δεκεμβρίου διεπίστωσα ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐπιμείνω, θὰ ἐσήμαινεν ὄλοκληρωτικὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μεταξύ των. Εἶχα ἀκόμη τὴν Ἀεροπορίαν, τὸν Στόλον καὶ ὡρισμένας μονάδας στρατοῦ, ἀφοσιωμένας εἰς ἐμὲ καὶ θὰ ἡμποροῦσα μὲ αὐτὰς νὰ δώσω μάχην. Δὲν ἦτο ὅμως αὐτὸς ὁ σκοπός μου. "Ηθελα νὰ οἰκοδομήσω τὴν Χώραν καὶ οὐχὶ νὰ τὴν καταστρέψω. Κοιτάζω πίσω, δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἀμφιθολία εἰς τὴν σκέψιν μου ὅτι αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἔπρεπε νὰ γίνη. 'Υπῆρξαν ὡρισμένα θετικὰ ἀποτελέσματα: "Ἐν νέον Σύνταγμα συνεπληρώθη καὶ ὑπεβλήθη πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἐγένετο ὑπόσχεσις δημοψιφίσματος ἐπὶ τοῦ Συντάγματος καὶ ἡ κυβέρνησις ὑπέδειξεν ὅτι θὰ ὁρίσῃ ἡμερομηνίας δι' ἐκλογάς, πολλοὶ κρατούμενοι ἀδίκως, ἡμνηστεύθησαν. "Ολα αὐτὰ τὰ πράγματα θὰ ἔπρεπε νὰ είχον γίνει ἐνωρίτερον, ὅπως ἐπιμόνως συνεθούλευσα τὴν κυβέρνησιν. 'Εὰν ταῦτα ἐγίνοντο. δὲν θὰ ὑπεχρεούμην νὰ ἀναλάβω δρᾶσιν, ὅπως ἔπραξα. Σήμερα οὐδένα κατηγορῶ διὰ τὴν τροπὴν τὴν ὁποίαν ἔλαθον τὰ πράγματα. Τὸ ὅτι δὲν ἐπέτυχα εἶναι γνωστόν, ἀλλὰ τώρα περισσότερον ἡ ἄλλοτε γνωρίζω, θεβαίως, ὅτι ἐκέρδισα τὴν ἔγκρισιν καὶ ἀγάπην τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὸν λαόν μου».

Εἰς τὰς ἀνωτέρω δύο δηλώσεις του ὁ Βασιλεὺς ἔξεθεσε μετ' ἀντικειμενικότητος καὶ ὡμῆς, εἰς βάρος του, εἰλικρινείας τοὺς λόγους ἔνεκα τῶν ὁποίων ἡνέχθη τὴν ἐπανάστασιν τῆς 21 Ἀπριλίου, ἡ ἔνεκα τῶν ὁποίων προέθη εἰς τὴν κίνησιν τῆς 13 Δεκεμβρίου, ἡ ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἀπέτυχεν αὐτῇ. Καθ' ὃ σημεῖον ὅμως ἀναφέρεται εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐννοεῖ προφανῶς τὰ ἐκ τῶν πρωτεργάτῶν τῆς ἐπαναστάσεως μέλη αὐτῆς, ἄτινα ἀντετίθεντο πρὸς τὴν ὁμαλοποίησιν, ἀφ' οὗ τὸν πρωθυπουργὸν περιέβαλλε δι' ἐμπιστοσύνης, δι' ὃν λόγον καὶ τῷ ἀνέθεσε καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας κυβερνήσεως.

Καὶ ὅμως ἔξενίκησαν, τότε μέν, αἱ δυνάμεις τῆς ἀνωμαλίας καὶ τοῦ ψεύδους, μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν δέ, ἡ

δημαγωγία και ἡ ἀγνωμοσύνη, ἡ ἐγωπάθεια και τὸ εὔτελὲς προσωπικὸν συμφέρον. Ἀλλὰ διατὶ ὅχι, ἀφ' οὗ Ζῶμεν εἰς τὴν Χώραν τοῦ κωνίου;

Τά αἴτια τῆς ἀποτυχίας

I. Ἀλλὰ διὰ τίνα λόγον ἀπέτυχεν ἡ κίνησις τοῦ Βασιλέως διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς κυβερνήσεως, ἀφ' οὗ αὕτη εἶχεν ύπερ αὐτῆς και ὁμόθυμον τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν και τὸν μέγα σύγκον τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων;

Τινές ἀπέδωσαν τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὴν ἀτελῆ προπαρασκευὴν και ἔκτελεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πρώτων ἐντυπώσεων, ώμίλησε περὶ ἐγκαταλείψεώς του ύπὸ ώρισμένων ἀξιωματικῶν, περὶ διαπραχθέντων σφαλμάτων κατὰ τὴν ἔκτελεσιν και περὶ ἀποτυχίας εἰς τὴν κατάληψιν ώρισμένων θέσεων — κλειδιῶν. "Αν τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, τότε ἡ εύθύνη τῆς ἀποτυχίας βαρύνει ἑκείνους οἱ ὄποιοι ἀνέλαβον τὴν κατάστρωσιν και ἔκτελεσιν τῶν σχεδίων και οἵτινες, βεβαίως, ἦσαν ἄλλοι ἀπὸ τὸν Βασιλέα.

'Εξ ἄλλου, ἡ ἐπανάστασις, κομπάζουσα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν της, ἐτοποθέτησε, διὰ στόματος τοῦ κ. Ἀγγελῆ, τὰ αἴτια τῆς ἀποτυχίας «εἰς τὴν ἐνότητα, πειθαρχίαν και συνοχὴν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων». "Αν τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, τότε δέον νὰ είναι ύπερήφανοι διὰ τὸν ἄθλον των, ὅσοι ἥμβλυνον τὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος, τὴν συνείδησιν τοῦ ὄρκου και τῆς πίστεως πρὸς τὸν Βασιλέα, ὅσοι κατέλυσαν τὴν πειθαρχίαν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους χάριν τῆς ἐπαναστάσεως, ὅσοι ἀπεμάκρυνον τὸν στρατὸν ἀπὸ τὴν ἐθνικήν του ἀποστολὴν και τὸν ἀνέμειξαν εἰς τὴν πολιτικὴν Ζωὴν τῆς Χώρας και ὅσοι κατεχράσθησαν τὴν διαπεπιστευμένην εἰς αὐτοὺς κρατικὴν δύναμιν και δι' αὐτῆς ἐπέθαλον

εν ἀπολυταρχικὸν — προσωπικὸν καθεστώς, πρὸς ἰκανο-
ποίησιν μιᾶς μωροφιλοδοξίας.

Δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῆ τὴν ὑπαρξίν σφαλμάτων πε-
ρὶ τὴν κατάστρωσιν τῶν σχεδίων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, ἢ τὴν
κάμψιν τοῦ φρονήματος ἐνίων ἀξιωματικῶν, περὶ ὧν ὥμι-
λησεν ὁ Βασιλεὺς. Καὶ δύναται τις ν' ἀμφισβητήσῃ εὔκό-
λως τὰς μεγαλοστόμους, περὶ ἐνότητος, πειθαρχίας καὶ συ-
νοχῆς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, διαπιστώσεις τῶν ἐπανα-
στατῶν.

Πέραν τούτων ὅμως, εἰς τὴν ἀποτυχίαν συνετέλεσαν
ἀφ' ἐνός μέν, κατάδηλα καὶ ἐμφανῆ αἴτια, ἀφ' ἔτερου δέ,
θαθύτερα καὶ ἀφανῆ τοιαῦτα.

II. Ἐ μ φ α ν ἡ α ἕ τ ι α ἡσαν ἡ ἐκλογὴ τῆς Κα-
θάλας ως τόπου καὶ ἀφετηρίας ἐκδηλώσεως τῆς πρωτο-
βουλίας, ἡ διατήρησις ἐν τῇ Ἀττικῇ τοῦ ἐπαναστατικοῦ πυ-
ρῆνος, ἡ Ἑλλειψις ἔχεμυθείας, ἡ σύλληψις τῶν κ.κ. "Ἐρσελ-
μαν, Περίδου καὶ Βιδάλη καὶ ὁ καιροσκοπισμὸς καὶ ἡ ἀπο-
θάρρυνσις ὡρισμένων ἀξιωματικῶν. Οὕτω:

'Επεσημάνθη ἀνωτέρω τὸ οὐσιῶδες μειονέκτημα τῇς
ἐκ λογῆς τῇς Καθάλας ως ἔδρας καὶ
ἀφετηρίας τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ ἀπογοή-
τευσις ἦν ἐδοκίμασεν ὁ γράφων, διότι ἐγνώριζεν ὅτι κινή-
σεις ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς τὰ κέντρα δὲν εύδοκιμοῦν
'Αφ' ἡς στιγμῆς ἡ Θεσσαλονίκη περιῆλθεν εἰς χείρας τοῦ
στελέχους τῆς ἐπαναστάσεως Πατίλη καὶ ἀπετέλεσεν τὸ
κέντρον τῆς ἐπαναστατικῆς δραστηριότητος, ἐξουδετερώ-
θη δὲ πλήρως ὁ στρατηγὸς κ. Λιαράκος, τὸ ἡθικὸν τοῦ ἀ-
ναμένοντος ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν ἄφιξιν τοῦ Βασι-
λέως λασū της, ως καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Στρατοῦ τῆς Βο-
ρείου 'Ελλάδος, ὑπέστη καίριον πλῆγμα. Διότι ἐκ τοῦ ρα-
διοφωνικοῦ σταθμοῦ τῆς ἐξεπέμποντο τὰ συνθήματα τῆς
ἐπαναστάσεως καὶ αἱ διαταγαὶ τοῦ Πατίλη ὅπως πειθαρ-
χήσουν ἀπαντεῖς εἰς τὰς διαταγὰς τῆς «νομίμου κυβερ-
νήσεως». Οὕτω δὲ ἐδημιουργεῖτο ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ ἐπα-
νάστασις ἐκυριάρχει καθ' ἄπασαν τὴν 'Ελλάδα, ως ψευδῶς
διετείνετο καὶ ἐπομένως ὅτι ἡτο καταδικασμένος εἰς ἀπο-

τυχίαν καὶ μάταιος ὁ ἄγων ὃν διεξήγαγεν ὁ Βασιλεὺς Ἐπόμενον, ὡς ἐκ τούτου, ἵτο ἐκ τῶν διοικητῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων οἱ καιροσκόποι ν' ἀδρανήσουν καὶ οἱ λιπόψυχοι νὰ ἐκδηλώσουν ἀπροθυμίαν.

III. Ἡ διατήρησις ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐπαναστάτικοῦ πυρῆνος ἐθωράκιζε καὶ ἀπεθράσυνε τοὺς ἐπαναστάτας. Οὗτος ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς 21 Ἀπριλίου, ἐνισχυθείσας διὰ νέων ἐμπίστων τοιούτων. Αὕται ὠργανώθησαν ἀρτιώτερον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς χρησιμοποιήσεώς των ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, κατὰ τὴν βούλησιν τῶν πρωταιτίων, πρὸς αἰματηρὰν ἀντιδρασιν κατὰ πάσης κινήσεως στρεφομένης εἰς τὴν ματαίωσιν τῶν σχεδίων των. Παραλλήλως, ἐκ τοῦ πυρῆνος τούτου ἐπλαισίωσαν τὰς ἐπαρχιακὰς φρουρὰς δι' ἐμπίστων καὶ φανατικῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἡγρύπνουν, κατεσκόπευον καὶ ἤσαν ἔτοιμοι νὰ δράσουν κατὰ τὴν κατάλληλον στιγμήν. Εἰς τούτους ὄφειλεται ἡ ἔξουδετέρωσις τῶν στρατιωτικῶν διοικητῶν, τῶν ἡγουμένων τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως. Μετὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ἀνέλαβον τὸν ρόλον τοῦ «κομισσαρίου» τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀπέθησαν ἡ μάστιξ τῶν διοικητῶν καὶ τοῦ στρατεύματος.

IV. Ἡ ἐλλειψις ἔχει μυθείας ὑπῆρξεν ἐν τῶν μειονεκτημάτων τῆς κινήσεως. Πρὸ τῆς 13 Δεκεμβρίου διεδίδετο εύρέως ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβῃ πρωτοθουλίαν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλότητος. Δὲν ἤσαν ἀπλαῖ εἰκασίαι. Τὸ πρὸς τὸν γράφοντα διάθημα τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργῶν, τὸ τηλεφώνημα τοῦ κ. Ἀγγελῆ πρὸς τὸν Βασιλέα, τὸ γενόμενον ἐπὶ τῶν φημῶν περὶ κυοφορουμένης κινήσεως τοῦ Βασιλέως ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐορτῶν τῆς 26 — 28 Ὁκτωβρίου καὶ αἱ εἰς τὰ καφενεῖα συζητήσεις, καθ' ἃς ἡκούσθη τις λέγων «θὰ τοὺς σαρώσῃ ὁ Περίδης», μαρτυροῦν ὅτι εἶχε διαρρεύσει ἡ περὶ ταύτης πληροφορία. Ἐπομένως δὲν ἦφνιδιάσθησαν οἱ ἐπαναστάται, ἀλλ' ἐξειδικευμένοι εἰς τὴν

συνωμοσίαν, ἔλαθον ἐγκαίρως ἄπαντα τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν πάσης κινήσεως.

"Αγνωστον πόθεν διέρρευσεν ἡ πληροφορία περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Βασιλέως. Περὶ τούτων ἐγνώριζον μόνον ὁ διοικητής καὶ ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ στρατηγοὶ κ.κ. Περίδης καὶ Βιδάλης, ὁ διοικητής τῆς Στρατιᾶς Λαρίσης στρατηγὸς κ. Κόλλιας, ὁ διοικητής τῆς 20ῆς τεθωρακισμένης μεραρχίας ταξίαρχος κ. "Ερσελμαν καὶ ὁ ταξίαρχος κ. Ζαλοχώρης. Οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτικῶν δυνάμεων ἔλαθον γνῶσιν τῆς κινήσεως τὴν τελευταίαν στιγμήν, κατὰ τὴν ἐκδήλωσίν της.

'Αλλ' ὅταν ὁ κ. "Ερσελμαν, περὶ ὥραν 10ην πρωΐνήν τῆς 13 Δεκεμβρίου, εἰς συγκέντρωσιν τῶν διοικητῶν τῶν ὑπ' αὐτὸν μονάδων, ἀνεκοίνωσε τὴν ἀναληφθεῖσαν πρωτοθουλίαν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀπήτησε τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπακοήν, οἱ ἀντισυνταγματάρχαι τοῦ 645 μηχανοκινήτου τάγματος πεζικοῦ καὶ τῆς 22 ἐπιλαρχίας ἀρμάτων, ἔφερον ἀντιρρήσεις, οὐ ἔνεκα ἐτέθησαν παρ' αὐτοῦ ὑπὸ κράτησιν, ἀπηλευθερώθησαν ὅμως μετ' ὀλίγον παρ' αὐτοῦ. Μετὰ τίνας ὥρας οὗτοι καὶ οἱ ύποδιοικηταὶ τῶν ἐν λόγῳ μονάδων, ἐνεργοῦντες ἀπὸ συμφώνου μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς 2ας διοικήσεως μάχης, δι' ἀπάτης ἐπαγίδευσαν τὸν κ. "Ερσελμαν καὶ συνέλαθον αὐτὸν ἐντὸς τῶν ιδίων των μονάδων, εἰς ἄς, κληθείς, ἀνυπόπτως μετέβη.

Οὕτω ἀπωλέσθη εὔθυς ἐξ ἀρχῆς, τὸ κυριώτερον ἔρεισμα τῆς ὅλης κινήσεως. Παραλλήλως οὗτοι διέκοψαν τὰς πρὸς Κομοτινήν διόδους καὶ ἀπεμόνωσαν τὰς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης καὶ πρὸς αὐτὴν κινουμένας μονάδας. Περὶ ὥραν 1.30' πρωΐνήν συνέληφθησαν καὶ οἱ κ.κ. Περίδης καὶ Βιδάλης, ἐν ὦ ό κ. Ζαλοχώρης διέφυγεν εἰς Τουρκίαν.

V. Ἰσχυρίσθησάν τινες ὅτι ἐμφανὲς αἴτιον ἀποτυχίας ἦτο ἡ κατὰ ἡμίσειαν ὥραν, πρὸ τῆς προκαθορισθείσης 11 πρωΐνής, μετάθασις τοῦ στρατηγοῦ κ. Μανέτα εἰς τὸ ΓΕΣ. μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ Βασιλέως διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ

ΑΓΕΣ κ. Ἀγγελῆ καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀνάληψιν τῆς ἀρχηγίας, ως ἀρχαιοτέρου. Διότι, ως λέγουν, ἔλαθον ἐγκαίρως γνῶσιν οἱ ἐπαναστάται καὶ ἔδωκαν διαταγὴν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ κατεστρωμένου πρὸς τοῦτο σχεδίου, ὅπερ κατὰ τὸν δημοσιογράφον CHAUVEL, εἰς τὸ ἔργον LA GRECE A L' OMBRE (σελ. 263), ἔφερεν τὸν τίτλον «ἐξαφανίου» Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι ὁ κ. Μανέτας ἀμφισβητεῖ τοῦτο, ισχυριζόμενος ὅτι μετέβη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καθωρισθεῖσαν ὥραν, καὶ ἂν ἦτο ἀληθῆς ὁ ισχυρισμός, κατ' οὐδὲν ἐπηρεάσθη ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων. Διότι ὁ κ. Ἀγγελῆς, ἄμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ κ. Μανέτα, ἔθεσεν αὐτὸν ὑπὸ κράτησιν καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν πρωταίτιων τῆς ἐπαναστάσεως, ἔδωκε τὴν σχετικὴν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου διαταγὴν, ἥ, ως εἴπεν κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν καθηκόντων του ως ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΕΘΑ, τὴν διαταγὴν διὰ γενικὴν ἐπιφυλακὴν «προφορικῶς», δηλονότι τηλεφωνικῶς, ἵσως διὰ τοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου τῆς ΔΕΗ, διότι μερίμνη τοῦ ἀντιστρατήγου κ. Κόλλια, ἀπὸ 10.30' εἶχε διακοπεῖ πᾶσα τηλεφωνικὴ καὶ τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία τοῦ Κέντρου μετὰ τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Τοιουτοτρόπως ἔλαθον γνῶσιν οἱ συνωμόται καὶ ἀντέδρασαν ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῆς κινήσεως, τοῦθ' ὅ, περ θὰ ἐγίνετο καὶ ἂν ἀργότερον ἐλάμβανον γνῶσιν.

Τὸ Ζήτημα ἐπομένως ἦτο ἂν θὰ ἐπειθάρχει ὁ ἀντιστράτηγος κ. Ἀγγελῆς εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως. Καὶ εἰς τοῦτο ἐγένετο ἐσφαλμένη ἐκτίμησις. Διότι οὗτος προετίμησε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς συνταγματάρχας καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν συνείδησίν του. Ἰδοὺ δὲ κατὰ ποῖον τρόπον ἐτακτοποιήθη ἔναντι τῆς συνείδησεώς του.

Κατὰ τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Κόσμος» (ἡμιεπίσημον ὄργανον τῆς ἐπαναστάσεως) τῆς 14.11.1969, ὁ κ. Ἀγγελῆς, εἰς λόγον ἐκφωνηθέντα πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του ως ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΕΘΑ (πρόκειται περὶ τῆς πρώτης ἐπιβραβεύσεώς του), εἴπεν ὅτι «κατὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου, ἐδοκίμασα ἕνα τρομερὸν ἡθικὸν δίλημμα καὶ ἡσθάνθην κρίσιν συνειδήσεως,

διότι εύρεθην πρὸ δύο ἀντιπίθεμένων καθηκόντων: τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς ἐπαναστάσεως, πρὸς ἣν τελικῶς συνετάχθην, ὅχι μὲ πολλὴν σκέψιν, ἀλλὰ μὲ πολλὴν μεγάλην ὁδύνην»!

Καὶ διερωτᾶται ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος. 'Υπάρχουν, λοιπόν, καθήκοντα πρὸς τὴν ἐπανάστασιν; Καὶ εἰναι ταῦτα ἐπικρατέστερα τοῦ ὄρκου πίστεως πρὸς τὸν Βασιλέα δι' ἓνα στρατιωτικὸν ἡγέτην, τῆς προσωπικότητος, μάλιστα. τοῦ κ. Ἀγγελῆ, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ ὁ κατώτερος τῶν ἀξιωματικῶν θεωρεῖ ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν τήρησιν τοῦ ὄρκου του; Καὶ δὲν ἀπαιτεῖται πολλὴ σκέψις διὰ τὴν ἔξιδον ἐκ τῆς κρίσεως συνειδήσεως καὶ τῶν ἡθικῶν διλημμάτων ἄτινα προκαλεῖ ἡ σύγκρουσις τῶν καθηκόντων; 'Άλλ' ἂν δὲν ἀπαιτεῖται μεγάλη σκέψις διὰ τὴν ἔξιδον ταύτην, δοκιμάζει τις, ἀραγε, μεγάλην ὁδύνην; Καὶ εἶχεν ἄδικον ὁ Βασιλεὺς ν' ἀνησυχῇ πρὸ τῶν ἐπαναστατικῶν τούτων σκέψεων καὶ ἐκδηλώσεων τοῦ ΑΓΕΣ καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀντικατάστασίν του διὰ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἀντιστρατήγου κ. Μανέτα, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς πειθαρχίας καὶ ἴεραρχίας;

Οι συνταγματάρχαι, εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν τοιαύτην πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτοὺς τοῦ ὡς ἄνω κ. Ἀγγελῆ, προήγαγον αὐτὸν εἰς ἀρχηγὸν τοῦ ΓΕΕΘΑ καὶ πρὸς παραμυθίαν του διὰ τὴν «πολλὴν μεγάλην ὁδύνην», ἣν ἐδοκίμασε ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ ὄρκου του, τῷ ἀπένειμον τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ καὶ τὸν ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν, πρὸς χάριν του, δημιουργηθεῖσαν θέσιν τοῦ «ἀρχηγοῦ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων» (ὅχι ἐπιτελείων), ὡς ἐὰν ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους καὶ τέλος τὸν ἔχρισαν «δεδομένοιν» ἀντιπρόσεδρον Δημοκρατίας, ἀκόλουθον τοῦ ἐξ αὐτῶν κ. Παπαδοπούλου, διὰ ν' ἀποδείξουν, ἅπαξ ἔτι, ὅτι γνωρίζουν νὰ τιμοῦν τοὺς ἀφοσιωμένους εἰς αὐτοὺς ἀνωτέρους των.

VI. 'Άλλ' ὥπισθεν τῶν, ὡς εἴρηται, ἐμφανῶν καὶ ούσιωδῶν αἰτίων, ἵστανται καὶ ἔτερα, βαθύτερα καὶ σημαντικώ-

τερα τούτων, ἀ φ α ν ἡ α ἵ τι α τῆς ἀποτυχίας τῆς κινήσεως.

Αληθῶς, ή 13 Δεκεμβρίου δὲν είναι άπλως μία ιστορική ήμέρα έκδηλώσεως και ἀποτυχίας μιᾶς πρωτοβουλίας τοῦ Βασιλέως, ή μιᾶς δευτέρας κατ' αὐτοῦ ἐπαναστάσεως. Είναι και ἐν ήθικὸν ὄρόσημον δύο ἀντιθέτων κόσμων, ιδεολογιῶν και νοοτροπιῶν και ἡμέρα συγκρόσεως των. Ο εἰς κόσμος, ήτο κόσμος τῶν ἀνιδιοτελῶν και ἀφοσιωμένων εἰς τὸ καθῆκον, τὸν ὅρκον, τοὺς κανονισμούς, τοὺς νόμους και τὸ Σύνταγμα ἀξιωματικῶν. Και οὗτος ήτο ὁ πολυαριθμότερος. Ο ἔτερος, ήτο ὁ κόσμος τῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες, ἀποκόψαντες πάντα δεσμόν πρὸς τὰς ὡς ἄνω ἥθικὰς και νομικὰς ἀξίας, ἐκαπηλεύθησαν, ύπερ πᾶν ἀνεκτὸν ὅριον, τὸν ἀποτραπέντα κομμουνιστικὸν κίνδυνον, μὲ τὴν στερράν ἀπόφασιν ὅπως κατατήσουν τὴν ἔξουσίαν και ἀσκήσουν ταύτην ἐπὶ ίδιῳ ὀφέλει, πάσῃ θυσίᾳ. Οὕτος ήτο ἡ μειονότης, ητις δὲν ύπερέβαινε τὸ ἐν εἰκοστὸν τῆς ὅλης δυνάμεως.

Ο πρῶτος, ἐφαντάζετο ὅτι μὲ τὸν Βασιλικὸν θυρεὸν εἰς τὴν μίαν χείρα και μὲ τοὺς στρατιωτικοὺς κανονισμοὺς εἰς τὴν ἄλλην, θὰ ὧδευεν, μετὰ βεβαιότητος, εἰς τὴν συνταγματικὴν τάξιν. "Ηρκει δι' αὐτὸν τὸ διάγγελμα τοῦ Βασιλέως, τὸ καθῆκον, ὁ ὅρκος και ἡ τιμὴ. Δὲν διενοήθη ποτέ ὅτι, διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἔδει νὰ καταστήσῃ κοινωνοὺς τῶν σχεδίων του ὠρισμένους ἐμπιστούς εἰς αὐτὸν κατωτέρους ἀξιωματικοὺς και νὰ συνομολογήσῃ μετ' αὐτῶν τὴν ἀναγκαίαν εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀμοιβαίαν συνδρομὴν κατὰ πάσης ἀντιδράσεως, διότι τοιαύτη παράθασις τῶν κανονισμῶν και τῆς πειθαρχίας ήτο ἀδιανόητος. "Αν ὁ κ. Περιδῆς εἰς τὰ σχέδια προέκρινε τὴν Καθάλαν ὡς κέντρον και ἀφετηρίαν τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Βασιλέως και ἂν δὲν ἔσπευσεν, ὡς ὥφειλε, τὴν 13ην Δεκεμβρίου πρὸς τὴν ἐν Θεσσαλονίκη ἔδραν του, οὐδὲ ἀνέμενε τὸν Βασιλέα εἰς Καθάλαν, ἀλλὰ παρέμεινεν εἰς τὴν ἐν Κομοτινῇ, λόγω τῆς ἀποδραμούσης Κυπριακῆς κρίσεως, προσωρινὴν ἔδραν του, τοῦτο ὥφειλετο, ὅχι τό-

σον εἰς τὸν φόβον διεγέρσεως ὑποψιῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἔλλειψιν διαταγῶν μετακινήσεως τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν.

Ο δεύτερος κόσμος, ὁ τῶν ὄλιγων, ἐγνώριζε νὰ συνωμοτῇ καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας μίαν ἐπανάστασιν. Δὲν ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν πειθαρχίαν, τοὺς κανονισμούς, τοὺς νόμους καὶ τὸ Σύνταγμα, ἀλλὰ διὰ τὴν κατάκτησιν καὶ ἄσκησιν τῆς ἔξουσίας. Συνηγελάζετο ὁ στρατηγὸς μὲ τὸν ἀνθυπολοχαγὸν εἰς συμβούλια, ὡς ἵσος πρὸς ἵσον καὶ δεσμοὶ συνωμοτικοὶ συνέδεον ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους, χωρὶς θεβαίως νὰ είναι ἀπηλλαγμένοι τῆς ἀπαραίτητου εἰς τοιαύτας ἐνώσεις καχυποψίας, ἔνεκα τῆς ὁποίας οἱ κατώτεροι κατεσκόπευον τοὺς ἀνωτέρους.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ πρῶτος ἡσχολεῖτο μὲ τὴν συγκράτησιν τῆς πειθαρχίας καὶ τὴν τήρησιν τῶν κανονισμῶν, ὁ δεύτερος, ἐθυσσοδόμει καὶ κατέστρων σχέδια ἐδραιώσεως ἐν τῇ ἔξουσίᾳ καὶ μιᾶς δευτέρας ἐπαναστάσεως.

Τὸν ακοπὸν δὲ τοῦτον ἐξυπηρέτουν τὰ ὡς κατωτέρω, χάριν παραδείγματος, ἀναφερόμενα μέτρα. Οὕτω:

α) Ἐμερίμνησαν, ἀρχῆθεν, καὶ ἐτοποθετήθη ὑφυπουργὸς μὲν Ἑθνικῆς Ἀμύνης ὁ τοσαύτας ὑπηρεσίας προσενεγκῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀντιστράτηγος κ. Ζωΐτακης, ἀρχηγὸς δὲ τοῦ ΓΕΣ ὁ ἀντιστράτηγος κ. Ἀγγελῆς. Διὰ τούτων ἐρρύθμιζον τὰς μεταβολὰς τῶν ἀξιωματικῶν κατὰ τρόπον προάγοντα καὶ διασφαλίζοντα τὰ σχέδιά των. Ο ὑπουργὸς Ἑθνικῆς Ἀμύνης, ἀντιστράτηγος κ. Σπαντιδάκης, καίτοι ἐπεθύμει νὰ προθῆ εἰς μεταθέσεις ἀξιωματικῶν, ιδίᾳ ἐκ τῆς περιφερείας Ἀττικῆς, εἰς ἄλλας φρουράς, ἐν τούτοις, ἐδίσταζε νὰ πράξῃ τοῦτο, ἵνα μὴ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς αὐτούς.

Τοιουτοτρόπως, ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς τῶν κόλπων τῶν πιστῶν εἰς τὸν Βασιλέα Στρ. Μονάδων, ὡς πράκτορες, προσωπα ἀφοσιωμένα εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἐξ ὧν, ἄλλοι μέν, ἥσκουν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς προπαγάνδαν ὑπὲρ αὐτῆς, ἄλλοι δέ, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, κατεσκόπευον τοὺς νομιμόφρονας ἀξιωματικούς.

Δὲν είναι, ἐπομένως, ἀπορίας ἄξιον τὸ γεγονός ὅτι τὴν

13 Δεκεμβρίου, έντος τοῦ ὅγκου τῶν ἀξιωματικῶν εύρεθησαν καὶ ὄλιγοι τινές, ἀλλὰ τολμηροί, οἵτινες ἔφερον ἀντιρρήσεις εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν διοικητῶν των ὅπως ὑπακούσουν εἰς τὸν Βασιλέα, ἢ οἵτινες ἐπαγίδευσαν καὶ συνέλαβον τοὺς διοικητάς των, ἢ οἵτινες τὴν δραματικὴν ἐκείνην νύκτα τῆς 13 Δεκεμβρίου εἶχον ὡς σύνθημα ἀναγνωρίσεως τὸ «εἰκοστὴ πρώτη ναι ἢ οὕ» ('Ελεύθερος Κόσμος 5.11.1969). Καὶ τούτους ὑπαινίσσετο ὁ κ. Ἀγγελῆς, ὅταν ἔλεγεν ὅτι ἡ διαταγὴ περὶ ἐπιφυλακῆς καὶ ὑπακοῆς μάζην εἰς τὰς διαταγάς του διεβιβάσθη «προφορικῶς εἰς ὥρισμένας μονάδας καιρίων περιοχῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος», ἵνα, ἐκ τῶν ὄλιγων τούτων, καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα περὶ πειθαρχίας, συνοχῆς καὶ ἐνότητος ὅλων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ('Ελ. Κόσμος 14.11.1969).

'Απορίας ἄξιον ὅμως εἶναι πῶς, οἱ ὡς ἄνω συλληφθέντες νομιμόφρονες διοικηταί, οὐδὲν ὠσφράνθησαν καὶ οὐδὲν μέτρον ἔλαβον πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν πρακτόρων τῆς ἐπαναστάσεως.

β) Διὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω ἡγετικῶν προσώπων (κ.κ. Ζωϊτάκη καὶ Ἀγγελῆ) διετήρουν οἱ συνωμόται, ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ Ἀττικῆς, ἀφοσιωμένας εἰς τοὺς πρωτεργάτας τῆς ἐπαναστάσεως δυνάμεις, ἃς διώκουν εἰσέτι συγγενεῖς, ἢ στελέχη τῆς ἐπαναστάσεως (π.χ. ἀν/χης κ. Κ. Παπαδόπουλος) καὶ μεθ' ὧν οἱ πρωτεργάται τῆς ἐπαναστάσεως, φέροντες τὴν στρατιωτικὴν ιδιότητά των, παρὰ τὰς συστάσεις τοῦ Βασιλέως, διετήρουν τοὺς ἀρχικούς δεσμούς. Αἱ δυνάμεις αὗται ἐπὶ τοσοῦτον ἡσάψαν φανατισμέναι, ὥστε ὅταν ὁ Βασιλεὺς, ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς 13 Δεκεμβρίου, ὡμίλησεν ἐν Διονύσῳ πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς των περὶ πειθαρχίας καὶ προϊούσης ἐπανόδου εἰς τὴν ὄμαλότητα, οὗτοι θρασέως ἀπήντησαν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν λόγος ἐπανόδου εἰς τὴν ὄμαλότητα.

γ) Οἱ πράκτορες τῆς ἐπαναστάσεως ἐπροπαγάνδιζον ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ὑπάτη ἐξουσία ἐν τῇ Χώρᾳ εἶναι ἡ ἐπανάστασις καὶ οἱ πρωτεργάται της, πάντες δὲ οἱ λοιποί, Βασιλεὺς, ὑπουργοί, σύνταγμα καὶ νόμοι, ἀρχαὶ καὶ

έξουσίαι, ήσαν ὅργανα καὶ μέσα πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν σκοπῶν της, ύποσκάπτοντες οὕτω τὸ κύρος τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ νομίμου καθεστῶτος.

Παραλλήλως, ὅμως, ἐδελέαζον τοὺς ἀξιωματικοὺς διύποσχέσεων ὑλικῶν παροχῶν (λ.χ. αὐξήσεως ἀποδοχῶν, στεγάσεων, αὐτοκινήτων κλπ.), ταχείας ἀνελίξεώς των, διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ιεραρχικῶν προϊσταμένων των, νομιμοφρόνων δὲ ἀξιωματικῶν, τοποθετήσεώς των εἰς διαφόρους θέσεις κλπ.

Ἐντεῦθεν ἐδημιουργήθη εἰς τοὺς κατωτέρους, ιδίᾳ, ἀξιωματικοὺς ἡ ἐντύπωσις ὅτι, ἡ μὲν ἐπανάστασις συνεταυτίζετο πρὸς τὰ ιδιοτελῆ συμφέροντά των, ἡ δὲ κατ' αὐτῆς κίνησις, ἔστω καὶ τοῦ Βασιλέως, ἀντεστρατεύετο ταῦτα.

Οὗτοι λοιπὸν ἦσαν οἱ δύο κόσμοι οἱ ὄποιοι συνεκρούσθησαν τὴν 13ην Δεκεμβρίου. Ὁ κόσμος τοῦ καθήκοντος καὶ ὁ κόσμος τοῦ ταπεινοῦ συμφέροντος. Καὶ ἡτο ἐπόμενον εἰς τὴν πάλην ταύτην νὰ ἔξελθουν νικηταὶ οἱ ἀδίστακτοι τῶν ἀξιῶν περιφρονηταὶ καὶ τῆς συνωμοτικῆς τέχνης ἄριστοι χείρισταί, οἵτινες, εἰρήσθω, ἔχαρακτήριζον τὴν ἀνταρσίαν των (κατὰ τῶν νομικῶν καὶ ἡθικῶν ἀξιῶν) ὡς ἀνδραγάθημα.

Θλιβερὸν συμπέρασμα τῆς κινήσεως ταύτης εἶναι ὅτι ὑπάρχουν ἄριστοι στρατηγοὶ διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ὄργάνωσιν τοῦ στρατοῦ, χείριστοι ὅμως διὰ κινήματα πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐξουσίας, ἐν ὃν ὑπάρχουν συνταγματάρχαι ἄριστοι διὰ συνωμοσίας καὶ ἐπαναστάσεις πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐξουσίας, χείριστοι ὅμως διὰ τὴν ὄργάνωσιν τοῦ στρατοῦ, ἀφ' οὗ τὸν χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν ἀποδιοργάνωσίν του καὶ δι' ἀλλοτρίους τῆς ἀποστολῆς του σκοπούς.

VII. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον πάντων ἀφανὲς αἴτιον τῆς ἀποτυχίας τῆς κινήσεως, ἡτο τὸ ὅτι εἶχε τεθεῖ ὁ Βασιλεὺς ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης.

Διότι εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ ἀρχηγία τοῦ Βασιλέως παρεῖχεν τὴν βάσιμον πιθανότητα ὅτι θὰ συνήγειρεν λαὸν καὶ στρατὸν εἰς μίαν προσπάθειαν ἀποκαταστάσεως τῆς

στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς ὁμαλότητος, ἀλλ’ ἀληθές ώσαύτως είναι ὅτι, ἐφ’ ὅσον ἡτο βέβαιον, ἡ ἔστω πιθανόν, ὅτι οἱ ἐπαναστάται θὰ διεξεδίκουν δι’ αἰματος τὰ ἀγαθὰ τῆς ἔξουσίας, δι’ αἰματος ώσαύτως ἔδει νὰ ἐπιδιωχθῇ, ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀπωλεσθέντων ἀγαθῶν.

Ἡ ἐλευθερία κατακτᾶται δι’ αἰματος καὶ δι’ αἰματος ἀνατρέπονται τὰ τυραννικὰ καθεστῶτα.

Ἄλλ’ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔτερος τις ἔδει νὰ είναι ἀρχηγὸς τῆς κινήσεως. Ὁ φέρων τὰς χειροπέδας τῆς ἱστορικῆς εὐθύνης Βασιλεύς, δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ γίνη παραίτιος αἰματοχυσίας. Δὲν ἡτο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ είναι ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κινήσεως, τοσούτῳ μᾶλλον, ὥσω ἀπέστεργε τὴν αἰματοχυσίαν. Θὰ ἡτο δυνατὸν νὰ ἐκραγῇ μία ἀντεπανάστασις τῶν νομιμοφρόνων στρατιωτικῶν δυνάμεων, μὲ τοὺς σκοπούς τοῦ Βασιλέως, ἥτις θὰ ύπειχε καὶ τὴν εὐθύνην τοῦ αἰματος. Οὕτω ἡ κίνησις τοῦ Βασιλέως, ἔφερεν ἐν ἑαυτῇ τὸ σπέρμα τῆς ἀποτυχίας.

VIII. Ὁ λαὸς ἐδέχθη τὴν ἀποτυχίαν τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως πλήρης ἀπογοητεύσεως. Καὶ ἡτο ἐπόμενον ἡ ἀπογοήτευσις νὰ φέρῃ τὴν ἐπίκρισιν. Ὁ λαὸς είναι πάντοτε εὐδιάθετος εἰς τὴν συκοφαντίαν καὶ εἰς τὸν θρῦλον, εἰς τὴν ἀγχόνην καὶ εἰς τὸν στέφανον. Ἡ ἐπίκρισις παρέχει τέρψιν εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα. Καὶ δι’ αὐτὸν είναι εὔκολος. Περισσότερον εὔκολος ἀπὸ τὴν πρᾶξιν. Χλευάζει τις ὅ,τι δὲν ἐννοεῖ, λέγει ὁ Γκαΐτε εἰς τὸν Φάσουστ. Ἀντιθέτως ἡ ἀναγνώρισις τῶν θυσιῶν είναι τόσον δύσκολος, ὥσον καὶ ἡ προσφορά. Ἐπαινεῖ τις ὅ,τι ἐκτιμᾶ. Καὶ δι’ αὐτὸν συνοδεύεται μὲ τὴν ἀπόκρυφον χαρὰν τῆς ἀντικειμενικῆς καὶ περιεσκεμμένης κρίσεως.

Εἶπον, λοιπόν, τινὲς ὅτι διὸ Βασιλεὺς ἔδει νὰ παράσχῃ τὴν συνδρομήν του εἰς τὸ δικτατορικὸν καθεστώς ἐπ’ ἀριστον. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὅτι ἔδει νὰ μεταβάλῃ τὴν «Βασιλευομένην Δημοκρατίαν», εἰς «Βασιλευομένην Δικτατορίαν». "Ἄλλοι προετίμων τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν νομιμοφρόνων ἐνόπλων Δυνάμεων αἰματηρὰν σύγκρουσιν πρὸς τὴν ἀπανάστασιν, τόσον κατὰ τὴν 21 Ἀπριλίου, ὥσον

καὶ κατὰ τὴν 13 Δεκεμβρίου. "Άλλοι, ἐπινοητικώτεροι, εὕρισκον εύκολωτέραν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὄμαλότητος διὰ τῆς ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως παγιδεύσεως καὶ συλλήψεως τῶν στρατιωτικῶν ύπουργῶν καὶ πρωταιτίων τῆς ἐπαναστάσεως. "Άλλοι ἐφρόνουν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔδει νὰ τάξῃ προθεσμίαν διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς Χώρας εἰς τὴν ὄμαλότητα, μετ' ἀπρακτον παρέλευσιν τῆς ὁποίας νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Χώραν. "Άλλοι, τέλος, ὑπεστήριζον ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔδει νὰ προλάβῃ τὴν ἐπανάστασιν, κηρύσσοντας οὗτος δικτατορίαν.

'Εσκέφθησαν ὅμως, ἄραγε, οἱ εὔκολοι οὗτοι ἐπικρίται ὅτι ὁ Βασιλεὺς, ὡς ἐγγυητὴς τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν καὶ σύμβολον ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, δὲν ἤδυνατο νὰ συνεργασθῇ, ἐνεργητικῶς, ἡ παθητικῶς, εἰς μίαν δικτατορίαν, ἡ νὰ ἐπιβάλῃ τοιαύτην, ἡ νὰ προκαλέσῃ ἔναν ἐμφύλιον σπαραγμόν, ἡ νὰ καταστῇ ἄθυρμα καὶ ἀνδρείκελον τῶν ἐπαναστατῶν συνταγματαρχῶν, ἡ νὰ παγιδεύσῃ καὶ νὰ μετέρχηται ἀπατηλὰς μεθόδους, ὡς ἐὰν ἦτο ἡγεμών τοῦ μεσαίωνος; 'Εσκέφθησαν, ἔτι, ὅτι ἂν προέβαινεν εἰς σύλληψιν τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐπαναστάσεως, θὰ ἐξέθετεν εἰς βέβαιον κίνδυνον βιαίων πράξεων, ἐναντίον του καὶ τοῦ θεσμοῦ, τὰ ἔξαλλα ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα ἄτινα ἐκυριάρχουν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς, ἄλλως τε, προεμήνυε τηλεφωνικῶς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ;

"Αν οἱ ἐπικρίται οὗτοι ἔθετον ἔαυτοὺς πρὸ τῶν διλημμάτων: μονιμοποίησις τῆς ἀνωμαλίας μετὰ τοῦ συμπαρομαρτοῦντος κινδύνου ἐκτροφῆς τοῦ κομμουνισμοῦ, ἡ προσπάθεια, ἔστω καὶ ἀπεγνωσμένη, ἡπίας ἐπαναφορᾶς τῆς Χώρας εἰς τὴν ὄμαλότητα ὀλοκληρωτικὸν καθεστώς, ἡ ὑγιὴς δημοκρατία ἔνοπλον πολιτικὸν κόμμα, ἡ ἐθνικὸς στρατός τυραννία, ἡ ἐλευθερία πνευματικὸς εὐνουχισμός, ἡ ἐλευθερία σκέψεως καὶ ἐκφράσεως κλπ., εἶχον δὲ συνείδησιν τῶν αἰωνοβίων τούτων ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ, εἴναι λίαν ἀμφίβολον ἂν θὰ προετίμων διάφορον ὄδὸν τῆς τοῦ Βασιλέως, δι' ὃν τὸ πρόβλημα ἦτο: ἐπαναφορὰ τῆς Χώρας εἰς τὴν ὄμαλότητα, ἡ ἀπαλλαγὴ του ἐκ τῶν εύθυ-

νῶν τῆς ἀνωμαλίας. Ἀπέτυχεν εἰς τὸ πρῶτον, ἐπέτυχεν εἰς τὸ δεύτερον.

Ἄλλὰ καὶ ἡ εἰς τὸ πρῶτον ἀποτυχία εἶχεν τεραστίαν ἥθικήν σημασίαν. Διότι ἡ κίνησις τοῦ Βασιλέως ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ὁμαλοποίησιν τῆς καταστάσεως καὶ ὅτι προετίθετο ν' ἀσκήσῃ τὴν ἔξουσίαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Ἐπὶ πλέον, ἀπεγύμνωσε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ λαϊκοῦ ἐρείσματος. Διότι μέχρι τῆς 13 Δεκεμβρίου, ὁ λαός, κατὰ μέγα μὲν μέρος, ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς ταύτην, κατὰ ἵκανὸν δὲ τρῆμα του τὴν ἥνεχθη, ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ἔξυγιάνσεως τῆς δημοκρατίας. Μετὰ τὴν 13ην Δεκεμβρίου ὅμως, οἱ μὲν πρῶτοι συνερρικνώθησαν, οἱ δὲ δεύτεροι ἡγωνίουν. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Βασιλέως ἀπεστέρησεν αὐτοὺς πάσης ἐγγυήσεως καὶ ἐλπίδος, ἐν ᾧ ἡ ἐδραίωσις τοῦ στρατοκρατικοῦ καθεστῶτος εἶχεν ὡς συνακόλουθον τὴν τρομοκρατίαν. Καὶ ὥρθως ὁ Βασιλεὺς ἐδήλωσε τὴν 5 Ιανουαρίου 1968 πρὸς τὸ Ἀμερικανικὸν περιοδικὸν «Λάϊφ» ὅτι «παρ' ὅλον ὅτι στρατιωτικῶς ἡ προσπάθειά μου ἦτο μία ἀποτυχία, βαθύτερον εἶμαι πεπεισμένος ὅτι δὲν είναι».

IX. Τὸ εύτραπελον τῆς ὑποθέσεως είναι ὅτι ἡ ἐπικρατήσασα τὴν 13 Δεκεμβρίου νέα ἐπανάστασις, ἔχαρακτήρισε τὴν κίνησιν τοῦ Βασιλέως ὡς «ἔγκλημα» καὶ ἐν τῇ μεγαλοψυχίᾳ τῆς ἔσπευσε νὰ χορηγήσῃ ἀμνηστείαν εἰς τοὺς κινηματίας.

Ἐξετέθη ἀνωτέρω ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ Βασιλέως ἀπετέλει ἐνάσκησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζομένης προνομίας τοῦ διορίζειν καὶ παύειν τὰς κυβερνήσεις καὶ ἐπομένως ἡ συμμόρφωσις τῶν στρατιωτικῶν πρὸς τὰς διαταγὰς του, ἀπετέλει ἔνορκον ἐκτέλεσιν καθήκοντος καὶ οὐχὶ «ἔγκλημα», ἐπιδεκτικὸν ἀμνηστίας.

“Αν ἡ ἐπανάστασις ἔχαρακτήρισεν τοῦτο «ἔγκλημα», στρεφόμενον «κατ' αὐτῆς», τὴν παχυλὴν νομικὴν ἀμάθειάν της προέδιδε. Διότι ποίον ἦτο τὸ «ἔγκλημα» τὸ στρεφόμενον, ὑποτεθείσθω, κατὰ τῆς πολιτειακῆς ἔξουσίας; Είναι στάσις; Ἄλλ' ἡ ἐπανάστασις είναι κράτος, ἡ ἀρχή, ἡ ἔξουσία, κατὰ τοὺς κειμένους νόμους, ὥστε νὰ είναι πα-

θητικὸν ὑποκείμενον τοῦ ἐγκλήματος τούτου; Ἐκπροσω-
πεῖ καν τὸ κράτος; Ἀλλὰ τότε ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνη-
σις ποίον ἐκπροσωποῦν; Καὶ περαιτέρω, ύπὸ τίνος, ἐν ἐλ-
λείψει φυσικοῦ προσώπου, ἐξεπροσωπεῖτο; Ὑπὸ τοῦ Στρα-
τοῦ, ἡ τοῦ λαοῦ; Ἀλλ' ἀμφότεροι δὲν ἦσαν ξένοι πρὸς τὴν
κίνησιν τοῦ Βασιλέως. "Ἡ μήπως ὑπάρχουν ἐγκλήματα κα-
τὰ πολιτικῶν ιδεολογιῶν, οἷα παρέμεινεν ἡ ἐπανάστασις;

Ἐν προκειμένῳ μοναδικὸς φορεὺς τῆς ἔξουσίας ἦτο
ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις, ἥτις ὑφίσταται ἐφ' ὅσον χρο-
νον παρέμεινεν ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης ὁ ἐκπροσωπῶν αὐτὴν
πρωθυπουργὸς (ἄρθ. 6 v. 3076/54 καὶ ἄρθ. 20 v. 1671/51). Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ τοῦ γράφοντος, δὲν ὑφίστατο
«νόμιμος κυβέρνησις», ὡς διετέίνετο ἡ ἐπανάστασις τὴν
13 Δεκεμβρίου, ἥτις, παραπαίουσα καὶ ἀντιφάσκουσα, ἔ-
σπευσε νὰ ὀρκίσῃ, αὐθημερόν, ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν.
Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ χορηγηθεῖσα ἀμνηστεία ἀπο-
τελεῖ τὴν φαιδρὰν ὄψιν τῆς τραγικῆς ἀποτυχίας τῆς κινή-
σεως, ἃν καὶ θὰ ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἀπετέλει αὐ-
τῇ μίαν εὔκαιριαν διὰ τὴν χορηγηθεῖσαν ταυτοχρόνως ἀ-
μνηστείαν τοῦ ΑΣΠΙΔΑ, δι' ὃν, τότε, ὑπουργὸς τῆς ἐπα-
ναστάσεως ἐδήλωσεν ὅτι μόνον οὗτος καὶ ἡ ἐπανάστασις,
ἡγωνίζοντο κατὰ τοῦ «κατεστημένου». Ὕπάρχει κατανόη-
σις μεταξὺ συνωμοτῶν καὶ ἐπαναστατῶν.

Ἡ ἀπόλυσις

Ο ἐπίλογος τῆς ὅλης περιπετείας τοῦ γράφοντος, ἥ-
το ἡ ύπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως ἀπόλυσις ἐκ τῆς
θέσεως τοῦ εἰσαγγελέως Ἀρείου Πάγου, εἰς ἥν προέκρι-
νε, τῇ ἐγκρίσει τοῦ Βασιλέως, νὰ ἐπανέλθῃ μὲ τὴν εἰλημ-
μένην ἀπόφασιν τῆς ἀποχωρήσεως ἐκ ταύτης ἐντὸς βρα-
χυτάτου χρόνου.

Οι λόγοι δι' οὓς ἐπανῆλθεν, ἦσαν, κυρίως, ὁ φό-

βος τῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης, τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος, καὶ, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐμψυχώσεως τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν κατὰ τῶν πιθανῶν ἐπεμβάσεων τούτου εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς Δικαιοσύνης, διότι δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ἐπεδίωκον οἱ σφετερισταὶ τῆς ἐξουσίας νὰ θέσουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των καὶ νόμους καὶ συνειδήσεις.

Ἡ ἀνάληψις τῶν δικαστικῶν καθηκόντων του ἀπήρεσεν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Καὶ ἀφ' οὐ δὲν ἐπέτυχον τὴν παραίτησίν του δι' ἀσκηθεισῶν πιέσεων, προέβησαν εἰς τὴν ἀπόλυσίν του.

Ἡ ἀπόλυσις ἐγένετο διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. ΙΘ/22.1 1968 Συντακτικῆς Πράξεως καὶ 23/23.1.1968 Πράξ. ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (ΦΕΚ 14) μὲ τὴν λίαν τιμητικήν, ἀλλ' ἀναληθῆ αἴτιο λογίαν, ὅτι «καταχρώμενος τῆς ιδιότητός του ως προέδρου τῆς ἑθνικῆς κυβερνήσεως, τῇ συνεργείᾳ ἄλλων, ὡργάνωσε καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκδηλωθείσης τὴν 13 Δεκεμβρίου στάσιμως, δι' ἧς ἀπεσκοπεῖτο ἡ διὰ θιαίων μέσων ἀνατροπὴ τῆς ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 προελθούσης καταστάσεως, ἐπὶ μεγίστη ζημίᾳ τοῦ συμφέροντος τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ». Οὕτω, ἐφευρέθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν ὁ νομικὸς τραγέλαφος «τῆς στάσεως κατὰ τῆς καταστάσεως», δηλαδὴ, ἔχαρακτηρίσθη ἡ «κατάστασις» ως ἀρχὴ καὶ ἔξουσία (διότι ἄνευ τοιαύτης δὲν νοεῖται στάσις), δεῖγμα καὶ τοῦτο τῆς προχειρότητος μεθ' ἧς ἔμελλε νὰ κυβερνηθῇ καὶ ἀναμορφωθῇ ἡ Ἑλλὰς καὶ τῆς νομικῆς ἐμβριθείας τοῦ εἰσιγητοῦ ἀρεσπαγίτου, ὑπουργοῦ, τότε, Δικαιοσύνης.

Ἄλλ' ὁ γράφων, δὲν ἐδιώχθη μόνον ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως (ἀπόλυσις, ἀστυνομικὴ παρακολούθησις, παρακολούθησις τηλεφώνου, στέρησις τῆς χρήσεως κρατικοῦ αὐτοκινήτου κλπ), ἐδιώχθη καὶ ὑπὸ τῆς μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν κυβερνήσεως. Οὕτω, διὰ προσωπικῆς διατάξεως, ἐξηρέθη μόνος αὐτός, τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐπὶ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος ἀπολυθέντων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶχον καταστεῖ ἐπιλήσμονες τῶν καθηκόντων των, τῷ ἀπηγορεύθη ἡ ἔ-

Ξοδος ἐκ τῆς Χώρας, ἄνευ δικαιοστικῆς ἀποφάσεως κατὰ παράθασιν τοῦ συντάγματος, ἐστερήθη πάντων τῶν πλεονεκτημάτων, ἡθικῶν καὶ ύλικῶν, τῆς ιδιότητος τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐτέθη ύπὸ παρακολούθησιν τὸ τηλέφωνόν του καὶ ὀλίγου δεῖν νὰ φυλακισθῇ βάσει τοῦ τερατώδους Δ/1974 πηφίσματος.

Ο γράφων δὲν γνωρίζει ἂν ύπάρχῃ ἄλλος ἔλλην, ὅστις νὰ ἐδιώχθῃ ύπὸ μὲν τῆς ἐπαναστάσεως ὡς ἔχθρὸς ταύτης («ἀντιχουντικός»), ύπὸ δὲ τῆς μεταπολιτεύσεως ὡς «χουντικός», ἐξαιρέσει τοῦ ἀσκήσαντος τὴν πρωτοβουλίαν, ὅστις δὲν ἐδιώχθη, ἀλλ᾽ ἐθυσιάσθη εἰς τὸν βωμὸν τῆς δοξομανίας τῶν ἡγηθέντων τῶν καθεστώτων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ 1967

Γενικῶς

Η ἐπέμβασις τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων εἰς τὴν πολιτικὴν Ζωὴν τῆς Χώρας ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως ἀνωμαλίαν. Καὶ ἡ ἀνωμαλία αὕτη δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν πολιτικὴν ιστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Υπῆρξε μάλιστα περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε λάθει ἐπιδημικὴν μορφήν, ὡς λ.χ. συνέβη κατὰ τὴν μετά τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν 15ετίαν, ὅποτε ἐξεδηλώθησαν ἔνδεκα στρατιωτικὰ κινήματα.

Η πέραν ὅμως τῆς ἐπεμβάσεως ἀνάληψις καὶ ἀσκησις τῆς ἐξουσίας, ἐπὶ μακρόν, μάλιστα, χρόνον ύπὸ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἦτο ἀσυνήθης διὰ τὴν Χώραν. Καὶ ἀποτελεῖ μέγα δεινόν. Δεινὸν στρεφόμενον κατὰ τοῦ κυ-

ριάρχου λαοῦ, κατὰ τῶν θεσμῶν, κατὰ τῶν ἀὖλων καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν.

Ἐὰν ἡ πλειονότης τοῦ λαοῦ ἐδέχθη εὔμενῶς τὴν στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τὴν 21 Ἀπριλίου 1967, ἡ ὄλότης αὐτοῦ, σχεδόν, ἀντεμετώπιζε μετὰ μεγίστης δυσφορίας τὴν ἐπὶ ἐπταετίαν παράτασιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἐν. Δυνάμεων ἀσκήσεως τῆς ἔξουσίας. Μετὰ τὴν 13ην Δεκεμβρίου 1967, ἐξεδηλώθησαν αἱ παρενέργειαι τοῦ δεινοῦ τούτου, πρὸς πρόληψιν τῶν ὁποίων ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ἀσκῆσει τὴν πρωτοβουλίαν του. Δὲν εἶναι δὲ ἄσκοπον νὰ ἐκτεθοῦν συνοπτικῶς ἔννια τῶν παρενεργειῶν, διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς πρωτοβουλίας.

Προσθολή Λαϊκῆς κυριαρχίας

Κατ' ἀρχήν, ἡ βιαία ἐπέμβασις τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων εἰς τὴν πολιτικὴν Ζωὴν τῆς Χώρας διασείει ἐκθεμελίων τοὺς συνταγματικούς θεσμούς. Κατὰ μείζονα λόγον ἡ ἀνάληψις καὶ ἀσκησίς παρ' αὐτῶν τῆς ἔξουσίας.

Διότι ἔν δραγανον Δημοσίας Ἀσφαλείας, ἀποτελοῦν τὸν βραχίονα τῆς Ἐκτελεστικῆς ἔξουσίας καὶ ὑποκείμενον εἰς αὐτήν, μὴ βουλευόμενον καὶ ὑπεράνω κομμάτων καὶ πολιτικῶν ἀγώνων ιστάμενον, ποιεῖται κατάχρησιν τῆς διαπειστευμένης αὐτῷ κρατικῆς δυνάμεως, ἀντιποιεῖται ἔξουσίας ὑπερκειμένων του ὄργάνων (νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς) καὶ σφετερίζεται τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα τοῦ κυριάρχου λαοῦ, ὅπως οὗτος, ἐλευθέρως καὶ ἀνελέγκτως, ὅριζῃ τὸν τρόπον τῆς διακυβερνήσεώς του.

Δὲν ἔχει δικαίωμα τοῦτο ὅπως κινήται καὶ δρᾶ κατὰ τὰς ιδίας του ἐκτιμήσεις, ἀλλὰ κατὰ τὰ βουλεύματα τῶν ἀρμοδίων συνταγματικῶν ὄργάνων. Μόνον εἰς πνευματικῶς ὑπαναπτύκτους λαούς, εἰς οὓς, ἵσως, οἱ ἀξι-

ματικοὶ ἀποτελοῦν τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν, είναι σύνηθες τὸ φαινόμενον τῶν ἐπαναστάσεων τῶν ἀξιωματικῶν, εἴτε πρὸς ικανοποίησιν τῆς φιλοδοξίας των, εἴτε πρὸς θεραπείαν λιμναζόντων ἔθνικῶν, ἢ κοινωνικῶν ζητημάτων.

Ἄλλὰ πλὴν τούτων, τὸ κυβερνᾶν δὲν σημαίνει θέλειν. Σημαίνει δύνασθαι. Και δύνασθαι σημαίνει γινώσκειν. Εἰς τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ διαστήματος, τῆς ύψηλῆς τεχνοκρατίας, τῶν διεθνῶν ἀνακατατάξεων καὶ ζυμώσεων, τῶν περιπολούντων τὴν Χώραν κινδύνων κλπ., δὲν ἄρκει μόνον ἡ εὐφυΐα, ἡ ἐντιμότης, ἡ συνέπεια καὶ ἡ γενναιότης, ἀλλὰ προσαπαιτεῖται καὶ ἐγκράτεια εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, ιδιάζουσα πολιτικὴ πεῖρα καὶ διαίσθησις καὶ πολυμερής γνῶσις ἀπάντων τῶν προβλήμάτων (ἔθνικῶν, οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν κλπ.). "Οσοι ισχυρίζονται ὅτι είναι ίκανοι νὰ ἐπιλύσουν ὅλα τὰ προβλήματα, είναι ἡ ἀπατεῶνες, ἢ φρενοβλαβεῖς. Μόνον διὰ τὴν ἔξασκησιν τῆς τυραννίας δὲν ἀπαιτεῖται εἰδικὴ μόρφωσις.

Ο Πλάτων, εἰς τὸ περὶ πολιτείας ἔργον του, θεωρεῖ μέγιστον κίνδυνον φθορᾶς καὶ καταρρεύσεως μιᾶς Πολιτείας τὴν ἀναρρίχησίν τινος εἰς τὴν ἔξουσίαν, ἀνευ τῆς προαπαιτουμένης προπαρασκευῆς καὶ ὡριμότητος. Ο δὲ Κοραῆς, εἰς τὰς πολιτικὰς παραινέσεις του (παρ. 8), αἰτινες, εἰρήσθω, ἀπημθύνοντο μὲν πρὸς τοὺς ἀπελευθερωθέντας "Ελληνας, μετεφράσθησαν ὅμως εἰς τὰς γλώσσας ὅλων τῶν πεπολιτισμένων, τότε, λαῶν, ἵνα χρησιμεύσουν ὡς κατευθυντήριοι γραμμαὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς των, ἀναφέρει ὅτι: «ώς είναι γελοῖον νὰ ισχυρίζεται τις, ὅτι είναι ίκανός νὰ κυβερνήσῃ πλοῖον, ἂν δὲν ἐδιδάχθη παιδιόθεν τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην, τοῦ αὐτοῦ γέλωτος ἄξιος γίνεται καὶ ὅστις, χωρὶς πολιτικὴν προπαρασκευὴν πολιτικῶν γνώσεων, φαντάζεται ὅτι μπορεῖ νὰ κυβερνᾷ πόλιν».

Ταῦτα ισχύουν γενικῶς διὰ πάντα ἀσχολούμενον μὲ τὴν πολιτικήν. Διότι, ἔξαιρέσει ωρισμένων πεφωτισμένων διανοιῶν καὶ εὔαριθμου μερίδος ἐκλεκτῶν καὶ εύπρεπων πολιτευομένων, οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν προέρχονται ἐκ τοῦ κύκλου τῶν φιλισταίων τῆς πολιτικῆς. Εμπειροτέχναι τῆς

πολιτικής, μὲν μοναδικὰ προσόντα τὴν δημαγωγίαν, τὴν ἐπηρμένην ἡμιμάθειαν καὶ τὴν ναρκισσευομένην μετριότητα, διεκδικοῦν καὶ διὰ θεμιτῶν ἢ ἀθεμίτων μέσων ἐπιτυχάνουν, ἐνίστε, τὴν διακυβέρνησιν τῆς Χώρας καὶ δημιουργοῦν οὕτω συνθήκας ἐπεμβάσεως τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

‘Αλλ’ ἔαν ταῦτα εἴναι ἀληθῆ διὰ τοὺς κατ’ ἐπάγγελμα ἀσχολουμένους μὲν τὴν πολιτικήν, κατὰ μείζονα λόγον εἴναι ἀληθῆ διὰ τοὺς εἰς ἀλλότρια ἔργα, κατ’ ἐπάγγελμα, ἀσχολουμένους στρατιωτικούς. ‘Ἐξαιρέσει καὶ ἐδῶ ὥρισμένων σπανίων φωτεινῶν διαττόντων εἰς τὸ πολιτικὸν στερέωμα τῆς ἱστορίας τῶν ἐλευθέρων λαῶν στρατιωτικῶν, οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν δὲν διαθέτουν κρείσσονας ἐκείνων ἰκανότητας εἰς τὸν τομέα τῆς πολιτικῆς. Καὶ εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ὑπάγονται, κατὰ τὸν γράφοντα καὶ οἱ πρωταίτιοι τῶν ἐπαναστάσεων 1967.

Οὕτοι, πιστεύοντες ὅτι εἴναι ἵκανοι DE OMNI RE SCIBILI ET QUIBUSTAM ALIIS περὶ παντὸς γνωρίμου πράγματος καὶ ἄλλων τινῶν), ἐπέβησαν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἐπελήφθησαν οὐτοπικοῦ ἔργου ἀναδημιουργίας καὶ ἀναμορφώσεως τοῦ ἴδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου τῶν Ἑλλήνων, διαπιδαγγήσεως καὶ διαπλάσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου, ὡς ἄλλοι ἡρακλεῖς, θεόθεν αὐτόχρημα ἀπεσταλμένοι διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς κόπρου τοῦ Αύγείου.

‘Η περὶ τὴν ἰδίαν των δὲ ἵκανότητα τοιαύτη πίστις, συνεδαυλίζετο ἀπὸ τὰ προσανάματα τῶν εὔτελῶν κολάκων, οἵτινες τοὺς ἐνεφάνιζον ὡς αὐτοφώτους πολιτικὰς ἴδιοφυίας, καθ’ ἣν στιγμὴν οἱ ἕδιοι ἀπηύθυνον ἐκκλήσεις, ούχι σπανίως δὲ καὶ ἀπειλάς, πρὸς πάντας, ὅπως βοηθήσουν τὸ ἔργον τῆς ἐπαναστάσεως δι’ εἰσηγήσεων καὶ προτάσεων.

Τὸν νὰ κυβερνᾶ τις ὅμως χωρίς νὰ γνωρίζῃ τὰ προβλήματα, εἴναι ἀτύχημα τόσον μέγα, ὃσον τὸ νὰ γνωρίζῃ τα προβλήματα καὶ νὰ είναι ἀνίκανος νὰ κυβερνᾷ.

‘Ἐπελήφθησαν ἔργου δυσαναλόγου πρὸς τὰς δυνάμεις των. ‘Η μεγαλουχία τοὺς ἐξώθει εἰς πολυπραγμοσύνην. ‘Ἐντεῦθεν ἐνεφανίσθησαν αὐτοσχεδιασμοί, προχειρότητες, παλινῳδίαι καὶ ἀντιφάσεις εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν μεγάλων προβλημάτων, «ἀναδιαρθρώσεις ἐπὶ ἀναδιαρθρώσεων»,

«μεταρρυθμίσεις έπι μεταρρυθμίσεων», «νέαι έπι νέων» πολιτικαὶ κλπ. Ὁμίλουν περὶ «θεσμίων», «γύψου», «νάρθηκος», «ύποδομῆς», «χώρων» καὶ ἄλλων κενῶν συνθημάτων

Ἐξεφώνουν εἰς διατεταγμένας συγκεντρώσεις λόγους ληρώδεις, δαιδαλώδεις εἰς ἐννοίας καὶ καθβαλιστικούς, ἢ εἰς κοινούς τόπους ἀναφερομένους καὶ συγκρουομένους ἐνίστε πρὸς τοὺς συντακτικούς κανόνας, εἰς οὓς ἐδίδασκον τοὺς πάντας, ἀκαδημαϊκούς, καθηγητὰς Πανεπιστημίων, δικηγόρους, ιατρούς, μηχανικούς, βιομηχάνους, βιοτέχνας, ἐμπόρους, ύπαλλήλους, ἐργάτας, ἀγρότας κλπ., περὶ τῶν καθηκόντων των ἔναντι τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας, περὶ τῆς «νέας δομῆς» τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, ἣν μάλιστα ἐκάλουν καὶ τὰ ξένα κράτη νὰ ἐφαρμόσουν.

Ἐκβακχευθέντες δὲ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἔξουσίας — διότι καὶ ἡ ἔξουσία μεθύσκει συνήθως τοὺς ἀρίστους, ὡς ὃ οἶνος τοὺς ισχυρούς — διεκήρυξσον ὅτι θ' ἀφανίσουν τὸ παρελθόν καὶ θὰ δημιουργήσουν μίαν νέαν Ἑλλάδα «Ἑλλήνων Χριστιανῶν».

Καὶ τοὺς νεφελώδεις τούτους ὄραματισμοὺς ἐπιγγέλλοντο μὲ παράλληλον στέρησιν τῶν ἐλευθεριῶν καὶ διαιώνισιν τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος, εἰς ὃ ἐκάλουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν νὰ ὑποταχθῇ, χάριν τῆς μελλοντικῆς εὐημερίας καὶ ἐλευθερίας. 'Αλλ' οὕτω ἐνεθύμιζον τὸν μέγαν ἱεροεξεταστὴν τοῦ Ντοστογέφσκου ("Ἐφηβος Β. 5 ν.), ὅστις, λοιδωρῶν τὸν ἐπανεμφανισθέντα καὶ ὑπ' αὐτοῦ συλληφθέντα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ὑποσχόμενον ἀντὶ ἐπιουσίου ἄρτου τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, ἐλεγεν εἰς Αὔτὸν ὅτι, διὰ τῆς ὑποσχέσεως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, θὰ ἐπειθε τοὺς πολλοὺς ὄπαδούς του, ὅτι τότε μόνον θὰ γίνουν ἐλεύθεροι, ὅταν παραιτηθοῦν τῆς ἐλευθερίας των καὶ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς Ἰησουΐτας.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας τοῦ ἔτους 1967, οἱ πρωτεργάται τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως 1909, διεκήρυξαν τὴν 19 Αύγουστου 1909, ὅτι εἴναι ἀναρμόδιοι. ὅπως εἰσέλθουν εἰς λεπτομερείας διαφευγούσας τὴν εἰδικότητα τῶν ἔργων των καὶ ἃς εἴναι ἀρμοδία νὰ κρίνῃ ἡ

κυθέρνησις μετά τής Βουλῆς τοῦ "Εθνους. Είχον ἐπίγνωσιν ότι ὁ μεγαλύτερος ἔχθρὸς μιᾶς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως είναι ἡ παρ' αὐτῆς ἄσκησις ἐξουσίας.

Στρατοκρατία

Καὶ τὸ κακὸν ἐπεδεινώθη μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως. Διότι μετ' αὐτὴν ἐγένοντο ἀπόλυτοι κύριοι τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ ἐπέθαλον στρατοκρατίαν.

Μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης, αἱ μὲν "Ἐνοπλοι Δυνάμεις—ἐξαιρέσει τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ εύρισκομένων— ἥσαν πισταὶ εἰς τὸν ὄρκον των καὶ τὸν Βασιλέα. Ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ γράφοντος γενομένη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἀποπειρα ἐπιβολῆς στρατοκρατίας καὶ ἀλώσεως τῆς διοικήσεως, ἀπεκρούσθη.¹²

(12). Συνέθησαν, δηλονότι, τὰ ἀκόλουθα:

Διὰ τὴν ἀπατούσαν τοῦ ἔργου τῆς ἐξυγιάνσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ὄργανισμῶν οἱ στρατιωτικοὶ ὑπουργοὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ γράφοντος τὴν ἀδειαν, ὅπως τοποθετήσουν εἰς τὰ ὑπουργεῖα, τὰς τραπέζας καὶ τοὺς μεγάλους ὄργανισμοὺς ἀξιωματικούς, οἵτινες θὰ ἡσχιοῦντο, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, μὲ τὴν συλλογὴν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀποδείξεων περὶ τῶν ἐκκαθαριστέων μὴ νομιμοφρόνων, ἀνεπαρκῶν καὶ διεφθαρμένων ὑπαλλήλων. Εἰς τὸ αἴτημα τοῦτο ἐνέδωσεν ὁ γράφων, διότι ἐπίστευεν εἰς τὴν εύσυνειδησίαν καὶ ἐντιμότητά των, ὑπὸ τὸν ρητόν ὄρον, ὅπως οὐδεμίαν ἀπολύτως ἀνάμειξιν ἔχουν εἰς την διοίκησιν. Οὕτω ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς ὡς ἄνω ὑπηρεσίας ἐμπιστοὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἀξιωματικοί, μὲ τὴν περιωρισμένην ὡς ἄνω ἐντολήν.

Ἡμέραν τινὰ ὅμιας τοῦ μηνὸς Ἰουλίου ὁ ἀντιστράτηγος καὶ ὑπουργὸς Ἐθν. Ἀμύνης κ. Σπαντιδάκης, καθ' ἣν σπιγμὴν ἐλύετο ἡ συνεδρίασις τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, εἰσῆγανεν πρότασιν, ὅπως δι' ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου τούτου, καθορισθῇ ὅτι οἱ ἐν λόγῳ ἀξιωματικοὶ θὰ ἥσκουν καὶ ἔργα ἐποπτείας ἐπὶ τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς ᾧ ἥσαν τοποθετημένοι! Εἶχε μάλιστα ἔτοιμον καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀποφάσεως. Ἀντέδρασεν ὁ γράφων ἀμέσως καὶ ἐντόνως, κατὰ τῆς τοιαύτης, οὐχὶ ιδίας του, φαίνεται, ἐμπνεύσεως, προτάσεως καὶ παρετή-

Μετά τὴν 13 Δεκεμβρίου, μὲ μοναδικὸν κριτήριον τὴν δεδηλωμένην ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν καθεστώς, ἀφ' οὗ πρότερον ἀπεμάκρυνον ἐκ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ίκανωτάους καὶ ἀρίστους ἀξιωματικούς, διακριθέντας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἡ τυχόντας ἐξαιρέτου καὶ εἰδικῆς μορφώσεως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι μετέσχον τῆς κινήσεως τοῦ Βασιλέως, ἡ διότι, ἀφοσιωμένοι εἰς τὸ καθῆκον τῶν καὶ κηδόμενοι τῆς ιδίας τῶν ἀξιοπρεπείας, δὲν ἔξεδηλοῦντο κραυγαλέως ὑπὲρ τοῦ ἐπαναστατικοῦ καθεστῶτος, ἀκολούθως ἐτοποθέτησαν ἀξιωματικούς ἐν ἐνεργείᾳ εἰς τὰς κεντρικὰς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου ἔξωτερικῶν καὶ εἰς καιρίας πρεσβείας τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ περιέθαλον μὲ τὰς ἃς ἐπεδίωκον ἔξουσίας ἐποπτείας πάντας τοὺς εἰς τὰ ὑπουργεῖα, διοικητικὰς ὑπηρεσίας καὶ ὄργανισμούς, ἀπεσπασμένους ἀξιωματικούς.

Οὕτοι ήσκουν ούσιαστικὸν ἔλεγχον καὶ εἶχον ἀποφασιστικὴν ἔναντι καὶ τῶν ἀρμοδίων ὑπουργῶν γνώμην. Οὔδεμία

ρησεν̄ ὅτι δὲν δύναται ν̄ ἀναγνωρισθοῦν τοισύτα δικαιώματα, δότι ὑπάρχουν ὑπουργοί καὶ προϊστάμενοι τῶν ὑπηρεσιῶν, οἵτινες θά ἐτίθεντο ὑπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, οὕτω δὲ θά ἀνετρέπετο ἡ συνταγματική τάξις καὶ ὄργανωσις, πρᾶγμα τὸ ὅποιον, ἄλλως τε, δὲν ἤδυνατο νὰ γίνη δῑ ἀπλῆς ὑπουργικῆς ἀποφάσεως.

Μετά τίνας ἡμέρας, οἱ ατραπωτικοὶ ὑπουργοὶ ἐπανέφερον, ἀπό κοινοῦ, τὸ Ζήτημα τοῦτο κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ Μ. Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἄλλα καὶ πάλιν ὁ γράφων τὸ ἀπέκρουσεν.

Ἐκδηλον̄ οὕτω ἀπέβαινεν ὅτι ἡ ἀρχικὴ αίτιολογία τῆς τοποθετήσεως τῶν ἀξιωματικῶν εἰς τὰς ὑπηρεσίας, ἀπετέλει πρόσχημα καὶ ὅτι ἀπώτερος σκοπός ἦτο ἡ ἄλωσις τῶν ὡς ἄνω ὑπηρεσιῶν.

Κατόπιν τούτου ὁ γράφων ἀπέστειλεν ἐπειγόντως μίαν προσωπικὴν καὶ ἄκρως ἀπόρρηττον ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ὑπουργούς, ἐν τῇ ὅποιᾳ καθωρίζοντο, ὡς ἄνω, τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν παρὰ ταῖς ὑπηρεσίαις ἀπεσπασμένων ἀξιωματικῶν καὶ ἀπηγορεύετο ἀπολύτως ἡ ἀνάμειξις των εἰς ἔργα διοικήσεως, διότι, ὡς ἔγραφεν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσαχθῇ ὁ θεομός τῶν «κομισσαρίων» καὶ «ἐπιπρόπων». Ο χαρακτηρισμὸς οὗτος ἔδεινε τοὺς στρατιωτικούς ὑπουργούς, οἵτινες, μετά τίνας διακριτικότητος, τοῦ ἐζήτησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ, τοῦθ' ὅπερ ἤρνήθη.

άπόφασις ἐλαμβάνετο ἐπὶ τῶν σπουδαίων ζητημάτων καὶ οὐδεμία ὑπαλληλική μεταβολὴ ἐγίνετο ἄνευ ἐγκρίσεώς των. Οἱ ὑπουργοὶ ἔφερον ἀπλῶς τὸν τίτλον καὶ τὴν εὔθυνην. Τοιοῦτος δὲ ἦτο ὁ ἐκτραχηλισμὸς ἐνίων ἐξ αὐτῶν, ὥστε παρετρρήθη τὸ φαινόμενον νὰ τηλεφωνῇ στρατιωτικὸς γενικὸς γραμματεὺς ὑπουργείου τίνος πρὸς τὸν ὑπουργόν του, ὅτι «Θὰ τὸν ξαπλώσῃ στὴν ἀσφαλτο», διότι οὗτος εἶχε τὴν ἀφέλη ἰδέαν νὰ νομίζῃ ὅτι εἰς αὐτόν, ὡς ὑπεύθυνον, ἀνήκει ἡ ἀρμοδιότης ὅπως ἀποφαίνηται ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ ὑπουργείου του.

Οἱ κατὰ τόπους στρατιωτικοὶ διοικηταὶ διέτασσον τοὺς νομάρχας διὰ θέματα τῆς διοικήσεως, καίτοι οὗτοι, ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς κυβερνήσεως, προΐσταντο ἐκείνων.

Γενικῶς είπειν, οἱ στρατιωτικοὶ κατέστησαν κυρίαρχοι καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐφέροντο ὡς δεσπόται ἔναντι ὑποτελῶν.

‘Υπῆρχον, βεβαίως, ἀξιωματικοὶ νουνεχεῖς καὶ σώφρονες, οἵτινες μετὰ σεμνότητος καὶ συνέσεως ἥσκουν τὴν ἐποπτείαν, ἢ τὴν εἰς χεῖρας τῶν, δυνάμει τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, συγκεντρωθεῖσαν ἐξουσίαν καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οὐκ ὄλιγοι. Ἄλλ’ ὑπῆρχον καὶ τινες τραχεῖς τοὺς τρόπους καὶ τὴν νοοτροπίαν, οἵτινες, μεθυσθέντες ἐκ τῆς ἐξουσίας καὶ μὴ διαθέτοντες τὴν ἀνάλογον ψυχικὴν δύναμιν καὶ περίσκεψιν διὰ τὴν διαχείρισιν τῆς συγκεντρωθείσης εἰς χεῖρας τῶν τεραστίας δυνάμεως, παρεσύροντο εἰς ἔνα παράφρονα, ἔναντι τῶν πολιτῶν καὶ ὑπαλλήλων, δεσποτισμόν. Καὶ ἥρκουν οἱ ὄλιγοι οὗτοι, μετὰ τοῦ ἀπειλοῦντος τοὺς πολίτας διὰ τῆς φράσεως «Θὰ τοὺς κόψω τὸ κεφάλι», πρωθυπουργοῦ — ἀντιθασιλέως — προέδρου δημοκρατίας κλπ κ. Παπαδοπούλου, διὰ νὰ δώσουν τὸν χαρακτῆρα τῆς τυραννίας εἰς τὸ καθεστώς.

‘Αποτέλεσμα τῆς τοιαύτης στρατοκρατίας, ὑπῆρξε καὶ τὸ ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ ἀπέκτησαν πάντα τὰ σύνδρομα, τὰς ἔξεις, τὰς συνηθείας καὶ τὴν νοοτροπίαν τῶν πολιτικῶν. Μετὰ τὴν χαλάρωσιν τῶν πρὸ τῆς 13 Δεκεμβρίου ληφθέντων κατὰ τῆς γραφειοκρατίας μέτρων, ἀνεζητεῖτο, ὑπὸ τῶν

ένδιαφερομένων πολιτῶν, ἀξιωματικὸς διὰ τὴν διεκπεραίωσιν τῶν ὑποθέσεών των, πρᾶγμα τὸ ὄποιον καὶ ἐγένετο. Ἀλλὰ κατὰ τὴν «ἐπάρατον» ἔκείνην προεπαναστατικὴν ἐποχὴν, ὑπῆρχε φαυλοκρατία. Κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν, διεκηρύσσετο ὅτι ὑπῆρχε χρηστὴ διοίκησις. Ὅπηρχεν; Ἡτο καὶ αὕτη μία παρενέργεια τῆς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀσκήσεως πολιτικῆς ἔξουσίας.

Διασάλευσις πειθαρχίας

Ἡ σύστασις συνωμοτικῆς ὄργανώσεως ἐν τῷ στρατῷ, ἡ ἐπέμβασις τούτου εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας καὶ ἡ ἐπὶ μακρὸν ἀσκησις τῆς ἔξουσίας, διασαλεύσις, ἀναταλύη, τὴν τυφλήν, δηλονότι καὶ ἀπεριόριστον ὑποταγὴν (ἐντὸς πάντοτε τῶν ὄρίων τῆς λογικῆς) τῶν κατωτέρων πρὸς τοὺς ἀνωτέρους των καὶ τούτων πρὸς τὸ Σύνταγμα, τοὺς νόμους καὶ τὰς νομίμους κρατικὰς ἀρχάς.

“Ανευ ταύτης δὲν ὑπάρχει στρατός, ιεραρχία, κύρος. Ἡ πειθαρχία ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσίαν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ τὴν πηγὴν τῆς τόσον ἀναγκαίας, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς των, αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας. Ὁ Θουκυδίδης (Ε/9) ἀναφέρει ὅτι αἱ τρεῖς ἀρεταὶ τοῦ καλοῦ στρατιώτου, εἶναι ἡ πειθαρχία, ἡ ἀποφασιστικότης καὶ τὸ ύψηλὸν αἰσθημα τιμῆς. Τοιαύτη πειθαρχία δὲν ὑπῆρξε μετά τὰς ἐπαναστάσεις τῆς 21 Ἀπριλίου καὶ 13 Δεκεμβρίου.

Καὶ οὐ μόνον τοῦτο. Διεσπάσθη ἡ ψυχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ Στρατοῦ. Διεκρίθησαν οἱ ἀξιωματικοὶ εἰς νομιμόφρονας πρὸς τὴν ἐπανάστασιν καὶ βασιλόφρονας. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι, ἀπήλαυσον ὅλων τῶν ἀγαθῶν τῆς ἔξουσίας, ἔλαβον βαθμούς, θέσεις καὶ ἀξιώματα. Οἱ δὲ δεύτεροι κατεδιώχθησαν. Ἀπωλέσθη ἡ σύμπνοια καὶ ἀντ’ αὐτῆς εἰσήχθη ἡ καχυποψία. Οἱ μετασχόντες τῆς ἐπαναστάσεως 450 ἀξιωματικοὶ ίσχυρίζοντο, τόσον ἐ-

ναντι τοῦ λαοῦ, ὅσον καὶ τῶν ἀνωτέρων των διοικητῶν, ὅτι οὗτοι ἡσαν οἱ φορεῖς τῆς κρατικῆς ἔξουσίας καὶ ἡξίουν νὰ διευθύνουν τὸν στρατόν. "Οσον μικρότεροι κατὰ βαθμὸν ἡσαν, τόσον ἵταμώτεροι καὶ θρασύτεροι καθίσταντο. Κατεσκόπευον, ἡπείλουν καὶ ἐβιαιοπράγουν ἀκόμη κατὰ τῶν ἀνωτέρων των. 'Αλλὰ διατὶ ὅχι, ἀφ' οὗ ὁ ΑΓΕΣ ἐτηλεφώνει, ώς ἐξετέθη, εἰς τὸν Βασιλέα, ὅτι θὰ λάθη μέτρα καταύτοῦ;

"Ἐναντι τῶν ἀσχημιῶν καὶ ἀντιπειθαρχικῶν τούτων ἐκδηλώσεων, ὁ καταδυναστευόμενος ὅγκος τῶν ἀξιωματικῶν ἐσίγει καὶ περιέσωζεν, ὅσον ἡδύνατο, τὴν πειθαρχίαν καὶ εὐπρέπειαν, ἐπὶ κινδύνῳ προγραφῆς καὶ ἀποτάξεως.

'Η ύπό τοῦ στρατοῦ ἄσκησις τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας ἐκλόνισεν ὡσαύτως καὶ τὴν μεταξὺ πολιτῶν καὶ τούτου ἀναγκαίαν ψυχικήν σύμπονοιαν καὶ ἐμπιστοσύνην. Διότι οὗτος ἥρπασεν καὶ ἤσκει μὴ ἀπονεμηθείσας αὐτῷ ἔξουσίας, σχετικὰς μὲ τὴν τύχην τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ ἔθνους. "Ἐνεκα δὲ τούτου ὑφεῖρεν ἡ δυσπιστία, ἥτις, οὐχὶ σπανίως, παρά τισιν, προήγετο εἰς μίσος!

Προσθολή πνευματικῶν καὶ ἡθικῶν ἀξιῶν

Πλὴν τούτων, ἡ ἄσκησις πολιτικῆς ἔξουσίας ύπὸ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ύπὸ τὸ κράτος καταστάσεως πολιορκίας, (ἀναστολῆς ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν), ἔνθεν μέν, ἐξώθησεν αὐτὰς εἰς ἀπολυταρχίαν, δεσποτισμόν, καισαρισμὸν κλπ. καὶ ἔφθειρε ταύτας — διότι πᾶσα ἔξουσία διαφθείρει καὶ ἡ ἀπόλυτος ἔξουσία διαφθείρει ἀπολύτως — ἔνθεν δέ, ἔπληξε τὰς ἡθικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίας τοῦ ἀτόμου, ἐπέφερε συρρίκνωσιν καὶ παραχάραξιν τῆς ἡθικῆς προσωπικότητός του, δουλόφρονα συμπεριφορὰν καὶ ἀπονάρκωσιν πάσης πνευματικῆς δημιουργίας.

΄Η ολλειψις δημοσίου έλέγχου, διαλόγου και φωτός εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν ἐξέτρεφε ψιθύρους και διαδόσεις περὶ ἐκχρηματισμοῦ, σκανδάλων και διασπαθίσεως τοῦ δημοσίου πλούτου. Έκυκλοφόρει ἡ φόμη περὶ «Μπαλοσήμου», ἐν ὧ σημαίνον στέλεχος τῆς ἐπαναστάσεως διελάλει ὅτι «ἔχει καθαρὰ χέρια», ἵνα διαστείλῃ ἑαυτόν, φαινεται, ἐκ τῶν δυσφημισθέντων.

΄Η ἀστυνόμευσις τῆς Ζωῆς τῶν πολιτῶν, αἱ συλλήψεις αἱ ἐκτοπίσεις, αἱ θρυλούμεναι βάσανοι κλπ. ἔδημοιούργουν αἱσθημα ἀτομικῆς ἀνασφαλείας.

Τὸ δυσῶδες ἄνθος πάσης δικτατορίας, ἡ κατασκοπεία, ἀνεπτύχθη και μεταξὺ τῶν πολιτῶν.

΄Ο ἐμπνεόμενος ύπὸ τῶν κρατικῶν ὄργάνων φόβος, ἔκινει τὰς χεῖρας και παρέλυε τὴν γλῶσσαν τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἔξηναγκάζοντο νὰ κατέρχωνται ὡς ἀγέλη, εἰς ἐκδηλώσεις και συγκεντρώσεις, νὰ μαζοποιοῦνται, νὰ χάνουν δηλονότι, τὴν προσωπικότητά των, νὰ χειροκροτοῦν, νὰ Ζητωκραυγάζουν πᾶσαν μωρίαν, νὰ μετέχουν ἀναγκαστικῶς εἰς δάνεια ἐπενδύσεων, εἰς εισφοράς και ἐράνους, ν' ἀναρτοῦν τὴν φωτογραφίαν τοῦ πρωθυπουργοῦ και ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς γραφεῖα, καταστήματα, καφενεῖα, ὁδοὺς και αὐτοκίνητα και νὰ ψηφίζουν, τέλος, ἐν πρωτοφανὲς Σύνταγμα.

Πᾶσα κατὰ τοῦ καθεστῶτος δυσμενής κρίσις ἀπετέλει βαρύτατον ἔγκλημα. Μία ἐλευθερία ἀνεγνωρίζετο μόνον, ἡ τῆς σιγῆς και τῶν εύμενῶν ύπερ αὐτοῦ κρίσεων και ἐκδηλώσεων. «Οταν αἰωρεῖται ὁ φόβος, ἡ δεινοτέρα, ὡς ἐλέχθη, τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν, οἱ πολῖται μετέχουν ἐκδηλώσεων και ύπερ τῆς πλέον μυσαρᾶς καταστάσεως

Οὕτω ἀσφαλής και βεβαία ἀπέβαινεν ἡ ύπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπιδιωκομένη ἀνάπλασις και διαπιδαγώγησις τῶν πολιτῶν εἰς... ἀνδράποδα και ἡ ἐπέλευσις πασῶν τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθεισῶν παρενεργειῶν, εἰς βάρος τῶν ἥθικῶν και πνευματικῶν ἀξιῶν, ἐπὶ μεγίστη βλάβῃ ὅχι μόνον τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ και τοῦ ιδιωτικοῦ βίου, διότι, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος εἰς Λύσανδρον, πολὺ ταχύτερον μεταδίδονται ἀπὸ τὸν πολιτικὸν εἰς τὸν ιδιωτικὸν βίον αἱ κακαὶ ἔξεις.

Βεβαίως αἱ παρενέργειαι αὗται ἀνάγονται εἰς ἄϋλα ἀγαθὰ καὶ πολὺ ὀλίγον κατανοοῦνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ διότι ἀκριβῶς ἀνάγονται εἰς ἄϋλα ἀγαθά, εἶναι καὶ ἀδιατίμητα καὶ ἔχουν μεγίστην ἀξίαν. Τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ κομμουνιστικοῦ ὑλισμοῦ. Εἰς τὰς ἐλευθέρας κοινωνίας, πρυτανεύουν τὰ ἡθικά, τὰ ἄϋλα ἀγαθά, διὰ τῶν ὅποιων δημιουργοῦνται τὰ ὑλικά. Εἰς ταύτας αἱ ἡθικαὶ ἀξίαι εἶναι ἡ πυξίς τῆς Ζωῆς τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἔθνων, ἀλλὰ καὶ τὸ θεμέλιον τῶν ἀτομικῶν καὶ ἐθνικῶν ιδανικῶν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταστρέφωνται αὗται καὶ νὰ διακηρύσσεται ταυτοχρόνως ὅτι τοῦτο γίνεται πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν ιδανικῶν.

“Οταν δὲ τὰ ἀνθρώπινα ιδανικὰ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν καὶ ἐν γένει αἱ πνευματικαὶ καὶ ἡθικαὶ ἀξίαι, τὰ θεμέλια ταῦτα τῆς Ζωῆς, συγκρουσθοῦν μὲ τὴν ὑλικὴν βίαν, τότε, τὰ εὐτελέστερα δικαιώματα προάγονται εἰς τιμαλφέστερα, τότε καὶ τὰ ἡπιώτερα δικτατορικὰ καθεστῶτα ἐμφανίζονται τυραννικώτερα καὶ τότε, ἀλλοίμονον, χάριν τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν κοινοῦ ἀγῶνος, οὐδεὶς ἐνθυμεῖται τοὺς ἀποδραμόντας κινδύνους, οἵτινες ἐδικαιολόγουν, ἔστω, ἐκτροπήν τινα, πάντες ἀγωνιοῦν διὰ τὸ μέλλον καὶ χάριν τούτου πάντες συμμαχοῦν καὶ μὲ τὸν Σατανᾶ, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς ριζικὰς ἀντιθέσεις των, ἡ διὰ τὰς συνεπείας τῆς συνοδοιπορίας.

Ἡ δύναμις τῶν ὡς ἄνω ἄϋλων ἀγαθῶν εἶναι πολὺ ισχυροτέρα τῆς ὑλικῆς βίας. Καὶ ὡς εἶναι ἐπόμενον, εἰς μίαν σύγκρουσιν ἡ ὑλικὴ βία θὰ ἡττηθῇ ὑπὸ τῶν ἄϋλων ἀγαθῶν, ἡ τυραννία ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν.

Τὰ ἀπαράμιλλα πνευματικὰ ἐπιτεύγματα τῶν προγόνων μας ἡσαν γέννημα τῆς ἐλευθέρας κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς Ζωῆς των. Ὁμιλῶν ὁ Περικλῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ πάντας τοὺς “Ἐλληνας, ὡς ιστορεῖ ὁ Θουκυδίδης (II 41—43), ἐξῆρε τὸν θρίαμβον τῶν πνευματικωτέρων ἀξιῶν ἐπὶ τῶν ὑλικωτέρων δυνάμεων, τὸν θρίαμβον τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὑλῆς.

Τούτων δοθέντων καὶ ἂν ἡ στρατοκρατία ἐπέτυχεν εἰς

ώρισμένα θέματα, συνεργεία ώρισμένων έκλεκτῶν συνεργατῶν της και τῆς λειτουργίας μιᾶς ἀπερισπάστου ἐξ ἀπεργιῶν οἰκονομίας, ως λ.χ. εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, τὴν ἐκβιομηχάνισιν, τὴν ναυτιλίαν και τὸν τουρισμόν, εἰς τὴν σφαιραν τῶν ύλικῶν, τούτεστιν, ἀγαθῶν και ἃν ύποτεθῇ ὅτι ἐκορέννυτο ἀκόμη ὁ πολίτης ἐκ τοιούτων ἀγαθῶν, οὐδὲν θὰ ἐπετυγχάνετο, ἀφ' οὐ ἐπτώχευεν πνευματικῶς και ἡθικῶς.

Και ἡ δημοσία τάξις και ἀσφάλεια, αἱ ὄποιαι ἐξησφαλίζοντο ὑπὸ τοῦ καθεστῶτος, δὲν εἶναι ἵκανὰ ἀγαθὰ ἐξαγνίζοντα τοῦτο διὰ τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνώμαλον ἀσκησιν τῆς ἐξουσίας; Θὰ ἡρώτα τις: Ἀσφαλῶς ὅχι. Τάξιν και ἀσφάλειαν παρέχουν πάντα τὰ ὄλοκληρωτικὰ καθεστῶτα. Ἄλλα τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, εἰς ἐλεύθερα δημοκρατικὰ καθεστῶτα ἔξασφαλίζονται ἀπὸ τὸ κατάλληλον νομικὸν καθεστῶς και τὴν αὐστηρὰν τῶν νόμων ἐφαρμογήν. Ἡ τυραννία τῶν νόμων ἀποτελεῖ ἐγγύησιν τῆς κοινωνικῆς γαλήνης και ἡρεμίας. Ἀντιθέτως ἡ τυραννικὴ και αὐθαίρετος βούλησις τῶν ἀσκούντων τὴν ἐξουσίαν, ἡ τούς νόμους καταλύουσα, ἐκκολάπτει ἐπαναστάτας. Ὁ ρήτωρ Λυκοῦργος ἔλεγεν ὅτι τὴν δημοκρατίαν και εύδαιμονίαν τῆς πόλεως διασώζουν και διαφυλάσσουν τρία τινά: «Πρῶτον μὲν ἡ τῶν νόμων τάξις, δεύτερον ἡ τῶν δικαστῶν ψῆφος, τρίτον δέ, ἡ τούτοις τ' ἀδικήματα παραδίδουσα κρίσις». Και ὅντως Ἡ ἐξουσία τῶν νόμων δὲν ὑποδουλώνει, ἀλλ' ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν δουλείαν τὸν ἄνθρωπον.

‘Υπόνοια ἰδιοτελείας

Οὐχὶ ἥσσονος σημασίας δεινὸν εἶναι ἡ βάσιμος ὑπόνοια ὅτι οἱ ἐπαναστάται δὲν ἥσαν ἀνώτεροι ἰδιοτελῶν προθέσεων. Και ἰδιοτέλεια νοεῖται, ἐν προκειμένῳ, οὐχὶ ἡ ἐπιδίωξις, ἀποκλειστικῶς και μόνον, τοῦ ύλικοῦ συμφέρον-

τος. Ούτε καὶ ἡ ἀναγομένη εἰς τὴν, κατ' ἀξίαν, φιλοδοξίαν τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας. Διότι αὕτη ὀθεῖ, ἐνίστε, εἰς ἔργα μεγάλα, ὅταν πηδαλιουχεῖται ἀπὸ ἰδανικὰ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἀρετήν, ἵκανότητα καὶ δύναμιν πνεύματος. Ἀλλὰ νοεῖται τὸ ταπεινὸν καὶ εὔτελὲς ύλικὸν συμφέρον, τὸ ὁποῖον συγκεράννυται μετὰ τῆς φιλοδοξίας.

Εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς σκέψεως περὶ τοιαύτης τίνος ἰδιοτελείας, ἐμβάλλουν τὰ ἀκόλουθα περιστατικά:

α) Ἐγένετο ἥδη μνεία ὅτι ἡ ἱδέα τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἥτο τῶν ἀντιστρατήγων, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀντιστρ. κ. Σπαντιδάκην. Ἡ ἰδιοποίησις τῆς ἱδέας ταύτης ἐκ μέρους τῶν συνταγματαρχῶν κ.κ. Παπαδοπούλου καὶ Μακαρέζου, εἰς οὓς εἶχεν ἐμπιστευθεῖ ὁ κ. Σπαντιδάκης τὸν καταρτισμὸν τῶν σχεδίων, δὲν ὠφείλετο, βεβαίως, εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἥτο ἀνίκανος ἡ ἡγεσία (ώς μεταγενεστέρως διεκήρυξεν ὁ πρῶτος τούτων) διὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' εἰς τὴν δίψαν τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν συμπαρομαρτούντων ταύτη ύλικῶν καὶ ἡθικῶν ἀγαθῶν, ὃν θὰ ἐστεροῦντο εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τῆς ἐπαναστάσεως τῶν στρατηγῶν.

β) Ἡ ύπὸ τῶν ἐπαναστατῶν κατάκτησις θέσεων, εἴναι μία ἄλλη ἔνδειξις ἰδιοτελείας. Πράγματι οὗτοι καὶ «δεδομένοι» Πρόεδροι καὶ ἀντιπρόεδροι Δημοκρατίας καὶ ἀντιθασιλεῖς καὶ πρωθυπουργοί καὶ ύπουργοί καὶ γενικοὶ γραμματεῖς καὶ «στρατηγοί», ἡ «ἀρχηγοί» τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ ἀνώτεροι τιτλοῦχοι ἐγένοντο καὶ ἀνωτέρους ἐν τῷ στρατεύματι βαθμούς ἀπέκτησαν καὶ τὴν διοίκησιν, τοὺς ὄργανισμούς, τὰς τραπέζας καὶ τὰ ἰδρύματα ἐξεπόρθησαν καὶ ἡγεμονικάς ἀποδοχάς, ἡ συντάξεις ἔλαθον καὶ πλουσίαν μερίδα ἐπὶ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ἀπήλαυσαν.

Καὶ ἀθελήτως ἀναμιμήσκεται τις τοὺς πρωτοστατήσαντας ἀξιωματικούς εἰς τὰς ἐπαναστάσεις 1909 καὶ 1922, ἐξ ὃν, οἱ μὲν πρῶτοι, διὰ πρωτοκόλλου τιμῆς ἐδεσμεύθησαν ὅπως ἀποκρούσουν πᾶσαν ἡθικὴν καὶ ύλικὴν ὠφέλειαν (ὅταν, μάλιστα, ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ ύπουργὸς Στρατιω-

τικῶν Λαπαθιώτης συνέταξε Β. Διάταγμα προαγωγῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως Ζορμπᾶ καὶ ἑτέρων πέντε, μετέθησαν εἰς τὸ ἔθνικὸν τυπογραφεῖον καὶ κατέστρεψαν τὰς σχετικὰς πλάκας, οὕτω δὲ ἡνάγκασαν τὸν ὑπουργὸν νὰ παραιτηθῇ), πλέον δὲ τούτου, συνυπέσχοντο ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ποσοστὸν τι ἐκ τῶν πενιχρῶν ἀποδοχῶν των πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς στρατιωτικῆς προπαρασκευῆς τῆς Χώρας, οἱ δὲ δεύτεροι (Πλαστήρας καὶ Γονατᾶς), παρέμεινον συνταγματάρχαι καθ' ὅλον τὸ ἐνιαύσιον διάστημα τῆς ἐξουσίας, εἰς ὑποστρατήγους δὲ προήχθησαν μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξουσίας ἀπομάκρυνσίν των, τὴν 30 Μαΐου 1924, ὑπὸ τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

γ) Αἱ ὠφέλειαι ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας ἐπεξετάθησαν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐξ αἷματος, ἡ ἀγχιστείας συγγενῶν τῶν ἐπαναστατῶν, ἐγγυτέρων ἡ ἀπωτέρων καὶ ἐν γένει ὑπὲρ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωματικῶν, ἥτις οὕτω κατέστη προνομιούχος. Εἰς τινας δὲ περιπτώσεις ἡ ὑπὲρ τῶν συγγενῶν εὔνοια ὑπῆρξε σκανδαλώδης, ὡς λ.χ. εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἄς, εἰς ἀδελφὸς τοῦ κ. Παπαδοπούλου, εἰσηγητῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου, μετετάγη εἰς θέσιν Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας, μετέπειτα δὲ ἐγένετο σύμβουλος τοῦ ΑΣΔΥ, ἥτοι εἰς βαθμὸν ἀρεοπαγίτου, ἡ ἔτερος ἀδελφός του, ἀντισυνταγματάρχης, προσελήφθη ὡς Γενικὸς Γραμματεὺς — ὑφουργός, ἡ εἰς ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός του, ὑπογραμματεὺς τοῦ Πταισματοδικείου Ἀθηνῶν, μετετάγη εἰς θέσιν διευθυντοῦ τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου Προεδρίας κλπ.

Καὶ αἱ περιπτώσεις αὗται πρωτοφανοῦς οἰκογενειοκρατίας, βοναπαρτισμοῦ, νεπωτισμοῦ καὶ «κάστας», ἔλαβον χωραν ὑπὸ καθεστώς διακηρύσσον ὅτι ἡ ἐπανάστασις, ἀφορμὴν μὲν εἶχε, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὴν εὐνοιοκρατίαν, φαυλοκρατίαν καὶ οἰκογενειοκρατίαν, σκοπὸν δέ, τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ δημοσίου βίου καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ ἀπὸ τοιούτων σκανδάλων.

καὶ δ) Ἰδιοτέλειαν, τέλος, μαρτυρεῖ καὶ ἡ διαιώνισις τῆς στρατοκρατίας. Αὕτη ἐγένετο πρὸς ἀπόλαυσιν. ὡς

έξετέθη, τῶν ὡφελειῶν τῆς ἔξουσίας, ἀφ' οὐ οἱ «στόχοι» τοὺς ὅποίους ἐπεκαλείτο (διαπαιδαγωγήσεως, ἀναπλάσεως κλπ.) ἦσαν, κατὰ τὴν κοινὴν πεῖραν καὶ λογικήν, δυσεπί-τευκτοι καὶ χιμάρικοι.

Ἔνα δὲ κατοχυρώσουν καὶ συνταγματικῶς τὴν δικτατο-ρίαν των, περιέλαθον, εἰς τό... «δημοκρατικόν» (ύποτίθεται Σύνταγμά των τοῦ 1968, διάταξιν (ἄρθ. 135), καθ' ἥν ὁ χρό-νος τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐφαρμογῆς του, χορηγήσεως ἀτομ-κῶν ἐλευθεριῶν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ διενεργείας τῶν ἐκλογῶν ἀνετίθετο ἐν «γούναισιν τῆς ἐπαναστατικῆς Κυ-βερνήσεως», κατὰ γενομένην δὲ ὑπ' αὐτῆς, τότε, ἐρμηνεί-αν, εἰς τὸν διαγράφοντα τὴν πολιτικήν της πρωθυπουργὸν κ. Παπαδόπουλον!. «Ψήφῳ λαοῦ», λοιπόν, «δι' ἐλευθέρου δημοψηφίσματος», καθιεροῦτο ἐν εἰδος «αίσυμνητείας» (ἢ ὡς ἀπεκάλει ταύτην ὁ Πλάτων «αίρετῆς τυραννίδος»), ἀνε-γνωρίζετο συνταγματικῶς ἡ τοῦ ἐνὸς ἀνδρὸς ἀρχὴ καὶ ἔ-χαλκεύοντο τὰ δεσμά του. Αὔτὸ δητὸ τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐπανα-στάσεως; Ἡ ἰδιωφέλεια τῶν ἔξουσιαστῶν καὶ ὁ ἐξανδραπο-δισμός τῶν ἔξουσιαζομένων; "Αν ἐξ ἀγνῶν πατριωτικῶν ἐ-λατηρίων ἐκινοῦντο οἱ ἐπαναστάται, θὰ παρέδιδον τὴν ἔξου-σίαν ἄμα τῇ (διὰ τῆς ματαιώσεως τῶν ἐκλογῶν) παρόδῳ τοῦ «κομμουνιστικοῦ κινδύνου», ἀφ' οὐ τοῦτον ἐπεκαλοῦντο ὡς αἰτίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ θ' ἀπεσύροντο, ὡς ἄλλοι Κιγ-κινᾶτοι εἰς τὰ κύρια ἔργα των. Δὲν ἐπραξαν τοῦτο. Δὲν εἴ-χον, τούλαχιστον, τὴν στοιχειώδη κρίσιν καὶ σύνεσιν ν' ἀντιληφθοῦν καὶ προβλέψουν τὸν ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς ἀπολυταρχικῆς ἀσκήσεως τῆς ἔξουσίας ἀπειλούμενον με-γιστὸν κίνδυνον διὰ τὸ "Εθνος καὶ δι' ἐαυτοὺς καὶ ν' ἀπο-χωρήσουν ἐγκαίρως;

Ἐπίλογος

"Οταν ὁ Σόλων ἐξωθεῖτο ύπὸ τῶν συμπολιτῶν του νὰ γίνη τύραννος, εἶπεν «καλὸν χωρίον ἡ τυραννίς, ἀλλ' οὐκ ἔχει ἀπόβασιν (ἐκβασιν)». Καὶ ἡ δικτατορία τῶν στρατιωτικῶν δὲν εἶχε καλὴν «ἀπόβασιν». Διότι ἐν ἔτει 1974, αὐτοκατελύθη ύπὸ τὸ βάρος ιδίων αὐτῆς ἀμαρτημάτων καὶ τῆς Κυπριακῆς συμφορᾶς.

Τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Σόλωνος ισχύει διὰ πᾶσαν δικτατορίαν. Εἴτε τὴν δικτατορίαν τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τῶν πολλῶν, εἴτε τὴν δικτατορίαν μιᾶς τάξεως καὶ δὴ τοῦ προλεταριάτου ἐπὶ τῶν πολλῶν. Ἀμφότεραι στηρίζονται ἐπὶ τῆς τυραννίας καὶ ἐπὶ τῆς ἐγγενοῦς ταύτη αὐθαιρεσίας καὶ ἀπολυταρχίας. Διαφέρουν ὅμως κατὰ τοῦτο. "Οτι, τουτέστιν, ἡ μὲν πρώτη ἀναγνωρίζει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀτόμου καὶ σκιάν τινα ἐλευθερίας, ἡ δὲ δευτέρα μετατρέπει τὸ ἄτομον εἰς βιολογικὴν μονάδα τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ ἐξαφανίζει ἐσαεὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθερίας. 'Ωσαύτως, ἡ μὲν πρώτη κατακτᾶται διὰ θίας καὶ ἀπάτης, διατηρεῖται διὰ τῆς τρομοκρατίας καὶ (ἄν μὴ λόγῃ ἐκουσίως), καταλύεται δι' αἵματος, ἡ δὲ δευτέρα κατακτᾶται δι' αἵματος, διατηρεῖται δι' αἵματος καὶ οὐδέποτε καταλύεται, διότι ύπὸ τὸν ὄδοστρωτῆρα τοῦ κομμουνισμοῦ θρυμματίζεται ὁ πίθος τῆς Πανδώρας καὶ συνθλίβεται πᾶσα ἐλπίς. Διὰ τοῦτο καὶ αὕτη εἶναι ἀπεχθεστέρα καὶ μυσαρωτέρα ἐκείνης.

"Ἐναντὶ τούτων, ἴσταται ἡ Δημοκρατία μὲ τὰς διαφόρους ἐκφάνσεις τῆς. "Ἔχει καὶ αὕτη ἐλαπτώματα, ἀλλὰ κατὰ τὸν Τσῶρτσιλ, θὰ ἥτο τὸ χειρότερον τῶν πολιτευμάτων, ἄν πάντα τὰ λοιπὰ δὲν ἥσαν χείριστα. Παρ' ἡμῖν ἀναγνωρίζεται ἡ Κοινοθουλευτικὴ Δημοκρατία, θεμέλιον τῆς ὧδοίας εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία καὶ αἱ ἐλευθερίαι. Εἰς ταύ-

την προσιδιάζει, διὰ τὴν πολιτικὴν σταθερότητα, τὴν ἐδραιώσιν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος καὶ τῶν διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωρίζομένων θεσμῶν, κληρονομικὸς ἀνώτατος ἄρχων. Διότι οὗτος ἀποτελεῖ σύμβολον τῆς ἐνότητος τοῦ λαοῦ καὶ ἀδιάβλητον ρυθμιστὴν τοῦ Πολιτεύματος, ἐν ᾧ ὁ αἰρετός, διερχόμενος διὰ τῶν «καυδιανῶν δικράνων» τῶν ἐκλογῶν, εἶναι σύμβολον τῆς πλειοψηφίας καὶ ρυθμίζει τὸ πολίτευμα ὑπὸ τὴν διαρκῆ καχυποψίαν τῆς μειοψηφίας.

Ἄλλα καὶ ἡ Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία νοσεῖ παρ' ἡμῖν. Διότι, ἔνθεν μέν, ἡ δημαγωγία, ἡ ἔλλειψις ἥθους τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, τὸ πάθος τῆς ἔξουσίας καὶ ἄλλα τινὰ ἔξετρεψαν, ἐνίοτε, ταύτην εἰς προσωπικὰ καθεστῶτα, ἡ εἰς κοινοβουλευτικὴν δικτατορίαν, ἔνθεν δέ, ἡ κατάχρησις τῶν ἐλευθεριῶν ὑπενόμευσε τὸ πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν καθεστώς, ὅπερ τείνει νὰ τὸ μεταβάλῃ εἰς τὴν ἀπαισίαν κατ' εὐφημισμὸν καλουμένην «λαϊκὴν Δημοκρατίαν».

Πρὸς ἔξυγίανσιν καὶ σωτηρίαν τῆς ἀληθοῦς Δημοκρατίας, ἀρκεῖ ἡ αὐστηρὰ καὶ ἀπαρέγκλιτος ἐφαρμογὴ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀστικοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἐδραΖομένου Συντάγματος.

Καὶ πρὸς τοῦτο ἐνὸς ἐστὶ χρεία. Δικαιοσύνης. Δικαιοσύνης ὡς ἐννοεῖ ταύτην τὸ Σύνταγμα, θαρραλέας, ἀνεξαρτήτου, (οχι λόγοις, ἀλλὰ πράγμασιν), ἀμερολήπτου, ἀντικειμενικῆς, ἀξιοπίστου καὶ ἰκανῆς νὰ προστατεύσῃ τοὺς θεσμοὺς καὶ τὸ κύρος αὐτῶν, τὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ ἐν γένει τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ἔναντι πάσης, ὁποθενδήποτε προερχομένης, ἐπιβουλῆς καὶ καταχρήσεως.

ΤΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελίς	5
----------------	-------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Αίτια 'Επαναστάσεως	»	7
Α' Κομμουνιστικός κίνδυνος	»	8
Β' Προεπαναστατική Πολιτική Κατάστασις	»	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

I ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1967

'Αγωνία 'Εθνικοφρόνων	»	23
Κίνησις Στρατιωτικῶν	»	24
"Εικρητική τῆς 'Επαναστάσεως	»	29

II ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Εισαγωγή	»	34
'Η άντιδρασις τοῦ Βασιλέως	»	36
Τό διλήμμα τοῦ Βασιλέως	»	40
'Αινάθεσις τῆς Πρωθυπουργίας εἰς τὸν		
Εισαγγελέα 'Αρείου Πάγου	»	41
«Θά έπακολουθήσει Χάος»	»	47
Σχηματισμὸς Κυβερνήσεως	»	48
'Επανάστασις και Πολιτικοὶ	»	54
Στρατιωτικός Νόμος	»	60
Τό έργον τῆς Κυβερνήσεως	»	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΗΣ 13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1967

Εισαγωγὴ	»	71
Σχέδιο μονιμοποιήσεως τῆς άνωμαλίας	»	72

Πρωτοβουλία τοῦ Βασιλέως πρὸς	» 82
Ἐπαναφοράν τῆς ὁμολότητος	» 83
II. Ἀλλά ποία εἶναι ἡ ἔννοια τῆς πρωτοβουλίας;	» 90
Κοινή καὶ Διεθνής γνώμη	» 90
Ἐκδήλωσις τῆς Πρωτοβουλίας	» 103
Ἀποτυχία τῆς πρωτοβουλίας	» 107
Δευτέρα ἐπανάστασις	» 110
Ἀποδημία	» 123
Τὰ αἴτια τῆς ἀποτυχίας	» 136
Ἡ ἀπόλυτις	» 136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ 1967

Γενικῶς	» 138
Προσβολὴ λαϊκῆς κυριαρχίας	» 139
Στρατοκρατία	» 143
Διασάλευσις Πειθαρχίας	» 146
Προσβολὴ ἥθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν	» 147
Ὑπόνοια ιδιοτελείας	» 150
Ἐπίλογος	» 154
Πίναξ Περιεχομένων	» 157